Colleccion Antòni Nogués
de versions en aranés

57

ERA DAMA DES CAMÈLIES

Alexandre Dumas

ERA DAMA DES CAMÈLIES

Alejandro Dumas

CAPITOL I

Qu'è era conviccion de qué non se pòden crear personatges sense auer estudiat molt ara umanitat, dera madeisha manèra que non se pòt parlar un idiòma sense aprener-lo abans perfèctament.

En non auer, coma non è, era edat indispensabla entà endonviar, me cau contentar damb eth hèt de referir.

Me pensi qu'eth lector se convencerà lèu dera veracitat dera presenta istòria, qu'es sòns personatges, exceptat eth dera eroïna, encara viuen.

Molti testimònis existissen en París dera màger part des hèts que vau a condar, es quaus les poirien confirmar, se non siguesse pro eth mèn testimòni.

Ua circonstància especiau hè que solet jo les posca condar, donques que sò eth solet confident des detalhs mès intims, que sense eri serie impossible hèr ua relacion interessanta e complèta.

Me cau començar explicant era manèra singulara de com arribèren entà jo taus detalhs.

Eth dia 12 de Mars de 1847, tustèc era mia atencion un panèu auriò fixat en ua casa deth carrèr Laffite. En eth s'anonciaue era venda de mòbles e objèctes curiosi, venda que se hège per çò dera mòrt deth sòn proprietari. En aguesta anóncia non se mentaue eth nòm deth defunt, mès òc qu'era venda auie d'auer lòc en carrèr d'Antin, numèro 9, eth dia 16, de dotze a cinc dera tarda.

Didie era anóncia, ath delà, que se podien visitar es abitacions e es mòbles pendent es dies 13 e 14.

Coma que sò afeccionat as curiosèrs, decidí profitar era ocasión, non entà crompar, senon entà satisfèr aumens eth mèn costum.

Me presentè, donc, er aute dia, en carrèr d'Antin, numèro 9, e encara que me pensaua qu'èra des prumèrs, me trapè que se m'auien auançat us quants.

Entre era gent i auie quauques senhores que, encara que ludien rics vestits de velot e abrics de caishmir, e les demorauen ena pòrta luxuosi carros, contemplauen admirades, se non envejoses, aqueth molon enludernant d'objèctes tan rics coma artistics. Dempús comprení tanta admiracion e estonament, pr'amor que, en tot examinar-les jo tanben, me n'encuedè que me trapaua ena casa d'ua cortesana.

Que ja se sap er interès que senten es hemnes deth gran mon entà escorcolhar er interior domestic de cèrtes hemnes, qu'es sòns supèrbs troncs esposquen de hanga es sòns coches, e que dera madeisha manèra qu'eres e entre eres, an era sua lòtja ena Opera e enes italians, hènt publica ostentacion dera sua beresa, des sues gales e des sòns escandals.

Era qu'abitèc era casa que me trapaua, s'auie mòrt; podien, per tant, entrar en sòn gabinet es dames mès vertuoses. Era mòrt auie desinfectat era atmosfèra d'aquera esplendida sentina, e, sustot, podien ,enquia e tot es mès escrupuloses, pretextar qu'acodien a ua venda, ignorantes des detalhs dera casa a on se les cridaue.

Qu'auien liejut ua anóncia, volien veir aquerò que se les prometie, e alistar anticipadament; arren mès naturau, causa que non ère obstacle entà qu'entre aqueth conjunt de meravilhes sagèssen de trapar es tralhes dera prostituta que sus era sua vida deuien auer entenut tan rares coma estranhes aventures.

Mès es mistèris auien desapareishut damb eth decès dera eròïna e totun aquerò es sues bones intencions, non poderen trapar aqueres dames, arren que non siguesse aquerò que s'auie venut dempús dera mòrt dera beresa qu'animaue aqueres meravilhes.

Que se podien hèr bones aquisicions, pr'amor que toti es objèctes que i auie aquiu èren vertadèrament magnifics. Mòbles de pau de ròsa e d'albar blanc, porcelanes de Sevres e de China,

bronzes de Sajonia, riques tapiceries, satin, seda, metaus preciosi; non mancaue arren.

Recorrí es abitacions, en tot seguir as auti. Es dames que me precedien entrèren en un gabinet entapissat de tela persa; anaua a entrar jo tanben, quan eres arreculèren arrint coma avergonhades peth sòn curiosèr. Aquerò ahisquèc enara mès eth mèn desir e entrè: qu'ère era peça de tocador, ena quau se manifestaue era extremada prodigalitat dera defunta, damb toti es sòns detalhs e bon gust.

Escampilhadi en artistic desorde, sus ua gran taula, se vedien mil tresòrs d'Oudiot e Aucoc.

Que i auie aquiu toti es infiniti objèctes de besonh entath tocador d'ua hemna coma era que s'estèc en aquera casa, en non auer-ne un de solet que non siguesse d'aur o de plata. A maugrat de qué aqueth armonic conjunt s'auie agropat pes diuèrses mans de desparièrs amors.

Coma que jo èra ja guarit d'espants, m'entretenguí minuciosament en examinar detalhs, e podí observar que toti aqueri objèctes trabalhadi damb tan artifici, anauen mercadi damb desparièrs chifres e blasons.

Examinant aqueri rics e innombrables detalhs equivalents a d'autes tantes concessions dera prauba joena, me didia entà jo: "Diu se l'a manifestat molt compassiu en non deishar que sucombisse ath castig comun, e permeter-li morir enrodada de luxe e de beresa, e sense arribar ara vielhesa, prumèra mòrt des hemnes liures."

Efectivament, se pot trapar arren mès orrorós qu'era vielhesa dera prostitucion, mès que mès ena hemna? Privada de tota dignitat, non inspire cap sòrta d'interès. Eth remordiment contunh non deth mau camin recorrut, senon dera manca de calcul e des sòs degalhadi, ei ua causa vertadèrament trista. Coneihsí a ua d'aguestes maleroses ancianes, que deth sòn passat non li restaue mès qu'ua hilha, tan beròia coma n'auie estat era, segontes testimòni des sòns contemporanèus. Aquera malerosa creatura, ara quau era sua mair jamès l'auie balhat eth nòm de *hilha* entà cap auta causa que non siguesse ordenar-li que la suenhesse pendent era sua vielhesa, en compensacion per auer-la mantengut pendent era sua mainadesa, se cridaue Luisa, e per aubediéncia ara sua *mair*, s'abandonaue ath vici sense voler, sense passion, sense cap gòi, dera madeisha manèra qu'aurie exercit, se l'ac auessen ensenhat, un mestièr quinsevolh.

Er abit normau de libertinatge, qu'en eth auie neishut, amassa damb ua natura fèbla e malautissa, auien privat ara prauba mainada dera distincion entre eth ben e eth mau, que se Diu l'ac auesse autrejat en néisher, arrés se n'aurie encuedat d'arraïzar-la.

Jamès s'esfaçarà eth sòn rebrembe dera mia memòria. Me semble que la veigui cada dia e ara madeisha ora trauessar es *boulevares*, acompanahada dera sua mair, damb ua assiduitat pròpria, que damb era es mairs dignes d'èster-ne, acompanhen as sues hilhes. Coma que jo èra molt joen non me repugnaue, ne me preocupaue per çò dera leugeresa morau deth sègle mèn.

Ça que la, me'n brembi de qué aquera escandalosa susvelhança me repugnaue e m'ahiscaue eth mesprètz.

Cau híger ad aquerò que jamès s'a pintat un ròstre de vèrge damb màger aureòla d'innocéncia, damb semblabla expression de patiment.

Se poirie díder que simbolizaue era resignacion.

Un dia eth ròstre d'aquera creatura semblèc illuminar-se. D'entre es asenades qu'era sua mair n'auie era clau, semblèc que Diu permetie brotar cèrta ventura. E, ben considerat, per qué Diu, que non l'auie balhat fòrces, l'auie de deishar sense ajuda, jos er enòrme pes dera vida?

Aqueth dia, donc, Luisa sentec qu'anaue a èster mair, e aquerò que li quedaue encara de cast, s'estrementic damb era sua anma. Era prauba mainada correc a dider-l'ac ara sua mair entà compartir damb era era alegria. Me hè dò de didè'c, e non artenhi ua immoralitat per pur caprici, vau a cohessar un hèt. Dilhèu haria milhor en carar-lo, se non credessa, coma creigui, qu'ei convenent revelar es martiris d'aguestes maleroses qu'eth mon condemne sense escotar-les e les mesprède sense jutjar-les; me hè dò, ac torni a díder, mès era mair li contestèc ara sua hilha, qu'era

sua misèria ère ja molt nauta entàs dues e qu'entà tres serie insuportabla, en tot híger que semblables creatures son inutiles e qu'eth periòde der embarràs ei temps perdut.

A londeman, *cèrta hemna*, molt estimada dera mair, visitèc a Luisa. Era malerosa joena s'estèc en lhet quauqui dies, passadi es quaus se lheuèc encara mès esblancossida e fèbla que normaument. Quauqui mesi dempús ahisquèc era compassion d'un òme que se prepausèc era sua garison fisica e morau; mès era darrèra crisi auie estat tan fòrta, qu'era sua natura non la podec dominar e moric per tòrt d'ua jasilha prematura.

Era sua mair la suberviuec. De quina manèra? Diu ac sap.

Mentre contemplaua aqueri tapisi artistics rebrembaua aguesta istòria, e en esbugassar-se eth mèn aclapament, vedí que m'auien deishat solet, que digui mau, i auie ena pòrta un susvelhant que me guardaue damb atencion, entà evitar, solide, que me hessa a vier aqueri preciosi objètes, e ath quau didí:

- Amic, me poiries díder eth nòm dera persona que viuec aciu?
- Era senhoreta Margarita Gautier. Jo la coneishia perfèctament.
- Com!, exclamè; Margarita a mòrt?
- Òc, senhor.
- Hè guaire?
- Ues tres setmanes.
- E per qué se permet visitar aguestes abitacions?
- Es sòns creditors, que d'aguesta manèra aumentarà eth prètz des objèctes. En tot poder-se apreciar er efècte que còsten es mòbles plaçadi en sòn lòc, s'ahisque as compradors.
- Atau, donc, Margarita auie deutes?
- Plan molti, senhor.
- E se poiràn curbir damb era venda?
- Complètament. E sobrarà.
- E a qui li corresponerà aquerò que sobre?
- Ara sua familha.
- Auie familha?
- Semble que òc.
- Gràcies, amic, li didí en tot retirar-me.

Padegat eth susvelhant, me saludèc un aute còp.

Prauba joena!, me didia en tot filar-me entara mia casa; qu'a d'èster molt trista era sua mòrt, sense companhs ne amics, pr'amor que no les a era hemna que, coma era, non gaudis de salut. E entà qué remí'c!, m'entristie eth rebrembe dera malerosa Margarita.

Dilhèu aguest sentimentalisme semblarà ridicul entà cèrtes persones; mès era mia indulgéncia damb aguestes maleroses ei tau, que non ac voi discutir.

Cèrt dia qu'anaua a despachar un passapòrt ena prefectura, vedí a dus gendarmes amiant a ua prauba joena desolada e trista. Ne savia ne volia saber quina fauta auie cometut; mès posqui assegurar que ploraue trendament abraçant e punant a ua creatura de pòqui mesi que d'era la separaue eth sòn arrèst.

D'alavetz ençà non è pogut mespredar a cap hemna.

CAPITOL II

Eth dia dètz-e-sèt qu'ère eth senhalat entara venda.

S'auie deishat un dia entre es visites e era venda, pr'amor de qué es tapìssèrs podessen despenjar es cortinatges e es auti objèctes, en tot premanir totes es causes dera manèra mès avienta.

Jo arribaua de cèrt viatge, e per tan non ère d'estranhar qu'arrés m'auesse comunicat era mòrt de Margarita, coma un important eveniment qu'es amics conden tostemp ad aqueth que torne ara capitau des notícies.

Margarita ère ua hemna famosa e beròia; mès, dera madeisha manèra qu'ei vertat qu'era existéncia bolidora des hemnes dera sua classa autrege molt entà parlar, tanben ei vertat qu'era sua mòrt lèu non dèishe tralha.

Que son soleis que se còguen dera madeisha manèra que gesseren, sense crepuscle.

Quan se morissen joenes, es sòns aimants se'n saben ath còp, donques qu'en Paris acostumen a èster amics lèu toti es adoradors d'ua cortesana. S'escambien entre uns e d'auti quauques paraules de rebrembe e dempús seguís era vida de toti, sense vessar ua soleta lèrma per aguest motiu.

En depassar un joen es vint-e-cinc ans, es lèrmes son ua causa tan estranha, que non pòden, coma es sòs, degalhar-se entara prumèra hemna que se presente.

Es parents que paguen entà que se les plore, ja artenhen molt se son ploradi segontes es sòs qu'entad aquerò destinen.

De jo posqui díder que, encara qu'es mies iniciaus non èren escrites en cap des *necessers* de Margarita, era mia indulgéncia instintiva e es mèns naturaus sentiments, me heren deplorar era sua pèrta pendent mès temps, dilhèu, deth que se meritaue.

Me'n brembaua d'auer-me trapat soent enes Camps Elisis damb Margarita, a on acodie lèu cada dia un petit carruatge blau, arrossegat per dus supèrbs shivaus baiards, en tot tirar-me era atencion eth sòn aire distinguit e pòc comun en hemnes dera sua classa, aire qu'ennautie era sua beresa clasica.

Quan aguestes maleroses creatures gssen de casa, acostumen a anar acompanhdes de quauqu'un qu'arrés coneish.

Coma que non i a arrés que s'atrevisque a revelar en public er amor nueitiu que les autrege, e eres aborrissen era solitud, se hèn acompanhar d'aqueres que, mens afortunades, non an carruatge, o per quauqua vielha eleganta, qu'eth sòn luxe non a ua origina coneishuda, e ara quau pòden toti dirigir-se, damb era seguretat de qué obtieràn es notícies que les convenguen sus era hemna acompanhada.

Damb Margarita se passaue tot eth contrari.

Tostemp anaue soleta as Camps Elisis, amagant-se totafèt ath hons deth carruatge, embolhada en caishmirs en iuèrn, e vestida en ostiu damb ua eleganta simplicitat; e encara que pendent eth sòn passeg favorit se trapèsse damb molti coneishudi, se bèth còp arrie un shinhau en saludar-les, eth sòn arridolet ère visible sonque entar interessat, e anaue tan distinguida que se la podie tier coma ua duquessa.

Non passejaue Margarita des dera entrada des Camps entara placeta, coma es sues collègues; anaue dirèctament entath bòsc e aquiu baishaue deth carruatge, passejant pendent ua ora. Dempús tornaue a pujar en carruatge, en tot filar-se rapidament tara sua casa, a on entraue ath tròt des sòns shivaus.

Es detalhs expressadi, que jo n'auia estat testimòni diuèrsi viatges, se reflectien ena mia imaginacion e me hegen deplorar era sua mòrt coma se se tractèsse dera destruccion d'ua òbra astistica, pr'amor qu'ère dificil, se non impossible, trapar ua beresa mès seductora qu'era de Margarita.

Prima e nauta enquiath limit de çò beròi, possedie ar arràs eth secret de sauvar era exageracion dera Natura, qu'armonizaue perfèctament damb era sua manèra de vestir.

Eth sòn gran caishmir, qu'era sua punta punaue es sues tralhes, contrastaue artisticament damb es longui plecs deth sòn vestit de seda, pes dus costats, e era manja qu'en era amagaue es sues aristocratiques mans, e s'emparaue totstemp en sòn pièch, apareishie ornat de plecs, combinadi damb tanta adretia qu'eth diboishant mès escrupulós, arren aurie pogut corregir.

Era sua tèsta semblaue modelada pera madeisha coquinaria. Qu'ère graciosa e petita coma era d'un mainatge, e semblaue qu'era sua mair, coma diderie Musset, non podie auer-la hèt milhor entà hèr-la damb candesa.

Botem en un oval d'indescriptible traçat, dus grani uelhs neri jos ues celhes tan galhardament arquejades e fines, que semblauen òbra d'un pintor; caperem aguesti uelhs damb longues e sedoses pestanhes, que quan baishen ombregen eth rosat matís des sues caròles; diboishem un nas dret, espirituau, qu'es sues hièstres, un shinhau dubertes, indiquen ua sensualitat ardenta e esquista; pintem ua boca regulara, qu'es sòns pòts miei dubèrti, damb gràcia singulara, contrasten perfèctament damb uns dents blanqui coma era lèit; esmaltem eth cutis damb eth subtil velosat deth persec non tocat pera man der òme, e auram ua idèa d'aquera seductora tèsta.

Qu'auie ua cabeladura nera coma eth jaiet, leugèrament ondulada pera Natura e que se dividie peth sòn front entà enlaçar-se de nauèth en cogòt, deishant ath descubèrt era part dera aurelha necessària entà mostrar era beresa dera sua petitesa e hèr ostentacion de dus diamants de ueit o dètz mil francs.

Era desmesura dera sua vida non li panaue a Margarita eth tint virginau e enquia e tot mainadenc d'aqueth ròstre admirable, causa que jamès me podi explicar.

Qu'auia jo un magnific retrait sòn, hèt per Vidal, qu'eth sòn pincèu ère eth solet que la podie reproduir.

Dempús dera sua mòrt, è auut en mèn poder aguest retrait, qu'era sua extraordinària semblança m'a subministrat guairi detalhs me remie era memòria.

Diuèrsi des qu'includisqui en aguest capitol, les è aquerit mès tard, mès les consigni ara seguida entà non auer d'arrecular ath començament dera istòria que sò en tot escríuer.

Margarita anaue damb assiduitat a totes es prumères representacions, en tot compartir es sues nets entre es espectacles e es balhs.

Tostemp que i auie ua estrea, se presentaue en teatre amiant damb era tres objèctes que semblauen inseparables dera sua persona e qu'ostentaue amassa ena sua tribuna: es sues ulhères de teatre, un ram de camèlies e un cornet de doci.

Eth ram de camèlies ère blanc vint-e-cinc dies deth mes, e ròi es cinc restants.

Arrés sabec jamès eth perquè d'aguest cambiament de colors, que jo consigni sense poder explicar-lo, e que toti es que concorrien ath teatre qu'assistie Margarita, coma es sòns amics e jo madeish, auíem observat e comentat. Jamès sabec arrés que Margarita amièsse d'autes flors que non siguessen camèlies; de sòrta qu'ena casa de madame Boujon, era sua florista, la cridauen ERA DAMA DES CAMÈLIES e per aguest nòm se la coneishie.

Toti es que frequentauen cèrts cercles de París, sabíem que Margarita auie estat estimada pes joens mès elegants, qu'era ac didie sense vergonha, e eri madeishi se vantauen d'aquerò, era quau causa demòstre qu'estimadors e estimada èren ath còp satisfèts; mès ja hège uns tres ans, qu'en tornar d'un viatge en Bagneres, non viuie, segontes didie era gent, damb cap auta companhia qu'era d'un vielh duc estrangèr e molt ric, que sajaue de separar-la dera sua manèra de víuer anteriora, en tot dider-se, ath delà, que Margarita se compladie en satistfèr es desirs deth vielh.

Vaquí aquerò que sus aguest ahèr posqui díder:

Entre es malauts de Bagneres se trapaue era hilha deth duc, era quau, en tot patir era madeisha malautia que Margarita, se li retiraue fisicament enquiath punt de confoner-les o cuelher-les coma fraies; damb era soleta diferéncia de qué era hilha deth duc ère en darrèr grad dera malautia e moric

tàs tres dies dera arribada de Margarita.

Eth duc, que non sabie deishar eth solèr de Bagneres, per çò d'auer acogat en eth gran part deth sòn còr, se fixèc en Margarita un dia que la vedec virar un carrèr.

Que li semblèc veir era ombra dera sua hilha, e en tot apressar-se maquinaument, li cuelhec es mans, l'abracèc, e sense preguntar-li se qui ère, li supliquèc, plorant trendament, que li deishèsse veir e adorar en era, era imatge dera sua defunta hilha.

Margarita, soleta en Bagneres damb era sua crambèra, e sense perilhs de comprometer-se, accedic aisidament as supliques der ancian.

Quauquarrés que la coneishie l'avertic ath duc dera vida qu'amiaue era senhoreta Gautier, causa que siguec ua crudeutat que heric viuament ath praube vielh, donques que deishaue de retirar-se ara sua hilha en aquerò qu'ère essenciau; mès era oficiositat arribèc tard, Margarita ère ja ua necessitat entara vida deth Duc; era sua soleta desencusa entà prolongar-la.

Ne tansevolh li hec repotecs de cap sòrta, donques que non auie eth dret de hèr-se-les; se limitèc a preguntar-li se se credie damb fòrça sufisenta entà cambiar de vida, en tot aufrir-li, coma escambi, guaires compensacions podesse desirar.

Era l'ac prometec sense trantalhar.

En aqueri moments se sentie malauta e aclapada ena ardidesa dera sua natura queiguda.

Que vedie en passat es possibles causes dera sua malautia, e un arrai de supersticion, dilhèu, li hec veir que Diu podie conservar era sua beresa e entornar-li era salut, coma escambi d'un penediment mès o mens vertadèr.

Dempús, es aigües, es passegi, eth cansament naturau e eth saunei l'auien restablit, per çò que semble, en acabar er ostiu.

Eth duc l'acompanhèc entà París a on la seguic visitant coma en Bagneres.

Tau amistat, que d'era non se sabie en Paris ne era causa ne era origina, costèc ua grana sensacion, pr'amor qu'eth duc, coneishut peth prisma des sues riqueses, se daue a conéisher peth dera prodigalitat.

Es vielhs acostumen a èster exageradi quan s'autregen ath libertinatge, e se pensèren qu'aguesta ère era causa dera sua intimitat damb Margarita.

Que se supause tot mens aquerò qu'ei cèrt.

A maugrat de totes es suposicions, ère tan blos er amor que sentie aqueth malerós pair per Margarita, que quinsevolh aute ligam que non auesse estat semblable ath der amor filiau l'aurie semblat incestuós.

Luenh dera mia intencion voler hèr dera mia eroïna ua pintura desparièra dera realitat.

Diderè, òc, que pendent era sua estança en Bagneres non li siguec dificil de complir guaire l'auie prometut ath vielh duc; mès ena sua tornada a París, tornèren es rebrembes deth passat, e Margarita, acostumada ara dissipacion e as arderosi plasèrs des orgies, non podec tier era monotonia d'ua vida tranquilla, sense cap mès visita qu'era deth vielh duc.

Mos cau saber que Margarita auie tornat a París lèu guarida, e, per tant, molt mès beròia; qu'usclaue en sòn pièch eth huec des vint ans, aumentat peth dera amortesida, encara que non acabada, malautia, e se comprenerà era set de plasèrs que patie.

Aquerò li costèc ath praube duc un gran desengust, donques qu'es sòns amics, contunhament ara demora, li condèren e demostrèren qu'enes ores que Margarita ère separada d'eth, recebie visites que s'alongauen molti viatges enquiara maitiada.

Eth duc interroguèc a Margarita e era l'ac cohessèc tot, en tot pregar-li que trinquèsse agueri laci

que credie impossible de suportar, pr'amor que li mancaue valor entà complir aquerò qu'auie prometut, e non volie recéber mès beneficis d'ua persona ara quau forçosament auie d'enganhar.

Se passèc ua setmana sense qu'eth duc visitèsse ara joena, mès en dia ueitau se li presentèc de nauèth suplicant-li que se dignèsse tornar a admeter-lo; prometec acceptar es condicions que li volesse impausar, e que jamès se permeterie repotegar-la mès.

Atau se passauen es causes enes tres mesi dera sua tornada en París, ei a díder, enes prumèrs dies de Deseme de 1842.

CAPITOL III

Ara seguida, tara ua dera tarda deth dia sètze, me dirigí entath carrèr d'Antin; des dera pòrta deth garatge s'entenien es crits des subastadors.

Es abitacions èren ar arràs de curiosi.

Totes es eminéncies deth vici refinat se vedien aquiu mormolhades de reuelh per quauques dames, que damb era desencusa de venda, s'auien amassat entà examinar d'apròp aqueres bereses que les hegen competéncia en un terren que, non per vedat, deishauen de desirar quauques ues d'eres.

Era duquessa F...codejaue ara senhoreta A... un des mès tristi exemplars des nòstes modèrnes cortesanes; era marquesa de T...non s'atrevie a pujar sus un mòble que volie aquerir *madame* D...era adultèra mès coneishuda e celebrada des nòsti dies; eth duc I...que degalhè era sua fortuna en París, segontes es madrilenhs, e s'arroïnèc en Madrid, segontes es parisencs, e que non hè senon divertir-se ath còp que se dirigie a madame M...ua engenhosa escrivana que de quan en quan signe aquerò que ditz e jure aquerò qu'escriu, escambiaue guardades d'intelligéncia damb madame N...era beròia expausaira diadèra dera sua beresa enes Camps Elisis, vestida tostemp de blau o de ròsa e arrossegada en coche per dus magnifics shivaus neri crompadi en Tony per dus mil francs e pagadi... religiosament per era; e, finaument, era sehoreta R...que sonque damb era ajuda deth sòn talent a sabut aquerir eth doble e eth triple de çò qu'aquerissen es ues damb era sua dòt e es autes damb es sòns amors, ère aquiu tanben, desfisant eth hered, desirosa de crompar quauqui uns d'aqueri objèctes, e hènt-se a seguir era màger part des guardades deth concors.

Que poiria escríuer diuèrses iniciaus des nòms de persones aquiu amassades, estonades de veder-se amassa en semblable lòc, mès les deisharè en tintèr per çò dera opinion que me pòden meritar determinadi lectors.

Consignarè, totun, que totes manifestauen cèrta alegria, que totes coneisheren ara defunta e que deguna, per çò que semble, se'n brembaue dera desgraciada Margarita.

Mentre es subastadors cridauen damb tota era fòrça des sòns paumons, s'escambiauen crits e arridalhades entre es crompadors. Es que pertanhien ath ram des especuladors e qu'auien invadit es bancs plaçadi ar entorn des taules de venda, auien era vana pretension d'impausar silenci as auti, entà poder hèr es sues aquisicions tranquillament. Jamès s'a vist ua reünion mès eterogenèa ne rambalhosa.

Timidament m'esguitlè ath miei d'aqueth tarrabastalh vedent damb tristesa aquerò que se passaue a dus passi dera cramba qu'en era expirèc era malerosa, qu'eth sòn conjunt mobiliari se descompausaue entà pagar es deutes, dera madeisha manèra que se descompausaue eth sòn còs entà pagar-li ara Natura eth degut tribut.

Mès qu'a crompar, auia anat jo aquiu a observar, e contemplaua enes faccions des venedors, era creishenta alegria restacada damb er aument deth prètz des objèctes, molti des quaus pugèren eth doble e eth triple dera tassa de gessuda.

Es venedors èren persoines aunèstes, qu'auien especulat legaument sus era prostitucion d'aquera malerosa, en tot aumentar en aquerò un cent per cent, e assetjant-la enes moments dera sua agonia

damb documents sageradi per Estat, e que dempús dera sua mòrt, se presentauen tranquils a recuélher eth fruit des sòns aunèsti calculs, assasonat per escandalós calor der interès!...

Be n'auien de rason es ancions autrejant as comerciants e as lairons un madeish diu!

Abrics, vestis, jòies, riques teles, tot se venie coma per encantament.

Arren de tot aquerò me convenie, per tant seguia jo guardant e demorant.

De pic entení cridar:

- Un volum, perfèctament conservat, daurat pes cantons, qu'eth sòn titol ei: *Manon Lescaut*. Qu'a quauques paraules escrites ena sua prumèra pagina. Dètz francs.
- Dotze, didec ua votz.
- Quinze repliquè maquinaument jo. Per qué? Encara non m'en sai. Dilhèu per aqueres paraules escrites.
- Quinze, repetic eth venedor.
- Trenta, cridèc eth prumèr postor, coma volent impausar-se.

Era luta auie començat.

- Trenta cinc, cridè jo en madeish ton.
- Quaranta.
- Cinquanta.
- Seishanta.
- Cent.

Se m'auessa prepausat costar sensacion, ac auria artenhut, donques qu'era mia darrèra paraula semblèc arrossegar entà jo es guardades des presents, desirosi de saber se qui ère eth personatge entestat en aquerir eth libre.

Dilhèu convençut eth mèn adversari dera inutilitat dera luta, qu'eth sòn resultat ère hèr-me pagar eth libre dètz viatges mès de çò que valie, me didec arrint costesament:

- Entà vos, cavalièr.

Me siguec, donc, adjudicat eth libre coma milhor postor.

E coma que non auia pro sòs ena pòcha entà pagar, autregè eth mèn nòm, hi separar eth libre e me retirè.

Solide deuec èster comentada era mia actitud per tota aquera gent, pr'amor que venguia de pagar damb cent francs un libre qu'en quinsevolh libraria me n'aurie costat quinze o dètz.

Ath cap d'ua ora auia ja eth libre en poder mèn.

Ena sua prumèra pagina se liegien es següentes paraules escrites damb caractèrs elegants:

"Manon a Margarita

"Umilitat".

Era dedicatòria ère signada per *Armaldo Duval*.

¿Qué significaue era paraula *umilitat*?

¿Autrejarie aqueth Armando Duval a Margarita superioritat de libertinatge o de sentiment sus Manon?

Mès versemblanta me semblaue era dusau suposicion qu'era prumèra, pr'amor qu'aquera aurie estat ua libertat que non poirie auer tolerat Margarita, siguesse eth que siguesse eth concèpte que d'era

madeisha s'auesse format.

Gessí dera mia casa e deishè eth libre, qu'ada eth non me tenguí enquiara mia tornada pera net.

Manon Lescaut ei ua istòria interessanta e trenda, que des sòns detalhs m'en brembi perfèctament; e, ça que la, tostemp qu'arribe enes mies mans, non posqui deishar de lieger-la de nauèth e comunicar-me damb era malerosa eroïna der *abate* Revost. Qu'ei creada damb tau vertat, que me pensi que l'è coneishut.

En tot tier en compde aguestes especiaus circonstàncies, era comparacion entre ambdues hemnes balhaue un nau incentiu ara lectura, e sus eth sentiment d'indulgéncia s'ahigie eth dera compassion damb cèrta forma d'afeccion entara prauba defunta, que part dera sua eréncia ère aqueth libre. Qu'ei cèrt que Manon expirèc en desèrt, mès siguec enes braci der òme que l'estimaue damb tot er ardor d'ua anma vèrge, que li dauric ua tomba damb es sues lermes, e acoguèc eth sòn còr damb eth còs dera sua adorada; mentre que Margarita, pecadora coma Manon e dilhèu regenerada coma era, auie mòrt ath miei deth luxe, pensant en tot aquerò que venguia de veir, en lhet deth sòn passat, ei cèrt, mès tanben ath miei dera sablèra deth sòn còr, mès arida, mès vasta, e molt mès òrra qu'era que siguec enterrada Manon.

Quauqui amics, en saber-se'n des darrères circonstàncies dera vida de Margarita, me condèren qu'en cabeçau deth sòn lhet non s'entenec ne ua soleta persona entà consolar-la pendent es dus longui mesi que se tardèc era sua trista e dolorosa agonia.

Dempús de Manon e de Margarita eth mèn pensament se dirigic a d'autes que jo coneishia e vedia camnar alègres e contentes entà ua mòrt lèu tostemp parièra.

Desgraciades creatures!, s'ei delicte estimar-les, ei lèu un déuer planher-les. Se mos planhem deth cèc que jamès a vist era lum deth solei, deth sord que jamès a entenut es armonies dera Natura e deth mut que jamès a pogut exalar era votz dera sua anma, per qué, donc, jos ua faussa desencusa de pudor, non mos auem de plànher dera ceguetat de còr, d'aguesta sordèra dera anma, d'aguesta mudesa dera consciéncia que tornen hòla ara malerosa qu'afligissen, en tot empedir-li veir eth ben, sénter a Diu e parlar eth cast e sant lenguatge der amor e dera fe?

Hugo mos pintèc *Marion Delorme*, de Musset *Bernedette*, Alejandro Dumas *Fernanda*; es pensadors e poètes de toti es tempsi an tributat ara malerosa cortesana era ofrenda dera sua misericòrdia, e a auut grani òmes que les an reabilitat damb eth sòn amor e enquia e tot damb eth sòn nòm.

Era mia insisténcia sus aguest punt ei perque, entre aqueri que me van a liéger, ne pòt auer que siguen decididi a deishar de cornèr aguest libre, per pòur de veir solet era apologia deth vici e dera prostitucion, e perque dilhèu era edat deth lector pòt contribuir a motivar taus maufidances. Aqueres que les seguissen se hèn sang enes pès e se herissen es mans, mès ath còp dèishen enes romegassi deth camin es gales deth vici, e arriben ath finau damb aguesta nudesa dera quau arrés se rogís deuant deth Senhor.

Aqueri que se trapen damb aguestes atrevides viatjaires, se ven obligadi a defener-es, e a díder a toti que les an trapat, donques qu'aguesta ei era manèra mès rapida d'ensenhar era vertadèra dralha.

Aquerò non vò díder que se tracte de plaçar bravament dus paus indicadors ara entrada dera vida, damb aguestes inscripcions: *Dralha deth ben*, e *Dralha deth mau*, dident as que se presenten: *Alistatz*; senon que, imitant a Jesús, mos cau ensenhar es drecères dera dusau ara prumèra dralha, ad aqueri que se deishèren sedusir peth divertiment des entorns, e mes que mès, s'a de procurar qu'eth principi d'aguestes dralhes non sigue massa escabrós ne posque semblar-les deth tot impenetrables.

Era meravilhosa parabòla deth hilh prodig demane era indulgéncia e eth perdon. Jesús preferie en sòn amor ad aguestes anmes herides pes passions umanes, qu'es sues herides se compladie en guarir, en tot trèir d'eres madeishes eth remèdi de salvacion, quan didec a Magdalena: "Molt se t'a de perdonar, pr'amor qu'as esimat molt". Sublim perdon que deuie desvelhar ua fe santa!

E nosati auem d'èster mès sevèrs que Jesús? Per qué, emparant-mos enes opinons d'un mon que petrifique era sua sensibilitat entà creder-se fort, auem de separar-mos des anmes herides que, damb era sang corrompuda que mane d'eres s'arrossegue era corrupcion dera sua vida passada? Per qué auem de refusar aguestes malauties sociaus que sonque demoren ua man amiga que les guarisque e les entorne era patz deth còr?

Demani ara mia generacion, as persones qu'entada eres erosament ja non existissen es teories volterianes, ad aqueres que, coma jo, cren qu'era umanitat a començat, de hè ja quinze ans, ua des sues mès atrevides jornades. Qu'auem era sciència deth ben e deth mau; e s'eth mon non s'a tornat complètament lhòco, aumens a milhorat en un tresau o un cincau.

Toti es òmes intelligents se dirigissen entath madeish fin, e toti es grani còrs se les aganchen; Sigam bravi, sigam justi, sigam vertadèrs. Eth mau non ei senon ua vanitat; ajam er orgulh deth ben, e sustot non mos desesperem. Non mespredem ara hemna que non ei mair, ne hilha, ne esposa, ne fraia. Non limitem era afeccion ath cercle dera familha, ne vestigam ar egoïsme d'indulgéncia.

Un còp qu'eth cèu s'estime mès eth penediment d'un pecador, qu'era oracion de cent justi, sagem de qué eth cèu se n'alègre e cerquem ena satifaccion de hèr eth ben, era sua pròpria compensacion.

Autregem era aumòina deth perdon as victimes des desirs terrenaus, as quaus sauvarà, dilhèu, era esperança d'un mès enlà, e coma diden es bontadoses ancianes quan conselhen un remèdi casolan, "se non guarís, tanpòc hè mau".

Dilhèu bèth un m'age coma temerari, pr'amor que desiri obtier tan grani fruis deth petit arraic que voi cultivar; mès jo me compdi entre eth nombre des que cren que çò de maxim s'està en çò de minim. Eth mainatge ei petit, e embarre ar òme; eth cevèth estret, e abrigue eth pensament; eth uelh ei un punt e abaste espacis plan grani.

CAPITOL IV

En dus dies s'acabèc era venda, que produic cent cinquanta mil francs.

Dues tresaus parts dera soma sigueren entàs creditors, e era familha, compausada per ua fraia e un nebot, eretèc era rèsta.

Era fraia se quedèc coma vedent visions quan er agent de negòcis li didec qu'eretaue cinquanta mil francs. Hège sèt ans qu'era joena non auie vist ara sua fraia màger, era quau auie desapareishut dera sua casa un dia, sense qu'arrés se'n sabesse deth mendre detalh dera sua vida, dès que se n'anèc.

Venguec de seguit entà París e se trapèc era sua fortuna, sense voler escorcolhar era origina de tan inesperada riquesa.

Mès tard me dideren qu'auie tornat ara sua casa damb eth còr herit pera mòrt dera sua fraia, mès pro consolada per çò d'auer pogut plaçar era quantitat eretada ath quate e miei per cent d'interès.

Aguestes circonstàncies, repetides en París, poblacion mair der escandal, començauen a quèir en desbrembe, e ne jo madeish m'en brembaua ja dera part que cuelhí en taus eveniments, quan un aute incident casuau me dèc a conéisher tota era istòria de Margarita, en tot saber-me'n de tan interessants detalhs, que me vengueren desirs d'escriuer-la.

Tàs tres o quate dies, s'auien venut ja es mòbles e era abitacion ère prèsta entà logar.

Un maitin piquèren ena pòrta dera mia casa. Eth mèn portèr, que hège de sirvent, anèc a daurir e me hec a vier ua targa, en tot dider-me qu'era persona que l'auie autrejat volie parlar damb jo.

Liegí ena targa aguestes paraules:

Armando Duval.

Eth nòm non m'ère desconeishut, e efectivament, me'n brembè dera prumèra pagina deth volum de

Manon a Margarita.

Qué podie voler de jo era persona qu‘auie autrejat eth libre a Margarita? Ordenè que lo hessen passar.

Qu’ère un joen ròi, naut, palle, en vestit de camin, que semblaue que non se l’auie trèt deth dessús pendent uns quants dies; ne tansevolh se l’auie brossat ena sua arribada en París, donques qu‘anaue caperat de povàs.

Eth senhor Duval, prigondament esmoigut, non hèc cap esfòrç entà amagar era sua emocion, e damb es uelhs ar arràs de lèrmes, me didec damb votz entrebracada:

- Cavalièr, vos prègui que me desencusetz per tier-vos ua visita damb semblable vestit. Entre es joeni se suprimissen aisidament cèrtes formalitats. E ath delà, ei tan viu eth desir de veder-vos aué madeish, que ne tansevolh m’è cuelhut eth temps d’installar-me en ostau, a on manè eth mèn equipatge, acodint volant entara vòsta casa, temerós de non trapar-vos a maugrat d’èster tan maitin.

Li preguè ath senhor Duval que se seiguesse aprop dera humeneja, causa que hec en tot trèir un mocador que damb eth amaguèc eth sòn ròstre pendent uns moments.

- Non endonviaratz, didec arrint tristament, eth perqué aguest desconeishut vie a tier-vos ua visita, ad aguesta ora e damb semblable vestit e plorant coma un mainatge. Que m’è permetut vier a demanar-vos un gran servici.
- Parlatz, cavalièr. Que sò as vòstes ordes.
- Assistíretz ara venda des mòbles de Margarita Gautier?

Quan prononcièc aguest nòm, era emocion deth joen que semblaue auer vençut, siguec mès poderosa qu’eth, e li calec secar-se naues lèrmes.

- Que vos deui semblar molt ridicul, higec. Desencusatz-me, amic mèn, e credetz que jamès desbrembarè era paciéncia qu‘auetz era bontat d’atier-me.
- Cavalièr, repliquè, s’eth servici que didetz vos posqui prestar a de servir entà padegar un shinhau tan de dolor que herís era vòsta anma, hètz-me saber en qué jo posqui complader-vos, e me considerarè erós s’arribi a satisfèr-vos.

Er aclapament deth senhor Duval ère simpatic, e a maugrat mèn, auria desirat poder-lo servir.

Alavetz m’interroguèc dident:

- Auetz crompat quauquarren ena venda d’objèctes dera prauba Margarita?
- Òc, senhor: un libre.
- *Manon Lescaut*?
- Efectivament.
- L’auetz encara?
- Ena mia cramba.

Era notícia semblèc aleugerir-lo d’un gran pes, e me balhèc es gràcies, coma se jo ja auessa començat a prestar-li eth servici per çò d’auer en man aqueth volum.

Me lheuè, entrè ena mia cramba, cuelhí eth libre e lo botè ena sua man.

- Qu’ei aguest, exclamèc guardant era dedicatòria dera prumèra pagina e passant es huelhes; òc, qu’ei aguest.

Dues granes lèrmes rodèren pera superfícia deth libre.

- Cavalièr, didec lheuant eth cap e sense sajar d’amagar-me qu’auie plorat e ère prèst a seguir:

vos interèsse molt aguest libre?

- Per qué, cavalièr?
- Perque vengui a suplicar-vos tu per tu que me lo prestetz.
- Desencusatz eth mèn curiosèr, didí alavetz; mès, segontes aquerò, ètz vos qui regalèc eth libre a Margarita Gautier?
- Òc, senhor.
- Aciu que l'auetz, amic mèn, m'alègri d'èster jo qui vo l'entorne.
- Mès, seguic eth senhor Duval un shinhau trebolat, ei just qu'aumens vos pagui aquerò que vos costèc.
- Permetetz-me que vo'lo regala. Eth prètz d'un solet libre en semblabla venda ei molt insignificant e ja ne tansevolh me'n brembi.
- Cent francs.
- Qu'ei vertat, didí en tot trebolar-me. Com ac sabetz?
- Qu'ei molt aisit: jo me pensaua arribar a temps entara venda, e non è pogut arribar enquia aué. Desiraua possedir un objècte de Margarita, e me dirigí entara casa deth taxador entà demanar-li que me deishèsse veir era lista des mòble venuts e es nòms des crompadors. Vedí qu'auíetz crompat aguest libre e decidí suplicar-vos que me l'autregéssetz, encara qu'eth prètz que paguéretz costèsse en jo cèrta maufidança sus eth motiu dera vòsta aquisicion.

E parlant atau, semblaue crànher que jo auia coneishut a Margarita enquiath punt qu'eth la coneishie. M'esdeguè a padegar-lo.

- Que la coneishí de vista, li didí; era sua mòrt me costèc era impression que tostemp còste a un joen era mòrt d'ua hemna beròia ara quau un s'alègre de trapar. Que volí crompar bèra causa ena venda des mòbles; e m'entestè a licitar sus aguest libre, mès que mès peth gust de hèr rabiar ath praube diable que s'entestaue en pagar-lo a mès naut prètz que jo. Vos repetisqui, donc, cavalièr, qu'eth libre ei ara vòsta disposicion, e vos prègui que l'acceptetz de jo coma jo lo recebí deth taxador, donques que d'aguesta sòrta pòt èster eth laç d'ua amistat que jo me complasi en aufrir-vos.
- Plan ben, amic mèn, didec Armando en tot estirar era man e sarrar era mia. Accèpti, e credetz qu'eth mèn agraïment serà etèrn.

Jo auia grani desirs d'interrogar a Armando sus Margarita, pr'amor qu'aquera dedicatòria deth libre, eth sòn viatge e eth desir de possedir aqueth volum aumentauen eth mèn curiosèr; mès cranhí que des mies preguntes se podesse dedusir que refusaua es sòns sòs entà auer eth dret de meter-me enes sòns ahèrs, causa que non entraue enes mèns calculs.

S'aurie dit qu'endonvièc eth mèn desir, pr'amor que me didec:

- Auetz liejut aguest libre?
- Òc, senhor.
- Qué pensèretz en veir es dues linhes que jo escriuí en eth?
- Pensè que, segontes era vòsta manèra d'enténer, era prauba joena ara que regaléretz aguest volum ère desparièra des persones normaus, donques que non volí veir en aguestes linhes un compliment vulgar.
- Qu'ac pensèretz ben, cavalièr. Ère un àngel! Cuelhetz, me didec, liegetz aguesta carta.

E m'autregèc un papèr que semblaue qu'auie estat liejut diuèrsi còps.

Lo daurí e liegí aguestes paraules:

“Estimat Armando: recebí era vòsta carta, gauditz de bona salut, e balhi gràcies a Diu, perque vos autrege tau benefici.

Òc, amic mèn! era vòsta Margarita de d’auti tempsi a cambiat complètament, e me semble preferible que non la tornetz a veir, se l’auetz de trapar tau qu’ei. Me preguntatz se vos perdoni? ò! de tot còr, amic mèn, pr’amor qu’eth mau que voléretz hèr non ère qu’ua pròva d’amor vertadèr. Que hè ja un mes que non è deishat eth lhet, e m’ei tan agradiua era vòsta afeccion, que des deth moment que mos separèrem, escriui eth jornau dera mia vida e ac seguirè hènt enquia qu’era mia man se remisque a tier era pluma. S’er interès que per jo manifestatz ei sincèr, Armando, vos prègui que, quan tornetz, veigatz a Julia Dupart, que vos autrejarà aguest jornau. Per eth vo’n saberatz dera rason e era encausa de tot çò que s’a passat entre nosati. Julia ei molt brava, e soent me parle de vos. Se trapaue aciu quan recebí era vòsta carta, e auem plorat amassa en tot lieger-la.

S’auéssetz deishat d’enviar-me notícies, Julia quedaue encargada d’autrejar-vos aguesti papèrs quan arribéssetz en França. Non m’ac arregraigatz. Aguest rebrembe diadèr des solets moments erosi dera mia vida me hè fòrça ben, e s’ena sua lectura auetz vos de trapar desencuses deth passat, a jo m’aufris un baume de consolament inagotable.

Desiraria deishar-vos bèth rebrembe que vos hesse pensar de contunh en jo, mès m’an embargat es mèns mòbles, e ja arren me pertanh.

Comprenetz, amic mèn? S’aprèsse era mia mòrt, e des dera mia cramba escoti es grèus passi deth susvelhant qu’es mèns creditors an botat en salon entà evitar qu‘arrés se hèsque a vier bèra causa. Solide demoren era mia mòrt entà procedir ara venda de tot çò qu‘ei embargat.

Ò! Es òmes non an pietat! Mès m’enganhi: eth just, er inflexible, qu’ei Diu.

Plan, donc, estimat amic, demori que quan se hèsque era venda, cromparetz quauqua causa, pr’amor que se jo separèssa quauque objècte entà vos e se sabesse, serien capables d’acusar-vos de panaire d’efèctes embargadi.

Be n’ei de trista era vida qu’abandoni!

Be ne serie de brave Diu se consentisse que mos vedéssem abans de morir jo!

Creigui qu’ei eth mèn déuer dider-me adiu de vos entà tostemp segontes totes es probabilitats; adishatz, donc, amic mèn! perdonatz-me se non alongui mès era carta, pr’amor qu’es que se prepausen guarir-me m’aflaquissen a truca de sagnades, e era mia man se remís a seguir escriuent.

Margarita Gautier“.

Es darrères paraules lèu non se podien liéger.

Entornè era carta a Armando, que solide la venguie de liéger tanben en sòn pensament, coma jo en papèr, pr’amor qu‘en cuelher-la exclamèc:

- Qui diderie qu’era qu’escriuec aguestes linhes ère ua cortesana!

E esmoigut pes rebrembes, guardèc pendent un moment eth papèr e acabèc en tot punar-lo.

- A!, quan pensi, seguic, que moric sense que jo podessa tornar-la a veir, que non la veirè e qu’era hec per jo aquerò qu‘aurie hèt ua fraia, non posqui perdonar-me auer-la deishat morir d’aguesta manèra. Mòrta! mòrta! pensant en jo, escriuent e prononciant eth mèn nòm! Malerosa Margarita!

E Duval, deishant anar es sòns pensaments e es sues lèrmes, estirèc era man entà jo e sarrèc era mia, seguint:

- Que son molti es que se me vedessen planher-me d’aguesta manèra de semblabla mòrt, m’aurien coma un mainatge; mès serie perque ignorarien guaire è hèt patir ad aguesta

hemna, guaire crudèu siguí e guaire brava e resignada siguec era. Qu'auí era audàcia de qué a jo sonque me tocaue perdonar, e aué me considèri indigne deth perdon qu'era m'autrege. Ò! Balharia dètz ans dera mia vida entà plorar as sòns pès pendent un moment.

Qu'ei lèu impossible consolar un dolor que non se coneish, e totun, ère tan viua era simpatia que m'auie inspirat aqueth joen, se confiaue a jo damb tanta franquesa, qu'arribè a pensar qu'es mies paraules non li serien indiferentes.

- Non auetz parents o amics?, li didí. Visitatz-les e vos consolaràn, donques que dera mia part sonque posqui planher-vos.
- Qu'ei cèrt, didec lheuant-se e passejant pera cramba; vos shòrdi. Desencusatz-me, jo non pensaua qu'es mies penes non vos deuen importar massa, e que sò en tot shordar-vos per ua causa que non vos deu interessar guaire.
- Non m'auetz comprenut; que sò ara vòsta disposicion, e sonque me hè dò dera mia impoténcia entà padegar era vòsta pena. S'era mia companhia e era des mèns amics vos pòt distrèir, s'auetz besonh de jo, en quinsevolh causa que sigue, voi que m'autregetz eth plasèr de satisfèr es vòsti desirs.
- Perdonatz-me un e mil còps, me didec; eth dolor exagère es impressions. Permetetz-me que siga aciu quauques menutes mès, eth temps entà secar-me es uelhs, entà qu'es pècs deth carrèr non veiguen damb curiosèr es mies lèrmes. Que hètz un gran ben en autrejar-me aguest libre, e jamès saberè arregraïr-vos tau favor. Com poiria pagar-vos?
- Autrejant-me era vòsta amistat e explicant-me era origina deth vòste dolor, repliquè. Ei tan consolador condar es vòsti patiments!
- Ei vertat, mès aué non poderia; qu'è eth besonh de plorar, e es mèns pòts non poirien prononciar paraules. Un aute dia vos condarè tan trista istòria, e poiratz apreciar com de grani son es motius qu'è entà plorar era sua mòrt. Finaument, higec passant es sues mans pes uelhs e guardant-se en miralh, ajatz era bontat de dider-me que non me trapatz massa pèc, e permetetz-me que torna un aute dia a visitar-vos.
- Coratge, amic mèn, coratge!, li didí.

E hènt grani esfòrci entà non plorar, milhor hugec que gessec dera mia casa.

Des deth balcon lo vedí pujar en carruatge que lo demoraue; a penes entrèc en eth, s'estarnèc en somics coma un desesperat, en tot tapar-se era cara damb eth mocador.

CAPITOL V

Se passèren molti dies sense qu'entenessa parlar d'Armando; ça que la, se parlaue fòrça de Margarita.

Sabi pas s'es mèns lectors se n'auràn fixat en aquerò, mès ei pro que se digue un solet viatge deuant de nosati eth nòm d'ua persona que semblaue que non coneishíem o aumens que mos ère indiferenta, entà qu'es detalhs se vagen amassant lentament ar entorn deth nòm; e amics, coneishudi e indiferents semble que non parlen alavetz de ua auta. Atau ei com descurbim qu'aguesta persona auie estat en contacte damb nosati, mo n'encudam de qué l'auem vist molti còps sense fixar-mos, e en aquerò que d'era mos conden trapam coincidéncies e afinitats damb eveniments dera nòsta pròpria vida.

Non voi díder que me passèsse madeish damb Margarita, mès jo l'auia vist infinitat de còps, e la coneishia personaument dera madeisha manèra que coneishia eth sòn anament. Mès auie ressonat tan eth sòn nòm enes mies aurelhes des d'aquera venda, e se trapaue aguest nòm barrejat damb un dolor tan prigond, qu'era mia admitacion auie creishut damb er in deth curiosèr. De tau manèra, que des d'alavetz es prumères paraules que dirigia as mèns amics, as quaus non auie jamès parlat de

Margarita, èren tostemp aguestes o semblables:

- Auetz coneishut a ua tau Margarita Gautier?
- Era Dama des Camèlies?
- Òc.
- Molt!

Aguesti *molts* solien anar acompanhadi de arridolets tan significatius que semblauen delacions.

- E ben, qué ère aguesta gojata? a qué?...
- *Ua brava gojata.*
- E arren mès?
- Que pòt èster! Depassaue en talent e dilhèu tenben en còr a d'autes moltes.
- Sabetz bèra caracteristica especiau d'era?
- Arroïnèc ath baron de G...
- Qué mès?
- Ère era aimanta deth vielh duc de...
- N'ès segur de qué ère era sua aimanta?
- Se ditz. Aumens li costaue fòrça sòs.

Tostemps es madeishi detalhs damb pòques diferéncies. Que non me satisfege. Jo auria volgut saber quauquarren sus es relacions de Margarita e Armando.

Un dia me trapè damb un des que viuien en contunha intimitat damb es meretrices, e l'interroguè:

- Coneishéretz a Margarita Gautier?

Contestèc eth *molt* de costum.

- Quina sòrta de joena ère?
- Polida e *brava*. Era sua mòrt m'entristic de vertat.
- Ei vertat qu'auec un aimant cridat Armando Duval?
- Un joen naut e ròi?
- Òc.
- Ei vertat.
- Qui ère aguest Armando?
- Un bon gonjat, que, per çò que semble, se mingèc damb era çò de pòc qu'auie, e li calec abandonar-la; se ditz qu'ère lhòco per era.
- E Margarita?
- Tanben l'estimaue fòrça, segontes asseguren, encara que dera manèra qu'estimen es hemnes dera sua classa. Que non se les pòt demanar mès de çò que bravament pòden autrejar.
- Qué se passèc damb Armando?
- Sabi pas; a penes lo coneishia. S'estèren pendent cinc o sies mesi amassa, mès en camp; e quan era tornèc, desapareishec eth.
- Non l'auetz tornat a veir des d'alavetz?
- Non.

- Tanpòc jo l'auia tornat a veir; enquia e tot me pensè qu'era notícia dera mòrt de Margarita auie exagerat eth sòn amor ancian, e per tant era sua pena en presentar-se ena mia casa, e supausè que dilhèu ja se n'auie desbrembat de Margarita e dera promesa de vier a tier-me ua visita.

Era mia supausicion aurie estat molt versemblabla se s'auesse tractat de ua auta persona; mès era desesperacion d'Armando s'aiue manifestat damb tanta sinceritat, que passant d'un extrèm ar aute, m'imaginè qu'eth dolor auie degenerat en malautia, e que se non auia notícies sues ère perque ère malaut o dilhèu mòrt.

M'interessaua espontanèament per aqueth joen? Dilhèu. Aguest interès ère hilh der egoïsme? Que pòt èster! Jos aqueth dolor auia aubirat ua trenda istòria de còr, e dilhèu er in de coneisher-la ère eth solet fondament deth suenh qu'eth silenci d'Armando m'auie botat. En veir que Duval non venguie ara mia casa decidí jo anar ara sua. Era desencusa ère aisit de trapar-la; mès malerosament jo non auia era sua direccion, e per mès que preguntè, arrés me podec ajudar. Me filè entara casa d'Antin entà veir ath portèr de Margarita, eth quau deuie auer noticia d'a on s'estaue Armando; mès eth portèr ère ja un aute e ac ignoraue, coma jo. Alavetz m'informè deth cementèri que s'auie enterrat a Margarita. M'en sabí de qué ère eth de Montmartre.

Eth mes d'Abriu auie campat damb es sues gales d'esplendent solei e fresques flors; es hòssses non aufrien er aspècte dolorós e desolat que les autrege er iuèrn; que hège ja pro calor entà qu'es viuis se'n brembèssen des mòrts e les visitèssen. Anè, donc, ath cementèri, en tot dider-me: "Sonque en veir era hòssa de Margarita me n'encuedarè s'encara existís eth dolor d'Armando, e dilhèu me`n saberè de qué s'a hèt d'eth".

Quan arribè en Montmartre li preguntè ath portèr s'eth dia 22 de hereuèr siguec enterrat en aqueth cementèri eth cadavre dera que siguec Margarita Gautier.

Er emplegat hec un còp de uelh a un gran libre-registre qu'en eth i auie inscrits e numerats es nòms des qu'entren en aqueth asil, en tot contestar-me que, efectivament, eth 22 de hereuer s'auie balhat sepultura a ua hemna cridada Margarita.

Li demanè que m'acompanhèsse, pr'amor que non i auie manèra d'orientar-me sense *cicerone* en aquera ciutat des mòrts qu'a es sòns carrèrs coma era des vius. Eth portèr cridèc a un des jardinèrs, li dèc es instruccions convenentes, e aguest sense deishar-lo acabar exclamèc:

- Òc, òc, ja sai! qu'ei era tomba mès facil de distinguir!, seguic en tot dirigir-se a jo.
- Per qué?
- Pr'amor qu'es flors que l'ornen son desparières de totes es autes.
- Les suenhatz vos?
- Òc, senhor; e jo voleria que toti es parents suenhessen tan as defunts coma eth joen que me recomane suenhar ad aquera.

Dempús de crosar diuèrsi carrèrs, eth jardinèr s'arturèc e didec:

- Aguesta.

E es mèns uelhs se tachèren en un quadre de flors qu'arrés aurie pogut cuélher coma un sepulcre, se non ac indiquèsse ua lapida de marme blanc gravada damb eth nòm dera defunta.

Era pèira, plaçada de pès, me rebrembèc era Esperança. Ua rèisha de hèr enrodaue eth terren crompat, e aguest terren desapareishie jos un tapís de camèlies blanques.

- Qué vos semble?, preguntèc eth jardinèr.
- Preciós.
- E quan quauqua ua d'aguestes camèlies se passís immediatament la substituisqui per ua

auta. Qu'ei era orde qu'è.

- E qui vo l'a dat?
- Un joen que plorèc molt eth prumèr viatge que venguec, un vielh amic dera defunta, per çò que semble, o milhor dit, un des amics, pr'amor que, segontes se conde, n'auec diuèrsi. Diden qu'ère molt polida. La coneishéretz?
- Òc.
- Coma er aute?, didec eth jardinèr, arrint maliciosament.
- Non, jamès li parlè.
- E vietz a visitar-la en cementèri? Que non dèishe d'èster graciós dera vòsta part, pr'amor que non son molti per cèrt, es que vien a veder-la.
- Que deuen vier pòqui, vertat?
- Arrés. Exceptat d'eth joen que m'è referit e que venguec un solet còp.
- Un solet còp?
- Òc, senhor.
- E non a tornat per aciu?
- Non, mès tornarà quan arribe.
- Ei, donc, viatjant?
- Òc.
- Sabetz a on se trape?
- Non de cèrt; encara que me pensi qu'ena casa dera fraia dera senhoreta Gautier.
- E entà qué i a anat?
- Supausi qu'entà demanar-li permís entà desenterrar eth cadavre dera defunta e enterrar-la en un aute lòc.
- Per qué non vò deishar-la aciu?
- Per çò que semble vos non sabetz que i a persones qu'an capricis estranhs damb es mòrts. Ac vedem cada dia. Aguest terren siguec crompat sonque per cinc ans, e aguest joen vò ua cession perpètua e un terren mes gran; aquerò aurà d'èster en quartèr nau.
- E aquerò deth quartèr nau, se que ei?
- Uns terrens naui que son en tot vener-se aquiu ara dreta. Se siguesse aguest cementèri dirigit tostemp coma ara, non n'aurie cap aute de parièr en tot eth mon; mès encara li manque molt entà arribar a èster aquerò que aurie d'èster. E ath delà, era gent vana ei tan abondiua...
- Qué voletz díder?
- Qu'ei clar; voi díder que i a persones que passen coma orgulhoses enquia dempús de mòrtes. Mès me pensi qu'era tau senhora Gautier ère ua polida jòia, permetetz-me era paraula. Ara era praubeta ja non existís, e quede tan d'era coma des que se ditz que non an de qué colpar-se. Plan, donc, per çò des parents des persones que son sepultades apròp d'era an sabut se qui ère, s'an entestat en díder que s'oposarien a que s'enterrèsse aciu definitivament, e que s'aurien de destinar terrens separadi entà aguesta sòrta de hemnes coma se hè damb es praubi. A on s'a vist semblabla extravangància? Sabi pas se qué cranheràn o qué s'auràn imaginat aguesti senhors rics que non vien quate còps ar an a visitar as sòns defunts, que se hèn a vier eri madeishi es flors, e guardatz quines flors! que considèren coma un entreteniment eth rebrembe des persones que per eres ploren, segontes afirmen escriuent

enes sues tombes ues lèrmes que jamès an vessat, e vòlen hèr-se exigents per semblables pegaries. En fin, credetz-me, senhor, jo non coneishí ad aguesta senhoreta ne sai se qué podec hèr; plan, donc, jo l'estimi e la suenhi, e l'autregi es camèlies mès barates que posqui. *Qu'ei era mia defunta favorita!* Qué voletz!, nosati mos vedem obligadi a estimar as mòrts, donques qu'èm tan ocupadi en eri que non auem temps entà rebrembar-mos des vius.

Jo guardaua e escotaua ad aqueth òme e ne sò segur de qué es mèns lectors compreneràn, sense que m'ac calgue explicar, era emocion estranha qu'eth sòn gèst e es sues paraules me costauen.

Sabi pas se se n'encuedèc, donques que seguic:

- Se ditz que i auie quauqui uns que s'arroïnauen per aguesta joena, e qu'auec aimants que l'adorauen. Plan donc! Quan pensi que degun d'eri vie a crompar ua soleta flor entara sua anciana estimada, pensi qu'er anament ei curiós e trist ath còp. Encara que, a maugrat de tot, ei des que non se pòden queishar, pr'amor qu'a eth sòn sepulcre e se sonque li rèste un aimant que se'n brembe d'era, aguest ja vau per toti es auti. Donques qu'aciu acogam cada dia joenes dera madeisha classa e dera misma edat, que son lançades ena hòssa comuna, e credetz-me, senhor, damb es sòns còssi se m'en va eth mèn còr quan les enteni e veigui quèir. Praubetes! Un còp enterrades, arrés se'n brembe d'eres. Que non ei massa divertit eth nòste mestièr, ei a díder entàd aqueri qu'auem un tròç d'anma. Qué voletz que vos diga? A jo me hec Diu d'aguesta manèra e non è remèdi, non cau balhar-li mès torns, sò pàir, è ua hilha de vint ans, nauta e ben formada, e quan amien per aciu ua defunta dera sua edat, pensi en era, e autant s'ei ua gran senhora coma ua vagabonda m'entristiqui e me boti de mala encolia. Dilhèu vos engüegi damb es mies istòries, e vos non auetz vengut aciu entà escotar-les. M'an ordenat que vos acompanha ara hòssa dera senhoreta Gautier e aciu que l'auetz. Vos posqui serivir en bèra auta causa?
- Era direccion dera abitacion de M. Armando Duval, sabetz quina ei?, li preguntè sense contestar as sues filosofies.
- Òc, senhor; s'està en carrèr de... o aumens aquiu ei a on anè a crubar eth valor de totes es flors que vedetz.
- Fòrça ben, moltes gràcies, brave òme.

Dirigí era darrèra guardada ara florida tomba, qu'en sòn hons auria volgut entrar a maugrat mèn entà veir en qué s'auie cambiat aquera plan beròia creatura que d'eth povàs auie tornat ath povàs, e m'aluenhè trist e cogitós.

- Voletz veir a M. Duval?, seguic eth jardinèr que m'anaue seguint.
- Òc.
- Qu'ei que lèu vos asseguraria que non a tornat, se non, solide qu'aurie vengut aciu.
- Atau, donc, ètz convençut de qué seguís pensant en Margarita?
- Non sonque ne sò convençut d'aquerò, senon qu'apostaria quinsevolh causa qu'eth sòn desir de cambiar-la de sepulcre ei peth desir de tornar-la a veir.
- Com? Qué didetz?
- Aquerò qu'abans qu'arren me preguntéc en vier ath cementèri siguec "Qué me cau hèr entà veder-la?". Aquerò non se podie hèr senon mejançant un cambiament de sepùltura e jo madeish l'indiqué es formalitats que li calien hèr entà artenhè'c, pr'amor que ja sabetz qu'entà trasladar as mòrts d'un sepulcre ar aute ei de besonh arreconeisher-les e sonque era familha pòt autorizar aguest acte, que deu èster presidit per un comissari, de sòrta que monsieur Duval partic immediatament entà demanar aguesta autorizacion ara fraia dera senhoreta Gautier, e ei de supausar qu'era sua proxima visita sigue entara defunta.

Arribèrem ara pòrta deth cementèri, li balhè de nauèth es gràcies e ua estrea ath jardinèr, e me filè

immediatament entara casa d'Armando.

Coma qu'encara non auie tornat, deishè era mia targeta en tot pregar-li que venguesse a veder-me tanlèu coma arribèsse, o me manèsse un encargue d'a on e com me podia jo veir damb eth.

A londeman recebí ua carta de M. Duval qu'en era m'anonciaue era sua tornada e me pregaue que passèssa pera sua casa, en tot desencusar-se per non vier eth ena mia, pr'amor qu'eth sòn estat non l'ac permetie.

CAPITOL VI

Me dirigí immediatament entara sua casa. Qu'ère en lhet.

M'estirec ua man cauda.

- Semble qu'auetz fèbre, li didí.
- Òc, mès que non serà arren; era fatiga d'un viatge tan pressat. Vaquí era causa.
- Dilhèu vietz dera casa dera fraia de Margarita?
- Òc. Qui vos ac a dit?
- Qu'ac sai jo; e auetz obtengut aquerò que desiràuetz?
- Òc, e preguntèc estranhat, qui vos a informat tan ben?
- Eth jardinèr deth cementèri.
- Auetz vist era sua hòssa?

Lèu non gausaua contestar-li, mès eth ton que hec era pregunta me revelaue qu'Armando seguie en tot èster victima dera emocion que jo n'auia estat testimòni, e tostemp qu'es paraules o era imagnacion de un aute li rebrembauen tan trista pèrta, s'agreujaue era sua pena, deishant veir que li mancaue encara molt entà poder dominar-la.

Non contestè arren; sonque afirmè damb un movement de cap:

- A suenhat molt d'era? seguic Armando.
- Òc.

Dues granes lèrmes gesseren des uelhs deth malaut que virèc eth cap tot rogit. Hi coma que non auia vist arren e sagè de cambiar de convèrsa.

- Se non m'enganhi, s'an passat tres setmanes des de qué partíretz, didí jo.
- Tres setmanes, ne mens ne mès.
- Qu'a estat un viatge long.
- Ben, qu'ei que non è viatjat tostemp; è estat quinze dies en lhet, e aquerò m'empedic tornar abans, pr'amor que quan arribè aquiu, era fèbre me cuelhec complètament.
- De sòrta que quan amendric un shinhau, vos metéretz en camin un aute còp.
- S'auessa estat dètz dies mès en aqueth país, m'auria mòrt sense tornar a veder-la.
- Donques ara que ja auetz tornat, cau que vos suenhetz; es vòsti amics vieràn a visitar-vos, e jo eth prumèr, se non me remitz aguesta satisfaccion.
- Abans de dues ores me pensi lheuar.
- Aquerò serie ua imprudéncia!
- Qu'ei de besonh.

- Mès non indispensable.
- Me cau anar entath comissari de policia.
- E per qué non li confiatz a un amic aguesta diligéncia, evitant atau agreujar era vòsta malautia?
- Pr'amor que dilhèu d'aguest visita depen era mia garison. Me cau veder-la. Des de qu'auí notícia dera sua mòrt, e sustot des de que vedí era sua sepultura, non viui tranquil. Non me posqui convéncer de qué ua hemna que deishè tan joena e tan beròia s'age mòrt .Me cau assegurar-me'n pes mèns uelhs. Me cau veir en qué a cambiat Diu un èsser qu'è estimat tan, e dilhèu era òrra realitat esbugassarà eth martiri deth rebrembe. M'acompanharatz, non ei vertat?
- Qué vos didec era sua fraia?
- Arren. Se'n hec molt de qué un particular volesse crompar un terren entà sepultar a Margarita, e signèc plan era autorizacion que li sollicitaua.
- A veir, non serie milhor demorar eth vòste complèt restabliment entà realizar era traslacion?
- Ò! non me mancaràn es fòrces, ne podetz èster segur. Me pensi que me tornaria lhòco se non ac hessa rapidament, donques qu'eth sòn compliment ei ja ua exigéncia deth mèn dolor. Credetz-me que non tornarà era cauma en mèn còr enquia dempús d'auer vist a Margarita. Serà era aigua que padegarà era set dera fèbre que se m'avale, eth delèri des mens insòmis, eth resultat d'aguest delèri, tot çò que volgatz, mès encara que m'auessa de hèr fraire, coma M. de Rancé, dempús d'auer vist, veirè.
- D'acòrd, li didí a Armando; sò as vòstes ordes. Auetz vist a Julia Duprat?
- Ò!, òc, eth madeish dia deth mèn prumèr retorn.
- E vos autregèc es manuscrits que Margarita l'encarguèc entà vos?
- Les è aciu.

Dident aquerò, Armando me senhalèc un plec de papèrs que sauvaue dejós dera coishinèra, eth quau tornèc a sauvar de seguit.

- A!, didec, me sai de memòria eth sòn contengut; que les è liejut dètz còps cada dia pendent tres setmanes. Voleria que tanben vos les liegéssetz, mès dempús, quan ja siga mès tranquil e posca hèr-vos compréner tot aquerò que vau er amor que semblabla declaracion manifèste. Permetetz-me ara que vos demana un favor.
- Quin?
- Auetz un coche baish?
- Òc.
- Plan, donc. Cuelhetz eth mèn passapòrt e anatz a veir s'en corrèus i a cartes que venguen dirigides ath mèn nòm. Eth mèn pair e era mia fraia m'auràn escrit a París; mès coma que partí damb tanta precipitacion, non auí temps d'informar-me abans de començar eth viatge. Quan tornetz anaram amassa a meter-mos d'acòrd damb eth comissari de policia entara ceremònia de deman.

Armando m'autregèc eth sòn passapòrt, e me trasladè ath carrèr de J. J. Rousseau.

I auie dues cartes dirigides a M. Duval, les recuelhí e tornè. Trapè a Armando ja vestit e prèst a gésser en carrèr.

Quan l'autregè es cartes didec:

- Gràcies, amic mèn, e higec dempús de veir es envolòpes: òc, son deth mèn pair e dera mia

fraia. Que non auràn comprenut arren deth mèn slenci.

Dauric es cartes, e mèsalèu les endonvièc que les liegec, pr'amor qu'es dues èren escrites pes quate cares, e de seguit les tornèc a plegar.

- Anem, didec. Ja contestarè deman.

Anèrem entath comissari, ath quau autregèc Armando era autorizacion dera fraia de Margarita.

Eth comissari se quedèc era carta, en tot autrejar-ne ua auta entath susvelhant deth cementèri; s'acordèc qu'eth traslat se harie a londeman, tas dètz deth maitin; e acordèrem que i anaríem a cercar-lo ues menutes abans, entà dirigir-mos dempús ath cementèri amassa.

Causa estranha. Jo tanben sentia cèrt curiosèr per presenciar aqueth trist espectacle, e cohèssi que passè era net sense dormir pensant en aquerò.

Vedent era mia impaciéncia, era net deuec èster tanben molt longa entà Armando.

Quan arribè, tàs nau deth maitin, ena sua casa, ère orriblament cambiat, encara que semblaue tranquil.

Me recebèc arrint, e me balhèc era man.

Es candèles èren acabades enquia baish de tot. Abans de gésser, cuelhec Armando ua carta plan longa dirigida ath sò pair, e qu'en era sense cap de dobte auie consignat es sues impressions d'aquera trista net.

Trenta menutes dempús arribèrem en Montmartre.

Mos demoraue ja eth comissari.

Eth braç qu'Armando emparaue en mèn, me comunicaue damb es sues convulsions era excitacion que lo dominaue. Jo lo guardaua de quan en quan, e eth, comprenent es mies guardades, arrie tristament; mès des de qu'auíem gessut dera sua casa, non didérem ua soleta paraula.

Abans d'arribar deuant deth sepulcre, Armando s'arturèc entà secar eth sòn ròstre negat de sudor.

Profitè aqueth instant entà alendar, donques que tanben jo auia eth còr sarrat.

Quina deu èster era origina deth dolorós plasèr que mos produissen semblables espectacles!

Quan arribèrem, eth jardinèr auie retirat es macetes de flors, e era rèisha qu'enrodaue era sepultura auie desapareishut. Dus òmes hotjauen era tèrra.

Eth praube Armando s'emparèc en un arbe e tachèc era sua veirenca guardada aquiu a on es aishades daurien era tèrra.

Enes sòns uelhs se trapaue concentrada tota era sua vida.

De pic, era punta d'ua aishada toquèc contra ua pèira.

Armando s'estrementic, arreculèc coma herit per ua descarga electrica, e sarrèc era mia man damb tanta fòrça, que me hec mau.

De seguit un des sepulturèrs cuelhec ua ampla pala e anèc uedant era hòssa pòc a pòc; dempús quan ja non quedauen mès qu'es pèires que caperauen eth taüt les anèc separant d'ua en ua.

Jo seguia observant damb gran curiosèr totes es impressions deth mèn amic, donques que cranhia qu'es sòns visibles esfòrci entà concentrar-les acabèsse en un terrible finau. Eth, dera sua part, seguie guardant, fixi e dubèrts es uelhs, coma se siguesse lhòco, e era precipitada tremoladera des sues caròles e pòts mostrauen çò violent dera crisi.

Per çò que hè a jo, sonque posqui díder que lèu m'empenaïa d'auer anat ath cementèri.

Quan eth taüt quedèc complètament descubèrt, eth comissari les didec as sepulturèrs:

- Dauritz.

Aubediren aqueri òmes coma se siguesse era causa mès simpla deth mon.

Era caisha ère de casse. Comencèren en tot introduir ua palanca ena juntura. Era umiditat auie rovihat es claus, e dempús de molti esfòrci sautèc era tapa: gessec ua flaira fetida a maugrat des plantes aromatiques qu'èrem enrodadi.

Emquia e tot es sepulturèrs separèren es caps.

- Diu mèn! Diu mèn!, didec Armando e s'esblancossic encara mès.

Un linçò blanc caperaue eth cadavre, en tot diboishar vagui entorns. Eth susari ère rosigat per un des sòns extrèms e deishaue veir un pè descarnat.

Cohèssi que sentí hered e aflaquiment, e ara ora qu'escriui aguestes linhes encara me semble veir aquera scèna ena sua impressionanta realitat.

- Acabem, didec eth comissari.

De seguit un d'aqueri òmes alonguèc era man, descosec part deth susari, e agarrant-lo per ua punta, hec ua tirassada e descurbic eth ròstre dera defunta.

Qu'ère òrre solet veder-lo; orrifique sonque de condà'c.

Es uelhs non èren qu'ues cavitats neres; es pòts auien desapareishut, e es dents blancs èren coma amassadi es uns as auti. Es longui peus neri e secs èren coma amassadi e apegadi as sinus tapant en part es verdoses cavitats des caròles, e ça que la, en aquera florida calavèra arreconeishí eth ròstre blanc, rosat e alègre que tanti còps auia admirat.

Armando, damb es uelhs tachadi en aquera figura, s'auie tapat era boca damb eth mocador, que sarraue damb es sues dents.

Jo èra coma soniant com un cercle de hèr sarraue eth mèn cap, s'embromèren es mèns uelhs, entení mil estranhs fiulets, daurí maquinaument un flascon que m'auia hèt a vier expressament e alendè fòrtament aqueres esséncies que contenguie.

Embargat per aquera sòrta de sopor, credí enténer ath comissari que li didie ath senhor Duval

- L'arrecoeishetz?
- Òc, contestèc sordament eth mèn companh.
- Donques barratz, e trasladatz-la, didec eth comissari.

Es sepulturèrs botèren de nauèth eth linçò sus eth ròstre dera defunta, barrèren era caisha, e cuelhent-la cada un per un extrèm, se dirigiren entath lòc deth cementèri a on auie d'èster trasladada.

Armando s'estaue quiet, tachadi es uelhs en aquera hòssa ueda: ère palle coma eth cadavre qu'acabàuem de vier...e semblaue petrificat.

En prevision d'aquerò que s'anaue a passar quan eth dolor amendrisse pera abséncia der espectacle, donques que per çò dera sua violencia lo tenguie coma galvanizat, m'apressè ath comissari:

- Ei indispensabla era preséncia d'aguest cavalièr? li preguntè senhalant a Armando.
- Non, senhor, contestèc, e enquia e tot vos conselhi que vo' lo hescatz a vier, donques que me semble qu'ei malaut.
- Anem, li didí a Armando en tot cuelher-lo deth braç.
- Com!, exclamèc guardant-me damb estranhesa.
- Que ja non an besonh de vos, higí, vos cau retirar, amic mèn. Ètz afectat e aguestes emocions son damatjoses.

- Qu‘auetz rason, anem-mo’n, contestèc sense botjar-se.

Lo cuelhí deth braç e me lo hi a vier.

Se deishaue amiar coma un mainatge, mormolhant sonque de quan en quan.

- Auetz vist es uelhs?, e ac didie virant eth cap, coma s’aguesta vision siguesse en tot cridar-lo.

Es sòns passi eren irregulars; semblaue que non auançaue senon damb secodides; es sòns dents carrinclauen, es sues mans èren gelades, e ua violenta agitacion nerviosa qu’anaue aumentant, cuelhec complètament ara sua persona.

Eth me responie quan jo li parlaua.

Tot aquerò que podie hèr ère deishar-se amiar.

L’amiè, per tant, entath carruatge.

A penes entrèrem en eth s’aumentèc era sua estrementida. Alavetz lo cuelhec un vertadèr atac nerviós ath miei deth quau, per pòur d’espaurir-me, mormolhaue sarrant-me era man damb violéncia.

- Que non ei arren, non ei arren. Qu’è besonh de plorar.

E eth sòn pièch se holaue, e era sang rebocaue enes sòns uelhs sense qu’ua soleta lèrma anoncièsse eth desbordamernt deth sòn dolor.

Lo hí alendar deth flascon que m‘auia jo hèt a vier. Quan arribèrem ena sua casa encara auie era sua tremoladera convulsiva.

L’ajacè, ajudat peth sòn sirvent, ordenè alugar ua lum en sòn quarto, e anè ara prèssa ara cèrca deth mètge, ath quau li condè tot aquerò que s’auie passat.

Eth mètge venguec damb jo.

Quan arribèrem, es faccions d’Armando semblauen de porpra, ère en tot delirar e mormolhaue frases incoerentes, que d‘entre eres sonque s’entenie eth nòm de Margarita.

- E ben?, li didí ath doctor, quan auec examinat ath malaut.
- Qu’a ua fèbra cerebrau, ne mès ne mens, que non ei pòca fortuna; donques que me pensi, que Diu me perdone, que s’aurie pogut tornar lhòco. Qu’ei lèu segur qu‘era malautia fisica aucirà ara malautia morau, e vençuda era prumèra pera dusau serà ja guarit abans d’un mes.

CAPITOL VII

Aguesta sòrta de malauties aucissen de seguit o se dèishen véncer aisidament.

Quinze dies dempús des eveniments que vengui de referir, ja auie cessat eth perilh e se trapaue Armando en plia convalescéncia, en tot auer-se aumentat era nòsta amistat enquiath punt d’èster complètament indispensables er un damb er aute. Mentre durèc era malautia non me separè dera sua casa. Era primauèra ère en tot eth sòn esplendor, damb es sues flors, es sues huelhes, es sòns arbes e es sòns cants.

Es hièstres dera cramba deth mèn amic dauen entà un jardin, qu‘era sua saludabla flaira arribaue entà nosati. Eth mètge li permetie ja lheuar-se, e normaument mos soliem sèir amassa entà parlar, ena hièstra, qu’es sues huelhes dauríem de lan en lan pendent es ores de mès solei, de dotze a dues dera tarde.

Jo procuraua qu‘es nòstes convèrses non queiguessen jamès sus Margarita, cranhent tostemp que s’agreugèsse era dolorosa alhama morau que semblaue adormida jos era aparenta cauma deth malaut. Eth, totun, hège tot çò de contrari; semblaue gaudir en tot rebrembar-la; non coma

anteriorament, plorós e trist, senon damb un doç arridolet, coma reflèx dera tranquillitat que sentie era sua anma resignada.

Observè que des dera nòsta hièstra visite eth cementèri, qu'eth sòn espectacle auie costat aquera violenta malautia. Eth dolor morau s'auie amendrit per çò dera fòrça deth fisic, e era mòrt de Margarita ja non ère entada eth qu'un dolorós rebrembe deth passat. D'aguesta certitud auie brotat ua sòrta de consolament, e entà refusar aquera trista imatge que soent se diboishaue ena sua memòria, evocaue es erosi rebrembes dera sua amorosa amistat damb Margarita, coma decidit a non transigir damb d'auti de parièrs.

Se trapaue era matèria molt cansada per çò der atac, ath còp que pes efèctes des remèdis tengudi entà combàter era fèbre, entà perméter ar espetit naues emocions, e era alegria primauerau e universau que damb era Armando se vedie enrodat, l'absorvie a maugrat sòn damb imatges d'alegria e de vida.

S'entestaue de contunh en non voler explicar ara sua familha eth perilh que corrie, e ère ja guarit, sense qu'eth sòn pair se'n sabesse qu'auie estat malaut.

Un dia siguérem ena hièstra mès temps de çò normau, pr'amor que hège ua tarde magnifica. Eth madeish solei s'adormie en un ludent crepuscul de blau e aur. Non semblaue que siguéssem en París; era verdor mos enrodaue coma se volesse isolar-mos deth mon, e pòqui viatges eth bronit d'un carruatge trebolaue era nòsta convèrsa.

Aguesta tarde e aguesta ora me rebremben era epòca der an e era tarde deth dia que coneishí a Margarita, didec Armando, en tot tier-se mès as sòns pensaments qu'ad aquerò que jo podia dider-li.

Non sabí se qué contestar-li. Alavetz, virant-se entà jo, didec:

- Se voletz, vos vau a condar ua istòria, que sus era poiríetz escríuer un libre qu'arrés se crederà, mès que poirie èster plan interessant.
- Ja me la condaratz un aute dia, estimat amic, li didí, encara non ès deth tot guarit.
- Òc, era net ei templada, me trapi ben, donques que m'è minjat eth mèn pièch de garia, e coma ja lèu non è fèbre e non auem ua uata causa entà hèr, vo'la vau a condar.
- Plan, donc; coma qu'ac desiratz tu per tu, vos escoti.
- Qu'ei molt senzilha, higec alavetz, e vo' la vau a condar seguint er orde avient. Se mès tard la trasladatz ath papèr, ètz liure de hè'c coma milhor volgatz.

Vaquí era istòria deth mèn amic, sense mès variants qu'es absoludament necessàries entà passar dera paraula ath libre:

- Òc, exclamèc Armando, inclinant eth sòn cap sus eth dorsièr deth fautuèlh: òc, qu'ère ua net coma aguesta!... Auíem passat eth dia en camp damb eth mèn amic Gaston R... Pera net tornàuem ja a París, e en non saber se qué hèr entà non engüejar-mos, mos metérem en teatre de *Varietats*.

En un des entreactes gessérem en correder e vederém passar a ua eleganta e graciosa dama, ara quau saludèc eth mèn amic.

- Qui ei aguesta gran senhora?, li preguntè.
- Margarita Gautier, responec.
- Me semble que deu ester molt cambiada, donques que non l'è arreconeishut, didí damb ua emocion que dempús vos explicaratz.
- Qu'a estat molt malauta e viuerà pòc.

Qu'è aguestes paraules tan presentes coma s'acabèssa d'entener-les hè un instant. Me cau consignar que de hège dus ans, era vista d'aquera joena, tostemp que me la trapaua me costaue ua impression

estranha. Sense saber per qué, m‘esblancossia e eth mèn còr bategaue damb violéncia. Un amic mèn que se tenguie a sciéncies ocultes, cride ad aquerò afinitat de fluids; jo me pensi que simplament ère escrit que jo auia d‘èster er aimant de Margarita, e qu’era presentida me dominaue. Margarita costaue tostemp en jo ua impression vertadèra, que d’era ne poirien èster testimònis molti des mèns amics, es quaus se n’auien arrit fòrça en saber-se’n deth motiu.

La vedí per prumèr viatge ena plaça dera Borsa, ena pòrta de Susse, a on s’arturèc un carruatge discubèrt, que d’eth baishèc. Vestie de blanc. Un mormolh d’admiradors comentaue es sues gràcies deuant de jo. Jo me quedè estacat en mèn lòc, guardant era pòrta per a on auie entrat en magasèm enquia que tornèc a gésser. La vedia a trauèrs des cristaus mentre escuelhie eth gènre que crompaue. Qu‘auria pogut entrar. mès me manquèc valor, ignoraua qui ère aquera hemna, e cranhia qu‘endonvièsse era mia entrada en magasèm e se desengustèsse per aquerò. E, ça que la, jo non podia auer cap esperança de tornar-la a veir. Eth sòn vestit ère elegant: un vestit de muselina enrodat de volants, un chal d’India a quadres, brodat d’aur e seda enes sòns extrèms; capèl de palha d’Italia e un braçalet d’aur en forma de cadia, mòda que començaue alavetz.

Quan gessec la vedí entrar en carruatge, que partic ath tròt des shivaus. Un des depenents dera botiga auie gessut ara pòrta e se quedèc en lumedan seguint damb era vista eth carruatge dera beròia crompadora. M’apressè ada eth e li preguè que me didesse eth nòm dera dama.

- Era senhoreta Margarita Gautier, me responec.

Non gausé a demanar-li era adreça dera sua casa e m’aluenhè. Eth rebrembe d’aquera vision, donques que de vertat n’ère, non s’a esfaçat dera mia memòria coma eth de d‘autes moltes que m’ac semblèren, e pertot anaua cercant ad aquera dama blanca, tan seductora coma beròia. Ath cap d’uns dies i auec ua estrea en teatre dera *Opera Comica*. Assistí ar espectacle.

Era prumèra persona que vedí en ua des tribunes principaus, siguec a Margarita. Eth joen que m’acompanhaue la coneishie tanben, donques que me didec en tot senhalar-la:

- Ves aquera beròia joena?...

Ath madeish temps Margarita dirigie eth sòn alongavistes entà nosati, e en veir ath mèn amic, li hec un arridolet e un gèst entà que venguesse a visitar-la.

- La vau a saludar, me didec. Que torni de seguit.

Non me podí tier mès e didí:

- Be n’ès d’afortunat!
- Per qué?
- Perque vas a auer era felicitat de veir ad aguesta hemna.
- Vos auetz enamorat d’era?
- Non, didí rogint-me, donques que non me n‘encuedaua pro de çò que sentia, mès m‘agradarie coneisher-la.
- Voletz que vo’la presenta?
- Sense demanar-li permis?
- Quina pegaria! Damb dames dera sua classa se pòt deishar de cornèr sense cap escrupul taus formalitats.

Aguestes paraules me mortifiquèren fòrça. Tremolaua d’auer eth convenciment de qué Margarita non ère digna deth sentiment que m’inspiraue.

Alonso Karr pinte en sòn libre titolat *Am Rauchen*, a un òme que seguís de nets a ua hemna plan eleganta, que d’era s’enamorèc perdudament a prumèr còp de uelh.

Sonque peth plasèr de punar era man d’aquera beresa, aurie acarat quinsevolh perilh e aurie hèt

quinsevolh sacrifici. A penes s'atrevís a tachar era sua guardada en còth deth preciós pè que descurbís leugerament entà evitar qu'eth contacte deth solèr taque eth sòn vestit. Mentre pense entelerit en tot aquerò que harie entà possedir-la, se ve arturat per era en virar ua cantoada pr'amor de preguntar-li se volie pujar ara sua cramba. Deuant de semblabla pregunta s'esbugassèren complètament toes es sues illusions, e desviant era vista, entorne ena sua casa trist e desencantat. En arreconéisher era idòla de hanga, la mesprède, en sòrta d'adorar-la.

Rebrembant aqueth estudi deth còr uman, jo, qu'auria desirat auer de trincar grani obstacles entà arribar a Margarita, cranhia que m'acceptèsse massa lèu e sense que i auesse cap sacrifici important.

Qu'èm atau es òmes, e non dèishe d'èster un otratge qu'era rason dèishe aguesta pòrta dubèrta ath sentiment e qu'es desirs dera matèria hèsquen semblabla concession as sauneis der esperit.

Fin finau, se m'auessen dit: "Possediràs aguesta net ad aguesta hemna e l'auciràn deman", auria acceptat sense trantalhar. Mès se, peth contrari, m'auessen assegurat que mejançant un sarpat de sòs seria eth sòn aimant, auria refusat, ofensat, e auria plorat coma un mainatge er estavaniment dera mia illusion.

Ça que la, desiraua coneisher-la e non volí deishar escapar era ocasion que se m'aufrie entà auer-la o saber decididament a qué tier-me.

Li preguè ath mèn amic que sonque entà complaser-me, se dignèsse demanar-li a Margarita eth permís entà presentar-me, e me quedè en tot demorar en correder, cuelhut pera idèa de qué l'anaua a veir.

Aclapat ar arràs, me precupaue era actitud qu'auia de cuélher ena sua preséncia e era manèra de coordinar es prumères paraules que l'anaua a díder.

- Er amor qu'a sublimes pegaries!

Moments dempús me didie eth mèn amic:

- Mos demore.
- Ei soleta?, li preguntè.
- Damb ua auta senhora.
- Non i a òmes?
- Non.
- Anem.

Eth mèn amic se filèc pera pòrta deth teatre.

- E entà on vam per aciu?, li didí.
- Entà crompar lecaries, pr'amor que me les a demanat.

Entrèrem ena pastissaria deth passatge dera Opera.

Jo auria volgut hèr-me a vier totes es lecaries qu'embarrauen aqueres elegantes veirines, e abans de qué pensèssa en escuélher, demanèc eth mèn amic:

- Ua liura d'arradims geladi.
- Sabetz se l'agraden?
- Que non pren cap auta lecaria, ei eth sòn costum.

  Ja sabetz, seguic eth mèn amic, quina sòrta de hemna ei era que vos vau a presentar?

- Que la coneishi de vista.
- Non pensetz que sigue ua duquessa ne molt mens; qu'ei simplament ua cortesana e des de

mès nòm.

- Plan, plan.
- Atau, donc, li podetz díder tot çò que se vos acodisque sense pòur ne temor.
- Plan, plan, gasulhè, e seguia pujant maquinaument es escales, en tot prepausar-me en mèn interior deishar de cornèr aquera passion.

En entrar ena tribuna, Margarita ère arrint sabi pas de qué. Que m'auria estimat mès veder-la trista,

Eth mèn amic me presentèc.

Era inclinèc leugèrament eth cap, dident de seguit:

- E es mies lecaries?
- Aciu que les auetz.

Les cuelhec, dirigint-me ua guardada que me hec rogir tot.

Dempús didec ues paraules ara aurelha dera companha, e ambdues deishèren anar ua vertadèra arridalhada.

Plan que òc, èra jo er objecte d'aquera arridalha, era quau causa aumentaue eth mèn trebolament.

Pendent aqueri tempsi auia jo relacions intimes damb ua gojata dera classa mieja, molt trenda e sentimentau, qu'es sues romantiques quèishes e cartes melancoliques me hègen arrir. En aqueth moment comprení per çò que jo sentia, çò de molt que la hèja patir, e pendent cinc menutes l'estimè damb vertadèra passion.

Margarita se metec a avalar-se es lecaries sense preocupar-se'n bric de jo ne deth estranh papèr qu'èra jo en tot representar. Eth mèn introductor, en non voler deishar-me mès temps en aquera ridicula actitud, didec:

- Margarita, non vos estranhetz de qué M. Duval non vos dirigisque era paraula, l'enludernatz de tau sòrta que non trape frases entà explicar-se.
- Mèsalèu m'inclini a pensar qu'eth senhor vos a acompanhat aciu perque vos incomòde vier solet.
- Se siguesee atau, didí ath mèn torn, non l'auria suplicat jo a Ernesto que vos demanèsse permís entà presentar-me.

Aquerò non ère dilhèu mès qu'ua manèra d'arrecular eth moment fatau.

Per pòc qu'un age tractat hemnes dera classa de Margarita saberà eth plaser que trapen en parlar satiricament e tractar damb duretat as persones que ven per prumèr viatge. Solide ei aquerò ua sòrta de resvenja que se cuelhen pes umiliacions que se ven obligades a patir soent per part d'aqueri que les tracten de contunh.

Atau, donc, entà entrar en convèrsa damb eres, cau un cèrt coneishement deth sòn tracte, causa que jo desconeishia totafèt.

De un aute costat, eth concèpte que m'auia format de Margarita contribuie a que credessa jo es sues burles exagerades. Arren que venguese d'aquera hemna podie èster indiferent entà jo. Atau, donc, me lheuè, en tot dider-li damb ua emocion que me siguec impossible d'amagar complètament:

- Senhora, se pensatz aquerò de jo, non me rèste que suplicar-vos que desencusetz era indiscrecion, e dider-me adiu de vos en tot assegurar-vos que non reincidirè.

Saludè e gessí dera tribuna.

A penes auí barrat era pòrta, entení ua tresau arridalhada. Qu'auria desirat trapar-me damb eth prumèr forastèr entà resvenjar-me d'aquerò que jo pensaua qu'ère ua burla. Tornè en mèn fautuèlh.

Heren eth senhau de lheuar eth telon. Ernesto tornèc ath mèn costat.

- Com va?, me didec en sèir-se. Era se pense qu'ès hòl.
- Qué didec Margarita de jo quan gessí dera tribuna?
- Donques se n'a arrit molt, e m'a assegurat que non a vist jamès un òme mès estranh. Mès non per aquerò vos cau creir vençut; sonque demori que non ne hescats cabau d'aguestes hemnes e non cometetz jamès era pegaria de cuélher seriosament es sues manifestacions. Que non saben se qué ei educacion e bon ton; son coma es gossets que se perhumen, e que en creir-se que flairen mau, van a lauar-se en quinsevolh arriuet.
- Ath delà, qué se passe?, didia jo volent cuelher un ton d'indiferéncia; non tornarè a veir ad aguesta hemna, e encara qu'abans de parlar-li m'agradaue, m'a costat un efècte plan desparièr deth que me pensaua, dempús de coneisher-la.
- Bè! encara me pensi que bèth dia vos veirè ena tribuna apressant-vos ada era. Per çò d'aute, qu'auetz rason: ei maleducada, mès ei ua hemna beròia.

Erosament se lheuèc eth telon e eth mèn companh carèc.

Que non poiria precisar eth titol dera òbra que se representaue aquera net. Era soleta causa que me'n brembi ei que fòrça còps dirigí es mies guardades entara tribuna qu'auia deishat tan bruscament, e qu'es visites se succedien en era contunhament. Ça que la, èra jo molt luenh de preocupar-me de Margarita. Qu'ère un aute eth sentiment que me dominaue. Mes semblaue qu'auie de desbrembar era sua insoléncia era mia ridiculesa, e encara qu'auessa de sacrificar tot aquerò qu'auia, me calie arténher aquera hemna, entà auer dempús eth dret de dispausar d'era ath mèn caprici. Abans qu'era representacion auesse acabat Margarita e era sua amiga deishèren era tribuna. Tanben jo abandonè eth fautuèlh a maugrat mèn.

- Vo'n anatz?, me didec Ernesto.
- Òc.
- Per qué?

En aqueth moment se n'encuedèc de qué era tribuna auie quedat ueda.

- Anatz-vo'n, me didec, e bona sòrt, amic mèn, o milhor dit, que sigues mès afortunat.

Quan gessí entení ena escala eth heregament de quauqui vestits e eth mormolh d'ues votzes. Me separè entà un costat e vedí passar, sense èster vist, as dues hemnes e as dus joeni que les acopanhauen.

En peristil deth teatre se presentèc ada eres un sirvent.

- Vè-te'n, e ditz-les que me demoren ara pòrta deth cafè Anglés, didec Margarita; qu'anaram a pè enquia aquiu.

Ara seguida, en tot passejar-me peth *boulevard*, en ua des hièstres deth restaurant vedí a Margarita emparada sus eth pièch, des.huelhant ua a ua es camèlies deth sòn ram. Un des joeni que l'acompanhauen ère de pès darrèr d'era en tot parlar-li ara aurelha. Anè a meter-me en un des apartaments deth prumèr estatge dera *Maison Doré*, d'a on non deishaua de uelh era hièstra de Margarita. Tara ua dera maitiada tornèc a pujar en coche acompanhada des sòns tres amics. Cuelhi un *simon* e l'ordenè ath conductor que seguisse a Margarita. Eth coche s'arturèc en carrèr Antin, deuant dera casa numèro 9. Margarita baishèc soleta e entrèc ena casa. Solide siguec aquerò pur edart, mès totun aquerò, m'estonèc agradiuament.

A comdar d'alavetz me trapè molti viatges a Margarita, ja en bèth teatre, ja enes Camps Elisis. Tostemp me pensaua veir enes sues beròies faccions era madeisha alegria, e tostemp semblable encontre costaue en jo era madeisha emocion.

Dempús se passèren mès de quinze dies sense veder-la.

Trapè ath mèn amic Gaston e li preguntè per era.

- Qu'ei molt delicada, me didec.
- Qué li cau?
- Era prauba ei malauta deth pièch, e coma qu'era vida qu'amie non ei era mès avienta entà arturar es progrèssi de semblabla malautia, s'està en lhet, e ei molt possible que non posque tornar-se a lheuar.

Ò, estranhs e incomprensibles impulsi deth còr!, lèu me n'alegrè dera notícia dera malautia.

Encara que sense deishar era mia targeta ne escríuer eth mèn nòm ena lista, cada dia auí notícies dera sua malautia. D'aguesta manèra me'n sabí dera sua convalescéncia e dera sua gessuda de Banheres.

Dempús se passèc pro temps, e, se non eth rebrembe, s'anaue esfaçant cada dia mès era impression.

E plan, es viatges, eth tornar as mèns naturaus costums e normaus trabalhs, e era aquisicion de naues amistats tornèren a ocupar eth lòc dera idèa que m'auie dominat pendent eth temps qu'aquera prumèra aventura aumplie era mia ment; non credia ja veir en era senon ua de tantes passions d'aqueres que nèishen e morissen damb era madeisha facilitat enes imaginacions des joeni, e que d'eres mo'n arrim dempús.

Per un aute costat, non auie guaire merit en venciment de semblable rebrembe, donques qu'auia perdut de vista a Margarita des de qué gessec de París, e coma vos didí, non la arreconeishí quan passè peth sòn costat enes correders deth teatre *Varietats*.

Me cau cohessar qu'anaue alavetz molt embolhada en sòn abric, mès per mès caperada que se m'auesse presentat dus ans abans, non auria auut besonh de veir es sues faccions entà coneisher-la; que les auria endonviat.

Ça que la, en assegurar-me de qué ère era, eth mèn còr bateguèc damb mès violéncia, a maugrat d'auer-se passat dus ans sense veder-la, e ne es efèctes costadi pera separacion sigueren pro entà esbugassar eth sòn rebrembe quan sentí eth contacte deth sòn vestit.

CAPITOL VIII

E se passaue que, ath còp que jo reconeishia qu'èra encara enamorat, me sentia mes fòrt qu'abans, e es mèns desirs de tornar-la a veir, èren hilhs en part, dera volontat, se non vanitat, que l'auia de hèr-li saber que jo m'auia hèt superior ada era.

Ò, en quini complicadi laberints s'embolhe e guaires justificacions inutiles cèrque eth còr entà arribar ad aquerò que desire!

A maugrat mèn non podí seguir enes correders, e tornè a ocupar eth mèn fautuèlh d'osquestra, des d'a on recorrí damb era guardada totes es tribunes entà trapar era qu'ère Margarita.

Se trapaue en un proscèni, coma ja vos didí, ère complètament esblancossida, e ja non se diboishaue enes sòns pòts aqueth indiferent arridolet que tan la caracterizaue. Qu'auie patit molt; patie encara.

Encara ben auançat eth mes d'Abriu, vestie de velot coma en plen iuèrn.

La guardè damb tau persisténcia qu'era mia guardada atirec era sua. Se fixèc en jo pendent uns instants, cuelhec es sòns binòcles entà assegurar-se'n de qui èra jo, e sense cap de dobte, credec coneisher-me sense encuedar-se'n exactament dera mia personalitat, donques que quan deishèc es binòcles, passèc pes sòns pòts aguesta graciosa arridalha que damb era saluden es hemnes beròies quan volen cantestar ara salutacion que demoren. Mès jo non saisfè eth sòn desir, pr'amor que, entà resvejar-me, sajaua, damb cèrta pena, hèr-li compréner que m'auia desbrembat complètament

d’aquerò qu’era rebrembaue encara. Era, en creir que s’auie enganhat, virèc eth cap sense afectacion. Se lheuèc eth telon. Fòrça còps vedí a Margarita en teatre, mès jamès la vedí fixant-se en scenari.

Era òbra que se representaue m’interessaue pòc, sonque Margarita absorvie era mia atencion, e jo hèja tota sòrta d’esfòrci entà hèr veir çò de contrari.

En auer observat qu’escambiaua quauques guardades damb era persona qu’ocupaue era tribuna de deuant dera mia, me fixè en aguesta e vedí qu’ère ua senhora que damb era auia jo pro intimitat.

Qu’ère ua anciana hemna d’istòria, qu’auie sajat d’entrar en teatre, e que en non auè’c pogut arténher, profitèc es relacions qu’auie damb moltes dames elegantes de París, entà establir un magasèm de mòdes. Jo vedí en era ua desencusa entà apressar-me a Margarita e profitè un instant que guardaue entà on jo èra, e la saludè damb era man e damb es uelhs. Se passèc aquerò que jo volia: me cridèc entà que pugèssa ena sua tribuna.

Prudencia Duvernoy ère eth nòm dera modista. Matrona d’uns quaranta ans, pertanhie ath nombre d’aqueres que non s’a de besonh massa diplomàcia entà que diguen o hèsquen aquerò qu’un desire, mès que mès quan aquerò que se desire ei tan simple coma çò que jo volia. Pugè e profitè eth moment que tornèc a començar es sòns telegrames optics damb Margarita, entà dider-li:

- A qui vos dirigitz?
- A Margarita Gautier.
- La coneishetz?
- Òc, que sò, ath delà dera sua modista, era sua vesia!
- Vos estatz en carrèr d’Antin?
- Numèro 7; era hièstra deth sòn gabinet tocador da entara mia.
- Me semble qu’ei ua joena molt agradiua, ath dela de plan polida.
- Non la coneishetz?
- Non, e m’agradarie coneisher-la.
- Voletz que li diga que vengue ena nòsta tribuna?
- Non, m’estimi mès que me la presentetz ena sua casa.
- Aquerò ei mès dificil, pr’amor qu’ei era protegida d’un ancian duc…
- Protegida e beròia?
- Plan, plan, protegida, protegida, didec Prudencia. Eth brave vielh non poirie, encara que volesse, èster eth sòn aimant.

E Prudencia me condèc de *p* a *pa* era origina des relacions de Margarita damb eth duc de Banheres.

- Ei aguest eth motiu peth quau a vengut soleta en teatre?
- Òc.
- Alavetz, qui l’acompanharà ena sua casa?
- Eth.
- Vierà a cercar-la?
- Non se tardarà.
- E a vos, qui vos acompanhe?
- Arrés.

- Alavetz m’aufrisqui a èster eth vòste cavalièr.
- E er amic qu’auetz vengut?
- Qu’ei un joen molt simpatic, molt escarrabilhat, e de molt de talent, qu’aurà molt de gust en coneisher-mos.
- A!, donques alavetz que ja ei tot dit; gesseram amassa tanlèu acabe aguesta pèça.
- Plan, ben; perfèctament; l’ac vau a díder ath mèn amic.
- D’acòrd. A!, exclamèc Prudencia en moment que jo anaua a gésser. Voletz conéisher ath duc protector de Margarita? Qu’ei aguest ancian qu’entre ena sua tribuna.

Guardè e vedí qu’un cavalièr coma de setanta ans, seriós e respectable, venguie de cuélher sèti darrèr de Margarita, dempús d’autrejar-li un cornet de lecaries, qu’era tastèc immediatament, en tot hèr-li un senhau a Prudencia, coma dident-li: Ne voletz?

- Moltes gràcies, contestèc Prudencia damb un aute gèst.

Alavetz Margarita deishèc sus ua cagira era borsa de lecaries e dirigint-se entath vielh seguic minjant e parlant.

Dilhèu vos semblen pegaries aguest nombre de detalhs, mès les consèrvi ena memòria pera sua relacion damb Margarita e me complasi en rebrembar-les e repetir-les.

Dempús d’aguest incident baishè a platea entà dider-li a Gaston eth compromís que, en nòm des dus, acabaua de cuélher. Acceptèc, plan, en èster totafèt d’acòrd en aquerò que li didí. Ara seguida deishèrem es nòsti sètis entà pujar ena tribuna dera senhora Duvernoy. Quan trauessàuem eth correder, mos calec arturar-mos entà deishar passar a Margarita e ath duc, que se retirauen. Qu’auria balhat, sense trantalhar, dètz ans dera mia vida entà poder substituir ath brave ancian.

Ena gessuda les demoraue un coche, ath quau pugèren es dus, e ath tròt de dus fogosi shivaus, dirigidi peth pròpri duc, desapareisheren rapidament.

Nosati mos quedérem damb Prudencia enquiath finau dera pèça, e dempús, un coche de loguèr mos amièc as tres entath carrèr Antin, numèro 7. Prudencia mos convidèc a pujar entà mostrar-mos eth sòn establiment, que dera sua propietat n’ère molt orgulhosa.

Ja compreneratz que non mos hérem pregar entà complaser-la. Tanlèu auérem entrat enes magasèms de Prudéncia ja me vedí ath costat de Margarita; atau, donc, hí requèir era convèrsa sus eth mèn solet objectiu.

- Ei dilhèu ena abitacion dera vòsta beròia vesia eth vielh duc?, li preguntè a Prudencia.
- Me pensi que non; probablament deu èster soleta.
- Donques s’engüejarà fòrça, didec Gaston.
- Normaument passam amassa totes es velhades, se non ei que i age bèth obstacle; me cride tanlèu arribe en casa. Jamès s’ajace abans des dues dera maitiada, pr’amor que l’ei impossible agarrar eth sòni abans d’aguesta ora.
- Per quin motiu?
- Era malautia. Patís deth pièch e lèu tostemp ei cauda.
- Non a aimants?, preguntè.
- Sabi pas. Quan jo me’n vau jamès i a arrés acompanhant-la; mès non posqui assegurar que non entre arrés dempús que jo aja gessut. Solet vie ena sua casa un comde de N… que se prepause arténher sabi pas qué, en tot hèr-li es sues visites tàs onze e enviar-li totes es jòies que cre que vò era; mès era non ne hè cabau, donques que ditz que non l’agrade ne tansevolh pintat. Era quau causa non dèishe d’èster ua pegaria, pr’amor qu’ei un joen plan

ric. Per mès jo li diga e li repetisca: “Hilheta, que hès mau, molt mau, en mespredar ath comde; pr’amor qu’ei aguest e no cap aute eth que vos conven”. Mès non ne hè cabau. e era, que normaument seguís toti es mèns conselhs, me vire era esquia dident que non pòt tier a un pòcvau coma aguest. Sò d’acòrd en que non li manque rason, mès serie entada era ua vertadèra mina, pr’amor qu’eth vielh duc se pòt morir eth dia mens pensat. Ath delà, es vielhs son mès egoïstes, e era sua familha li repotègue contunhament era sua amistat damb Margarita, per çò que me pensi qu'arren a d'eretar deth brave ancian. Tostemp que jo li digui es mèns temors, me contèste que quan manque eth duc li sobrarà temps entà cuélher ath comde.

Que non ei massa agradiu, seguic Prudencia, víuer coma era viu ara. Jo non saberia acostumar-me a semblabla monotonia e non auria tardat massa temps a hèr enlà ar ancian. Be n’ei d’insipid! La cride hilha, la mime e la suenhe coma a ua mainada e se poirie díder que non la dèishe un solet moment. Ne sò segura de qué en aguesti moments ei en tot rondar eth carrèr quauqu’un des sòns sirvents entà veir se qui ges, e sustot qui entre.

- Prauba Margarita!, exclamèc Gaston, en tot sèir-se en piano.
- Shiiist! A veir, didec Prudencia, metent era sua maxima atencion. Me pensi que Margarita me cride.

Es tres podérem enténer qu’ua votz de hemna cridaue a Prudencia. Prudencia mos didec alavetz:

- Senhors, podetz ja retirar-vos.
- Atau ei era manèra qu’entenetz era ospitalitat?, preguntèc Gaston arrint. Mos retiraram quan mos vage ben.
- Per qué auem de partir?
- Qu’ei que me cau entrar ena abitacion de Margarita.
- Vos demoraram aciu.
- Impossible!
- Alavetz vos acompanharam.
- Pejor encara.
- Jo coneishi a Margarita, didec Gaston, e per tant posqui visitar-la.
- Mès Armando non la coneish.
- L’ac presentarè.
- Ne peth mau de morir.

Tornèc a entener-se era votz de Margarita que cridaue a Prudencia. Mme. Duvernoy anèc corrent entath sòn gabinet tocador. Gaston e jo la seguírem. Prudencia dauric era hièstra. Nosati quedàuem amagadi de sòrta que non podéssem èster visti.

- Que hè ja dètz menutes que vos cridi, didec Margarita dera sua hièstra estant, en un ton de comandament.
- Qué voletz?
- Que vengatz de seguit; encara non se n’a anat eth comde N… e m’engüegi enquia morir.
- Que non m’ei possible en aguest moment.
- Per qué?
- Qu’è a dus joeni de visita e non se’n volen anar.
- Didetz-les qu’auetz besonh de gésser.

- Que ja les ac è dit.
- Plan, donc, deishatz-les solets; quan veiguen que gessetz, gesseràn tanben eri.
- Mès dempús d'auer-me escorcolhat totes es causes!
- Mès, qué volen de vos?
- Jo me pensi que volen veder-vos a vos.
- Com se criden?
- A un ja lo coneishetz, ei Gaston R….
- A, plan, ja sai! E er aute?
- Ar aute non lo coneishetz, se cride M. Armando Duval.
- Plan, qu'ei parièr, deishatz que vos acompanhen: quinsevolh causa mens eth comde. Vietz de seguit, vos demori.

Margarita e Prudencia barrèren es sues hièstres. Margarita, que hège pòc semblèc rebrembar era mia fesomia, auie desbrembat totafèt eth mèn nòm. Jo auria preferit a semblable desbrembe, un rebrembe desagradiu.

- Ja m'imaginaua jo qu'aurie gust de receber-mos, didec Gaston.
- Poiríetz díder milhor, interrompec Prudencia, butant-se er abric, que vos receb entà arténher tu per tu que se'n vage er aute. Sajatz d'èster mès simpatics qu'eth comde entà evitar que dempús me repotegue.

Seguírem a Prudencia. Jo tremolaua. Auia era presentida de qué aquera visita costarie ua grana influència ena mia vida. Encara èra mès esmoigut qu'era prumèra net dera mia presentacion ena *Opera Comica*. Quan arribèrem ara pòrta dera cramba que ja sabetz, me bategaue tan precipitadament eth còr, dera madeisha nanèra que hugien es mies idèes en cervèth. Arribèren enes nòstes aurelhes quauques nòtes. Prudencia piquèc, e deishèc d'entener-se eth piano ath madeish temps. Dauric era pòrta ua gojata que pera sua mina eleganta, mès qu'ua puncela de servici semblaue ua senhoreta.

Passèrem en salon, d'aquíu a un gabinet separat, qu'ère tau coma dempús l'auetz vist. Emparat ena humeneja i auie un joen elegant.

Margarita, seiguda en piano, recorrie leugerament eth teclat, començant moltes pèces, mès sense acabar-ne deguna.

Era impression d'aqueth quadre, qu'ère eth der engüeg, hilh deth trebolament e dera inexperiéncia der òme, e deth pès aclapant que fatigaue ath leugèr esperit dera hemna, era presencia der espaventós personatge.Se lheuèc Margarita en enténer era votz de Prudencia e gessent ath nòste encontre, didec, dempús d'auer-se crosat es dues hemnes ua guardada: d'intelligéncia de part de Duvernoy e d'agraïment de part de Margarita.

- Entratz, e sigatz toti planvengudi.

CAPITOL IX

- Bona net, estimat Gaston, didec Margarita ath mèn amic, m'alègri de veder-vos. Per qué non m'auetz visitat abans ena mia tribuna?
- Per s'un cas me credéssetz indiscrèt.
- Es vertadèrs amics (e Margarita accentuèc eth qualificatiu coma entà hèr veir as qu'èrem aquiu que, a maugratr dera sua corau acuelhuda, Gaston non ère mès qu'un amic), es amics non son indiscrèts jamès.

- Alavetz me permeratz que vos presenta a M. Armando Duval?
- Que ja ère Prudencia autorizada entà hè'c.
- Hè ja fòrça temps, senhora, didí en tot inclinar-me e gasulhant es mies paraules, auí er aunor d'èster presentat a vos.

Era encantadora guardada de Margarita semblèc escorcolhar es sòns rebrembes, mès non se'n brembèc o hec veir que non se'n brembaue.

- Senhora, li didí, vos balhi es gràcies per auer desbrembat era mia prumèra presentacion, qu'en era siguí massa ridicul e vos deuí semblar un pòcvau. Que se passèc hè dus ans ena *Opera Comica* damb eth nòste amic comun Ernesto de…
- A!, exclamèc Margarita arrint. Ja me'n brembi; e per cèrt, que non siguéretz vos eth mès ridicul, senon jo, que siguí massa borlesca coma ne sò encara, mès non tan. M'auetz perdonat, cavalièr?

Quan didec aquerò m'estirèc era man qu'en era estampè un punet.

- Qu'ei vertat, repliquèc. Qu'è eth mau costum de voler desconcertar as persones que veigui per prumèr viatge, causa que non dèishe d'èster ua mala accion. Eth mètge me ditz qu'aquerò ei perque sò molt nerviosa e tostemps agitada: vos supliqui que creigatz ath mèn mètge.
- Mès ara semble qu'ètz milhor.
- Ò!, qu'è estat malauta de vertat.
- Ja ac sai.
- Qui vos ac a dit?
- Toti, pr'amor qu'arrés ac ignoraue, e ath delà, venguia soent a preguntar per vos, e me'n sabí damb plaser deth vòste restabliment.
- Jamès è vist era vòsta targeta.
- Qu'ei que non la deishaua.
- A plan! Alavetz ètz eth joen que venguie cada dia a informar-se'n deth cors dera mia malautia, e que jamès volec díder eth sòn nòm?
- Eth madeish.
- En aguest cas qu'ètz mès indulgent, ètz generós. Solide vos non auríez het çò madeish, senhor comde, didec en tot dirigir-se ath senhor de N…dempús de lançar-me ua des guardades qu'es hemnes acaben era opinion qu'an començat a formar-se de nosati.
- Permetetz-me que vos rebremba que jo sonque vos coneishi de hè dus mesi, contestèc eth comde.
- Permetetz-me que jo hèsca constar que M. Armando me coneish de hè cinc menutes. Tostemps responetz necitges.

Es hemnes non an pietat ne misericòrdia damb aqueri que non estimen. Eth comde baishèc es uelhs e se mosseguèc es pòts.

Qu'auí pietat d'eth, pr'amor que semblaue èster tan enamorat coma jo, e era ruda franquesa de Margarita lo deuie mortificar fòrça, en èster coma ère en preséncia de gent desconeishuda.

- Me semble que quan entrèrem nosati èretz en tot tocar eth piano, didí entà cambiar de convèrsa. Voletz tractar-me coma a un vielh coneishut e seguir tocant?
- Ò!, exclamèc Margarita, deishant-se quèir en fautuèlh e invitant-mos damb eth gest a que

mos seiguessem ath sòn costat. Sonque tòqui quan sò soleta damb eth comde; non voi, donc, mortificar-mos ne mortificar-me.

- Vos sauvatz aguesta preferéncia entà jo solet?, repliquèc eth senhor N… damb un arridolet entre innocent e sarcastic.
- Que hètz mau en repotegar-me-la, donques que non n'e cap auta.

Comprenent aqueth praube joen que non podie díder ua soleta paraula, li calec dirigir-li a Margarita ua guardada suplicanta.

- Didetz-me, donc, amiga Prudencia, seguic era: auetz complit eth mèn encargue?
- Òc.
- Me n'alègri; ja m'ac condaratz dempús. Parlaram abans de que vo n' anetz.
- Qu'èm en tot shordar, plan. E coma que ja auem, o milhor, ja è obtengut ua dusau presentacion entà esfaçar eth mau efècte dera prumèra, Gaston e jo mos retiraram damb eth vòste permís.
- De cap des manères; que non ac è dit per vosati, ath contrari, e vos prègui que non vo n'anetz.

Eth comde treiguec eth sòn plan ric relòtge e didec:

- Que ja ei ora d'anar entath club. Adishatz, senhora.

Margarita se botèc de pès.

- Adishatz, estimat comde, ja vo n'anatz?
- Òc; cranhi shordar-vos.
- Aué ei eth dia que mens me shordatz. Quan vos tornarè a veir?
- Quan m'ac permetatz.
- Adishatz, donc!

Aquerò qu'ei ua vertadèra crudeutat.

Erosament eth comde ère molt ben educat e extremadament brave. Se contentèc damb punar era man de Margarita e gessec dempús de saludar-mos a toti.

Ja en lumedan dera pòrta, guardèc a Prudencia, era quau arroncilhèc es espatles coma dident:

- Qué voletz? è hèt tot aquerò qu'ère possible.
- Nanina!, cridèc Margarita. Aluga ath comde.

Entenérem daurir e barrar era pòrta.

- Fin finau se n'a anat!, exclamèc Margarita tornant. Aguest joen m'excite es nèrvis e me prejudique orriblament.
- Estimada mia, didec Prudencia, qu'ètz vertadèrament molt dolenta damb eth: tan brave e obsequiós coma tostemp. Sus era humeneja auetz eth relòtge que vos a regalat, e que li costèc mil escuts aumens.

E Mme. Duvernoy, que s'auie apressat ara humeneja, jogaue damb era jòia que s'auie referit, en tot admirar-la cobejosament.

- Amiga mia, didec Margarita en sèir-se en piano, quan per un costat pensi aquerò que me balhe, e per aute aquerò que me ditz, trapi que pague molt barates es sues visites.
- Eth praube qu'ei molt enamorat de vos.

- Qu’ei que se jo escotèssa a toti es que son enamoradi de jo, non auria temps ne entà minjar.

E esguitlèc es sòns dits sus eth teclat deth piano. Dempús se virèc e didec:

- Voletz préner bèra causa? Jo beueria un shinhau de punch.
- E jo me minjaria un tròç de poret, didec Prudencia; se sopèssem…
- Òc, òc, anem a sopar, didec Gaston lheuant-se.
- Non, soparam aciu.

Cridèc e se presentèc Nanina.

- Ordena un sopar.
- Qué voletz préner?
- Aquerò que te semble ben a tu, mès de seguit.

Nanina gessec.

- Molt ben, sautèc Margarita coma se siguesse ua mainada, anem a sopar. Be n’ei d’engüegiu aguest pòcvau de comde!

Coma mès me fixaua en aquera hemna, mès m’encantaue. Qu’ère beròia de vertat. Enquia e tot era sua primesa ère ua gràcia. A penes poiria explicar aquerò que passaue per jo. Qu’ère grana era mia indulgéncia respècte ara sua vida; tan grana coma era admiracion que me costaue era sua beresa. Era pròva deth desinterés que daue en non acceptar er amor d’un joen elegant e ric, prèst a arroïnar-se per era, desencusaue deuant es mèns uelhs totes es fautes deth sòn passat. D’aquera hemna emanaue ua sòrta de candor.

Se vedie qu’encara se trapaue ena adolescéncia deth vici. Eth sòn pas segur, era sua planta ecafida e flexibla, es hièstres deth sòn nas rogides e dubèrtes, e es sòns grani e ametladi uelhs leugèrament enrodadi d’un cercle blau, revelauen ua d’aguestes natures ardentes qu’ath sòn entorn vessen eth perhum dera volupuositat, coma es flascons d’Orient, qu’encara que siguen ben barradi exalen tostemp era fragància deth licor que contien. En fin, siguesse per naturalesa o coma resultat deth sòn estat morbid, crosauen de quan en quan pes uelhs d’aquera hemna relampits de desir qu’era sua expression aurie estat ua revelacion deth cèu entad aqueth qu’era auesse estimat. Mès s’es qu’auien estimat a Margarita podien èster innombrables, non se’n coneishie un de solet ath quau era auesse estimat.

En resumit: en Margarita se vedie ara vèrge qu’un quinsevolh cambièc en cortesana, e ara cortesana que un aute quinsevolh aurie cambiat ena vèrge mès amorosa e pura. Margarita encara auie er orgulh e era independéncia, dus sentiments que, heridi, son capables de hèr çò madeish qu’eth pudor. Jo non didia arren; semblaue que tota era mia anma s’auie concentrat en mèn còr, e eth mèn còr enes sòns uelhs.

- Atau, donc, èretz vos eth que venguie a saber-se’n deth cors dera mia malautia?, me preguntèc de pic.
- Òc, senhora.
- Sabetz qu’aquerò m’alègre molt? Com vos ac posqui agraïr?
- Permetent-me vier a veder-vos de quan en quan.
- Tostemp que volgatz, de cinc a sies dera tarde e de onze a dotze dera net. Gaston, ajatz era bontat de tocar era *Invitacion ath vals*.
- Per qué?
- Prumèr de tot, entà complaser-me, e dempús perque non artenhi jamès tocar-la soleta.
- E a qué ei degut aquerò?

- A que non posqui damb era tresau part; eth tròç des sostenguts.

Gaston se lheuèc, se seiguec en piano, e comencèc aquera meravilhosa melodia de Weber, qu'era sua musica ère dubèrta sus eth faristòl. Margarita, damb ua man emparada en piano, guardaue eth quasèrn, seguie damb es uelhs es nòtes, en tot cantorrejar-les peth baish, e quan Gaston arribèc ath passatge que era l'auie indicat, lèu lo cantèc, en tot hèr córrer es sòns dits per dessús deth piano.

- Re, mi, re, do, re, fa, mi, re; aquerò ei çò que jo non posqui tocar. Tornatz a començar.

Gaston ac repetic, e dempús li didec Margarita:

- Deishatz-me-lo provar a veir se ara…

Ocupèc eth sèti e toquèc ath sòn torn; mès es sòns dits rebèls estramucauen tostemp damb es madeishi sostenguts.

- Non m'expliqui, didec Margarita damb ton mainadenc, que non artenha tocar aguest passatge! Porietz creir que quauqua net sò en tot ensajar-lo enquia e tot pendent dues ores? Quan pensi qu'aguest pèc comde lo tòque sense musica ath deuan e admirablament! Me pensi qu'ei eth motiu de qué siga emmaliciada damb eth.

E tornèc a provar diuèrsi viatges mès, tostemp damb es madeishes dificultats.

- Que se'n vagen ath diable Weber, era musica e es pianos!, didec lançant eth quasèrn*t ar aute extrèm dera cramba. Semble increible que jo non posca trionfar de ueit sostenguts* seguidi.

E se crosaue de braci guardant-mos e pataquejant es pès coma ua mainada.

Qu'arribèc era sang enes sues caròles e ua leugèra tos entredauric es sòns pòts.

- Au, padega-te, hilheta, didec Prudencia, que s'auie trèt eth chapèu e s'apraiaue es peus deuant d'un miralh; vos vatz a emmaliciar e vos harà mau. Que serà milhor qu'anem a sopar; jo sò mòrta de hame.

Margarita cridèc de nauèth, dempús se tornèc a sèir en piano, e comencèc a mieja votz ua cançon liura, qu'en sòn acompanhament non s'enganhèc.

Gaston la coneishie tanben e es dus cantèren a duo.

- Non cantetz aguestes obscenitats, didi familhaument a Margarita en ton de suplica.
- Ò! Be n'ètz de pudic!, me contestèc en tot sarrar-me era man e arrint.
- Que non ac digui per jo senon per vos.

Margarita hec un gèst, a on se podie liéger. "Ò! Hè tan de temps qu'è lançat a rordar era castetat!"

En aqueth moment entrèc Nanina.

- Ei ja eth sopar?, preguntèc Margarita.
- Òc, senhora, qu'ei prèst.
- A prepaus, me didec Prudencia, vos non auetz vist eth salon; vietz e vo'lo mostrarè.

Ja sabetz qu'aquera pèça ei ua meravilha. Margarita mos acompanhèc pendent uns instants, dempús cridèc a Gaston e passèc damb eth entath minjador entà veir s'ère premanit eth sopar.

- Vai!, exclamèc Prudencia, en votz nauta, examinant ua aparelh e cuelhent d'eth ua figureta de Sajonia, non sabia qu'auéssetz aguest petit chimarratge!
- Quin?
- Un pastoret qu'amie ua gabiòla damb un audèth.
- Cuelhetz-lo se vos agrade.
- Òc, mès non m'atrevisqui a privar-vos d'eth.

- L’ac volia regalar ara crambèra, pr’amor que lo trapi molt lèg, mès, se vos agrade, lo podetz cuélher vos.

Prudencia non vedec senon eth present, e non era forma que l’auie hèt; separec eth sòn pastoret, e m’amièc entath gabinet tocador, a on, tachèc era atencion en dues miniatures plaçades simetricament, didec:

- Aguest qu’ei eth comde G… que siguec perdudament enamorat de Margarita; siguec eth sòn prumèr aimant. Lo coneishetz?
- Non, e aguest?, li preguntè senhalant era auta miniatura.
- Aguest? Eth joen vescomde de L… que li calec gésser de París…
- Per qué?
- Perque se quedèc lèu arroïnat. Aguest plan qu’estimaue a Margarita de vertat.
- E era? Lo deuie estimar molt tanben.
- Qu’ei un caractèr tan particular qu’arrés sap jamès se qué pensar. Era net deth dia que partic eth vescomde, Margarita anèc ath teatre, coma de costum e, ça que la, auie plorat quan se didec adiu d’eth.

En aqueth moment se presentèc Nanina entà anonciar-mos qu’eth sopar ère ja premanit.

En entrar en minjador vedérem que Margarita ère emparada ena paret, e Gaston li parlaue en votz baisha, cuelhent-la des dues mans.

- Mès, ètz hòl? li didie Margarita; ja sabetz que non voi arren de vos. Tàs dus ans de conéisher a ua hemna, non se sollicite èster eth sòn aimant. Nosates mos autrejam ath moment o jamès. Au!, ara taula, senhors!

E escapant-se des mans de Gaston, Margarita lo hec sèir ara sua dreta e a jo ara sua quèrra. Dempús l’avertic a Nanina:

- Abans de sèir-te, encarga-li ara codinèra que non daurisque era pòrta ad arrés, sigue qui sigue eth que cride.

Semblable encargue se hège tàs quate dera maitiada.

Arrírem, beuérem e mingèrem molt. En un instant era alegria auie arribar ar arràs, e aguestes paraules que cèrtes classes de gent trapen gracioses e que taquen tostemp era boca ad aqueth que les pronóncie, èren celebrades en arridalhes ath còp per Nanina, Prudencia e Margarita. Gaston se divertie de vertat; qu’ère un gojat de gran còr, mès d’imaginacion viciada pes sòns prumèrs costums. I auec un moment que volí aclapar-me, en tot aluenhar deth mèn còr e dera mia vista era part dolorosa der espectacle que presenciaua, e volí confoner-me en aquera alegria violenta que semblaue èster un des plats deth sopar; mès pòc a pòc me quedè isolat ath miei d’aqueth tarrabastalh. Eth mèn veire seguie plen, e lèu m’entristie veir qu’aquera beròia creatura de vint ans, beuie e parlaue coma un portaire, e arrie encara mès, coma mès escandalós siguesse aquerò que se didie.

E guardatz com son es causes: aquera alegria, aquera manèra de parlar e de béuer, qu’enes auti començaus me semblaue qu’ère eth resultat dera licéncia, o deth costum, me semblaue qu’èren en Margarita hilhs deth besonh de desbrembar e dera sua fèbre e irritabilitat nerviosa. A cada copa de cava, cuelhien es sues caròles ua rojor vivaça coma era fèbre, e era sua tos, leugèra ath començament deth sopar, auie aumentat enquiath punt d’obligar-la a deishar quèir eth cap sus eth dorsièr dera cagira e a sarrar eth sòn pièch damb es mans tostemp que tossie.

Non podetz imaginar-vos guaire patia jo, en considerar es estralhs que deuien costar en sòn fragil organisme, aqueri excèssi de cada dia.

E plan; se passèc aquerò que jo auia previst e cranhia. Quan acabèc eth sopar Margarita auec un atac de tos mès fòrt que toti es qu'auie patit aquera net. Semblaue qu'eth sòn pièch s'esbauçaue interiorament. Era prauba hemna se botèc de color de porpra, barrèc es uelhs jos eth pes deth dolor, e en hèr-se a vier eth tobalhon enes pòts, lo deishèc rogit damb ua gota de sang. Alavetz se lheuèc e correc precipitadament entath tocador.

- Mès qué l'arribe a Margarita?, preguntèc Gaston.
- Arren. Qu'a arrit massa e ara li ges sang, contestèc Prudencia. Ò! madeish l'arribe cada dia. Lèu tornarà, deishem-la soleta, qu'atau ac preferís.

Per çò que hè a jo non me podí tier, e damb gran estonament de Prudencia e de Nanina, que me cridauen, volè entath costat de Margarita.

CAPITOL X

Qu'anè ath quarto de Margarita e en realitat m'aurie valgut mès non auer-i anat.

Estirada sus un sofà e damb eth vestit desbotonat, sarraue damb ua man eth còr, auent queiguda, maquinaument, era auta. Sus ua taula i auie un lauamans de plata, miei plen d'aigua, esposcada damb hius de sang.

Margarita, molt esblancossida e damb era boca miei dubèrta, sajaue de cuélher alend. Eth sòn piech se holaue en cada moment pes impulsi d'un prolongat sospir, que, en exalar-lo, semblaue coma se l'aleugerèsse un shinhau, quedant pendet quauqui segonds en cèrta aparenta tranquillitat.

M'apressè ada era, sense qu'era joena hesse cap movement; me seiguí e la cuelhí dera man qu'auie abandonada en sofà.

- A! èstz vos?, me didec arrint.

Me pensi qu'eth mèn ròstre ère cambiat, pr'amor que higec:

- Qué! Tanben ètz malaut!
- Non. Mès vos patitz encara?
- Molt pòc, e damb eth sòn mocador se sequèc es lèrmes qu'era tos auie arrincat des sòns uelhs; ne sò tan acostumada, amic mèn!...
- Qu'ètz en tot aucir-vos, li didí alavetz damb votz esmoiguda: voleria èster amic o parent vòste entà empedir que vos prejudiquetz d'aguesta manèra.
- A!, que non s'ac vau que vos alarmetz, repliquèc en ton amargant. Guardatz se com es auti non se'n hèn bric de jo! Coma que ja saben qu'era malautia non a remèdi…!

Se lheuèc de seguit, e cuelhent ua lum, que deishèc sus era humeneja, se guardèc ath miralh.

- Que sò molt palla!, didec apraiant-se eth vestit e passant es dits sus eth peu desordenat. Mès, qué diables! Tornem ena taula. Vietz?

Jo èra seigut sense botjar-me.

Era, comprenent era emocion qu'aquera scèna m'auie costat, s'apressèc a jo, e balhant-me era man, exclamèc: au! vietz.

Cuelhí era sua man, e en hèr-me-la a vier enes pòts, la umitegè a maugrat mèn, damb dues lèrmes tengudes pendent molt de temps.

- Be n'ètz de mainatge!, didec seient-se ath mèn costat. Qu'ètz en tot plorar! Qué vos arribe? qué auetz?
- Que vos deui semblar plan ridicul, mès aquerò que vengui de veir m'a hèt molt de mau.

- Qu'ètz molt brave! Qué voletz! En non poder dormir, me cau cercar distraccions. E dempús, qué l'impòrte ath mon ua joena mès o mens des dera mia classa? Diden es mètges qu'era sang que trèigui ven des bronquis; jo hèsqui veir que les crei, donques qu'ei tot çò que posqui hèr per eri.
- Escotatz, Margarita, didí alavetz damb ua expression que non podí evitar: non sai era influéncia que podetz auer sus era mia vida, mès òc que sai qu'en aguest instant non i a arrés, ne tansevolh era mia fraia, que per era m'interessa mès que per vos, des deth moment que vos vedí. Plan, donc, en nòm deth Cèu suenhatz-vos e deishatz de víuer coma enquia aué.
- Jo me pensi que se me suenhèssa me moriria mès lèu. Aquerò que me sostie ei era vida agitada qu'amii. Ath delà, suenhar-se ei bon entàs hemnes deth mon qu'an familha e amics; mès nosates, quan ja non podem servir ara vanitat o ath plaser des nòsti aimants, mos abandonen, sense importar-les qu'es longues nets se succedissen as longui dies. A fe de Diu qu'aquerò me cònste. Qu'è estat dus mesi en lhet, e en tres setmanes ja arrés me visitaue!
- Qu'ei vertat que non sò arren vòste, seguí, mès se voléssetz, jo vos suenharia coma un frair, non vos deisharia e vos guariria. E atau, quan ja auéssetz fòrça entad aquerò, vos poirietz autrejar de nauèth ara vida qu'amiatz, s'atau ac desirèssetz; mès lèu ne sò segur de qué preferirietz mès ua existència tranquilla que hesse era vòsta felicitat e conservèsse era vòsta beresa.
- Pensatz atau aguesta net, pr'amor qu'ètz trist e vos inspiri pietat; mès non auríetz era paciéncia que vos vantatz.
- Me cau rebrembar-vos, Margarita, qu'auetz estat malauta pendent dus mesi, e que pendent aguest temps è vengut cada dia a preguntar per vos.
- Ei vertat. Mès, per qué non pujàuetz?
- Perque encara non vos coneishia.
- Dilhèu s'an de sauvar miraments damb ua hemna coma jo?
- Plan que òc; tostemp s'an de sauvar damb ua hemna; aumens, aguesta ei era mia opinion.
- Ei a díder que… me suenharíetz?
- Òc.
- Vos quedaríetz toti es dies ath mèn costat?
- Òc.
- E tanben totes es nets?
- Tostemp que non vos siguessa shordaire.
- Com se cride aquerò?
- Abnegacion.
- E d'a on neish tanta abnegacion?
- Dera incredibla simpatia que m'auetz inspirat.
- A!, Donques qu'ètz enamorat de jo? Didetz-lo sense embuts, pr'amor qu'ei mès facil.
- Dilhèu ne siga; mès se m'ac cau dider, non ei aué cèrtament.
- Que serà milhor que non ac digatz jamès.
- Per qué?
- Pr'amor que de semblabla confession pòden gésser dues causes.

- Quines?
- Plan, donc; sigatz atentiu: que pòt èster que jo non vos accepta, e alavetz vos emmaliciaríetz damb jo, o que vos accepta, e alavetz auríetz a ua prauba estimada; ua hemna nerviosa, malauta, trista o alègra, d'ua alegria mès nera qu'eth dolor; ua hemna que sagne e despen mil francs ar an, aquerò qu'ei bon entà un opulent vielh coma eth duc, mès non entà un joen coma vos. Guairi aimants joeni è auut, m'an abandonat plan lèu, causa que demòstre que non vos convengui.

Non gausaua contestar-li, sonque escotaua. Aquera sinceritat que tocaue era confession, aquera trista vida que jo aubiraua jos eth vel daurat que la caperaue e que dera sua realitat hugie era joena en braci dera incontinéncia, dera embriaguesa e der insòmi, m'impressionauen tan prigondament, que me mancauen paraules entà contestar.

- Vai, dehòra es pegaries!, seguic Margarita. Balhatz-me era man e anem ath minjador. Que les cau ignorar era causa dera nòsta abséncia.
- Podetz tornar se voletz. Mès permetetz-me que non vos acompanha.
- Per qué?
- Perque era vòsta alegria me hè massa mau
- Voletz donc, que siga trista? Vos complaserè.
- Escotatz-me, Margarita; deishatz que vos diga ua paraula que solide vos an dit molti còps e qu'eth costum de qué vo la repetisquen vos empedirà dilhèu balhar-li fe, mès non per aquerò ei mens vertadèra, e que dilhèu ja non vos tornarè a repetir.
- Quina ei…? didec era, damb un arridolet des mairs joenes quan vòlen escotar ua asenada des sòns hilhs.
- Sabi pas com ne per qué, mès, des de que vos vedí, auetz ocupat un lòc ena mia existéncia, e per mès qu'è sajat de hèr enlà deth mèn pensament era vòsta imatge, aguest a tornat tostemp a recuelher-la; quan aué vos è vist de nauèth, dempús de passadi mès de dus ans, auetz aquerit sus eth mèn còr e era mia animositat un ascendent encara màger. Finaument, ara que m'auetz recebut, que vos coneishi e que creigui saber tot aquerò qu'embarratz d'estranh e misteriós, ètz entà jo de pura necessitat, e me tornaria lhòco, non solet se non m'estiméssetz, senon enquia e tot privant-me d'estimar-vos.
- Jesús, be n'ètz de mainatge! Vau a repetir-vos aquerò que didie Mme D…. Ètz molt ric? Sabetz que despeni sies o sèt mil francs ath mes e qu'aguesta despena s'a hèt indispensabla ena mia vida? Ignoratz, estimat amic, que vos arroïnaria de seguit, e que dilhèu era vòsta familha vos privarie de çò mès necessari entà empedir de víuer damb ua hemna coma jo? Estimatz, plan, se voletz, coma un amic, mès non de ua auta manèra. Me podetz visitar, arriram, parlaram, mès non exageretz era mia valor qu'ei per cèrt molt pòca. Vos qu'auetz un bon còr, auetz besonh d'èster estimat, e ètz encara molt joen e massa sensible entà víuer en nòste mon. Dirigitz-vos a ua maridada. E vedetz que sò tanben molt brava e vos parli sense embuts.
- Mès, se qué hètz?, exclamèc Prudencia en tot presentar-se ena pòrta deth gabinet sense que l'auéssem entenut vier, e mostrant un cèrt desorde, atau enes vestits coma en pientat.

En aqueth desorde se vedie era man de Gaston.

- Qu'èm discutint seriosament, didec Margarita. Deishatz-me acabar, e de seguit seram damb vosati, non vos despacientetz.
- Per jo, podetz parlar e vier quan volgatz, hilhs mèns, didec Prudencia retirant-se e barrant era pòrta coma entà coronar eth *rintintin* que prononcièc aguestes darrères paraules.

- Seram d'acòrd, donc, seguic Margarita quan siguérem solets, en que ja non m'estimatz.
- Alavetz, me vatz a perméter que me retira.
- Arribaríetz enquia tau extrèm!

Jo ja auia auançant massa entà arrecular, e ath delà, aquera joena me tornaue hòl. Era barreja d'alegria e de dolor, d'innocéncia e de prostitucion, coma tanben era malautia que deuie desvolopar en era era sensibilitat des impressions e era irritabilitat des nèrvis, me heren compréner que se non procuraua aquerir domèni sus aquera natura desbrembadissa e volubla, Margarita ère perduda entà jo.

- Armando, sigatz-me sincèr; parlatz seriosament?, me preguntèc.
- Complètament.
- E per qué non m'ac auetz dit abans?
- Quan?
- A londeman d'auer-me presentat ena *Opera Comica*.
- Cranhia non èster recebut.
- Per qué?
- Non vedetz qu'era net anteriora auia estar vertadèrament insubstanciau?
- Ei vertat. Ça que la, ja m'estimàuetz.
- Tanben ei vertat.
- Tot aquerò non vos empedic d'ajaçar-vos e dormir tranquil dempús dera foncion. Ad aquerò ei a on s'estan es nòsti amors.
- Arren d'aquerò!Vos enganhatz. Sabetz se qué hí aquera net?
- Non, plan.
- Escotatz, donc. Vos demorè ena pòrta deth cafè Anglés, seguí eth carruatge que vos amièc a vos e as vòsti tres amics, e quan vedí que baishàuetz soleta e entràuetz ena vòsta casa, me sentí erós.

Deuant d'aguesta confession, Margarita s'estarnèc en ua arridalhada.

- De qué vo'n arritz?
- D'arren.
- Didetz-m'ac, vos ac prègui, o vau a creir qu'encara vos burlatz de jo.
- Me prometetz non emmaliciar-vos?
- Que non n'è cap dret entà emmaliciar-me.
- Plan, donc, i auie peth miei un motiu poderós entà que jo baishèssa soleta.
- Quin?
- Me demorauen.

Se Margarita m'auesse fotut ua punhalada, m'aurie hèt mens mau. Me lheuè e li balhè era man.

- Adishatz, li didí.
- Vedetz? Ja sabia jo que vos emmaliciaríetz, didec era. Es òmes se morissen per saber aquerò que va a costar-les un desengust.
- Non, e vos asseguri, higí damb heredor, coma volent hèr veir que ja èra guarit dera mia

passion, vos asseguri que non sò emmaliciat. Qu'ère normau que vos demorèsse quauquarrés, coma n'ei tanben que jo m'en vaja tàs tres dera maitiada.

- Dilhèu vos demoren tanben ena vòsta casa?
- Non, mès me n'è d'anar.
- Anatz damb Diu.
- A!, me didetz adiu?
- De cap manèra.
- Per qué me desengustatz atau?
- Que jo vos desengusti?
- Non didetz que vos demoraue quauquarrés?
- Qu'ei que non è pògut deishar d'arrir-me'n deuant dera idèa de qué vos auéssetz coma erós en veder-me entrar soleta, quan i auie ua rason tan poderosa entà hè'c.
- Ua pegaria ei soent motiu de gòi entar òme, e non està ben destruir semblabla alegria quan, se non la dèishen subsistir, se pòt aumentar era felicitat d'aqueth que la mantie.
- Mès vos cau tier en compde ua causa. A qui credetz qu'ètz en tot parlar-li?; que non sò ne ua vèrge ne ua duquessa. Aué ei eth prumèr dia que vos coneishi e non è de balhar-vos compde des mies accions. En admèter que bèth dia posca ester era vòsta aimanta, vos cau saber que n'è auut molti. S'abans ja vos mostratz gelós, qué se passara dempús, s'aguest dempús existís bèth dia?. Jamès è vist un òme coma vos.
- Perque arrés vos a estimat coma jo.
- Òc? Parlem sincèrament. M'estimatz molt?
- Guaire ei possible estimar.
- E des de quan?
- Des deth dia que vos vedí baishar deth vòste carruatge e entrar ena casa de Susse, hè tres ans.
- Òme! Sabetz qu'aquerò ei grèu! Plan, donc! Qué me cau hèr entà respóner a tan grana passion?
- Senzilhament, estimar-me un shinhau, didí agitat pera emocion que lèu m'empedie parlar, pr'amor qu'a maugrat des sòns arridolets un shinhau burlesqui qu'acompanhaue es sues paraules, me semblaue que Margarita començaue a participar des mies impressions e que s'anaue apressant eth moment tan de temps demorat.
- Plan, ben; e eth duc?
- Quin duc?
- Eth mèn vielh gelós.
- Non se'n saberà d'arren.
- E se se'n sap?
- Vos perdonarà.
- Ath contrari. M'abandonarà, e alavetz, qué serà de jo?
- Qu'ei que non expausatz per un aute, aguest abandonament?
- Com ac sabetz?

- Per çò der encargue qu'auetz hèt de non deishar entrar ad arrés aguesta net.
- Ei cèrt; mès aguest ei un amic vertadèr.
- Amic ath quau non apreciatz guaire, donques que li barratz era pòrta a taus ores.
- Supausant que sigue atau, que non deuetz ester vos qui m'ac repotegue, donques qu'è obrat coma ac è hèt entà receber-vos a vos e ath vòste amic.

Jo m'auia apressat pòc a pòc a Margarita, agarraua era sua cintura entre es mies mans e sentia qu'eth sòn còs repausaue leugèrament sus eres.

- Margarita, se sabéssetz guaire vos estimi!, li didí en votz baisha.
- De vertat?
- Vos ac juri.
- D'acòrd; guardatz, donc: se me prometetz complir era mia volontat sense díder ua soleta paraula, sense hèr-me cap observacion, ne interrogar-me, dilhèu vos estimarè.
- Harè tot aquerò que volgatz!
- Pensatz-ac ben; pr'amor que vos avertisqui que voi èster liura d'actuar coma me semble, sense balhar-vos eth mendre detalh sus era mia vida. Que hè ja temps que cèrqui un joen aimant sense volontat; enamorat sense maufidança; estimat sense drets, e jamès l'è sabut trapar. Es òmes, en sòrta de satisfèr-se damb que se les aufrísque aquerò qu'a penes auien demorat obtier un solet còp, exigissen des sues aimantes compdes deth passat, deth present e deth futur. A mida que se van acostumant ada eres, sagen de dominar-les, e coma mès les balhen aquerò que vòlen, mès exigents se manifèsten. Se me decidisqui a cuélher un nau aimant, voi qu'amasse tres qualitats molt estranhes: que sigue confiat, aubedient e discrèt.
- Plan, donc: Que serè tot aquerò que volgatz.
- Ja veiram.
- E quan ac veiram?
- Mès tard.
- Per qué non ara?
- Perque, didec Margarita en tot deishar-se anar des mèns braci e cuélher ua camèlia ròia d'un gran ram d'aguest color, qu'auien amiat aguest maitin, e plaçant-me-la en un ulhal dera mia levita; perque non tostemp se pòden executar es pactes eth madeish dia que se signen.

Qu'ère plan aisit compréner eth lenguatge aqueth misteriós.

- Quan mos tornaram a veir? didí sarrant-la entre es mèns braci.
- Quan càmbie de color aguesta camèlia.
- E quan cambiarà?
- Deman de onze a dotze dera net. Ès satisfèt?
- Que sobre era pregunta!
- Vos prègui que non digatz ua soleta paraula de tot aquerò ne ath vòste amic, ne a Prudencia, ne ad arrés.
- Prometut.
- E ara, punatz-me e tornem ath minjador.

Margarita junhèc es sòns pòts damb es mèns, apraièc de nauèth es sòns peus e gessérem deth gabinet; era cantant, jo lèu lhòco.

En trauessar eth salon me didec en vostz baisha:

- Que vos deu semblar estranh que vos accèpta jo atau de rapid. Mès, sabetz se per qué? Perque, seguic agarrant era mia man e plaçant-la sus eth sòn còr, que d'eth sentí es batecs violents e rapids; perque, en auer de víuer mens temps qu'es auti, me sò prepausat víuer mès ara prèssa.
- Se vos platz, non me parletz d'aguesta manèra, vos ac prègui.
- Ò!, consolatz-vos, seguic, arrint. Per cuerta que sigue era mia existéncia, viuerè mès temps deth que se tardarà eth nòste amor.

E entrèc en minjador cantant.

- A on ei Nanina? didec, en veir solets a Gaston e a Prudencia.
- Dormint en vòste quarto e demorant que vos vos ajacetz, responec Prudencia.
- Prauba gojata! Que sò en tot aucir-la! Au, senhors, retiratz-vos; que ja ei ora de qué vo n'anetz!

Dètz menutes dempús Gaston e jo gessérem. Margarita me sarrèc era man en tot dider-me "adishatz", e se quedèc Prudencia.

- Au, òme, au, què se passe?, me preguntèc Gaston quan siguérem en carrèr. Qué dides de Margarita?
- Qu'ei un àngel e sò lhòco per era.
- Ja m'ac pensaua. L'ac auetz dit?
- Òc.
- E a prometut creder-vos?
- Non.
- Que non ei coma Prudencia.
- Vos ac a prometut?
- Proimetut? Molt mès encara, amic! Arrés crederie qu'era gròssa Duvernoy s'estèsse tan regda.

CAPITOL XI

Quan arribèc Armando en aguest punt, deishèc per un moment era sua narracion.

- Barratz era hièstra, se vos platz, me didec. Que comenci a sénter hered, pr'amor qu'ad aguestes ores acostumi a calar-me en lhet.

Barrè era hièstra. Armando, qu'encara ère molt fèble, se treiguec era bata e s'ajacèc, deishant repausar pendent uns instants eth cap sus eth coishin, coma un òme cansat d'ua longa jornada o excitat per penibles rebrembes.

- Dilhèu auetz parlat massa, li dídí; voletz que me'n vaja e vos dèisha dormir? Un aute dia ja me condaratz eth finau d'aguesta istòria.
- Qu'ei vertat! Vos shòrde dilhèu?
- Ath contrari.
- Alavetz contunharè. Se me deishéssetz solet non poiria dormir.

En arribar ena mia casa, seguic, sense besonh de coordinar idèes, tan presentes èren ena sua memòria toti es detalhs, non m'ajacè e me metí a reflexionar sus era aventura deth dia. Er encontre, era presentacion, eth compromís de Margarita damb jo, auie estat tan rapid, tan inesperat, qu'en cèrti moments credí qu'auia soniat. Ça que la, non ère eth prumèr viatge qu'ua hemna coma Margarita se comprometie damb un òme entath dia següent qu'eth la sollicitaue.

Eth mèn qu'ère un d'aguesti cassi.

Encara que jo m'esforçaua en afirmar aguesta reflexion, auie estat tan fòrta era prumèra impression que me costèc aquera qu'anaue a èster era mia aimanta, que non èren pro es mèns esfòrci entà esbugassar-la. Jo m'entestaua en non veir en era ua de tantes, e damb era vanitat proverbiau de toti nosati, èra prèst a creir que Margarita sentie per jo era madeisha simpatia que jo experimentaua per era.

Ça que la, jo auia presents, exemples ben contradictòris, e soent auia entenut a díder qu'er amor de Margarita ère ua sòrta de mercaderia mès o mens cara, segontes era sason. Mès jo me dia : "com conciliar semblabla reputacion damb es contunhes negatives hètes ath joen comde qu'auiem vist en casa?" Dilhèu me dideratz qu'aguest non l'agradaue, e que coma era ère mantenguda esplendidament peth duc, volie cuelher-ne un aute e alistar-lo ath sòn gust. Alavetz, per qué non admetie a Gaston, bon mosso, alègre, engenhós e ric, en tot preferir-me, per çò que semble, a jo, que me trapèc tan ridicul eth prumèr còp que me vedec? Qu'ei vertat qu'a viatges s'artenh en ua menuta aquerò que non ei possible en tot un an. D'aqueri que sopàuem damb era jo auia estat eth solet que s'auie espaurit en veir que se lheuaue dera taula. La seguí, m'emocionè, sense podè'c dissimular, e enquia e tot auia plorat e punat era sua man. Aguesta circonstància, amassa damb es mies visites diadères pendent es dus mesi que se tardèc era malautia, podien auer-li hèt veir en jo a un òme molt desparièr des coneishudi enquia alavetz, e qui sap se Margarita s'auie dit ada era que non li costaue arren hèr per un amor expressat d'aguesta manèra, aquerò que tanti viatges auie hèt en favor de d'auti mens delicadi, pr'amor que de totes manères non podie auer entada era conseqüéncies.

Taus presompcions èren, coma vedetz, molt versemblables; mès siguesse quina siguesse era causa d'auer consentit, i auie ua causa cèrta: eth consentiment.

Ath delà d'aquerò jo èra enamorat de Margarita e anaua a possedir-la; que non podia exigir arren. Ça que la, vos ac repetisqui, encara que siguesse un entreteniment, auia pensat qu'ère tan dificila era sua conquista, dilhèu entà poder-la poetizar, que guaire mès s'apressaue eth moment que l'auia de possedir, mès dobtaua dera realitat. Non podí dormir aquera net. Ne tansevolh m'arreconeishia a jo madeish; qu'èra hòl.

Tanlèu non me credia pro galhard, ne pro ric, ne distinguit, entà possedir a semblabla hemna, coma me metia capinaut damb era idèa dera sua possession; dempús cranhia que Margarita auesse solet un caprici deth moment, e pressentia era desgràcia d'un trincament immediat. "Dilhèu serie milhor, me didia, que non anèssa ena sua casa aguesta net, e que me n'anèssa de París, en tot escriuer-li es motius d'aquerò e es mèns temors". Dempús m'autrejaua a esperances illimitades, a ua confiança complèta, e soniaua en un avier d'inacababla felicitat. Me credia qu'aquera hemna me condaue era sua garison fisica e morau, que passaria tota era mia vida ath sòn costat e qu'eth sòn amor me harie mès erós qu'es amors dera hemna mès casta e pura.

En fin, que m'ei impossible repetir-vos es innombrables sensacions que pujauen deth mèn còr entà exaltar eth mèn cervèth, e que s'anèren estofant pòc a pòc en saunei qu'acabèc en tot vencer-me, ja auançat eth dia.

Non me desvelhè enquias dues dera tarde; hège un temps magnific. Jamès era vida m'a semblat tan esplendida e beròia. Es rebrembes deth dia anterior se presentauen ena mia imaginacion sense ombra ne obstacle, acompanhant alègrament es esperances dera futura net. Me vestí tan ara prèssa coma me siguec possible.

Qu'èra tan content, que non existís cap accion generosa que d'era non me sentessa capable. Eth mèn còr sautaue de gòi e rebossaue d'amor laguens deth mèn pièch, dominat per febrila agitacion. Ja non me preocupauen es rasons que m'auien inquietat abans de dormir, donques que ja solet vedia eth resultat, sense pensar mès qu'ena ora qu'auia de veir de nauèth a Margarita.

Que non m'ère possible estar-me en casa. Eth mèn quarto se me hège massa estret entà contier tanta felicitat; necessitaua tota era Natura entà alendar liurament.

Gessí, e instintiuament me trapè en carrèr d'Antin. Eth carruatge de Margarita demoraue ena sua pòrta.

Me filè entàs Camps Elisis. Qu'auria abraçat, sense coneisher-les, a guaires persones m'auessa trapat.

Be mo'n hè de bravi er amor!

Amiaua ja ua ora passejant, des des *shivaus de Marly* ath *rond-poind* e deth *rond-poind* as *shivaus de Marly*, quan vedí ena luenhor eth carruatge de Margarita, que mèslèu endonvié qu'arreconeishí.

Quan virèc era cantoada des Camps Elisis, ordenèc arturar eth carruatge, e un joen naut se separèc deth grop d'elegants entà dider-li quauques paraules.

Ara seguida, eth joen se tornèc a amassar damb es sòns amics, e es shivaus seguiren ath tròt. Jo, que m'auia apressat ath grop, arreconeishí ath qu'auie parlat damb Margarita, ath comde G…que d'eth auia vist eth retrait, e que, segontes Prudencia, ère ath que Margarita li deuie era sua posicion.

Mès eth ère solide eth que per eth, eth dia anterior, Margarita auie barrat era pòrta e balhat era orde de qué non se daurisse.

Supausè qu'era auie manat arturar eth carruatge pr'amor de balhar-li explicacions, e enquia e tot m'imaginaua qu'aurie trapat ua naua desencusa entà non receber-lo aquera net.

Non m'en brembi com se passèc era resta deth dia; passegè, humè, parlè; mès de tot aquerò que hi e vedí non me quedaue cap rebrembe tàs dètz dera net.

Sonque sai qu'entrè ena mia casa, que me passè tres ores deuant deth tocador, e que guardè cent còps eth relòtge e eth pendul, es quaus anauen complètament d'acòrd.

Dèren es dètz e mieja,e credí arribada era ora de gésser.

En aquera epòca m'estaua jo en carrèr de Provenza; seguí eth de Mont-Blanc, trauessè eth *boulevard*, cuelhí es carrèrs de Loís eth Grand e de Port-Mahon, arribant en d'Antin. Lheuè es uelhs e vedí lum enes hièstres de Margarita.

Piquè e preguntè ath portèr s'ère en casa era senhoreta Gautier.

Me contestèc que Margarita non tornaue jamès ena sua casa abans des onze o dotze e quart. Guardè eth mèn relòtge. Me pensaua qu'auia caminat molt pòc a pòc, mès en solet cinc menutes auia recorrut tot eth trajècte que i a entre eth carrèr Provenza e eth d'Antin. Alavetz me tenguí a passejar per aqueth carrèr, sense botigues e totafèt desèrt en aqueres ores.

Ath cap de mieja ora mès o mens, arribèc Margarita, que baishèc deth sòn carruatge guardant ath sòn entorn coma se cerquèsse a quauqu'un.

Eth carruatge s'aluenhèc ath pas, pr'amor qu'ena casa non i auie estables ne cochèra.

Quan Margarita anaue a picar, m'apressè e li didí:

- Bona net.
- A!, qu'ètz vos?, me preguntèc en un ton pòc tranquillizador sus eth plaser que sentie en veder-me aquiu.
- Non me balhèretz permís entà visitar-vos agesta net?
- Qu'as rason; me n'auia desbrembat.

Aguestes darrères paraules destruiren totes es mies reflexions d'aqueth maitinh, e totes es mies esperances d'aqueth dia. Ça que la, ja començaua a familiarizar-me damb es sues formes, e non me n'anè coma auria hèt abans. Entrèrem. Nanina auie dubèrt per auança era pòrta.

- A tornat ja Prudencia ena sua casa?, preguntèc Margarita.
- Non, senhora.
- Plan, donc, vé-te'n e hè-li vier er encargue de qué quan arribe vengue aciu. Abans amòrta era lum deth salon, e se vie quauquarrés li dides qu'encara non è tornat e que dilhèu aguesta net non tornarè.

Credia endonviar que la preocupaue bèra causa e que dilhèu li shordaue era mia preséncia. Jo non sabia se qué hèr ne qué dider-li. Margarita se dirigic entath sòn dormitòri; e jo me quedè a on èra.

- Vietz, me didec.

Entrè. Se treiguèc eth chapèu e er abric de velot e les lancèc sus eth lhet; dempús, deishant-se quèir sus un gran fautuèlh apròp dera humeneja,qu'era manaue alugar enquia començaments der ostiu, me didec, jogant damb era cadia deth sòn relòtge:

- Qué me condatz de nauèth, amic mèn?
- De nauèth arren; sonque pensi que m'aurè enganhat en vier aguesta net.
- Per qué?
- Perque semblatz contrariada, e dilhèu jo ne sò era causa.
- Non me shordatz; se passe que, coma que sò malauta, è patit tot eth dia e non è dormit; qu'è un mau de cap atròç.
- Voletz que me retira entà que pogatz ajaçar-vos?
- Que podetz quedar-vos, se voletz. Se jo desiri ajaçar-me, ac harè deuant de vos.

Alavetz piquèren ena pòrta.

- Qui deu èster?, didec damb un movement d'impaciéncia.

Ara seguida tornèren a picar.

- Que non deu auer arrés qui daurisque. Me calerà anar-i jo madeisha.

Efectivament, se lheuèc e me didec:

- Demoratz-me aciu.

Trauessèc era cramba e entení que daurie era pòrta.

Alavetz escotè.

Eth nauèth vengut s'arturèc en minjador, enes prumères paraules arreconeishí era votz deth comde de N…

- Com vos trapatz aguesta net?, li preguntèc a Margarita.
- Mau, contestèc era secament.
- Dilhèu vos shòrdi?
- Que poirie èster.
- Com me recebetz! Qué vos è hèt, estimada Margarita?
- Arren, amic mèn; que non m'auetz hèt arren: mès sò mau e me cau ajaçar-me. Atau, donc, se vos platz, retiratz-vos. Non posqui entrar ena mia casa sense que vos presentetz en cinc menutes; e aquerò me contrarie. Qué voletz? Que siga jo era vòsta aimanta? Plan, donc! Ja vos è dit cent còps que non vos admeti e que perdetz eth temps miserablament; anatz-vo'n entà un aute lòc. Vos ac torni a díder per darrèr viatge: non voi arren de vos, absoludament arren; per tant, adishatz. Nanina vie ara e era vos alugarà. Bona net.

E sense díder ua soleta paraula mès, ne escotar es que gasulhaue eth joen, Margarita tornèc a entrar en sòn quarto, barrant era pòrta violentament. Nanina, lèu ath madeish temps, entrèc tanben.

Margarita la cridèc e didec: “Escota, tostemp que vengue aguest pòcvau, ditz-li que non sò en casa o que non lo voi recéber. Que ja ne sò cansada de veir contunhament persones que vien a demanar-me çò madeish; que me paguen e que dempús se cren que ja non me deuen arren. S’es que comencen aguesta sòrta de vida se’n sabessen de çò qu’ei, preferirien, solide, erh fregador as diamants. Mès non, era vanitat d’ostentar luxuosi vestits, elegants carruatges e ornaments caros, mos arrossègue; mos credem aquerò que mos conden, donques que tanben era prostitucion a era sua fe; anem degalhant pas a pas eth nòste còr, eth nòste còs e era nòsta beresa. Mos guarden coma animaus dolents, mos mesprèden coma pàries, mos enròden solet persones que tostemp mos trèn mès d’aquerò que mos balhen, e fin finau morim coma gossets, en un espitau, dempús d’auer perdut a d’auti dera madeisha manèra qu’a nosates madeishes.”.

- Per Diu, senhora, padegatz-vos, li didec Nanina. Aguesta net qu’ètz molt excitada.
- Aguest vestti me shòrde, didec Margarita hènt sautar es gahets que la sarrauen. Balha-me ua blòda. E Prudencia?
- Non a tornat encara, mès l’è deishat er encargue, e tanlèu torne li dideràn que puge.
- Ua auta de tantes!, exclamèc Margarita treint-se eth vestit e botant-se ua blòda blanca; ua auta que sap trapar-me quan m’a de besonh e non pòt hèr-me un favor de boni talents. Era sap que demori ua responsa aguesta net, que me cau auer-la e que sò inquieta, e ne sò segura de qué se n’a anat de passeg sense brembar-se’n deth sant deth mèn nòm.
- Dilhèu l’an entretenguda.
- Ordena que me hèsquen a vier un punch.
- Que vos harà mau, didec Nanina.
- Milhor. Hè-me a vier tè, tanben fruites, pastissi o ua ala de poret, quinsevolh causa; mès de seguit, pr’amor qu’è hame.

Non sai dider-vos era impression que me costèc semblabla scèna; mes que ja vo’n deuetz saber, non ei vertat?

- Soparatz damb jo, me didec; mentretant, cuelhetz un libre, que jo vau un moment en tocador.

Ara seguida aluguèc dues candèles d’un candelèr, dauric ua pòrta qu’ère ath pè deth sòn lhet e desapareishec.

Jo me quedè reflexionant sus era vida d’aquera joena, e eth mèn amor s’aumentèc damb era compassion.

Passejaua pera cramba a longues calhamardades autrejat as mèns pensaments, quan entrèc Prudencia.

- Macareu!, vos aciu?, me didec. A on ei Margarita?
- En sòn tocador.
- Que l’è de parlar. La demorarè. Que l’auetz clauat era flècha de vertat. Non ac sabíetz?
- Non.
- E non vos ac a hèt a veir?
- De cap manèra.
- Com ei, donc, qu’ètz aciu?
- Qu’è vengut a veder-la.
- A veder-la a mieja net?
- Qué a d’estranh?
- Au, non mentigatz!
- M’a recebut molt mau.
- Ja vos receberà milhor.
- De vertat? Per qué?
- Pr’amor que li hèsqui a vier ua bona notícia.
- Didetz-me; qué vos a dit de jo?

- Veiratz: anet, o milhor dit, aguesta maitiada, dempús que partíretz damb eth vòste amic… a prepaus, com està eth vòste amic?, aguets… Gaston R… se cride atau, non ei cèrt?
- Òc, didí, sense poder tier un arridolet en rebrembar-me'n dera confidéncia que Gaston m'auie hèt respècte a Prudencia, e qu'aguesta a penes se'n brembaue deth sòn nòm.
- Qu'ei un bon mosso aguest joen: a qué se tie?
- Qu'a vint-e-cinc mil francs de renda.
- Polida renda!... Mès tornem ath nòste ahèr. Sabetz que Margarita m'a demanat damb molt d'interès infòrmes sus vos; m'a preguntat se qui èretz, qué hègetz, quines auien estat es vòstes aimantes; en fin, tot aquerò que s'a de preguntar sus un òme dera vòsta edat. Jo l'è dit tot aquerò que sai, en tot híger qu'ètz un excellent e distinguit joen…e arren mes.
- Moltes gràcies. Ara didetz-me quina ei era comission que vos encarguèc ager.
- Deguna; qu'ère simplament ua desencusa entà hèr qu'eth comde se n'anèsse; mès m'en balhèc ua auta entà aué, e vaqui, aciu, era responsa.

Alavetz gessec Margarita deth sòn tocador, elegantament apraiada, caperat eth cap damb un elegant capèl de dormir, ornat damb cintes color de cana. Qu'ère encantadora. Venguie damb es pès nudi, laguens d'ues riques pantofles de satin; e ère en tot acabar eth apraiament des ungles.

- E ben, li didec precipitadament a Prudencia, auetz vist ath duc?
- Òc.
- E qué vos a dit?
- M'a autrejat…
- Guaire?
- Sies mil.
- Les amiatz?
- Plan que òc!
- Se manifestèc desengustat?
- Bè!
- Praube òme!

Aguesta exclamacion siguec prononciada en un ton indescriptible. Margarita cuelhec sies bilhets de mil francs.

- Que ja ère ora! didec.
- Estimada Prudencia, auetz besonh de quauquarren?
- Ja sabetz, hilha mia, que manquen solet dus dies entath quinze; se podéssetz prestar-me tres o quate cents francs, me haríetz un favor molt gran.
- Passatz a recuelher-les deman peth maitin, pr'amor que ja ei massa tard entà hèr er escambi.
- Non vo'n desbrembetz.
- Non vos preocupetz. Voletz sopar damb nosati?
- Non. Carlos ei en tot demorar-me.
- Encara seguitz enamoradi?
- Plan enamoradi. Enquia deman; adishatz, Armando.

Prudencia se n'anèc. Margarita dauric un calaish e metec en eth es bilhets de Banc.

- Permeteretz que m'ajaça, vertat?, didec arrint e dirigint-se entath lhet.
- Non solet vos ac permeti, senon que vos prègui qu'ac hescatz.

Alavetz separèc era rica vana deth lhet e s'ajacèc.

- Ara, didec, vietz, seiguetz-vos ath mèn costat e parlem.

Qu'auie acertat Prudencia; era responsa deth duc qu'era s'auie hèt a vier cambièc a Margarita.

- Me perdonatz era mala encolia d'aguesta net?, me didec cuelhent-me ua man.
- Vos ac perdoni tot.
- M'estimatz?

- Damb delèri.
- A maugrat dera mia mala encolia?
- A maugrat de tot.
- M'ac juratz?
- Òc, didí alongant era sillaba molt peth baish.

Alavetz entrèc Nanina hènt-se a vier un poth atapit, ua botelha de Bourdeus, haragues e dus cubèrts.

- Que non è ordenat que hessen punch, didec Nanina, pr'amor que vos conven mès eth Bourdeus. Non ei vertat, cavalièr?
- Plan que òc, responí, esmoigut encara pes darrères paraules de Margarita e tachant en era era mia arderosa guardada.
- Plan ben, didec Margarita, dèisha tot aquerò sus era taula e aprèssa-la ath lhet; mos serviram nosati madeishi. Que ja amies tres nets perdudes e deues èster cansada; vè-te'n ath lhet, que ja non è besonh d'arren mès.
- Barrarè era pòrta damb clau?
- Perfèctament, e sustot non dèishes entrar ad arrés abans de meddia.

CAPITOL XII

Es prumères lums deth dia comencèren a entrar a trauèrs des cortinetes, quan Margarita me didec:

- Desencusa-me se te digui adiu; mès qu'ei indispensable. Eth duc vie cada maitin; quan arribe li dideràn que sò en tot dormir, mès ei lèu segur que demorarà que me desvelha.

Jo cuelhí entre es mies mans eth cap de Margarita, qu'es sòn peus esperluadi flotauen ar entorn deth sòn còth, e li balhè un punet d'adiu, en tot preguntar-li:

- Plan, donc, quan te tornarè a veir?
- Guarda, me didec, cuelh aguesta petita clau daurada qu'ei sus era humeneja, daurís era pòrta, hè-me a vier de nauèth era clau e vè-te'n. Receberàs ua carta e es mies ordes, pr'amor que ja sabes que te cau aubedir-me cègament.
- Plan ben, e se te demanèssa bèra causa?
- Qué?
- Que m'autregesses aguesta clau.
- Jamès è volgut hèr aquerò que me demanes.
- Mès pro qu'ac pòs hèr per jo, pr'amor que juri que t'estimi mès e de manèra molt desparièra des auti.
- Plan, donc, d'acòrd. Sauva-te-la; mès t'avertisqui que depen dera mia volontat qu'aguesta clau se hèsque servir o non.
- Per qué?
- Perque era pòrta a bauda per laguens.
- A, pegonha!
- Ordenarè que les trèiguen.
- Atau, donc, m'estimes un shinhau?
- Sabi pas s'ei coma dides, pr'amor qu'ignòri tanben com s'estime, mès me semble que òc. Ara retira-te e permet-me que descansa. Que sò renduda!

Encara mos estèrem abraçadi pendent uns instants mès e gessí.

Es carrèrs èren desèrts. Era gran ciutat dormie encara, circulant liurament er aire per aqueri barris qu'en brèus ores serien invadidi peth revolum dera gent.

Era dormida ciutat me semblèc que me pertanhie; cercaua ena mia memòria es nòms des persones qu'era sua felicitat auia envejat enquia alavetz, e non me'n brembè de deguna que me semblèsse mès erosa que jo.

Arténher er amor d'ua casta joena, declarar-li eth prumèr, er estranh mistèri der amor, ei plan que òc ua grana felicitat; mès ei era causa mès senzilha deth mon.

Conquistar un còr non acostumat a defener-se ei entrar en ua ciutat dubèrta e sense garnison.

Qu'ei vertat qu'era educacion, eth sentiment des déuers e eth bon nòm dera familha, sòn fèrms centinèles; mès non i a cap centinèla, per alèrta que sigue, ath quau non burle ua joena de setze ans, ara quau eth son dera votz deth sòn aimant penetre e inspire es prumèrs conselhs d'amor, autan mès arderosi, coma de mès puretat se les revestísque.

Ua joena coma mès pura ei, mès cre en ben, e mès aisidament s'abandone, se non ar aimant, aumens ar amor; pr'amor qu'en non auer maufidança non a fòrça, e hèr-se estimar per era ei un trionf tan facil, que non i a cap òme de vint-e-cinc ans que dèishe d'obtier-lo en moment que volgue.

Aguest qu'ei eth solet motiu peth quau vedem as joenes enrodades tostemps de susvelhants e de precaucions. Mès ne es convents an murs tan nauti, ne es mairs barralhes tan fòrtes, ne era religion defenses pro eficaces entà engabiar a toti aguesti beròis audereths, as quaus ena sua màger part arrés se cuelh eth trabalh de lançar-li quauques flors.

E be ne deuen auer de desirs d'entrar en mon que les panen! e com d'embelinaire se'l deuen imaginar! damb quin plaser an d'escotar era prumèra votz a trauèrs des rèishes que les revèlen es secrets d'aguest mon que desconeishen, e com non an de benedir era prumèra man que lhèue ua punta deth misteriós vel!

Ara plan, èster estimat, e estimat vertadèrament, per ua hemna coma Margarita ei ua victòria dificila d'arténher.

Mos cau auer en compde qu'en eres, eth còs a uedat era anma, es calculs an secat eth sòn còr e eth libertinage a estofat eth sentiment. Es frases amoroses qu'escoten se les saben de memòria, coneishen peth menut es mieis que suggerís eth desir, e enquia e tot er amor que pòden inspirar saben que non les pertanh, pr'amor que l'an venut. Estimen per mestièr e non per passion. Qu'estan milhor sauvades pes sòns calculs qu'ua vèrge pera sua mair o pes rèishes deth covent. Atau, donc, an endonviat era paraula *caprici* entà designar es amors sense trafic que de quan en quan se permeten coma un repaus, ua desencusa o un consolament: semblables ad aguesti usurèrs que despolhen a mil individús, e se cren que pòden reparà'c tot prestant-li un dia vint francs a bèth praube diable que se morís de hame, sense exigir-li interés ne recebut.

Normaument, quan Diu permet qu'ua cortesana sente un amor semblable, ei tan efimèr, qu'aquerò qu'ath principi semble un perdon, degenère lèu tostemp en castig. Que non i a absolucion sense peniténcia. Quan ua d'aguestes creatures qu'eth sòn passat se li pòt repotegar, sent còp sec un amor prigond, sincèr, irresistible, que d'eth non s'aurie creigut jamès capabla, quan cohèsse aguest amor, be n'ei de gran eth domèni qu'exercís sus era er òme estimat! Be se'n sent de fòrt damb eth dret crudèu de poder dider-li:

- Aquerò que hètz per amor, ei senzilhament çò qu'auetz hèt per sòs; ne mès ne mens.

En aguest cas, non saben es maleroses quines pròves balhar entà èster creigudes.

Segontes ua fabulacion, cèrt gojat, dempús de divertir-se fòrça cridant *ajuda*! entà espaurir as pastors, siguec un dia avalat per un lop, perque aqueri as quaus auie enganhat tanti viatges, non crederen alavetz es crits vertadèrs que hège.

Madeish les arribe ad aguestes hemnes maleroses quan arriben a estimar vertadèrament. Son tanti es còps qu'an mentit que ja arrés les vò creir, e ath miei des sòns racacòrs son devorades peth sòn amor. Vaquí eth motiu des grani sacrificis e austères retirades que d'eri quauques ues an balhat exemple. Per çò der òme que les inspire aguesta passion redemptora, a ua anma pro generosa entà acceptar-la sense brembar-se'n deth passat; quan compren que vertadèrament estime dera madeisha manèra qu'ei estimat, aguest òme despen de còp totes es emocions terrenaus, e secat eth sòn còr pera fòrça absorbenta d'aguest amor, s'embarre entà tostemp contra quinsevolh aute.

Aguestes reflexions non me les sabí hèr aquera maitiada quan entrè ena mia casa, reflexions qu'aurien pogut èster era presentida d'aquerò que m'anaue a arribar, e a maugrat deth mèn amor per Margarita, non podia endonviar taus conseqüéncies. Aué, que tot ja s'a acabat, nèishen espontanèament des eveniments. Mès tornem ath prumèr dia des mies relacions amoroses. Entrè ena mia casa lhòco d'alegria. En considerar qu'auia sauvat es obstacles qu'auie plaçat era mia imaginacion entre Margarita e jo, que ja la possedia, qu'ocupaue un lòc en mèn pensament, qu'auia ena mia pòcha era clau dera sua cramba e qu'èra autorizat entà hèr usatge d'era, èra satisfèt dera vida, orgulhós de jo madeish, e estimaua a Diu, que me permetie tot aquerò.

Passe un joen peth carrèr, se tòque damb eth code damb ua hemna, la guarde, se vire e seguís eth sòn camin; ignòre se qui ei aquera hemna qu'a plasers, penes e amors as quaus eth ei complètament estranh. Qu'ei entada era coma s'eth tau òme non existisse, e se li parlèsse, dilhèu se burlarie d'eth, coma Margarita s'auie burlat de jo. Se passèren setmanes, mesi e ans, e de pic, quan ambdús an recorrut eth camin traçat peth destin, cada un en orde desparièr, er edart les bote a un deuant der aute. Aquera hemna arribe a èster estimada per aqueth òme e s'estimen apassionadament. Com? Per qué? Alavetz es sues dues existéncies non ne formen mès qu'ua; a penes neish era intimitat e ja les semble qu'a existit tostemp, e totes es impressions e efèctes anteriors s'esfacen dera memòria des dus aimants. Cohessem qu'ei aguesta ua vertat pro particulara.

Per çò que hè a jo, me pensi que non m'en brembaua de com auia viscut abans deth dia anterior. Tot eth mèn èsser rebossaue alegria deuant deth rebrembe des pròves d'afeccion escambiades pendent aquera net. O Margarita sabie dissimular molt, o sentie per jo ua d'aguestes passions sobtades que se revèlen des deth prumèr punet e qu'a viatges se tarden tota era vida.

Guaire mès reflexionaua en aquerò, mès me didia que Margarita non auie cap motiu entà simular un amor que non auesse, e me didia tanben qu'es hemnes an dues manères d'estimar, que pòden engendrar-se de nauèth, ei a díder: damb eth còr o damb eth plaser.

Qu'ei freqüent qu'ua hemna cuelhe un aimant entà seguir es exigéncies des sòns sensi, e sense demorar-lo, descurbís eth mistèri der amor espirituau, e non visque ja senon damb eth sòn còr. Totun, se passe tenben soent qu'ua joena, sense cercar en matrimòni mès qu'era union de dues afeccions pures, recep de pic era revelacion der amor fisic, aguesta energica conclusion des impressions mès castes dera anma. Calat en aguesti pensaments m'esclipsè, encara que damb trabalh, enquia que siguí desvelhhat per ua carta de Margarita concebuda enes següents tèrmes:

"Vaqui es mies ordes: Aguesta net en Vaudeville. Pujatz ena mia tribuna pendent eth tresau entreacte.

M. G. "

Aguesta carta la sauvè en un calaish pr'amor d'auer-la tostemp a man, s'ei que m'assautèssen es dobtes, coma se passaue en cada moment.

Non me didie qu'anèssa a veder-la pendent eth dia, e non gausè presentar-me ena sua casa; mès ère tau eth desir de veder-la abans dera net, que me n'anè entàs Camps Elisis, a on, coma eth dia anterior, passèc un e un aute viatge deuant de jo.

Dempús, era mia impaciéncia ère tau que tàs sèt ja èra en Vaudeville.

Jamès auia entrat tan lèu en un teatre.

Es tribunes s'anauen aumplint ua darrèr dera auta. Sonque ne quedaue ua de ueda: era deth pati, tocant ath telon.

Ja començat eth tresau acte, entení daurir-se era pòrta d'aquera tribuna qu'en era auia auut tu per tu es uelhs tachadi. Apareishec Margarita, s'auancèc de seguit, guardèc entara orquestra, me vedec, e damb ua guardada me balhèc es gràcies pera mia exactitud.

Ò! aquera net ère Margarita vertadèrament encantadora.

Dilhèu era jo era causa dera sua coquineria? M'estimaue pro entà creir que guaire mès beròia la trapèssa, seria mès erós? Jo ac ignoraua; mès s'aguesta auesse estat era sua intencion, artenhie eth sòn objectiu, donques qu'en moment que campèc, atirèc totes es guardades deth public, e er actor qu'alavetz ère ena scèna tachèc tanben era sua en aquera que de tau manèra li distreiguie as espectadors sonque peth hèt de presentar-se. E jo auia era clau deth quarto d'aquera hemna, e en tres o quate ores serie de nauèth mia.

Que se mesprède tot çò que se volgue ad aqueri que s'arroïnen per actrizes e hemnes coma Margarita, que jo m'admirarè tostemp de qué non se hèsquen per eres moltes mès lhocaries.

Que cau auer viscut coma jo en semblable vida, entà saber guaire fòrtament arraïzen en còr er amor que se les profèsse, e es passatgères vanitats que proporcionen cada dia as sòns aimants.

Anaue acompanhada per Prudencia, que cuelhec sèti de seguit ena tribuna, ath hons dera quau i auie tanben un cavalièr qu'arreconeishí coma eth comde de G… Quan lo vedí se me gelèc eth cor.

Me pensi que Margareita se n'encuedèc dera impression que me costèc era preséncia d'aqueth personatge ena sua tribuna, pr'amor que me hec un arridolet, e virant era esquia ath comde, hec coma que guardaue atentiuament era òbra que se representaue.

Quan acabèc aguesta, se virèc entà dider-li dues paraules ath comde: aguest se lheuèc e gessèc dera tribuna. Margarita me hec un gèst entà que pugèssa.

- Bona net, me didec quan entrè, e me balhèc era man.
- Bona net, contestè, en tot dirigir-me a Margarita e a Prudencia ath madeish temps.
- Seiguetz.
- Mès jo ocupi eth lòc de quauquarrés. Non a de vier eth senhor comde de G…?
- Non se tardarà a vier; l'è manat a crompar lecaries entà que pogam parlar un moment. Madame Duvernoy ja s'en sap de tot.
- Òc, hilhs mèns, didec aguesta; mès tranquils que non diderè arren.
- Mès, qué vos arribe aguesta net? didec Margarita lheuant-se e anant entara ombra d'ua tribuna pr'amor de balhar-me un punet.
- Que non sò massa ben.
- Donques s'ei atau, anatz-vo'n entath lhet, didec damb aqueth ton ironic que tan ben l'anaue.
- A quin?
- Ath vòste.
- Ja sabetz que non poiria dormir.
- Alavetz non cau èster tan de mala encolia per auer vist a un òme ena mia tribuna.
- Que non ei aguest eth motiu.
- S'ei aguest ac compreni e non auetz rason. Mès parlem de ua auta causa. Dempús dera foncion anatz entà casa de Prudencia e estatz-vos aquiu enquia que vos crida. D'acòrd?
- Òc.

Qui aurie pogut desaubedir en mèn lòc?

- M'estimatz encara?, seguic.
- E m'ac preguntatz!
- Auetz pensat en jo?
- Tot eth dia.
- Ai, Armando! Sabetz que cranhi enamorar-me de vos? Preguntatz-l'ac a Prudencia.
- Entà qué? Que non cau, responec era massissa Duvernoy.
- Plan, donc, ara entornatz ath vòste sèti, pr'amor qu'eth comde va a entrar e non conven que vos trape aciu.
- Per qué?
- Perque non vos agrade veder-lo.
- De cap manèra: mès credetz-me que se m'auéssetz dit que desiràuetz vier aguesta net en teatre, auria pogut enviar-vos en aguesta tribuna dera madeisha manèra qu'ac a hèt eth

comde.

- Malerosament, me l'an hèt a vier sense demanar-lo, aufrint-se a acompanhar-me. Ja sabetz que jo l'auia d'acceptar. Tot aquerò que podia hèr ère escriuer-vos a on anaua entà que me vedéssetz e perque jo madeisha auia desirs de veder-vos lèu; mès coma que m'ac arregraItz d'aguesta manèra, profitarè era leçon.
- Que non è rason, perdonatz-me.
- Plan, perdonat, mès anatz-vo'n de seguit ath vòste sèti, e sustot non sigatz gelós.

Me sarrèc afectuosament era man e gessí. En correder me trapè ath comde que ja tornaue. Me reinstalè en mèn sèti, e dempús de tot, era presencia deth comde de G… ena tribuna de Margarita ère era causa mès simpla. Auie estat era sua aimanta, l'amiaue entà ua tribuna e l'acompanhaue pendent er espectacle, tot aquerò ère çò mès normau deth mon e des deth moment que jo acceptaua per estimada a ua joena coma Matgarita, me calie tanben acceptar es sòns costums.

Mès aguesti rasonaments non artenheren hèr enlà de jo cèrt desengust pendent era rèsta dera foncion, e en gésser deth teatre, èra de molt mala encolia, dempús de veir ath comde. Prudencia e Margarita pugèren en coche que les demoraue ena pòrta.

De mala encolia o non, un quart d'ora dempús ja me trapaua ena casa de Prudencia, qu'auie arribat pòqui segons abans que jo.

CAPITOL XIII

- Qu'arribatz ath madeish temps que nosati, didec Prudencia.
- Òc, responí maquinaument. A on ei Margarita?
- Ena sua casa.
- Soleta?
- Damb eth senhor comde de G…

Comencè a passejar peth salon a longues calhamardades.

- E ben! Qué vos cau?
- Arren; que non dèishe d'èster graciós que jo demora aciu a qu'eth senhor comde gesque dera casa de Margarita.
- Mès sigatz rasonable, Armando. Auetz de compréner que Margarita non li pòt díder ath comde que se'n vage. Eth senhor comde de G…s'a estat fòrça temps damb era, tostemp l'a autrejat fòrça sòs, e enquia e tot ara l'ac autrege. Margarita despen aumens cent mil francs ar an, e a fòrça deutes. Eth duc li mane tot çò qu'era li demane, encara que non s'atrevís a demanar-li tot aquerò qu'a de besonh. Non ei convenent que s'emmalície damb eth duc, qu'aumens li balhe dètz mil francs annaus. Credetz-me, que Margarita vos estime molt; mès es vòstes relacions damb era non an d'èster deth tot formaus, autant peth vòste ben coma peth d'era. Vos non poríetz tier eth luxe d'aguesta joena damb es vòsti sèt o ueit mil francs de pension, que non arribarien a curbir es despenes deth carruatge. Cuelhetz a Margarita coma ei, coma ua joena polida e de talent, sigatz eth sòn aimant pendent un mes, pendent dus mesi; regalatz-li flors, lecaries e enquuia e tot tribunes; mès non vos expausetz a mès, ne li mostretz gelosia injustificada. Ja sabetz damb qui tractatz; Margarita non ei ua vertut. Vos l'agradatz, e era vos agrade, non vo'n hescatz des autes causes. Que m'agrade era vòsta susceptibilitat! Era vos recep en un quarto magnific, caperada de diamants; non vos costarà un sò horadat se voletz, e encara non ètz content. Qué diable! demanar mès qu'ei demanar massa.
- Dilhèu ajatz rason, mès non ac posqui remediar. Era idèa de qué aguest òme ei eth sòn aimant me martirize.
- Mès d'a on trètz que sigue eth sòn aimant? Qu'ei un òme qu'era necessite e arren mès. Hè dus dies que Margarita li barre era pòrta. Aguest maitin a vengut eth comde, e era non a pogut hèr ua auta causa qu'acceptar era sua tribuna e deishar-se acompanhar per eth entà

anar e tornar. Encara qu'age pujat ena sua casa, ei solet pendent ua estona, donques que vos demoratz aciu. Me semble que tot aquerò ei molt normau. Ath delà, non acceptatz sense repugnància es visites deth duc?

- Aquerò ei desparièr; ne sò segur de qué aguest ancian non ei eth sòn aimant. Ath delà, fòrça còps se pòt acceptar ua relacion, mès non dues. Aguesta facilitat se semble pro a un calcul, e lèu egale ar òme que la consentís, encara que sigue per amor, ad aqueri qu'an coma mestièr aguesta tolerància passiva e hèn d'era era sua manèra de víuer.
- Vai vai! Be n'ètz d'antiquat, amic mèn! A guairi è vist jo, e des mès nòbles, des de mès bona posicion, des mès rics, hèr aquerò que sò en tot conselhar-vos sense cap esforç, sense rogir-se, sense racacòrs! Aquerò se ve cada dia. Com, se non siguesse atau, poirien es cortesanes de París sostier eth sòn faust se non auessen tres o quate aimants ath còp? Que non i a fortuna, per grana que sigue, que posque pagar totes es despenes d'ua hemna coma Margarita. Ua fortuna de cinc cents mil francs ar an non l'ei pro, e vaquí era rason. Er òme que gaudís de semblabla renda, a ua casa montada, shivaus, sirvents, carruatges, partides de caça, amics; s'ei maridat, a hilhs, se divertís, jògue, viatge e qué me sai! Qu'a aquerit de tau manèra taus costums, que non pòt deishar de cultivar-les sense passar coma arroïnat e sense balhar un escandal. En resumit: damb cinc cents mil francs ar an, non se'n pòt despéner en ua hemna mès de quaranta o cinquanta mil francs, e ja ei molt despéner; de sòrta que d'auti amors complèten era despena annau d'ua hemna. Erosament entà Margarta, a queigut, coma un estranh miracle deth cèu, en mans d'un vielh milionari qu'era sua esposa e hilha s'an mòrt; que sonque a nebots rics, que li balhe tot aquerò qu'era li demane, sense demanar-li arren en pagament, mès era non pòt demanar-li mès de seishanta o setanta mil francs ar an, e ne sò segura de qué se li demanèsse mès l'ac remirie a maugrat dera sua fortuna e dera desinteressada e cara afeccion que li profèsse.
  Vedetz aguesti joeni que dispausen de vint o trenta mil lures de renda en París? Donques a penes les arribe entà víuer en mon que freqüenten, e quan son aimants d'ua joena coma Margarita, saben pro ben qu'era non pòt pagar ne tansevolh era abitacion e es sirvents damb aquerò que li balhen. Hèn veir que non saben arren, e quan son satisfèts, se'n van damb era musica entà un aute lòc. S'an era vantaria de pagà'c tot, s'arroïnen coma pècs, en tot anar dempús a aucir-se en Africa, deishant cent mil francs de deutes en París. Vos pensatz qu'era hemna les quede agraïda? Ne peth mau de morir. Ath contrari, que ditz que les a sacrificat era sua posicion e que mentre s'estaue damb eri perdie sòs. Vos semblen vergonhosi aguesti detalhs, vertat?, donques son vertadèrs. Ètz un joen excellent que jo aprècii de tot còr. Que hè vint ans que visqui ath miei de cortesanes; sai çò que son e çò que valen, e non voleria veder-vos cuélher massa seriosament eth caprici que posque auer entà vos ua bona mossa.

Sense perméter que jo l'amièssa era contraria, Prudéncia seguic:

- Vam a acordar que Margarita vos estime pro entà renonciar ath comde e ath duc, supausant qu'aguest se'n sabesse des vòstes relacions e li didesse qu'escuelhesse entre vos e eth; eth sacrifici qu'era vos harie serie enòrme, indiscutiblament. Ça que la, qué li sacrificaríetz vos, didetz? Quan siguéssetz satisfèt e vos canséssetz d'era, qué haríetz entà pagar-li es pèrtes que l'auetz costat? Arren. Que l'auríetz isolat deth mon qu'en eth trapaue era sua fortuna e eth sòn avier, vos aurie consagrat es sòns milhors ans, e quedarie desbrembada. Alavetz, o a truca d'un òme normau, li lançaríetz en cara eth sòn passat en tot dider-li que, en abandonar-la, non hètz ua auta causa qu'imitar as sòns anteriors aimants, en.honsant-la ena misèria; o seríetz un òme de ben, e en tot creder-vos obligat a auer-la apròp de vos, vos arrossegaríetz vos madeish en ua desgràcia pejor encara, pr'amor qu'aguestes relacions, perdonables en ua joena, non ne son en un òme d'edat madura. Que se convertissen en un obstacle que tot ac empedís, atau era familha coma era ambicion, aguesti segons e darrèrs amors der òme. Credetz-me, amic mèn: cuelhetz es causes tau coma son, o milhor, tau coma an d'èster, e non autregetz a ua hemna que non auetz de possedir tostemp, eth dret de creder-se era vòsta creditora, sigue pera causa que sigue.

Coma podetz veir, Prudencia rasonaue damb ua discrecion e ua logica que n'ère capabla. En non saber se qué contestar-li, donques que vedia qu'auie rason, li balhè era man e es gràcies pes sòns conselhs.

- Au, anem, me didec, deishatz-vos de mainadeses e alegratz-vos. Era vida ei beròia, estimat amic, segontes eth prisma que la guardam. Cuelhetz exemple deth vòste amic Gaston, que, o m'enganhi molt o compren er amor coma jo lo compreni. D'aquerò que ne deuetz èster convençut, sense era quau causa seríetz un estupid, ei qu'aciu, paret peth miei, batègue ua polida joena demorant tu per tu que se'n vage er òme qu'ei ena sua casa, e aguesta joena pense en vos, vos sauve aguesta net e vos estime, ne sò segura. E mentretant, vietz entara hièstra damb jo e veiram gésser ath comde, que non se tardarà en deishar-vos eth lòc.

Prudencia dauric era hièstra, qu'ena sua parabanda emparèrem es dus es nòsti codes, era guardant as pòques persones que passauen peth carrèr, e jo soniant.

Tot çò que Prudencia venguie de dider-me carrinclaue laguens deth mèn cap, e non podia mens d'èster d'acòrd en qu'auie molta rason; mès eth mèn vertadèr amor per Margarita m'empedie transigir en aquerò; atau donc, de quan en quan eth mèn còr exalaue alendades as quaus contestaue Prudencia arroncilhant es espatles coma un mètge que desespère dera garison d'un malaut.

- Com mo n'encuedam de çò d'efimèr dera nòsta existéncia, me didia jo mentaument, pera rapiditat des sensacions! Non hè encara dètz dies que coneishi a Margarita, ei era mia estimada des d'ager, e ja s'a calat de tau manèra en mèn pensament, en mèn còr e ena mia vida qu'era visita d'aguest comde de G… ei aué un malastre enta jo.

Fin finau gessec eth comde, pugèc en sòn carruatge e desapareishec. Prudencia barrèc era sua hièstra.

Lèu ath madeish temps Margarita mos cridaue des dera sua.

- Pujatz lèu, didec, paren ja era taula e soparam.

Quan entrè ena sua casa, Margarita se precipitèc ath mèn encontre, me sautèc ath còch e m'abracèc damb totes es sues fòrces.

- Encara ès de mala encolia?, me didec.
- Non, ja s'a acabat, contestèc Prudencia. L'è hèt un petit sermon e a prometut esmenda.
- Enorabona!

Guardè sense voler eth lhet e vedí qu'ère ordenat. Per çò que hè a Margarita ja vestie era sua blòda blanca. Mos seiguérem ena taula.

Beresa, doçor, expansion, tot ac possedie Margarita, e tot l'admiraue. De quan en quan me vedia obligat a reconéisher que non auia eth dret de demanar-li ua auta causa, que molti serien erosi en mèn lòc, e coma eth pastor de Virgilio, me calie profitar es ocasions qu'un diu, o milhor, qu'ua devesa me proporcionaue.

Decidí, donc, amiar ara practica es teories de Prudencia e èster tan content coma es mies dues companhes, mès aquerò qu'en eres ère naturau en jo ère forçat e era arridalha nerviosa que les enganhaua, auie molta retirada as plors.

Acabat eth sopar, me quedè solet damb Margarita, que, segontes eth sòn costum, se seiguec en tapís deuant dera humeneja e guardaue tristament era ahlama, que, semblant dançar d'alegria, s'anaue esbugassant convertida en hum.

Margarita pensaue. En qué? Sabi pas. Jo la guardaua enamorat, lèu espaurit, pensant en qu'èra proxim a patir per era.

- Vène e sè-te ath mèn costat, me didec.
- A que non sabes se qué pensaua?
- Non, plan.

- Qu'ei ua combinacion que vengui de trapar.
- A veir quina combinacion.
- Non, encara non la digui. Non te la posqui confiar encara, mès te posqui díder eth sòn resultat. Aguest resultat, se l'artenhi, ei que laguens d'un mes serè liura e ja non deuerè arren, e anaram a passar er ostiu en camp.
- Mès me poiràs díder de qué mieis te serviràs?
- Non. Qu'ei pro que m'estimes coma jo t'estimi entà que tot vage de meravilha.
- E as trapat tu soleta aguesta combinacion?
- Soleta vencerè es dificultats, me didec Margarita, damb un arridolet que non desbrembarè jamès, mès ambús mos repartiram es beneficis.

Non podí mens que rogir-me quan entení era paraula *beneficis*; rebrembè a *Manon Lescaut* minjant-se damb Desbrieux es sòs de M de B…. me lheuè e li didí secament:

- Me permeteratz, estimada Margarita, que non participa en d'autes beneficis que non siguen des negòcis que concebi e espleiti jo madeish.
- Qué vò díder aquerò?
- Aquerò vò díder qu'è viues sospeches de qué eth senhor comde de G…sigue eth vòste comanditari en aguesta erosa combinacion qu'es sòns beneficis non posqui acceptar.
- Qu'ètz un mainatge. Me pensaua que m'estimàuetz, e veigui que sò enganhada; plan ben.

E ath còp se lheuèc, dauric eth piano e se metec a tocar era famosa *Invitacion ath vals*, enquia arribar ath passtage des sostengudi.

Sabi pas s'aquerò ac hèc per costum, o entà rebrembar-me eth dia que mos coneishérem. Aquerò que posqui assegurar ei qu'aquera melodia desvelhèc es mèns rebrembes; e qu'en apressar-me ada era, sarrè eth sòn cap entre es mies mans e la punè.

- Me perdones?, li didí.
- Plan que òc, me contestèc; mès te cau saber que sonque èm en dusau dia des nòstes relacions e ja è quauquarren que perdonar-te, era quau causa vò díder que complisses molt mau era tua promesa d'aubedir-me cegament.
- Qu'ei, estimada Margarita, que t'estimi massa e sò gelós deth mès petit des tòns pensaments. Aquerò que vies de prepausar-me me tornarie hòl d'alegria, sense eth mistèri que precedís ara sua execucion, mistèri que me sarre eth còr e me l'estronhe.
- Vam a pensar un shinhau, didec en tot guardar-me damb eth sòn encantador e irresistible arridolet. Tu m'estimes, non ei vertat? e series erós passant tres o quate mesi en camp damb jo soleta; a jo tanben m'agradarie molt semblabla solitud ath tòn costat, e non solet m'agradarie, senon que l'anarie molt ben ara mia salut. Jo non posqui anar-me'n de París tan de temps sense ordenar es mèns ahèrs, e es ahèrs d'ua hemna coma jo, son tostemp embolhadi. Plan, donc, i a ua manèra d'apraià'c tot; es mèns ahèrs e eth nòste amor, òc, non te n'arrisques, pr'amor que t'estimi hòlament! e a maugrat de tot non sai quines actituds ties ne quines paraules me dides. Mainatge, tres còps mainatge, pensa solet que t'estimi,e non te'n hèsques d'arren. Mos comprenem, non ei vertat?
- Òc que n'ei, o milhor, ne serà; tot çò que volgues.
- Donques abans d'un mes mos instalaram en un vilatjòt, passaram pera vòra der arriu e beueram lèit. T'estranhe que jo parla atau, jo, Margarita Gautier? Aquerò ven, amic mèn, de que quan era vida de París, que per çò que semble me hè erosa, non m'ahisque, m'engüege e plan per aquerò è aspiracions sobtades entà ua existéncia mès tranquilla que me rebrembe era mia mainadesa. Toti auem estat mainatges, sigam çò que siguéssem. Ò! non cranhes que te diga que sò era hilha d'un coronèl retirat e que me sò educat en Sant Dionisio. Non sò mès qu'ua prauba campanharda e hè sies mesi non sabia escríuer eth mèn nom.T'è padegat, vertat? Per qué tu ès eth prumèr que me dirigisqui entà compartir era alegria deth mèn desir? Solide perque è coneishut que m'estimes per jo e non per tu, mentre qu'es auti jamès m'an estmat senon entada eri. Jo è passat molti dies en camp mès jamès a estat segontes es mèns

desirs. Compdi damb tu entad aguest prètzhèt aisit; non te remisques e accedís as mèns desirs. Pensa que jo non deui ne posqui envielhir, e bèth dia te'n poiries empenair de non auer hèt per jo era prumèra causa que te demanè e que non ei dificil d'autrejar.

Didetz-me ara qué podia contestar-li a semblables paraules, mès que mès dempús deth rebrembe dera prumèra net deth sòn amor e auent ath deuant era dusau.

S'ua ora dempús, Margarita m'auesse demanat que cometessa un crim, l'auria aubedit.
Qu'èren es sies deth maitin quan me retirè, en tot dider-li abans:

- Enquiara net.

M'abracèc, e non me contestèc.

Aqueth dia recebí ua carta que contenguie aguestes paraules:

"Amic mèn; que sò malauta e eth mètge m'ordene eth repaus. Aguesta net m'ajaçarè d'ora, e non poirè veder-vos, mès, coma compensacion, vos demorarè deman a miei dia. Vos estimi".

Que m'enganhe, siguec çò prumèr que didí.

Sabi pas se qué m'arribèc. Ua sudor hereda umitegèc eth mèn front, pr'amor que ja estimaua massa ad aquera hemna coma entà qu'aguesta sospecha me capvirèsse.

E ça que la, me calie demorar que lèu toti es dies aurie Margarita indisposicions semblables, causa que m'auie arribat a jo en anteriores aimantes sense que me'n hessa bric. D'a on venguie, donc, eth domèni qu'aquera hemna aquerie sus era mia vida?

Dempús se m'acodic que, donques qu'auia era clau dera sua casa, la podia anar a veir coma de costum. D'aguesta manèra saberia lèu era vertat, e se trapèssa bèth òme, lo poria bofetar.

Entà hèr temps mentre demoraua, anè as Camps Elisis a on siguí aquíu enquias quate sense veir a Margarita. De net anè a toti es teatres qu'era soentejaue e tanpòc la trapè en degun d'eri.

Tàs onze volè entath carrèr d'Antin.

Non vedí lum enes hièstres de Margarita, e totun aquerò, piquè.

Eth portèr me preguntèc a on anaua.

- A veir ara senhoreta Gautier.
- Non a tornat.
- La demorarè naut.
- Que non i a arrés ena sua casa.

Aguesta qu'ère ua consigna que jo non podia trincar, donques qu'auia era clau; mès eth temor de balhar un escandal ridicul me hec desistir.

En lòc de tornar-me'n tà casa m'estè coma clauat en carrèr d'Antitn entà non deishar de uelh era casa de Margarita. Me semblaue qu'encara me mancaue veir bèra causa, aumens era confirmacion des mies sospeches.

Tad aquerò des dotze, un carruatge que jo coneishia pro ben s'arturèc deuant deth numèro 9.

Eth comde de G… baishèc, e entrèc ena casa dempús de dider-li adiu ath cochèr.

Ara prumeria me pensaua que, coma a jo, li diderien que Margarita non ère en casa,e que lèu lo veiria gésser, mès tàs quate dera maitiada encara èra demorant.

A maugrat d'auer patit tan des de hège tres setmanes, eth patiment d'aqueres ores siguec terriblament superior.

CAPITOL XIV

Quan tornè ena mia casa, me botè a plorar coma un mainatge. Non i a cap òme qu'age estat enganhat bèth còp e qu'ignòre çò qu'ei patir.

Me trapaua aclapat peth pes des resolucions inspirades pera fèbre que tostemp mos pensam que podem resistir e me didí qu'ère convenent trincar immediatament aqueres relacions, e demorè damb impaciéncia eth dia entà tornar ath costat deth mèn pair e dera mia fraia, doble amor que d'eth n'èra segur e que cèrtament non m'enganharia.

Mès ai!, me manquec coratge e me sobrèc amor pròpri entà anar-me'n sense que se'n sabesse Margarita deth motiu dera mia decision. Sonque es òmes que non estimen prigondament ara sua estimada s'aluenhen d'era sense escriuer-li.

Hi mentaument eth borrador de mès de vint cartes.

M'entestaua en convencer-me de qué ère coma totes es autes dera sua classa e de qué l'auia poetizat massa e me tractaue coma a un estudiant, tient, solide entà enganhar-me milhor, ua astúcia irritanta per çò de senzilha. Capitèc eth mèn amor pròpri. Me calie deishar ad aquera hemna sense balhar-li era satisfaccion de saber çò de molt que tau trincament me mortificaue e vaquí aquerò qu'escriuí damb era mia letra mès eleganta,vessant lèrmes de ràbia e de dolor.

"Estimada Margarita: demori qu'era vòsta indisposicion d'ager aurà estat leugèra. Tàs onze dera net anè a cercar notícies vòstes, e me contestèren que non auíetz tornat. M. de G… siguec mès erós que jo pr'amor que se presentèc ath cap d'un instant, e tàs quate dera maitiada encara s'estaue ena vòsta casa.

Perdonatz-me es pòques ores de anuèg que vos è costat; e viuatz convençuda de qué jamès desbrembarè es erosi moments que m'auetz proporcionat.

Aué auria auut eth gust d'anar a saber-me'n de notícies vòstes, mès sagi d'entornar ath costat deth mèn pair.

Adishatz, estimada Margarita; malerosament non sò pro ric entà estimar-vos coma jo voleria, ne pro praube entà estimar-vos coma voleríetz vos. Desbrembem-mo'n, donc, vos, d'un nòm que lèu vos ei indiferent; jo, d'ua felicitat que se me hè impossibla.

Vos envii era vòsta clau, que jamès m'a servit, e que se poirà utilizar s'ei qu'ètz malauta coma ager."

Ja vedetz; non auí pro coratge entà acabar era carta sense ua impertinenta ironia, causa que demòstre guaire enamorat èra encara.

La liegí e reliegí dètz còps, e era idèa de qué mortificarie a Margarita semblaue padegar-me.

Sagè de remeter-me enes sentiments qu'era sentie, e tàs ueit arribèc eth mèn sirvent, l'ac autregè entà se la hesse a vier immediatament.

- Demorarè responsa?, me preguntèc José, eth sirvent.
- Se t'ac pregunten les ditz que non sabes arren, e demores.

Me semblaue qu'a maugrat de tot Margarita me contestarie.

Be n'èm de praubi e fèbles!

Mentre et mèn sirvent siguec dehòra, sentí ua grana agitacion; jo, rebrembant com se m'auie autrejat Margarita, me preguntaua damb quin dret l'escriuia ua carta impertinenta, quan era me podie constestar que M. de G… non m'enganhaue, senon que jo enganhaua a M. de G… rasonament que permeten molti aimants e moltes hemnes; ja rebrembant es juraments de Margarita,

volia convencer-me de qué era mia carta ère encara massa templada, e li mancauen paraules dures entà repotegar era conducta d'aquera hemna que se n'arrie deth mèn amor tan sincèr. Dempús pensaua qu'auria actuat mès senadament se non l'auessa escrit e anant pendent eth dia ena sua casa, entà gaudir d'aguesta manèra des lèrmes que l'auia hèt vessar. Finaument, m'imaginaua aquerò qu'era m'aurie constestat, prèst a creir-me era desencusa quemhe balhèsse.

Eth sirvent tornèc.

- E ben?, li didí.
- Senhor, me responec, era senhora ère ajaçada e encara dormie; mès quan se desvelhe l'autrejaràn era carta, e se i a bèra responsa l'amiaràn.

Encara dormie!

Cent viatges siguí temptat d'anar a cercar aquera carta, mès m'arturè tostemp en considerar que ja ère enes sues mans, e non auie de vier eth mèn empenaiment.

Coma mès s'apressaue era ora dera responsa que jo demoraua, mès me dolie auer escrit.

Toquèren es dètz, es onze, es dotze.

Tàs dotze siguí a man d'acodir ara cita, coma s'arren. Non sabia se qué endonviar entà gésser deth cèrcle de hèr que jo madeish me sarraua.

Tara ua la demoraua encara.

Enquia e tot arribè a pensar en ua supersticion dera gent que demore, en tot supausar que se gessessa ua estona traparia, en tornar, era responsa, donques qu'es cartes demorades damb impaciéncia, arriben tostemp quan un non ei en casa.

Gessí en carrèr damb era desencuda d'anar a esdejoar.

En sòrta d'esdejoar en cafè *Foy*, ena cantoada deth *boulevard*, coma ère costum, preferí hè'c en *Palais-Royal* e entrè ena casa de Very. Eth mosso me balhèc minjar, o milhor, me mestrèc aquerò que volec, en tot retirà'c tot dempús, pr'amor que non l'auia tastat.

Qu'auí es uelhs tachadi sense voler en pendul.

Quan tornè ena mia casa, seguia demorant trapar era carta de Margarita.

Eth portèr non l'auie recebut. Era mia esperança se botèc en mèn sirvent. Mès tanpòc auie vist ad arrés pendent era mia gessuda

Se Margarita auesse volut constestar-me, ja harie temps qu'ac aurie hèt.

Alavetz siguec quan comencè a deplorar es tèrmes qu'escriuí era mia carta; non l'auria d'auer escrit, e aquerò aurie botjat solide era sua inquietud; donques qu'en veir que non acodia ara cita, m'aurie preguntat es motius dera mia abséncia, e jo les auria pogut balhar. En tau cas era non aurie pogut deishar de desencusar-se e aquerò ère precisamet çò que jo volia. Jo sabia que toti es sòns motius m'aurien semblat boni e qu'ac auria preferit tot abans de deishar-la de veir.

Arribè en punt de pensar qu'era madeisha vierie ena mia casa, mès se passèren es ores e non venguec.

Solide Margarita non er coma es autes hemnes, donques que son pòques es qu'en recéber ua carta semblabla ara que jo auia escrit, non contesten ua o ua auta causa.

Tàs cinc corrí entàs Camps Elisis.

- Se la trapi, pensaua jo, simularè indiferéncia, e se convencerà de qué ja non pensi en era.

Quan virè era cantonada deth carrèr Royal, la vedí passar en sòn coche. Siguec tan sobtat er encontre que m'esblancossí. Sabi pas se se n'encuedèc dera mia emocion, donques que jo, dera mia part, sonque vedí eth carruatge.

Deishè de passejar entà fixar-me enes anoncies des teatres, pr'amor qu'encara auia probabilitats de tornarla a veir.

En *Palais-Royal* i auie ua estrena, aquerò supausaue que Margarita assistirie ar espectacle.

Tàs sèt qu'èra ja en teatre.

S'aumpliren totes es tribunes, mès Margarita non se presentèc.

Gessí deth *Palais-Royal* e entrè en toti es teatres a on era solia vier mès soent: en *Vandeville*, en *Variedades*, ena *Opera Comica*.

Que non ère en nunlóc.

O era mia carta l'auie desengustat enquiath punt de desbrembar-se'n des espctacles, o cranhie trapar-se damb jo e volie evitar ua explicacion.Vaquí aquerò qu'era mia vanitat me volie hèr creir en tot passejar e repassejar peth *boulevard*, quan me trapè a Gaston, que me preguntèc d'a on venguia.

- Deth *Palais-Royal*.
- Donques jo dera *Opera*, me didec, pensaua trapar-vos.
- E per qué?
- Perque Margarita ère aquiu.
- Ère, donc, ena *Opera?*
- Òc.
- Soleta?
- Non, acompanhada d'ua des sues amigues.
- E d'arrés mès?
- Eth comde G… a entrat un moment ena sua tribuna, mès era se n'a anat damb eth duc. Jo demoraua en cada moment veder-vos campar, pr'amor qu'eth sèti dera mia dreta siguec desocupat pendent tota era net, e me pensè que l'auietz cuelhut.
- Per qué auia d'anar jo a on va Margarita?
- Perque ètz eth sòn aimant, redena!
- Qui vos ac a dit?
- Prudencia, que me la trapè ager. Vos feliciti per aquerò, amic mèn; qu'ei ua aimanta que vos cau conservar, donques que vos aunorarà.

Sense cap de dobte aquera simpla reflexion deth mèn amic demostraue guaire ridicules èren es mies susceptibilitats.

Se m'auessa trapat damb eth, eth dia anterior, e m'auesse parlat de tau sòrta, jo non auria, plan, escrit era imprudenta carta d'aqueth maitin.

Que siguí temptat d'anar a veir a Prudencia e hèr que li didesse a Margarita que jo desiraua parlar-li; mès cranhent que me contestèsse que non me podie recéber, entà resvenjar-.se, me n'anè entà casa dempús de passar peth carrèr d'Antin.

Li tornè a preguntar ath portèr s'auie bèra carta entà jo.

Arren!

- Que m'aurà volgut provar, pensant que jo non balharia un aute pas e me retractaria de tot aquerò qu'auia dit ena mia carta d'aué, me didí en ajaçar-me, mès en veir que s'a enganhat, m'escriuerà deman.

Se pòt díder que tenguí tota era net en empenaïr-me de tot aquerò qu'auia hèt. Me trapaua solet ena mia casa, sense poder dormir, avalat pera inquietud e era gelosia, encara que s'auessen seguit es causes eth sòn cors normau, l'auria passat ath costat de Margarita e auria entenut es sues paraules encantadores que sonque auia entenut dus còps, e qu'eth sòn resson sonaue encara enes mies aurelhes, usclant tot eth mèn èsser…

E çò pejor dera mia situacion ère que, en pensar sus eth hèt, non trapaua un aute colpable que jo

madeish, pr'amor que tot me didie que Margarita seguie en tot estimar-me.

Prumèr eth projècte de passar er ostiu en camp, dempús era certitud de qué cap interès l'obligaue a èster era mia aimanta, donques qu'era mia fortuna non ère pro entà curbir es sues necessitats e enquia es sòns capricis.

En fin, que non vedia en era cap aute motiu qu'era esperança de trapar en jo ua afeccion sincèra e capabla de hèr-la enlà des sòns amors mercenaris que s'estaue; e des deth dusau dia anaua jo a esbauçar aquera esperança, en tot correspóner damb ua ironia impertinenta ar amor acceptat pendent dues nets. Era mia conducta, donc, ère descortèsa se non ridicula.

Auia jo pagat, dilhèu, ad aquera hemna entà obtier eth dret de censurar era sua conducta? En tot retirar-me des deth dusau dia, non actuaua jo coma un petardèr que cèrque ua desencusa quinsevolha entà evitar que se li presentèsse eth compde d'aquerò qu'auie consumit?

Encara non hège trenta sies ores que coneishia a Margarita, e vint-e-quate qu'èra eth sòn aimant e ja me mostraua susceptible, e en sòrta de creder-me molt erós de veir que compartie eth sòn amor damb eth mèn, volia monopòlizar-lo entà jo solet, pretenent obligar-la a trincar de pic es sues relacions deth passat, qu'èren es rendes deth sòn avier.

Qué li podia repotegar jo? Arren.

Ath delà era m'auie escrit qu'ère malauta, quan aurie pogut dider-me clarament, damb era ruda franquesa de d'autes hemnes, que non me podie recéber. Mès jo en sòrta de creir era sua carta, en sòrta d'anar-me'n a passejar per toti es carrèrs de París exceptat peth d'Antin, en sòrta de passar era net damb es mèns amics e anar a londeman ara pora que m'auie indicat, l'espiaua e la volia castigar manifestant-me gelós e deishant de vier a veder-la. De un aute costat era se n'auie d'alegrar de tau desviament, donques que me deuie trapar molt pèc, e eth sòn silenci non ère ne tansevolh resentida: ère mesprètz.

Qu'ère evident qu'entà qu'eth mèn anament siguesse logic, aumens i auie d'auer un present entà Margarita que deishèsse sauvada era mia generositat e que me permetesse, en tot tractar-la coma a ua hemna de pagament, creder-me en patz damb era; mès credia qu'era mendre ombra de trafic aurie pogut ofensar, se non ar amor qu'era m'auie, aumens ath que jo li professaua, e donques qu'aguest amor ère tan pur que non n'admetie a un dusau, non podia pagar jo damb un present, per ric que siguesse, era felicitat que jo auia gaudit per brèu qu'auesse estat.

Aguestes sigueren es reflexions que jo me hí pendent era net, e siguí temptat cent còps d'anar a manifestar-se-les a Margarita.

Non me cau díder que non dormí, qu'auí fèbre, e que m'ère impossible pensar en ua auta causa que non siguesse Margarita.

Non i auie mès remèdi que cuélher ua resolucion decisiua; atau, donc, en non poder estar-me en casa e non atrevir-me a presentar-me ena de Margarita sagè ua manèra d'apressar-me ada era pera quau causa eth mèn amor pròpri podesse atribuir er encontre ar edart.

Tàs nau anè a veir a Prudencia, que me preguntèc estranhada eth motiu dera mia visita.

Non gausè dider-li sincèrament eth mèn vertadèr objectiu; li contestè qu'auia gessut d'ora entà vier a cuélher un sèti ena diligéncia de C…a on s'estaue eth mèn pair.

- Erós vos, me didec, que podetz gésser de París pendent aguest beròi temps.

Guardè fixament a Prudencia, sospechant que lèu se'n burlaue de jo, mès eth sòn ròstre ère seriós.

- Vatz a dider-vos adiu de Margarita?, seguic damb era madeisha serenitat.
- Non.
- Ben hèt.
- Per qué?
- Perque un còp auetz trincat damb era, entà qué tornar-la a veir?

- Ei a díder, que vo'n sabetz deth noste trincament?
- Pera vòsta carta, que m'a deishat liéger.
- E qué vos a dit?
- M'a dit: "Amiga mia, ath vòste protegit li manque educacion; cartes coma aguesta, se pensen, mès non s'escriuen".
- E damb quin ton vos ac a dit?
- Que m'ac didec arrint, e dempús higec: "A sopat dus còps damb jo e ne tansevolh m'a het era visita de digestion".

Vaquí er efècte qu'era mia carta e era mia gelosia l'auien costat. Era umiliacion dera mia vanitat ère vertadèrament crudèu.

- E qué hec ager pera net?
- Anèc ara *Opera*.
- Que ja ac sai. E dempús?
- Sopèc ena sua casa.
- Soleta?
- Non. Me pensi que damb eth comde de G…

De sòrta qu'eth mèn trincament non auie cambiat en arren es costums de Margarita. Que non ère enganhat qui didec: "Non vos cau pensar mès en semblabla hemna".

- M'alègri fòrça que Margarita non s'inquiete per jo, didí damb un arridolet sarcastic.
- E non li manque rason.Vos auetz hèt aquerò qu'ei normau; auetz estat mès rasonable qu'era, donques qu'era vos estimaue de vertat, tostemp parlaue de vos, e aurie estat capabla de hèr quinsevolh asenada per vos.
- Alavetz, per qué non m'a contestat?
- Perque a comprenut qu'auie d'estimar-vos. Ath delà, es hemnes tolèren a viatges que s'enganhe era sua afeccion, mès jamès que se les herisque en sòn amor pròpri, e se les herís tostemp qu'as dus dies d'èster era sua aimanta se les abandone, siguen quini siguen es motius o desencuses que se boten entath trincament. Coneishi a Margarita e sai pro ben qu'ei capabla de morir-se abans que contestar-vos.
- Qué me cau hèr, donc?
- Arren. Vos desbrembarà, la desbrembaratz, e arren auratz que repotegar-vos er un ar aute.
- E se jo l'escriuessa en tot demanar-li perdon?
- Non ac hescatz pr'amor que ne sò segura de qué vos perdonarie.

Que siguí a man d'abraçar a Prudencia.

Un quart d'ora dempús èra ena mia casa escriuent, çò que seguís, a Margarita.

"Cèrt joen que se n'empenaís de çò que didec en ua carta qu'escriuec ager, eth quau ei decidit, se non lo perdonatz, a partir deman, desire saber a quina ora poirà botar eth sòn empenaïment as vòstes pès.

Desirarie tanben que lo recebécetz soleta, perque, coma ja sabetz, es confessions s'an de hèr sense testimònis."

Doblè aguesta sòrta de madrigau en pròsa, e lo manè a trauèrs d'aqueth qu'autregec era carta a Margarita, era quau didec que contestarie mès tard. Somque gessí un moment entà anar a dinar, e tàs onze dera net ja auia era responsa. Alavetz decidí non patir mès temps e partir a londeman.

Convençut de qué non poiria dormir, encara que m'ajacèssa, me botè a apraiar eth mèn equipatge.

CAPITOL XV

Hège coma ua ora qu'èra ocupat ena preparacion deth mèn viatge, quan piquèren ena pòrta fòrtament.

- Vau a dairir?, preguntèc José que m'ajudaue en prètzhèt.
- Òc. Daurís.

E mentre pensaua se qui podie èster ad aquetes ores, en non gausar pensar qu'ère Margarita, me didec eth mèn sirvent:

- Senhor, son dues senhores!
- Qu'èm nosates, Armando! cridèc ua votz qu'arreconeishí coma de Prudencia.

Immediatament gessí ar encontre.

Prudencia ere de pès contemplant es curiosers deth mèn salon; Margarita seiguda en sofà reflexionaue. Que volè, mès qu'anè, entada era e en non atrevir-me a abraçar-la, me lancè as sòns pès, e exclamè prigondament esmoigut:

- Perdon!

Era sua responsa siguec balhar-me un punet en front e exclamar:

- Vos perdoni per tresau viatge.
- Qu'anaua a partir deman.
- Pòt dilhèu era mia visita cambiar era vòsta decision? Jo non e vengut a empedir que gescatz de París. È vengut simplament perque en non auer auut temps entà escriuer-vos de dia, non è volut que me credéssetz emmaliciada. A Prudencia non li semblaue ben que venguessa, en tot dider-me que dilhèu vos shordaria.
- Vos, shordar-me! vos, Margarita! e com auetz pogut imaginar ua causa atau?
- Òme! que poiríetz auer auut ua auta companha ath costat, contestèc Prudencia, e maudida era gràcia que vos aurie hèt era nòsta arribada.

Pendent era observacion de Prudencia Margarita me guardaue atentiuament.

- Estimada Prudencia, repliquè, non sabetz se qué didetz.
- Sabetz qu'era vòsta abitacion ei molt polida?, seguic Duvernoy. Me permetetz que veiga eth dormitòri?
- Per qué non?

Prudencia passèc en mèn dormitòri, dilhèu non entà visitar-lo senon entà reparar era pegaria que venguie de díder, e deishar-me solet damb Margarita.

- Per qué as vengut damb Prudencia?, li preguntè alavetz.
- Perque èrem amassa en teatre e perque en gésser d'aquiu volia auer a quauquarrés que m'acompanhèsse.
- Non m'auíetz a jo?
- Òc, mès ath delà de qué non vos volia shordar, n'èra segura que se venguietz ena pòrta dera mia casa me demanaríetz pujar ena mia cramba, e coma non vos ac podia autrejar, non volia que vo n' anèssetz damb eth dret de repotegar era mia negativa.
- E per qué non podíetz receber-me
- Guarda: perque me susvelhen fòrça, e era mendre sospecha me poirie costar un grèu prejudici.
- Ei aguesta era soleta rason?
- Se n'auessa ua auta, vo'la dideria; que ja non èm en moment que i age secrets entre nosati.
- Escota, Margarita, parlem sense embuts; ditz-me sincèrament, m'estmes un shinhau?
- T'estimi molt.
- Alavetz, per qué m'as enganhat?
- Estimat Armando, se jo siguessa era duquessa de tau o de quau; s'auessa dues centes mil

liures de renda, e ath delà d'èster era tua aimanta auessa un aute òme, aurietz eth dret a preguntar-me per qué t'enganhi; mès non sò qu'era senhoreta Gautier, è quaranta mil francs de deutes, non possedisqui un sò horadat, e despeni cent milt francs ar an. Era tua pregunta, donc, ei ociosa, e era responsa inutila.

- Qu'as rason, didí, deishant quèir eth cap sus es jolhs de Margarita, mès t'estimi coma un hòl.
- Plan ben, amic mèn; m'auries d'estimar un shinhau mens e comprener-me un shinhau mès. Era tua carta m'a costat un vertadèr desengust. Se jo auessa estat liura, non auria recebut ath comde delàger, e se non l'auessa recebut, auria vengut a demanar-te eth perdon que vies de demanar-me, e en avier non auria cap aute aimant que tu. Jo me pensè ara prumeria que tu me poiries autrejar era felicitat pendent sies mesi; mès non as volgut: t'entestaues en saber es mieis que tieria, e a fe mia qu'aguesti mieis èren pro facils d'endonviar. En tier-les, hèja jo un sacrifici mès gran qu'eth que tu te pòs imaginar. Pro auria pogut dider-te "è besonh de vint mil francs", ères enamorat de jo, e les auries trapat, corrent jo eth perilh de qué mès tard me les lancèsses en cara; mès m'è estimat mès non deuer-te arren, e non as volgut compréner era mia delicadesa. Quan nosates conservam encara ua rèsta de còr, balham as paraules e as causes ua extension e un desvolopament desconeishudi as autes hemnes. En resumit, cre-me que, per part de Margarita Gautier, eth miei que tenguie entà pagar es sòns deutes sense demanar-te sòs, ère un acte de delicadesa que d'eth te n'auies d'auer profitat sense badar boca. Se non m'auésses coneishut enquia aué, t'auries dat per satisfèt damb aquerò que te prometèssa sense demanar-me compdes per aquerò que hí ager. Nosates lèu tostemp mos vedem obligades a crompar es satisfaccions dera anma a truca deth nòste còs, e se vedéssetz guaire patim damb semblable sacrifici quan vedem esbugassar-se era satisfaccion que tan cara mos còste…

Jo escotaua e guardaua a Margarita damb vertadèra admiracion. En considerar qu'aquesta meravelhosa creatura, dera quau abans m'auria conformat punant-li es pès, m'autrejaue un lòc en sòn pensament e un papèr ena sua existéncia, e que jo non me contentaua damb aquerò qu'era m'aufrie, me preguntaua interiorament s'es desirs der òme an limits, pr'amor que, en auer vist tan de còp satisfèts es mèns, n'ambicionaua encara mès.

- Qu'ei cèrt, higec Margarita, que nosates, es hilhes der edart, concebem desirs fantastics e amors incomprensibles. Tanlèu mos autrejam per ua causa coma per ua auta. I a persones que s'arroïnen sense obtier arren de nosates, e n'a que mos possedissen per un ram de flors. Eth nòste còr a mil capricis que son era sua soleta distraccion, era sua soleta desencusa. Jo me sò autrejat a tu abans qu'a quinsevolh aute, t'ac juri, per qué? perque en veder-me deishar anar sang, me cuelhéres era man, perque plorères en veder-me patir, perque ès era soleta creatura umana qu'a auut compassion de jo. Te vau a díder ua lhocaria. Hè bèth temps auia jo un gosset que me guardaue tristament quan me vedie tossir; plan, donc, ère eth solet èsser que jo alavetz estimaua.
  Se moric, e plorè mès que quan moric era mia mair. Qu'ei vertat qu'era m'auie picat pendent es dotze ans qu'era sua vida artenhec dera mia.
  Plan ben! t'estimè tan de ressabuda coma ath mèn gosset. S'es òmes se'n sabessen d'aquerò que pòden arténher damb ua lèrma, serien mès estimadi, e nosates seriem mens perilhoses.
  Era tua carta t'a desmentit, donques que m'a revelat que non coneishes ben eth còr uman, e t'a estat mès damnajós ath mèn amor que tot aquerò qu'auries pogut hèr. Qu'ei vertat qu'er impuls dera tua conducta siguec era gelosia, mès gelosies ironiques que resultem tostemp indiscrètes. Quan recebí era tua carta ja èra trista, demoraua veder-te tà meddia, dinar damb tu e esfaçar damb era tua preséncia un pensament que me tormentaue, e que damb eth me conformaua sense cap dificultat abans de coneisher-te.
  Ath delà, seguic Margarita, tu ès eth solet òme qu'auie artenhut inspirar-me confiança e que damb eth credia poder pensar e parlar liurament. Guairi enròden as joenes dera mia classa, an er interès d'escorcolhar es nòstes accions e interpretar es nòstes mès insgnificantes paraules, e treir-ne conseqüéncies. Plan per aquerò non auem amics, que non siguen pera

ludentor deth sòn amor pròpri e dera sua vanitat.

Damb semblables èssers, mos cau èster alègres quan eri ne son, auer apetís quan vòlen sopar, e èster sceptiques quan eri ne son. Non podem manifestar cap aue sentiment que non sigue eth sòn; en resumit, mos enebissen auer còr, jos era pena d'èster fiulades e de pèrder eth nòste credit; que deisham de pertanher-mos. Passam d'ua categoria d'èssers ara de causes. Qu'èm es prumères en sòn amor pròpri e es darrères ena sua estimacion. Es nòstes amigues son es amigues coma Prudencia, hemnes que se mos auancèren enes plasers, es quaus encara consèrven afeccions a cèrti gusti qu'era sua edat ja non les permet subvencionar. Alavetz arriben a èster es nòstes amigues o, milhor, es nòstes començales. Era sua amistat arribe enquiath servilisme, mès jamès enquiath desinterès. Jamès mos autrejaràn un conselh que non les sigue lucratiu. Eth nombre des nòsti aimants non les impòrte bric, s'ei qu'aquerò les valgue quauqui presents o posquen de quan en quan passejar-se en nòste carruatge e acompanhar-mos en teatre ara nòsta tribuna. Profiten es nòsti rams de flors dera vesilha e s'abriguen enes nòsti vestits. Jamès mos harien cap servici, per petit que siguesse, sense crubar-se eth doble deth sòn valor. Tu madeish ac as vist: era net que Prudencia me hec a vier aqueri sies mil francs que jo li manè demanar ath duc en nòm mèn, me demanèc prestadi cinc cents francs, que, o non me les entornarà, o me les pagarà en chapèus que jamès gesseràn deth sòn establiment.

Que non podem auer, o, milhor, jo non podia demorar senon ua soleta felicitat, e ère que, trista coma ne sò a viatges, malauta coma ne sò lèu tostemp, trapèssa un òme de caractèr elevat entà non demanar-me compdes dera mia conducta, e que siguesse mès er aimant des mies impressions que deth mèn còs. Jo auia trapat ad aguest òme en duc; mès eth duc ei vielh e era vielhesa non consòle ne protegís. Credí poder acceptar era vida damb aquerò que me balhaue, mès qué vòs! me moria d'engüeg, e entà consumir-se, madeish ei lançar-se ena hoguera qu'estofar-se en carbon.

En aguesta situacion te trapè a tu, joen, arderós, erós, afogat e volí hèr de tu er òme peth quau alendaua ath miei dera mia espaventosa solitud. En tu, Armando, non estimè ar òme que i auie, senon ath que volia que i auesse. Tu non accèptes aguest papèr, lo refuses coma indigne de tu, ès un aimant vulgar: imita, donc, as auti; paga-me e non parlem mès d'aquerò.

Quan arribèc aciu, Margarita, cansada per aguesta longa confession, s'emparèc en dorsièr deth sofà entà padegar un fèble accés de tos, se hec a vier eth mocador enes pòts e enquia e tot enes uelhs.

- Perdon, perdon!, mormolhè; jo comprenia plan ben tot aquerò; mès t'ac volia escotar de tu, estimada Margarita. Desbrembem, donc, eth passat e brembem-mo'n solet d'ua causa: de qué èm er un entar aute; de qué èm joeni e mos estimam. Margarita, hè de jo tot çò que volgues, sò eth tòn esclau, eth tòn gosset; mes, en nòm deth cèu, trinca era carta que t'è escrit e non permetes que me'n vaja deman, donques qu'eth dolor m'aucirie.

Margarita treiguec era carta deth sòn pièch, e autrejant-me-la, me didec damb un arridolet d'inefabla doçor:

- Cuelh-la, te l'amiaua.

Esbocinè era carta e punè plorant era man que me l'auie autrejat.

En aguest moment entrèc Prudencia de nauèth.

- A que non endonviatz, Prudencia, çò qu'Armando ère en tot demanar-me?, didec Margarita.
- Vos demanaue perdon.
- Precisament.
- E lo perdonatz?
- Qu'ère indispensable; mès encara vò ua auta causa.
- Quina?
- Vò vier a sopar damb nosates.
- E acceditz ad aquerò?

- Qué vos semble?
- Donques que me semble qu'ètz dues creatures asenades. Mès tanben me semble qu'è fòrça apetís, e coma mès lèu accedigatz, mès lèu soparam.
- Anem, didec Margarita, en mèn coche i caben perfèctament tres persones. Tè, didec virant-se e entornant-me era clau; Nanina ja i è acostumada, pòs daurir tu era pòrta, e compde damb perder-la un aute còp.

Abracè afogat a Margarita.

Alavetz entrèc Jose.

- Senhor, me didec damb mina der òme satisfèt d'eth madeish: es males sòn ja premanides.
- Deth tot?
- Òc, senhor.
- Plan, donc, torna a deishà'c tot coma ère, perque ja non me'n vau.

CAPITOL XVI

Que m'aurie estat mès facil, didec Armando, condar-vos en pòques paraules eth principi d'aguestes relacions; mès volia que vedéssetz peth menut era gradacion d'eveniments que passèrem, jo entà consentir tot aquerò que volesse Margarita, e Margarita entà non poder ja víuer que damb jo.

A londeman deth dia que siguec ena mia casa, li manè *Manon Lescaut*.

Jo, des d'aguest moment, en èster impossible cambiar eth gènre de vida dera mia estimada, cambiè era mia. Prumèr de tot non li volí autrejar ath mèn cap eth temps entà reflexionar sus eth papèr que jo acceptaua, donques que, a maugrat mèn, era reflexion m'entristirie. Atau se passèc, donc, qu'era mia vida, tranquilla enquia alavetz, se revestic còp sec de cèrta aparença de rambalhós desorde. Non vos pensetz que resulte barat er amor d'ua cortesana, per mès desinteressat que sigue; arren ei tan caro coma es infiniti capricis de flors, tribunes, sopars e gessudes ath camp, que non se pòden remir a ua aimanta.

Me pensi que ja vos è dit qu'era mia renda ère escassa. Eth mèn pair ère e ei recaptador de contribucions en C…gràcies ara sua reputacion e aunestetat, trapèc era confiança que necessitaue entà cuélher possession deth sòn cargue, que li produsie quaranta mil francs annaus en tot auer artenhut en espaci de dètz ans entornar era confiança e estauviar entara dòt dera mia fraia. Eth men pair ei er òme mès brave que i pòt auer; era mia mair, en morir, li deishèc sies milt francs de renda que s'esdeguèc a dividir entre era mia fraia e jo madeish eth dia que recebec era credenciau der emplec que sollicitaue. E quan complí jo es vint-e-un ans, aumentèc aquera renda damb ua pension annau de cinc mil, en tot assegurar-me que damb ueit mil francs se podie víuer fòrça ben en París se sabia ath delà crear-me ua posicion en forum o ena medecina. Venguí en París, estudiè dret e sò avocat; mès, coma molti d'auti, m'è sauvat eth mèn diplòma ena pòcha e m'è abandonat, lèu deth tot, ara vida indolenta de París. Es mies despenes èren plan modèstes, despenia en ueit mesi es rendes d'un an e passaua es quate restantes ostiuejant ena casa deth mèn pair, era quau causa me costaue er efècte d''ua renda de dotze mil e me balhaue reputacion de bon hilh. Ath delà non auia cap deute.

Aguesta qu'ère era mia posicion quan coneishí a Margarita.

Me pensi que non me cau demostrar-vos qu'a maugrat mèn, pugèren es despenes. Margarita aiuie un caractèr capriciós e ère d'aguestes hemnes que jamès an considerat coma ua despena seriosa es mil distraccions que d'eres se neurís era part ludenta dera sua existéncia. Volie passar ena mia companhia totes es ores deth dia, plan per aquerò m'escriuie peth maitin que minjarie damb jo, non ena sua casa senon en bèth restaurant de París o des sòns entorns. L'anaua a cercar, minjàuem, anàuem ath teatre e sopauem fòrça viatges tamben. D'aquerò se passaaue qu'era net me trapaue a jo damb un aument de despenes de quate o cinc *luisi*, ei a díder, dus mil cinc cents o tres mil cinc cents francs annaus, que deishauen eth mèn an redusit a tres mesi e miei, en tot botar-me ena

alternativa de contrèir deutes o de separar-me de Margarita.

Coma compreneratz, jo èra prèst a acarà'c tot, mens aguesta darrèra eventualitat.

Desencusatz-me per çò dera citacion de tanti detalhs, pr'amor que d'eri gesseren es eveniments que vos vau condant. Tot aquerò que condi ei istòria vertadèra, ara quau dèishi totes es ingenuitats des detalhs e tota era simplicitat deth desvolopament.

Convençut de qué non i auie en mon cap influéncia que me pòdesse her desbrembar ara mia estimada, me calie cercar era manèra de sostier es despenes qu'era me costaue. Ath delà, aqueth amor me transportaue de tau sòrta, qu'entà jo èren ans es menutes que passaua separat de Margarita, e sentia eth besonh d'anequelir taus instants en huec de quinsevolh auta passion, e de viuer-les tan ara prèssa que non auessa temps de sénter que les viuia.

Comencè en tot demanar prestadi cinc o sies mil francs sus eth mèn petit capitau, e me lancè a jogar, pr'amor que des de que s'auien proïbit es cases de jocs, se jogaue pertot. En d'auti tempsi, quan s'entraue en Frascati, s'auie era probabilitat de her fortuna; se jogaue contra es sòs, e se se perdie quedaue eth consolament de díder que s'auirie pogut guanhar; mès aué, exceptat de quauqui cèrcles qu'en eri subsistís encara ua cèrta severitat respècte ath pagament, un pòt èster segur, des deth moment que guanhe ua quantitat, de qué non la crubarà.

Me lancè, donc, ad aguesta vida rapida, excitada, volcanica, qu'era sua idèa en d'auti tempsi m'orrificaue, e alavetz ère eth complement indispensable deth mèn amor a Margarita. Que non podia hèr cap auta causa!

Es nets que non passaua en carrèr d'Atin, non les podia passar dormint tranquillament en casa, donques que m'ère impossible dormir; era gelosia me tenguie desvelhat, en tot usclar-me eth cervèth e era sang; ath còp qu'eth jòc esbugassaue momentaneament era fèbre qu'aurie invadit eth mèn còr, en tot autrejar-lo a ua auata passion qu'eth sòn interès me dominaue a maugrat mèn, enquia que tocaue era ora que me calie córrer ath costat dera mia estimada. Alavetz e en aquerò me n'encuedaua dera fòrça deth mèn amor, guanhèssa o perdessa, deishaua era taula planhent as que se quedauen ath sòn entorn, e que, en abandonar-la, non traparien coma jo era felicitat.

Eth jòc, qu'ère ua necessitat entara màger part dera gent, ère un remèdi entà jo.

Ath delà d'aquerò, era sòrt se portèc ben damb jo. Non contreiguia deutes e despenia tres còps mès sòs que quan non jogaua. Que non ere facil resistir a ua vida que me permetesse satisfèr sense sacrificis es mil capricis de Margarita. Era seguie en tot estimar-me coma tostemp, o encara mès.

Ja vos è dit que comencè per non èster recebut que des dera mieja net enquiara maitiada; dempús siguí admetut de quan en quan enes tribunes e mès endauant venguie damb jo a dinar quauqui viatges. Un dia gessí dera sua casa tàs ueit deth maitin e un aute dia arribè tara mieja net.

En hèr-se era metamorfòsi morau, s'anaue hènt en Margarita ua auta metamorfòsi fiisica. Jo auia començat era sua garison, e era prauba gojata, endonviant era mia intencion, m'aubedie cègament entà demostrar-me eth sòn agraïment. Que ja auia artenhut sense cap tipe de violéncia de separar-la lèu complètament des sòns ancians abits. Eth mèn mètge, que damb eth auia sajat que se trapèsse, m'auie dit que sonque eth repaus e era cauma podien conservar era sua salut, de sòrta qu'artenhí que substituisse es sopars e es insòmis, mejançant un regim igienic e un saunei reparador. Mentre s'anaue acostumant, a maugrat sòn, ad aquera existéncia qu'es sòns efèctes saludables anaue notant. Començaue a passar quauques nets ena sua casa, o se hege bon temps, embolhada en un mantèl de caishmir, se caperaue eth cap damb un vel e ja entrada era net, mo n'anàuem a córrer peth carrèr coma dus mainatges pes ombriues albaredes des Camps Elisis. Tornaue en casa un shinhau cansada, sopaue leugèrament, en tot ajaçar-se dempús d'auer liejut quauquarren, era quau causa jamès me l'auria imaginat. D'aguesta sòrta anaue milhorant rapidament, e era tos, que tan me hège patir tostemp que l'entenia, auie desapareishut lèu complètament.

Ath cap de sies setmanes ja non me'n brembaua deth comde, sacrificat definitivament; sonque eth duc m'obligaue amagar es mies relacions damb Margartia, e, ça que la, non pòqui viatges li didec

adiu mentre jo èra damb era, jos era desencusa de qué era senhora dormirie e non volie que la desvelhèssen.

Deth costum e dera necessitat que Margarita auie contreigut de veder-me, resultèc que deishè de jogar en precís moment qu'ac aurie hèt quinsevolh jogaire de mestièr. Hi balanç e me trapè damb un benefici de dètz mil francs, capitau que me semblaue inagotable.

Qu'auie arribat eth temps pendent eth quau jo auia eth costum d'amassar-me damb era mia fraia e eth mèn pair, e non ac hi; aquerò hège que jo recebessa cartes d'un e der aute, enes quaus me demanauen qu'anèssa ath sòn costat.

Jo anaua contestant çò milhor que podia ad aguestes instàncies, repetint tostemp qu'èra ben e que non auia besonh de sòs, dues causes que me pensaua que padegarien un shinhau ath mèn pair per aquerò deth retardament dera mia visita annau.

Un dia, en auer desvelhat a Margarita es ludents arrais d'un solei magnific, sautèc de pic en mèn lhet, e me preguntèc se volia amiar-la ath camp entà passar aquiu tot eth dia.

Avisèrem a Prudencia e gessérem es tres, dempús d'auer-li encargat Margarita a Nanina que li didesse ath duc qu'era senhora auie volut profitar un dia tan beròi e que se trapaue en camp damb Mme. Duvernoy.

Ath delà de qué era preséncia de Duvernoy ère de besonh entà padegar ath vielh duc, Prudencia ère ua d'aguestes hemnes que semblen neishudes entàs gessudes ath camp. Damb era sua alegria inalterabla e eth sòn etèrn apetís, non balhaue lòc entà que la shordèssen un solet moment es que l'acompanhauen, e ère unenca en aquerò d'encargar que se servissen ueus, cerides, lèit e tot aquerò que constituís es tradicionaus esdejoars des entorns de París.

Sonque mos mancaue alistar eth lòc a on dirigir-mos.

Tanben siguec Prudencia era que mos treiguec deth trebuc.

- Auem d'anar vertadèrament ath camp?, preguntèc.
- Òc.
- Alavetz podem anar entà Bougival, en *Pont-du-Jour*, ena casa dera veuda Arnould. Anatz a cercar un carruatge, Armando.

Ua ora e mieja mès tard èrem ja ena casa dera veuda Arnould.

Dilhèu coneishetz aguest ostau, ar arràs es dimenges e uet es auti sies dies dera setmana. Des deth jardin, plaçat ara nautada d'un prumèr estatge, s'aubire un magnific paisatge. Ara quèrra barre er orizon er acueducte de Marly, ara dreta era vista se dilate sus un gran nombre de ticoletes; er arriu, damb pòc de cabau en aqueth lòc, se desvolòpe coma ua ampla cinta de moèrra, entre es planhères des Gabillones e era isla de Croissy, breçada etèrnament pes va-e-veni des sòns nauti albars e eth mormolh des sòns saücs.

Ath hons d'un ample arrai de solei se destaquen moltes casetes blanques, de teulada roienca, e diuèrses fabriques que, perdent damb era distància eth sòn caractèr rude e mercantil, complèten d'ua manèra admirabla aqueth quadre.

Mès entath hons, París embolhat en broma baisha!

Segontes mos auie dit Prudencia, aquerò ère èster vertadèrament en camp, e me cau híger qu'er esdejoar siguec tan campèstre coma eth paisatge.

Non digui aquerò per çò dera felicitat que me costèc, mès Bougival, a maugrat deth sòn nòm, ei un des lòcs mès deliciosi qu'un se pòt imaginar. È viatjat molt, è vist lòcs fòrça mès grani, mès non mès preciosi qu'aguest petit poble ajaçat alègrament ath pè deth ticolet que lo protegís.

Era veuda Arnoud mos prepausèc hèr un passeg en barca per arriu, causa que meritèc era aprovacion de Margarita e de Prudencia e que jo sancionè.

Compreni per qué s'a associat tostemp eth camp damb era amor, non i a milhor hons entà diboishar-se en eth era figura d'era hemna estimada, qu'eth cèu blu, es flors, es perhums, es brises e era reludenta solitud des camps o des bòsqui. Per mès que s'estime a ua hemna, e per mès que sigue era confiança que mos inspire e era seguretat en avier qu'afrisque eth sòn passat, tostemp s'està mès o mens gelós. Se bèth viatge auetz estat vertadèrament enamoradi, auratz experimentat eth besonh d'isolar deth mon ar èsser estimat que damb eth desirarietz viúer tostemp. Per mès indiferent que sigue a tot aquerò que l'enròde, semble qu'era hemna estimada pèrd aròma, unitat e atractius ath contacte des hemnes e des causes. Jo, mès qu'es auti, sentia aquerò, perque eth mèn amor non ère un amor comun; perque jo me trapaua vertadèrament enamorat, mès coma que n'èra de Margarita Gautier, sabia qu'en París podia en cada moment trapar-me damb un òme qu'auesse estat eth sòn aimant, o que podie ester-ne a londeman; mentre qu'en camp, entre gent que jamès mos auien vist e que non ne hègen cabau de nosati, en sinus dera natura ornada damb toti es atractius dera primauèra, aguesta debarada annau dera poesia celèsta, aquiu, separat deth rambalh dera ciutat, podia amagar eth mèn amor e estimar dubèrtament sense temors ne suenhs.

En aqueri lòcs era cortesana anaue desapareishent de man en man. Auia ath mèn costat a ua hemna joena, beròia, ara quau adoraua e dera quau èra estimat, cridada Margarita; eth passat perdie es sues formes deuant dera esplendidesa d'un futur sense bromes.

Eth solei illuminaue ara mia estimada coma ac aurie hèt ara maridada mès casta. Passejàuem amassa pes escantadors lòcs que semblen creadi entà rebrembar es vèrsi de Lamartin o es melodies de Scudo. Margarita vestie de blanc, s'apuaue en mèn braç, me repetie pes nets, ara lum des esteles, es madeishes paraules que m'auie dit pendent eth dia e ara esplendenta lum deth solei, e eth mon, ena luenhor, seguie viuent e agitant-se sense tacar damb era sua ombra er encantador quadre des nòsti amors.

Vaquí es encantaments qu'a trauès des arrominguères me costaue eth solei ardent d'aqueth dia, mentre que, estirat sus era èrba dera isla a on auíem desembarcat, vagaue era mia imaginacion liura de tot laç uman e recuelhie guaires esperances vantaires trapaua ath pas.

Podetz híger ad aquerò, que des deth punt que me trapaua, vedia en aquera vòra opausada ua encantadora caseta de dus estatges, apròp d'ua tàpia semicirculara. A trauèrs deth gresilhat e deuant dera casa, s'estenie un verd tapís que semblaue de velot, e darrèr der edifici un petit bòsc, plen de misterioses glorietes, que deuie esfaçar cada maitin damb era sua mossa es tralhes imprimides ena corsèra pendent era net anteriora.

Plantes escalaires, esposcades de flors, caperauen complètament eth peristil d'aquera casa desabitada, en tot abraçar-la enquiath prumèr estatge.

A truca de contemplar era caseta, acabè en tot hèr-me era illusion de qué ère mia; tan ben resumie es mèns sauneis d'alavetz. Credia verder-me en era damb Margarita, passejant peth bòsc que caperaue eth ticolet, e seigudi de nets sus era girba deth prat, e me preguntaua a jo madeish se bèth còp creatures umanes auien estat tan eroses coma nosati.

- Quina casa mès polida!, didec Margarita, seguint era direccion dera mia guardada e dilhèu tanben era deth mèn pensament.
- A on?, preguntèc Prudencia.
- Aquiu baish, e Margarita li senhalaue era casa damb eth dit.
- A! Plan preciosa! contestèc Prudencia. Vos agrade?
- Molt.
- Donques demanatz-li ath duc que vo' la lògue, ne sò segura de qué ac harà. Se voletz, jo madeisha me n'encargarè d'aquerò.

Margarita me guardèc coma consultant-me.

Era mia illusion s'auie esbugassat damb es darrères paraules de Prudencia, e m'auia precipitat tan bruscament ena realitat, qu'encara èra mès aclapat pera queiguda.

- Efectivament, ei ua excellenta idèa, gasulhè sense saber se qué didia.
- Ja ac apraiarè jo, didec Margarita en tot sarrar-me era man e interpretant es mies paraules segontes eth sòn desir. Preguntem a veir se la lòguen.

Era casa non ère logada; demanauen dus mil francs de loguèr annau.

- Seràs erós? me preguntèc.
- Poirè vier?
- Per qui, se non siguesse Armando, consentiria jo embarrar-me aciu?, didec Margarita.
- Plan, donc; permet-me que siga jo eth que la lògue.
- Ès hòl? Aquerò, ath delà d'èster inutil, serie perilhós. Pro sabes que non è cap dret d'acceptar arren senon d'un solet òme. Dèisha-me hèr, e non repliques.
- Aquerò vò díder que quan volga dispausar d'un parelh de dies, vierè a passar-les damb vosati, didec Prudencia.

Deishèrem era casa, e cuelhent de nauèth eth camin de París, parlant deth nòste projècte, sarraua a Margarita entre es mèns braci, de sòrta que, en baishar deth carruatge, guardaua ja damb mens escrupuls aquera combinacion dera mia estimada.

CAPITOL XVII

A londeman plan d'ora me didí adiu de Margarita, en tot dider-me qu'eth duc arribarie lèu e prometer-me escriuer quan aguest se n'anèsse, dident-me a on la poiria anar a veir aquera net.

Efectivament, pendent eth dia recebí aguesta carta:

"Vau entà Bougival damb eth duc; saja d'èster ena casa de Prudencia aguesta net, tàs ueit".

Ara ora indicada ère ja de tornada Margarita e mos trapàuem ena casa de Mme Duvernoy.

- Tot qu'ei apraiat, didec en entrar.
- Vos loguèc era casa?, preguntèc Prudencia.
- Òc, plan que òc a consentit en tot.

Me podetz creir; jo non coneishia ath duc; mès, era vertat, m'avergonhaue enganhar-lo d'aguesta manèra.

- Encara non ac è dit tot, repliquèc Margarita.
- Plan, donc, qué i a mès?
- Que m'è tengut a procurar-li ua abitacion entà Armando.
- Ena madeisha casa? preguntèc Prudencia arrint.
- Non, en *Point du Jour*, a on è esdejoat damb eth duc. Mentre eth observaue eth pasisatge, l'è preguntat ara veuda Arnould; l'e dit s'auie ua abitacion; erosament n'auie ua damb salon, avant-sala e dormitòri, que me pensi qu'ei tot çò que cau. La lògue per seishanta francs ath mes, moblada e tot, qu'ei ua abitacion capabla de distrèir a un ipocondriac, e qu'è quedat damb era. È hèt ben?

Era mia responsa siguec autrejar-li ua abraçada a Margarita.

- Be ne seram de ben! seguic. tu auràs ua clau dera pòrta deth darrèr; ath duc li balharè era dera rèisha, encara que non la tierà, pr'amor que non vierà a veder-me senon de dia. Me semble qu'ei plan satisfèt d'aguest caprici que m'aluenhe de París pendent bèth temps pr'amor que pense, e non sense fondament, que harà carar un shiinhau ara sua familha. Ça que la, m'a preguntat en qué s'està eth hèt de que, en tot estimar tant coma jo estimi era vida en París, m'aja volgut enterrar en camp, ara quau causa l'è contestat que, sentent-me malauta, me pensaua qu'eth repaus me convenguie molt. Supausi que non m'a creigut deth tot, pr'amor qu'eth praube vielh ei tostemp ara demora, causa que mos obligue a cuélher moltes precaucions, estimat Armando, e mos calerà víuer susvelhants, donques que non

s’està tot en qu’aja logat era casa, me cau tanben pagar es mèns deutes, que malerosament son molti. Te semble ben?

- Òc, responí, ath còp que sajaua d’amagar es mèns escrupuls per aqueth estranh gènre de vida qu’anaua entrant.
- Auem visitat ath hons era cassa; seram en era perfèctament. Eth duc sage d’apreciar toti es detalhs, estimat mèn! higec en tot abraçar-me damb alegria. Que non pòs èster maucontent, donques qu’ei arren mens qu’un milionari eth que te proporcione aguestes comoditats.
- E quan vos pensatz trasladar ara naua abitacion?, pregntèc Prudencia.
- Çò mès lèu possible.
- Vos haratz a vier tanben eth coche e es shivaus?
- Òc, amassa damb toti es mèns sirvents. Vos, demoratz ath suenh dera mia casa pendent era mia abséncia.

Ueit dies mès tard, Margarita auie cuelhut possession dera sua casa de camp, e jo m’auia trasladat ara cramba de *Point du Jour*.

Alavetz comencèc entà nosati ua existéncia que dificilamanet poirè descriuer-vos.

Es prumèrs dies dera sua residéncia en Bougival, li siguec impossible a Margarita trincar complètament damb es sòns ancians costums, e coma qu’era casa ère tostemp de hèsta, l’anauen a visitar totes es sues amgues, de sòrta que pendent un mes non auec un solet dia que Margarita non auesse ena sua taula ueit o dètz persones. Prudencia, dera sua part, amiaue a toti es sòns coneishudi, en tot hér-les es aunors dera casa coma se siguesse era era vertadèra patrona.

Coma vos podetz imaginar, totes aqueres despenes èren pagades damb es sòs deth duc, encara que Prudencia se permetec quauqui viatges demanar-me un bilhet de mil francs, dident, plan, qu’ac hege en nòm de Margarita. Des beneficis qu’eth jòc m’auie autrejatj o li balhaua a Prudencia aquerò que pera sua mediacion me demanaue Margarita, e per s’un cas arribaue a necessitar mès de çò que jo auia, demanè prestada a París ua quantitat parièra ara qu’en d’auti viatges auia cuelhut e que tostemp auia entornat damb puntualitat.

Me trapè, donc, de nauèth ric, damb dotze mil francs sus era mia pension.

Eth plasèr qu’experimentaue Margarita obsequiant as sues amigues s’anèc amendrint deuant des granes despenes que li costauen, e mès que mès, deuant deth besonh qu’auec bèth còp de demanar-me sòs.

Per çò deth duc, qu’auie logat aquera casa entà que Margarita descansèsse en era dera sua vida de París, non anaue jamès a visitar-la, cranhent trapar-se tostemp damb gent alègra e que d’eri non volie èster vist. Aguest temor venguie de qué un dia que l‘anec a veir damb eth desir de minjar solet damb era, se trapèc en un esdejoar damb quinze persones, es quaus encara non auien acabat d’esdejoar ara ora qu’eth pensaue sèir-se ena taula entà dinar. Quan dauric era pòrta deth mnjador, ua arridalhada generau cuelhec era sua arribada en tot veder-se obligat eth brave senhor a retirar-se de pìc deuant dera rambalhosa hèsta des hemnes aquiu amassades.

Margarita se lheuèc dera taula e s’anèc a trapar damb eth duc ena cramba deth costat, en tot sajar damb toti es mejans possibles hèr-li desbrembar aquera scèna: mès er ancian, herit en sòn amor pròpri, luenh de desbrembar-la, li didec secament ara prauba joena, que ja ère cansat de pagar es holies d’ua hemna que ne tansevolh sabie hèr que se lo respectèsse ena sua casa, e se retirèc emmaliciat.

Des d’aqueth dia non se parlèc mès d’eth. Margarita auie creigut prudent dider adiu as sòns convidadi e cambiar de costums; mès eth duc seguie retirat. Aquerò m’auie guanhat eth complement dera possession dera mia estimada, en veir atau realizadi es mèns sauneis. Margarita ja non podie víuer sense jo. Semse hèr-ne cabau des possibles conseqüéncies, se vantaue publicament des nòstes relacions, en tot arribar ar extrèm de qué jo ja non gessia dera sua casa, e qu’es sirvents m’auessen coma eth sòn patron e me considerèssen coma tau.

Per çò d'aguest nau gènre de vida, Prudencia non deishaue de hèr-li reflexions a Margarita, mès aguesta responie que m'estimaue, que non podie víuer sense jo e passesse çò que siguesse, non renonciarie ara felicitat d'auer-me tostemp ath sòn costat; higent, qu'aqueri que non les agradèsse era sua decision, èren molt liuri de non tornar mès ena sua casa.

Aquerò ei çò qu'entení un dia que Prudencia li didie a Margarita que l'auie d'autrejar ua notícia molt importanta e que podí enténer des dera pòrta dera cramba que s'embarrèren.

Quauqui dies dempús tornèc Prudencia.

Quan entrèc, jo èra en un extrèm deth jardin e non me podec veir. En veir com Margarita correc ath sòn encontre, sospechè que de nauèth l'anaue a balhar ua convèrsa semblabla ara qu'auia escotat uns dies abans, e me botè ara demora entà saber-me'n d'aguesta, dera madeisha manèra que me'n sabí dera auta.

S'embarrèren es dues en un gabinet, jo me placè a on podessa escotar sense ester vist.

- Qué se passe? preguntèc Margarita
- Se passe qu'è vist ath duc.
- E qué vos a dit?
- Que vos perdone de boni talents era prumèra scèna; mès que se n'auie sabut de qué vos estàuetz publicament damb Armando, e qu'aquerò non vos ac podie perdonar. "Que se hèsque enlà d'aguest joen, higec, e seguirè autrejant-li tot çò que volgue, se non, li cau renonciar a obtier de jo arren mès".
- E qué l'as responut?
- Li didí que vos amiaria era informacion, en tot prometer-li que sajaria de hèr-vos compréner era vòsta convenença. Reflexionatz, amiga mia, qu'ètz en tot pèrder aquerò qu'Armando jamès vos poirà balhar. Qu'ei vertat qu'aguest joen vos estime prigondament, mès era sua fortuna non ei pro entà atier as vòstes necessitats; arribarà un dia que vos deisharà; dia que solide, serà ja tard entà qu'eth duc posque hèr bèra causa per vos. Voletz que li parla a Armando?

Margarita semblèc reflexionar, donques que s'estèc ua estona sense badar boca. Pendent aqueri instants de demora, me bategaue eth còr d'ua fòrma atròça.

- Non!, didec decididament Margarita, non me separarè d'Armando ne amagarè es nòstes relacions. Pòt èster que sigue ua asenada, mès qué voletz?, l'estimi. Eth s'a acostumat tanben a estimar-me sense cap inconvenent, e patirie molt se se vedesse obligat a separar-se de jo, encara que siguesse solet ua ora ath dia. Ath delà, non ei tan eth temps que me rèste de víuer, entà que me hèsca desgraciada a jo madeisha estacant-me cègament as exigéncies d'un vielh que solet veder-lo m'envielhís a jo tanben. Que se sauve es sòns òs; m'estarè sense eth.
- Mès, què vatz a her?
- Sabi pas.

Prudencia anaue a replicar probablament, quan jo entrè corrent entà lançar-me as pès de Margarita, negant es sues mans de lèrmes. que me hège vessar eth plaser de veder-me estimat enquia aguest punt.

- Era mia vida ei tua, Margarita. Que non as cap besonh d'aguest òme. Non sò jo aciu? Dilhèu poiria jo abandonar-te jamès? Pro ja de subjeccion; en tot estimar-mos coma mos estimam, qué mos impòrte tot çò d'aute?
- Ò!, òc, t'estimi, Armando mèn (gasulhèc enlaçant es sòns braci en mèn còch), t'estimi coma non auria pogut creir que podia estimar. Que seram erosi, viueram tranquils, e me diderè adiu entà tostemp dera vida qu'è amiat enquia aué e que ja m'avergonhe. Non ei vertat que tu non me rebrembaràs jamès eth mèn trist passat?

Es somics trincauen era mia votz e non podí contestar de ua auta manèra que sarrant a Margarita

contra eth mèn còr.

Era, totafèt esmoiguda, exclamèc virant-se entà Prudencia:

- Vè-te'n e conda-li aguesta scèna ath duc, higent qu'entad arren l'auiem de besonh.

Des d'aqueth dia non tornèc a parlar mès deth brave ancian.

Margarita ja non ère era hemna d'abans. Procuraue evitar tot aquerò que me podie rebrembar era vida que l'auia coneishut, e jamès i auec esposa, aimanta, ne fraia afectiva, que podessen auer entath sòn espós o frair tanti suenhs e afeccion.

Aquera natura delicada ère prèsta a tota sòrta d'impressions e sentiments.

Qu'auie trincat autant damb es sues amigues coma damb es sòns costums, atau coma dera forma de parlar e despene dera sua vida passada. En veder-mos gésser de casa entà hèr un passeg en un polit esquif que jo auia aquerit, arrés aurie creigut qu'aquera hemna vestida damb ua blòda blanca, caperada damb un ample chapèu de palha e amiant en braç era senzilha manteleta de seda destinada a protegirla dera umiditat, ère era madeisha Margarita Gautier, que quate mesi abans se vantaue damb eth sòn luxe e damb es sòns escandals.

Mès, ai! mos esdegàuem tan entà èster erosi coma s'auéssem era presentida de qué non ne seriém guaire temps.

Passèren dus mesi sense brembar-mo'n d'anar a París, ne qu' arrés de París se'n brembèsse de nosati, exceptat dera Duvernoy e era joena Julia Duprat, que d'era vos è parlat, e ara quau Margarita auie d'autrejar mès tard era trista relacion que sauvi aciu.

Jo me passaua dies sancers as pès dera mia estimada. Dauríem es hièstres que dauen tath jardin, e contemplàuem com er ostiu declinaue alègrament enes flors que produsie, e protegidi ena ombra deth sòn huelhatge des sòns arrais, alendàuem er un ath costat der aute era vertadèra vida, vida qu'enquia alavetz ne Margartita ne jo auiem provat.

Aquera hemna sentie admiracion peth jardin coma ua mainada de dètz ans que va darrèr d'ua parpalhòla o de quinsevolh insècte.

Era cortesana qu'auie degalhat en ramets de flors mès sòs qu'es que s'a de besonh entà víuer comodament tota ua familha, se seiguie soent en prat e se passaue aquiu ua ora contemplant un flor qu'eth sòn nòm amiaue era tanben.

Pendent aquera tempsada liegie soent *Manon Lescaut*, e la susprení diuèrsi viatges metent nòtes en libre. Didie tostemp que quan ua hemna estime vertadèrament, non pòt hèr çò que hège Manon. Eth duc l'escriuec dus o tres còps; mès era, en arreconéisher era letra m'autrejaue es cartes sense daurir-les.

Es tèrmes que venguien escrites es taus cartes, artenheren mès d'un còp arrincar lèrmes as mèns uelhs.

Eth brave vielh auie supausat que, barrant era sua borsa a Margarita, reconquistarie era sua afeccion; mès, en convencer-se dera inutilitatd deth procediment, non podec tier deishar de veder-la e l'escriuec demanant-li, coma en d'auti tempsi, permís entà visitar-la, siguessen quines siguessen es condicions que l'impausèssen.

Jo auia liejut aqueres cartes suplicantes e reiterades, e les auia esbocinat sense balhar compdes de sòn contengut a Margarita, e sense deishar que tornèsse a veir ath vielh, encara qu'a jo me conselhaue un sentiment de compassion entath dolor d'aqueth òme; pr'amor que cranhia qu'era vedesse en semblable conselh eth desir de lançar sus eth duc es obligacions dera casa, coma escambi deth permís entà d'autes visites e me shordaue sustot, que me podesse creir capable de declinar semblabla responsabilitat damb totes es conseqüéncies.

En veir eth duc que non recebie cap responsa, deishèc d'escríuer, e Margarita e jo seguírem

estimant-mos sense preocupar-mos deth futur.

CAPITOL XVIII

Que serie fòrça pesat explicar damb toti es detalhs era vida qu'amiàuem, formada per ua sorta de mainadeses sublimes e encantadores entà nosati, encara qu'insignificantes entà quinsevolh aute. Vos sabetz çò qu'ei estimar a ua hemna; com s'escuercen es dies e damb quina guitèra mos deisham arrosegar d'un dia ar aute. Tanpòc ignoraratz qu'aguest desbrembe de tot neish d'un amor sense limits, confiat e compartit. Quinsevolh hemna que non sigue era qu'estimam, mos semble ua creatura inutila, e mos hè dò auer despenut en d'autes petites particules deth nòste còr, sense creir jamès ena possibilitat de sarrar ua auta man qu'aquera qu'amorassam entre es nòstes en aqueri moments. Era ment ac refuse tot e aluenhe toti es trabalhs e rebrembes que la pòden distrèir deth pensament unenc e incessant que la domine. Cada dia descurbim ena nòsta estimada naus encantaments e plasers desconeishudi.

Era existéncia ei solet eth repetit compliment d'un desir contunh; era anma non ei qu'era vestala encargada de conservar eth huec sagrat der amor.

Quan escurie anàuem fòrça viatges a sèir-mos en bòsc que domine era casa, en tot escotar aquiu es placides armonies que se hège a vier era net, pensant es dus ena ora proxima que mos anaue a deishar enquià ena nòsta abitacion, sense perméter que ne tansevolh eth solei entrèsse en era. Es cortines èren perfèctament passades, e eth mon exterior desapareishie entà nosati pendent uns instants. Sonque Nanina auie permís entà daurir era pòrta pr'amor de hèr-mos a vier eth minjar, qu'a viatges cuelhíem sense botjar-mos deth nòste lòc, en tot interrómper de contunh aqueres taulejades damb arridalhes e lhocaries. Dempús dormien un saunei cuert, donques que desapareishent dejós deth nòste amor, mos retiràuem a dus cabussaires temarduts, que solet campen ena superficia entà cuélher alend.

A maugrat de tot, suprení en Margarita moments de tristesa e a viatges de lèrmes, e quan li preguntaua era causa d'aquera pena sobtada, responie:

- Eth nòste amor non ei un amor vulgar, Armando; tu m'estimes coma se jamès auessa pertanhut jo ad arrés, e cranhi que bèth dia, en penedir-te deth tòn amor e repotegant-me eth mèn passat, me botes en cas de tornar-me a en.honsar en aquesta existéncia, que d'era tu m'as trèt. Pensa que, dempús d'auer provat aguesta naua vida, me moriria se me vedessa obligada a deishar-la. Ditz-me, donc, que jamès mos separaram.
- T'ac juri!

En prononciar aguestes paraules tachaue es sòn uelhs enes mèns coma entà lièger era sinceritat deth mèn jurament, se lançaue dempús as mèns braci, e amagant eth sòn cap contra en mèn pièch, exclamaue:

- Non sabes tu guaire t'estimi!

Ua net, en èster emparadi ena parabanda deth nòste balcon, contemplàuem era lua, que semblaue gésser dificultosament deth sòn lhet de bromes, e entenérem ett vent qu'agitaue violentament es arbes, es nòstes mans se trapauen entrelaçades, e hège mès d'un quart d'ora que non mos didíem arren, quan Margarita me didec còp sec:

- Que ja a arribat er iuèrn, vòs que deishem aguesta casa?
- E tà non anaram?
- Entà Italia.
- Non te trapes ben aciu?
- Que cranhi er iuèrn, e mès que mès era nòsta tornada a París
- Per qué?
- Per molti motius.

E seguic bruscament, sense dider-me era causa des sòns temors.

- Ès d'acòrd damb aquerò qu'è dit? Venerè tot çò qu'è, anaram a víuer molt luenh, arrés saberà qui èm ne qui auem estat. Qué me respones?
- Plan ben, anem-mo'n s'aquerò t'agrade; mès per qué as de véner es tòns mòbles que t'an d'alegrar e servir quan tornem? Que non è jo ua immensa fortuna entà acceptar semblable sacrifici mès que n'è pro entà poder viatjar damb comoditat pendent cinc o sies mesi.
- Non, responec Margarita, deishant era hièstra e seient-se en sofà que se trapaue en aquerò mès escur deth quarto, entà qué despèner sòs e luenh?, pro que te còsti aciu
- Per qué ès tan pòc generosa repotegant-me aquerò, Margarita?
- Qu'ei vertat. Desencusa-me amic mèn, didec estirant-me era man. Er estat borrascós dera atmosfèra m'irrite es nèrvis, e non digui aquerò que voi díder.

Me balhèc ua abraçada, e queiguec en ua prigonda meditacion.

Scènes coma aguesta se repetiren fòrça viatges, e encara que jo ignonarua aquerò que les costaue, credia veir en Margarita un sentiment d'inquietud sus era avier. Non podie dobtar deth mèn amor, que cada còp anaue en aument; e, ça que la, la vedia lèu tostemp trista e preocupada, sense que jamès m'expliquèsse eth motiu vertadèr dera sua tristesa, qu'atribuia a ua causa fisica.

Credent que l'entristie era monotonia dera nòsta existéncia, li prepausè anar-mo'n a París; mès era refusaue tostemp aguesta prepausa en tot assegurar-me qu'en cap lòc serie milhor qu'en camp.

Prudéncia mos tenguie visites pòqui viatges, mès, escriuie moltes cartes que jamès sagè de liéger, per mès qu'en cada ua d'eres s'autrejaue Margarita a ua prigonda preocupacion, sense que jo volessa saber-ne era causa.

Un dia que Margartita s'auie quedat soleta en sòn quarto, en tornar la trapè escriuent.

- A qui escriues?, li preguntè.
- A Prudencia; vòs que te lieja era carta?

Coma que de cap manèra volia jo aparéisher coma sospechós, li contestè a Margarita que non me calie veir aquerò qu'era escriuuie, e, ça que la, lèu n'èra segur de qué aquera carta m'aurie explicat era vertadèra causa dera sua tristesa.

A londeman, campèc un dia magnific, de sòrta qu'entà profitar-lo, me prepausèc Margarita hèr un passeg en esquif e visitar era isla de Croissy. Pendent era excursion siguec mès alègra que de costum, e tanben quan arribèrem en casa tàs cinc dera tarde.

- Madame Duvernoy a estat aciu, didec Nanina en veder-mos entrar.
- Se n'a anat?, preguntèc Margarida.
- Òc, senhora, en vòste coche, dident qu'auie eth permís entad aquerò.
- Plan ben, didec damb agitacion Margarita, que mos mèstren eth minjar.

Dus dies dempús arribèc ua carta de Prudencia e pendent es quinze següents me semblèc que Margarita auie trincat damb es sues misterioses melancolies, que per eres me pregaue a cada pas que la perdonèssa.

Ça que la, eth coche non tornaue.

- Quini motius i a entà que Prudencia non t'entorne eth carruatge?, li preguntè un dia.
- Un des shivaus ei malaut e s'an de hèr reparacions en coche. Qu'ei milhor que s'apraie tot mentre sigam aciu, a on entad arren l'auem de besonh.

Ath cap de pòqui dies venguec Prudencia, en tot confirmar tot çò que Margarita auie dit. Passegèren soletes peth jardin e quan anè a amassar-me damb eres vedí que cambiauen de convèrsa.

Quan se n'anèc Prudencia pera tarde, se queishèc de qué auie hered, e li preguèc a Margarita que li deishèsse un chal de caishmir.

Se passèc un mes pendent eth quau Margarita siguec mès contenta e enamorada que jamès.

Mès eth coche non tornaue, ne eth chal tanpòc auie estat entornat; tot aquerò me hège sospechar e, a maugrat mèn, coma que sabia en quin calaish sauvaue Margarita es cartes de Prudencia, profitè un moment qu'era ère ena part mes luenhana deth jardin, e sagè de daurir eth calaish. Trabalh inutil, donques qu'ère barrat damb clau. Se me sarrèc eth còr. Comprení que se reclamaua de Margarita era vertat sus aquera desaparicion, me la remirie.

- Estimada Margarita, li didí, vengui a demanar-te permís entà anar a París. Ena mia casa non saben a on me trapi, e s'auràn recebut en era cartes deth mèn pair; que deu èster preocupat peth mèn silenci e me cau contestar-li.
- Vè-te'n damb Diu, me didec, mès torna lèu.

Partí immediatament entà París. E quan arribè me filè, sense arturar-me, entara casa de Prudencia

- A veir, li didí sense compliments, ditz-me francament; qué les a arribat as shivaus de Margarita?
- Que s'an venut.
- E eth chal de caishmir?
- Tanben s'a venut.
- E es diamants?
- Empenhadi.
- E qui les a venut e empenhat?
- Jo.
- E per qué non m'ac dideres abans de hè'c?
- Perque Margarita m'ac enebic tu per tu.
- Per qué non me demanèretz sòs?
- Perque era non volec.
- Posqui saber en qué s'an tengut es sòs de semblables vendes?
- En pagar deutes.
- Guaire deu alavetz?
- Encara deu uns trenta mil francs: Que ja vos ac didí jo, amic mèn, mès non me voléretz creir; ara vos convenceratz. Eth tapicèr qu'eth duc auie prometut pagar es sòns compdes, siguec hèt enlà quan se presentèc a crubar, recebent a londeman ua carta qu'en era lo prevenguie de qué eth duc non harie arren pera senhoreta Gautier. Er òme auie besonh de sòs e l'autregè a compde aqueri milèrs de francs que vos demanè; quauques braves persones l'avisèren alavetz qu'era sua deuteira, abandonada deth duc, viuie en camp en companhia d'un joen sense fortuna; es auti creditors sigueren tanben avisadi; reclamèren es sòns credits, e se procedic ar embargament. Margarita ac volec véner tot, mès ja ère tard, e ath delà jo m'auria opausat. En èster de besonh pagar, e non volent demanar-vos sòs, s'an venut es shivaus e es caishmirs, e s'an empenhat es sues jòies. Voletz es documents de venda e es papèrs deth Monte de Piedad?

E Prudencia dauric un calaish qu'en eth sauavaue aguesti papèrs.

- Comprenetz, seguic damb aquera testaduria dera hemna qu'a eth dret a díder: "Jo auia rason!" comprenetz que non ei pro estimar-se e viuer en camp ua vida pastorala e alègra. Non, amic, non. Ath costat dera vida ideau i a era materiau, e es decisions mes castes son estacades ara tèrra mejançant hius, ridiculs se voletz, mès de hèr, e non poden trincar-se aisidament. Se Margarita non vos a enganhat cent còps ei perque a ua natura excepcionau. Non ei que jo non l'aja conselhat, pr'amor que me hè dò veir ara prauba joena deishant enlà tot aquerò que possedís. Jamès a volgut hèr-ne cabau, en tot contestar-me que vos estimaue e que per arren deth mon vos enganharie. Tot aquerò ei magnific, poetic, sentimentau, mès damb aguesta monèda non se pague as creditors e çò que se passe ara, vos asseguri que non s'escape des sues mans sense que dèishe en eres es trenta mil francs.
- Plan ben, jo vos autrejarè aguesta quantitat.

- Demanant-la prestada?
- Pensatz çò que volgatz!
- Que haratz ua grana lhocaria; pr'amor qu'ath delà de meter-vos mau damb eth vòste pair, amendriratz eth vòste capitau, e dempús non se trapen tan aisidament trenta mil francs en un virament de uelhs. Credetz-me, Armando, coneishi as hemnes milhor que vos, non hescatz semblabla lhocaria que d'era vos penediratz tard o d'ora. Credetz-me e tietz sen. Non vos digui que vos separetz de Margarita, mès viuetz damb era coma a començaments d'ostiu. Deishatz que trape era es mejans entà gésser deth present trebuc. Eth duc tornarà a reconciliar-se pòc a pòc, eth comde de N… m'asseguraue ager madeish que s'era l'admet, se compromet a pagar-li toti es deutes e a autrejar-li quate o cinc mil francs cada mes. Aguest compde damb dus cents mil liures de renda, causa qu'assegure pro ben a Margarita, ath còp que vos l'aurietz d'abandonar un dia o un aute, en tot poder auer hèt abans d'arroïnar-vos, mès que mès en èster eth tau comde un pòcvau que non vos empedirà que sigatz estant er aimant de Margarita. Es prumèr dies plorarà un shinhau, mès a tot darrèr s'acostumarà, acabant en tot balhar-vos es gràcies per tot aquerò qu'ajatz hèt. Hètz-vos era idèa de qué Margarita ei maridada e de que´enganhatz ath son marit, ne mès ne mens. Ja un aute còp vos conselhè madeish; sonque qu'aquerò qu'alavetz non ère qu'un simple conselh, aué ei lèu ua necessitat.

Prudencia qu'auie sense cap de dobte rason.

- Se passe, seguic, qu'es hemnes dera classa qu'a pertanhut Margarita semble que seràn estimades tostemps, mès jamès seràn eres es qu'estimen, causa que hè que non se tenguen a economizar entà permeter-se tàs trenta eth luxe d'auer un aimant ath sòn gust. S'en mèns boni tempsi auesssa sabut jo aquerò qu'ara sai!... En fin, Non li digatz arren a Margarita e amiatz-la en París. Qu'auetz viscut damb era soleta quate o cinc mesi; plan ben, ara barratz es uelhs, que ja non è arren mès que dider-vos. En quinze dies acceptarà ath comde de N…economizarà pendent er iuèrn e eth proplèu ostiu poiratz tornar ara vòsta. Ja vedetz se com se pòt solucionar tot.

E Prudencia semblaue admirada deth sòn pròpri conselh, que jo refusaua damb indignacion.

Non sonque eth mèn amor e era mia dignitat m'enebien acceptar aquerò que me prepausaue Prudencia senon qu'èra convençut de que, en punt en quau se trapauen es causes, Margarita s'aurie estimat mès morir abans que transigir damb aguesta estranha combinacion.

- Pro de pegaries, li didí a Prudencia decididament; guaire a de besonh Margarita?
- Ja vos ac è dit, trenta mil francs.
- E quan s'a de pagar aguesta quantitat?
- Abans de dus mesi.
- Se pagarà.

Prudencia arroncilhèc es espatles.

- Ja vos remeterè es sòs, seguí, mès juratz-me que non dideratz ua soleta paraula a Margarita de qué sò jo qui vo l'a autrejat.
- Podetz èster tranquil.
- E se vos mane quinsevolh aute objècte entà véner o empenhar, m'ac didetz.
- Tranquil, donques que ja non què de arren.

Deishè a Prudencia e me n'anè entà casa pr'amor de veir s'auie cartes deth mèn pair.

Se n'auie recebut quate.

CAPITOL XIX

Daurí es cartes deth mèn pair. Enes tres prumères me manifestaue era preocupacion qu'auie peth

mèn silenci, e me preguntaue eth motiu, ena darrèra me deishaue endonviar que l'auien informat sus eth cambiament dera mia vida, e m'avisaue dera sua proxima arribada.

Tostemp è auut un gran respècte peth mèn pair, e l'è professat ua afeccion sincèra; vaquí eth per qué li contestè qu'un cuert viatge auie estat era causa deth mèn silenci e li preguè ath còp que me didesse eth dia dera sua arribada entà que podessa anar a receber-lo.

Li balhè ath mèn sirvent es senhes dera casa de camp, en tot encargar-li que me hesse a vier era prumèra carta qu'arribèsse damb eth sagèth dera ciutat de C… e de seguit tornè entà Bougival.

Margarita me demoraue ena pòrta deth jardin.

Era sua guardada revelaue grana inquetud. M'abracèc afectuosament en tot preguntar-me dempús:

- As vist a Prudencia?
- Non.
- Qué as hèt pendent tan de temps en París?
- È recebut quauques cartes deth mèn pair qu'è contestat.

Ara seguida entrèc Nanina pressada e alendant. Margarita se lheuèc e anèc a parlar-li ena aurelha.

Quan Nanina s'auec retirat, Margarita se seiguec ath mèn costat e me didec cuelhent-me era man.

- Per qué m'as enganhat? Ja sai qu'as anat a veir a Prudencia.
- Qui t'ac a dit?
- Nanina.
- Com ac a sabut?
- Seguint-te.
- Tu l'ac auies encargat?
- Òc, pr'amor que me pensè que solet un motiu molt poderós podie amiar-te tan de ressabuda entà París, dempús de quate mesi de non auer-te separat de jo. Cranhia que t'arribèsse bèth malastre o qu'anèsses dilhèu a visitar a ua auata hemna.
- Be n'ès de mainada!
- Que ja sò traqnuilla per aguest aspècte, donques que sai se qué as hèt, mès sabi pas aquerò que t'an dit.

Li botè de manifèst es cartes deth mèn pair.

- Que non ei aquerò çò que jo te demani; voleria saber per qué as anat a veir a Prudencia.
- Entà tier-li ua visita.
- Per qué m'enganhes?
- Plan, donc, l'è anat a preguntar s'eth shivau ère ja guarit e s'encara auie besonh des tues jòies e caishmirs

Margarita se rogic, mès non didec arren.

- E me n'è sabut per era que l'as balhat es tòns shivaus, es tòns aishmir e es tòns diamants,
- M'autreges eth tòrt per tot aquerò?
- T'autregi eth tòrt de non auer auut era franquesa de demanar-me aquerò que necessitaues.
- En ues relacions coma es nòstes, s'era hemna sauve un atòm de dignitat, abans que demanar sòs ath sòn aimant e balhar caractèr venal ath sòn amor, li cau impausar-se tota sòrta de sacrificis. Sò convençuda de qué m'estimes, mès dilhèu non sabes guaire prim ei eth hiu que retie en còr er amor que se profèsse as hemnes dera mia classa. Com posqui saber jo qu'un dia de escassesa o de hàstic, aurie estat era causa de veir enes nòstes relacions un calcul abituaument combinat? Prudencia ei ua blagaira. E dempús, entà qué volia jo aguesti shivaus? En tot vener-les non hi qu'economizar, posqui estar-me sense eri, e no me cau despéner arren entà mantier-les. Sonque desiri que m'estimes e entad aquerò non è besonh de shivaus, caishmirs ne diamants.

E me didie aquerò damb un ton tan ingenú qu'en entener-la me sautauen es lèrmes.

- Mès, Margarita mia, li responí sarrant-li amorosament es mans. Auies d'auer pensat que bèth dia m'en saberia jo d'aguest sacrifici, e se lo sabessa, non l'auia de consentir.
- Per qué non?
- Per que non posqui consentir qu'er amor qu'as per jo te posque privar deth plasèr mès petit. Tanpòc voi qu'en un moment d'escassetat o de hàstic posques pensar que viuent damb un aute òme taus moments non existirien, e que te posques penedir encara que non sigue mès que per un moment, de víuer damb jo. Es tòns shivaus, es tòns diamants te seràn entornadi en pòqui dies, donques que te son necessaris coma er aire entara vida, e, encara que sigue ua peguesa, t'estimi mès somptuosa que senzilha.
- Per tan, non m'estimes ja coma m'estimaues?
- Com ac pòs dobtar?
- Se m'estimèsses deisharies que jo t'estimèssa ara mia manèra; se non, pensarè que seguisses vedent en jo aquera hemna ara quau eth luxe l'ei indispensable e qu'ès obligat a sostier-lo. T'avergonhes d'acceptar ua soleta pròva deth mèn amor, perque, calculant que bèth còp m'auràs de deishar a maugrat tòn, te conven méter dehòra de tota sospecha era tua delicadesa. Qu'as rason, estimat amic mèn, mès es mies esperances èren massa extenses.

E dempús de prononciar aguestes paraules hec un movement entà lheuar-se, mès l'arturè en tot dider-li:

- Eth mèn solet motiu ei que sigues erosa e que non ages arren que repotegar-me.
- E mos vam a separar!
- Per qué, àngel mèn? qué ei çò que pòt separar-mos?, exclamè.
- Tu, que non vòs que jo comprena era tua posicion e as era vanitat de conservar-me era mia, tu, qu'autrejant-me eth luxe ath miei deth quau è viscut, voleries conservar era distància morau que mos separe; tu, en fin, que non cres que sigue eth mèn amor pro desinteressat entà compartir damb jo era tua fortuna, damb era quau causa poiríem víuer amassa e erosi, preferint arroïnar-te esclau d'ua preocupacion ridicula. Te penses que posqui comparar un *tilbuti* e quauques jòies damb eth tòn amor? Cres qu'entà jo consistís era felicitiat en vanitats que sonque satisfèn quan non s'estime, e que resulten tostemp mesquines quan s'arribe a estimar? Pagaràs es mens deutes, amendriràs era tua fortuna, e me mantieràs; mès, quan de temps se tardarà aquerò? dus o tres mesi, passadi es quaus serà ja tard entà acceptar era vida que te prepausi, e alavetz auràs d'admèter de jo tot aquerò qu'ages de besonh, qu'ei çò qu'un òme d'aunor non pòt hèr jamès, ath pas qu'ara as ueit o dètz mil francs de renda que damb eri podem víuer. Venerè tot çò que sigue superflu e era sua venda m'autrejarà dus mil liures annaus. Dempús logaram un polit quarto, qu'abitaram pendent er iuèrn, e quan arribe er ostiu mos trasladaram de nauèth entath camp; encara que non entà ua casa coma aguesta, senon en ua auta mès petita que sigue pro entà dues persones. Tu qu'ès independent, e jo sò liura, es dus èm joeni; en nòm deth cèu, Armando, non me lances de nauèth ara vida qu'en d'auti tempsi m'è vist obligada a amiar!.

Non podia ne sabia se qué contestar; s'aumpliren de lèrmes es mèns uelhs d'agraïment e d'amor, e me lancè enes sòns braci.

- Jo volia, seguic, apraià'c tot sense dider-te arren, pagar toti, toti es deutes, e hèr premanir era naua abitacion. Tà octobre auríem tornat en París, alavetz t'ac auria condat tot, mès donques que Prudencia s'a auançat ei de besonh qu'ac consentisques aué, en sòrta de hè'c deman. M'estimes pro entad aquerò?

Qu'ère impossible non subjugar-se deuant de tanta abnegacion. Punè es mans de Margarita damb afogadura, e li didí:

- Harè tot çò que volgues.

Mos metérem d'acòrd en tot aquerò qu'auie dit e se manifestèc en era ua grana alegria mainadenca, lèu hòla; dançaue, cantaue, e guardaue e gaudie ja dera senzilhesa deth sòn abitage, en tot consultar-

me sus eth barri e condicions deth madeish.

Jo èra satisfèt de veder-la erosa e capinauta damb aquera decision que per çò que semble deuie apressar-mos indefinidament e volí tanben correspóner dera mia part as sòns projèctes.

En un virament de uelhs decidí sus era mia vida. Establí era posicion dera mia fortuna cedint a Margarita era renda que me petanhie per part dera mia mair, e que me semblaue insufisenta entà compensar eth sacrifici que venguia d'acceptar.

Me quedauen es cinc mil francs de pension que m'enviaue eth mèn pair; e quinsevolhs que siguessen es eveniments que podessen arribar, aguesta quantitat annau ère pro entà curbir es necessitats normaus.

Non li didí ua soleta paraula a Margarita d'aquerò qu'auia decidit, donques qu'èra convençut de qué non acceptarie.

Era renda que li cedia provenguie d'ua ipoteca de seishanta mil francs sus ua casa que jo ne tansevolh auia visitat. Sonque sabia que toti es trimèstres eth notari deth mèn pair, un ancian amic dera familha, m'autrejaue sèt cents cinquanta francs, a cambi d'un trist recebut.

Eth dia que Margarita e jo siguerem en París entà cercar un quarto, anè a veir ath notari e li preguntè de quina manèra podia apraiar-me entà autrejar-li a ua auta persona era renda indicada.

Eth brave òme me credec arroïnat e preguntèc era causa de semblabla decision. Coma que tard o d'ora l'auia de díder a favor de qui hèja era donacion,decidí condar-li de seguit era vertat.

Sense era mendre observacion que per çò deth sòn caractèr d'escrivan e d'amic l'autorizaue a hèr-me, me prometec qu'apraiarie er aher dera milhor manèra possibla.

Li preguè que sauvèsse era màger reserva damb eth mèn pair, e anè a amassar-me damb Margarita, que me demoraue ena casa de Julia Duprat, a on auie preferit arturar-se, abans qu'anar a escotar es sermons de Prudencia.

Caminèrem cercant abitacion. Margarita les trapaue totes cares, a jo me semblauen totes senzilhes e petites. Fin finau, mos metérem d'acòrd fixant era nòsta residéncia en un des barris de mens transit, e en un petit pabelhon isolat dera casa principau.

Darrèr deth pabelhon i auie un magnific jardin depenent d'aqueth, enrodat per ua tapìa pro nauta entà separar-mos des vesins, e pro baisha entà non limitar-mos era vista.

Era naua abitacion resultèc èster milhor de çò qu'auíem pensat.

Mentre me dirigia entara mia casa entà ordenar desocupar eth mèn apartament, Margarita anèc a cercar un agent de negòcis, que, segontes era, auie ja hèt entà ua des sues amigues aquerò que nosati l'anàuem a demanar que hesse.

Margarita, plan contenta, venguec a trapar-me en carrèr Provenza. Er agent l'auie prometut pagar toti es sòns deutes, balhar-li carta de pagament e autrejar-li vint mil francs mejançan era cession de toti es sòn mòbles.

D'aquerò que resultèc dera subasta podetz calcular qu'aqueth òme aurie guanhat mès de trenta mil francs.

Tornèrem contens e satisfèts entà Bougival, contunhant era construccion de castèths en aire entath futur que, gràcies ara nòsta leugeresa e mès que mès ath nòste amor, vedíem jos es mès daurades tintes.

S'auien passat uns ueit dies quan, ara ora qu'èrem en tot esdejoar, entrèc Nanina en tot dider-me qu'eth mèn sirvent preguntaue per jo.

Lo hi entrar.

- Senhor, me didec, eth vòste pair acabe d'arribar en París e vos demane que passetz çò mès

lèu possible pera vòsta casa, a on ei en tot demorar-vos.

Semblabla notícia ère molt senzilha, e ça que la, en entener-la, Margarita e jo mos quedèrem guardant-mos.

Ambús auíem era presentida d'un malastre.

Atau, donc, sense qu'era me manifestèsse era impression que d'era jo tanben participaua, li didí sarrant-li era man:

- Non cranhes arren.
- Torna çò mès lèu possible, gasulhèc Margarita en tot abraçar-me; te demorarè impacienta pistant pera hièstra.

Ordenè a José que prevenguesse ath mèn pair.

Dues ores dempús me trapaua ena mia casa deth carrèr de Provenza.

CAPITOL XX

Quan arribè ena mia casa me trapè ath mèn pair seigut e escriuent.

Ena manèra de guardar-me quan entrè, me'n sabí pro ben de qué anàuem a tractar ahèrs grèus.

Ça que la m'apressè ada eth coma s'arren auessa endonviat, e l'abracè.

- Quan auetz arribat, pair mèn?
- Anet.
- E non anéretz ena mia casa coma de costum?
- Òc.
- Me he dò non auer estat aquiu entà saludar-vos.

Demoraua veir gésser d'aguestes paraules eth repotèc que m'anonciaue eth ròstre hered deth mèn pair; mès non me contestèc, barrèc era carta que venguie d'escríuer e se l'autregèc a José entà que l'amièsse ath corrèu.

Atau, donc, mos demorérem es dus solets, se lheuèc eth mèn pair, e emparant-se ena humeneja, me didec:

- Armando, qu'auem causes molt serioses entà parlar.
- Vos escoti, pair.
- Me pòs díder era vertat?
- Coma tostemp.
- Ès cèrt que t'estàs damb ua hemna cridada Margarita Gautier?
- Òc, senhor.
- Sabes se qui ei aguesta hemna?
- Que siguec ua entretenguda.
- Ei vertat que per era t'as desbrembat vier a tier-mos ua visita?
- Òc, pair mèn, ac cohèssi.
- Per tan, estimes fòrça ad aguesta hemna.
- Qu'ac podetz dedusir dera fauta que m'a hèt cométer, fauta que d'era umilament vos demani perdon.

Eth mèn pair non demoraue, sense cap de dobte, contèstes tan franques e categoriques, donques que s'estèc pensant pendent un moment, e dempús me didec:

- Me pensi qua ja auràs comprenut que non as de víuer atau etèrnament.
- Ac cranhi, pair, mès non ac arribi a pensar.
- Auries d'auer supausat, seguic eth mèn pair en ton sevèr, que jo non ac consentiria.
- È pensat, que mentre non hèsca arren contrari ath respècte que li deui ath vòste nòm, ne ara

aunestetat tradicionau dera familha, poiria víuer coma viui, e aguesta idèa m'a tranquillizat.

Es passions mos ahisquen valor e fortaleza d'animositat; e autan ei atau, qu'entà conservar a Margarita, me sentia fòrt enquia e tot damb eth mèn pròpri pair.

- Me cau dider-te qu'a arribat eth moment de cambiar de conducta.
- Per qué, pair mèn?
- Perque ès a man d'actuar contra eth respècte que dides que vòs professar ara tua familha.
- Non compreni se qué voletz díder.
- M'explicarè. Ei molt normau, se te semble, auer ua aimanta que la pagues coma un òme galan deu pagar es favors d'ua concubina, non se passe arren, mès que per era t'en desbrembes de çò mès sagrat, que consentisques qu'era fama de vida escandalosa qu'amies arribe enquiath hons dera mia província e me bote ath dessús era ombra d'ua taca sus eth nòm aunèst que t'e autrejat, aquerò non pòt èster, e non serà.
- Permetetz-me que vos diga, pair mèn, qu'aqueri que vos an informat dera mia conducta son mau informadi. Que sò er aimant de Margarita Gautier, e viui damb era; mès ne balhi ad aguesta joena eth nòm que de vos è recebut, ne despeni damb era mès de çò que permeten es mèns recorsi, ne è contreigut cap deute, ne è arribat, finaument, a cap des situacions qu'autorizen a un pair entà dider-li ath sòn hilh aquerò que vies de dider-me.
- Un pair ei tostemp autorizat a separar ath sòn hilh deth mau camin qu'en eth lo ve perder-se. Encara non as hèt eth mau, mès ès a man de h'èc.
- Pair mèn!
- Jo coneishi era vida milhor que tu. Es sentiments complètament purs sonque existissen enes hemnes essenciaument castes. Tota Manon pòt hèr un Desgrieux; mès non solet an cambiat es costums, senon tanben es tempsi. Serie inutil qu'eth mon envielhisse se non s'auie de corregir. Ei de besonh que dèishes ara tua aimanta.
- Me hè dò de desaubedir-vos, mès ètz en tot exigir-me ua causa impossibla.
- Jo t'obligarè ad aquerò.
- Erosament, ja non i a isles especiaus, a on enviar as cortesanes, e encara que i siguessen, acompanharia ara mia estimada s'artenhèsses que la despatrièssen. Qué voletz! Dilhèu actui mau, mès non i a felicitat entà jo dehòra d'esimar ad aguesta hemna.
- Armando, hilh mèn, daurís es uelhs e escota ath tòn pair, que t'a estimat tostemp e que non desire qu'era tua felicitat: ei aunèst e digne víuer damb ua hemna qu'a estat de guairi l'an volgut?
- Qué impòrte, pair mèn, se ja arrés l'a de possedir? Qué impòrte tot aquerò s'era m'estime, e se regenère per aguest madeish amor que me profèsse e me suscite? Qué impòrte eth sòn passat, se ja s'a convertit?
- E pòs tu creir ne presumir qu'era mission d'un òme aunèst sigue convertir cortesanes? Cres tu que Diu a balhat aguest destin grosssièr ara vida, e qu'eth còr non a d'auer cap aute entosiasme qu'aguest? Quin serà eth finau d'aguesta garison meravilhosa, e quines idèes seràn es tues sus er ahèr, tàs quaranta ans? Te n'arriràs de semblable amor, s'ei qu'encara posques arrir, se non a deishat tralhes massa prigondes en tòn passat. Qué series ara s'eth tòn pair auesse auut semblabla manèra d'actuar e auesse abandonat era sua vida a totes es vicisituds d'amor, en sòrta de priorizar fòrtament es gardes der aunor e dera consideracion sociau? Reflexiona, Armando, e non repetisques mès lhocaries. Demori que te separaràs d'aguesta hemna; jo t'ac prègui.

Non responí arren.

- Armando, seguic eth mèn pair, en nòm dera tua vertuosa e santa mair, cre-me, renuncia ad aguesta vida, que desbrembaràs abans de çò que te penses, e ara quau t'estaque ua teoria impossibla. Non as que vint-e-quate ans; te cau pensar solet en avier. Non ei possible qu'estimes tostemp ad aguesta hemna, que, dera sua part, tanpòc t'estimarà tostemp. Ambús exageratz eth vòste amor. Eth temps que perdetz malerosament s'aluenhe damb era oportunitat de profitar-lo entà seguir era tua carrèra. Un pas mès e non poiràs separat-te deth

camin qu'as començat, sense poder ja desprener-te pendent tota era vida deth racacòr des tues imprudéncies. Dèisha París,vè-te'n a passar un o dus mesi ath cant dera tua fraia; eth repaus e era afeccion dera familha t'aleugeriràn lèu lèu d'aguesta fèbre, donques que non ei senon era influéncia dera fèbre aquerò que te domine.

Lheuè es uelhs entàs deth mèn pair coma entà manifestar-li eth mèn estonament. Eth, refusant era mia guardada, seguic:

- Pendent era tua abséncia, aguesta hemna se conformarà damb un aute aimant, e quan veigues clar per qui arribères enquiath punt d'anujar-te damb eth tòn pair e de pèrder era sua afeccion, alavetz me dideràs que me comportè coma deuia, e me benediràs agraït. Partiram, me didec, non ei vertat?

Sabia qu'eth mèn pair auie rason sus era generalitat des hemnes, mès n'èra segur de qué non l'auie respecte a Margarita. Ça que la, ère tan doç, tan afectuós eth ton que me dirigic es sues darrères paraules, que non gausè replicar.

- Qué dides, hilh mèn?, me preguntèc eth mèn pair emocionat.
- Digui, pair mèn, contestè damb dificultat e tanben emocionat, qu'aquerò que me demanatz ei complètament superior as mies fòrces. Credetz-me, contunhè en notar en mèn pair un movement d'impaciéncia. Exageratz es conseqüéncies. Que non ei Margarita ua hemna perduda coma supausatz; eth sòn amor, luenh de lançar-me peth camin deth mau, ei contrariament, capable de desvolopar en jo es sentiments mès nauti. Er amor vertadèr milhore eth nòste èsser, quinsevolh que sigue era hemna que l'inspire. Se coneishéssetz a Margarita, comprenerietz que non pòt damnajar-me. Ei nòbla coma era que mès, e era sua abnegacion ei tan grana coma era cobesença dera majoritat des hemnes.
- A maugrat d'aquerò, accèpte era tua fortuna, pr'amor qu'es seishanta mil francs qu'eretéretz dera tua mair e que d'eri l'as hèt donacion, constituissen, non ac desbrembes, tota era tua fortuna.

Segurament eth mèn pair s'auie reservat aguesta consideracion e aguesta menaça entà foter-me damb eres eth còp de gràcia. Mès jo me sentia mès fòrt deuant es menaces que deuant des prècs.

- Qui vos a dit qu'anaua jo a hèr aguesta donacion?, li responí.
- Eth mèn notari. Com aurie pogut un òme aunèst autorizar semblable hèt sense avisar-me? Era mia venguda en París a estat sonque entà evitar era tua roïna. Era tua mair, en morir, te leguèc çò de besonh entà víuer modesta e aunèstament, mès non ua quantitat entà èster degalhada pes tues aimantes…
- Posqui jurar-vos, pair mèn, que Margarita ignòre eth mèn projècte.
- Alavetz, per qué realizar-lo?
- Perque Margarita, aguesta hemna qu'ètz en tot calomniar, ara quau voletz qu'abandona, a sacrificat espontanèament e sense reticéncies tot çò que possedie, entà víuer damb jo.
- E tu as pogut admèter semblable sacrifici? Quin òme ès entà consentir qu'ua quinsevolh hèsque per tu eth mendre sacrifici? En fin, acabem ja. Vas a separar-te d'aguesta hemna. Hè pòc t'ac suplicaua, ara t'ac mani. Non consentirè semblables taques ena mia familha. Premanís eth tòn equipatge e sigues prèst a seguir-me.
- Perdonatz.ne, pair mèn, li didí, mès non vau a partir.
- Per quin motiu?
- Perque è ja edat que non me cau aubedír ua orde.

Eth mèn pair s'esblancossic en enténer aguesta responsa.

- Plan ben, didec, ja sai se qué me cau hèr.

Ara seguida cridèc ath mèn sirvent, e li didec:

- Que se hèsquen a vier eth mèn equipatge ar ostau de París.

Alavetz entrèc en quarto entà vestir-se.

Quan gessec deth gabinet m'auancè e li didí:

- Pair mèn, vos prègui que non hescatz arren que posque afligir a Margarita.

Eth mèn pair se posèc un moment entà guardar-me mespredosament, e se contentèc en tot dider-me:

- Me pensi qu'as perdut eth sen.

E gessec, barrant era pòrta damb violéncia.

Gessí tanben immediatament, cuelhí un carruatge e me dirigí entà Bongival. Margarita, pistant pera hièstra, me demoraue impacienta.

CAPITOL XXI

- Fin finau arribes!, exclamèc Margarita sarrant-me entre es sòns braci. Be n'estàs d'esblancossit!

Alavetz li condè era scèna damb eth mèn pair.

- Diu mèn,!, ja m'ac pensaua, didec: Quan venguec José a anonciar era arribada deth tòn pair, m'estrementí coma se siguesse era notícia d'ua desgràca! Que sò jo, praube amic, era causa de tanti desengusti! Dilhèu serà milhor que me dèishes abans que meter-te en contra deth tòn pair.. Ça que la, jo non l'è hèt arren ad aguest brave senhor: Nosati viuíem molt ben e anàuem a víuer encara milhor. Comprenent, coma deu compréner, qu'as d'auer ua aimanta, aurie d'èster content de saber qu'aguesta aimanta siguessa jo, donques que t'estimi e non è besonh ne voi arren que non te permete era tua posicion. L'as informat des nòsti projèctes?
- Òc, anma mia, e aquerò ei çò que mès l'a irritat, pr'amor qu'en eri a vist era pròva deth nòste mutuau amor.
- Qué vam a hèr, donc?
- Seguir viuent amassa, Margarita mia, e deishar que passe era tormenta.
- Te penses que passarà?
- Ara fòrça.
- Mès eth tòn pair non se contentarà damb aquerò qu'a hèt.
- Qué mès pòt hèr?
- Qué me sai! Tot aquerò que posque hèr un pair entà arténher èster aubedit peth sòn hilh. Te rebrembarà era mia vida passada, e dilhèu entà arténher que mos separem, me harà er aunor d'endonviar contra jo quauqua naua istòria.
- Pro sabes guaire t'estimi!
- Òc, mès tanben sai que tard o d'ora s'acabe en tot aubedir as pairs e dilhèu te deisharàs convéncer.
- Non, Margarita; jo serè qui convencerà ada eth. Es petòfies des mèns amics, an provocat era sua colèra, mès eth ei brave e just, e non se tardarà a escotar-me. Ath delà, se non siguesse atau, m'ei parièr!
- Non digues aquerò, Armando, jo ac preferisqui tot abans de deishar que se digue per arrés que t'è metut contra eth tòn pair: acabem de passar eth dia, e deman tornes a París entà veir ath tòn pair. Es dus auratz reflexionat, e dilhèu arribaratz a un acòrd milhor. Non t'opauses decididament as sues resolucions, hè-li veir que hès concesions, non te manifèstes tan enamorat, e poirie èster que deishèsse es causes tau que son. Demora, amic mèn, e cre que, passe çò que se passe, era tua Margarita tostemp t'estimarà.
- M'ac jures?
- Me cau jurar-t'ac?
- Be n'ei d'agradiu e deliciós deishar-se convéncer per ua votz estimada!

Era rèsta deth dia la passèrem en tot repetir-mos es nòsti projèctes, coma se comprenéssem era necessitat de realizar-les çò mès lèu possible. En cada moment demoràuem un nau eveniment, mès eth dia acabèc erosament sense qu'arribèsse arren particular.

A londeman partí tàs dètz, e tàs dotze entraua en *Otèl de París*.

Eth mèn pair auie gessut.

Me dirigí entara mia casa pensant que lo traparia aquiu. Non i auie estat. Anè ena casa deth notari.Tanpòc ère aquiu.

Tornè en otèl e demorè enquias sies inutilanment.

Alavetz tornè entà Bougival.

Trapè a Margarita, non demorant-me coma eth dia anteior; ère seiguda ena humeneja e complètament autrejada as sues reflexions, autant, que non m'entenec ne virèc eth cap quan m'apressè enquia tocar eth dorsièr dera cagira. Quan botè es mèns pòts en sòn front, s'estrementic coma se s'auesse desvelhat espaurida.

- Que màs espaurit, didec, e eth tòn pair?
- Non l'è vist, ne sai a on pare, ne sai se qué vò díder aquerò. Non l'è trapat en cap lòc a on ère problable que siguesse.
- Te cau tornar-i deman.
- Me pensi que demorarè que me cride eth, donques que jo me pensi qu'è hèt tot aquerò qu'auia de hèr.
- Non, amic mèn, non ac as hèt tot, te cau tornar a veir ath tòn pair. Deman sustot.
- E per qué deman e non un aute dia?
- Perque, didec Margarita, que me semblèc que se rogie damb aguesta pregunta, perque semblarà mès viua era tua insisténcia ena reconciliacion, e mos tardaram mens temps en obtier eth sòn perdon.

Era rèsta d'aqueth dia Margarita siguec preocupada e trista. Entà obtier ua responsa, me vedia obligat a repetir-li dus còps çò que li didia. Era se desencusaue dera sua preocupacion damb es temors qu'auie respècte eth futur, segontes es eveniments arribadi en aqueri dus dies.

A londeman s'entestèc damb tau insisténcia entà que tornèssa a París, que me vedí obligat a aubedir-la.

Tanpòc artenhí veir ath mèn pair; mès, en gésser, m'auie deishat en otèl ua carta qu'en era me didie:

"S'aué tornes a veder-me, demora-me enquias quate; s'ad aguesta ora non è tornat, vene deman a dinar damb jo. Me cau parlar-te."

Demorè enquias quate, non venguec eth mèn pair, e jo tornè de nauèth entà Bougival.

Eth dia abans auia trapat trista a Margarita; aguest aute la trapè sudada e febrila. Quan me vedec entrar, se lancèc enes mèns braci e siguec plorant en eri pendent ua estona.

Li preguntè eth motiu d'aquera sobtada pena qu'era sua magnitud m'espaurie, mès me balhèc ua responsa categorica, encara que me didec tot çò qu'ua hemna pòt díder quan non vò cohessar era vertat.

Quan se padeguèc un shinhau, li condè eth resultat deth mèn viatge, en tot mostrar-li era carta deth mèn pair, e hènt-li aubirar que me semblaue qu'arribaue un bon auguri.

En veir era carta e entèner era mia reflexion, se multipliquèren es lèrmes de tau sòrta, que me calec cridar a Nanina, cranhent un atac de nèrvis. Ajacèrem ara prauba Margarita, que seguie plorant sense prononciar ua soleta paraula, mès sarrant-me es mans que punaue damb febrila insisténcia.

Li preguntè a Nanina se pendent era mia abséncia auie recebut era sua senhora quauqua carta o visita que podesse motivar er estat que se trapaue; mès Nanina me contestèc qu'arrés auie vengut e que non s'auie recebut cap carta.

Ça que la, n'èra segur de qué des deth dia d'abans bèra causa seriosa s'auie passat, en veir sustot era tenacitat de Margarita en manifestar-me çò de contrari.

Pera net semblèc un shinhau mès tranquilla e en tot hèr-me seir ath costat deth sòn lhet, me renauic pendent molti viatges es sues promeses d'amor. Dempús arrie, encara que damb esfòrç, pr'amor que, a maugrat sòn, es sòns uelhs se negauen de lèrmes.

Sagè, dera milhor manèra que podí, hèr que me declarèsse era vertadèra causa dera sua afliccion, mès siguec inutil, donques qu'era s'entestèc en autrejar-me solet vagues rasons qu'èren inacceptables.

Acabèc en tot dormir-se enes mèns braci, mès damb aguest saunei que trinque eth còs en sòrta de balhar-li repaus. De quan en quan deishaue anar un crit, en tot desvelhar-se espaurida, e dempús de convencer-se que me trapaua ath sòn costat, me hège jurar que l'estimaria tostemp.

Jo èra intranquil, sense poder explicar-me era vertadèra causa d'aqueres intermiténcies de dolor que s'alonguèren enquiara maitiada, qu'en era queiguec Margarita en ua sòrta de sopor. Hège dus nets que non dormie.

Se desvelhèc tàs onze, e en veder-me vestit, me didec guardant eth sòn relòtge:

- Te'n vas ja?
- Non, didi cuelhent-li es mans, mès coma te vedí dormida auia volgut deishar-te tranquilla. Encara ei d'ora.
- A quina ora vas entà París?
- Tàs quate.
- Tan lèu? Enquias quate t'estaràs ath mèn costat, vertat?
- Òc, coma es auti dies.
- Quina felicitat! Anem a esdejoar?, higec damb mina distrèta.
- Coma volgues.
- E dempús seram abraçadi enquiath moment de partir?
- Òc, e tornarè ath tòn costat çò mès lèu possible.
- Tornaràs?, didec en tot guardar-me damb uelhs perdudi.
- Plan que òc!
- Plan ben, tornaràs pera tarde…e jo…te demorarè coma de costum,…tu m'estimaràs…e seram erosi… coma n'èm des de que mos coneishem.

Totes aqueres paraules èren prononciades damb tau reticéncia, semblant amagar bèth pensament dolorós, qu'a cada pas cranhia veir que se cambièssen en vertadèra holia.

- Escota, li didí, ès malauta e non posqui deishar-te atau. Li vau a escríuer ath mèn pair que non me demore.
- Non! non!, exclamèc bruscament, non hèsques aquerò. Eth tòn pair m'acusarie tanben d'auer-te empedit qu'anèsses a veder-lo, justamant quan mès ac desire; non, non, ei de besonh que i vages, ei indispensable. Ath delà, ja non sò malauta, me trapi plan ben. È auut un saunei pesant, mès ja me sò desvelhada.

Des d'aqueth moment Margarita s'esforcèc en campar contenta, e non tornèc a plorar.

Quan arribèc era ora d'anar-me'n, l'abracè e li preguntè se volie acompanhar-me enquiara estacion de tren: era mia intencion ère qu'eth passeg la distreiguesse e er aire blos la reanimèsse. Ath delà m'agradaue tier-la ath mèn costat eth màger temps possible!

Acceptèc era mia prepausa e se hec acompanhar de Nanina entà non tornar soleta.

Vint còps siguí temptat de non acodir ara cita, mès era esperança de tornar lèu e eth temor d'indispausar-me un aute còp damb eth mèn pair, me tengueren, e fin finau partí.

- Enquiara net, li didí a Margarita des dera hiestrèta deth vagon.

Non me responec.

Un aute viatge m'auia dit adiu sense constestar-me ara madeisha paraula, e eth comde de G…qu'ère

tan luenh aqueth dia, que semblaue auer-se esfaçat dera mia memòria, e s'aguest còp cranhia quauquarren, non ère cèrtament que Margarita m'enganhèsse.

Quan arribè en París, corrí entara casa de Prudencia, pr'amor de demanar-li qu'anèsse a veir a Margarita, demorant que damb era sua bona encolia la distreiguesse.

Entrè sense anonciar-me. Prudencia ère en sòn tocador.

- A!, didec entre estonada e espaurida. Margarita a vengut damb vos?
- Non.
- Com se trape?
- Molt delicada.
- Alavetz non vierà?
- Qu'ei qu'auie de vier?

Mme Duvernoy se rogic e contestèc damb un cèrt trebolament.

- Voi díder que, donques qu'auetz vengut en París, vierie era a amassar-se damb vos.
- Non.

Guardè a Prudencia, qu'encara que baishèc es uelhs, credía veir ena sua fesomia eth temor de qué era mia visita s'alonguesse.

- Venguia a demanar-vos, era mia brava Prudencia, qu'anèssetz aguesta tarde a veir a Margarita, e s'arrés vos ac empedís vos poiríetz quedar a dormir ena nòsta casa de camp. Jamès l'è vist coma aué e cranhi qu'era sua malautia s'agreuge.
- Aué dini dehòra de casa, reponec Prudencia, e m'ei absoludament impossible veir a Margarita, mès deman i anarè.

Me didí adiu dera Duvernoy, que, ena mia pensada, semblaue lèu tan preocupada coma Margarita, e me dirigí entar *Otel de París*. Eth mèn pair me demoraue. Tachèc era sua guardada en jo, damb atencion, e dempús me balhèc era man.

- Es tues dues visites, Armando, me didec, m'an agradat fòrça, donques que semblen indicar qu'auràs reflexionat, coma ac è hèt jo.
- Posqui permeter-me preguntar-vos quin a estat eth resultat des vòstes reflexions, pair mèn?
- Qu'a estat, hilh mèn, qu'è comprenut que dilhèu auia exagerat era importància dera notícia que me balhèren, e è decidit èster mens sevèr.
- Qué didetz, pair mèn?, exclamè damb alegria.
- Digui, hilh mèn, qu'en èster lèu indispensable qu'es joeni agen ua estimada, è cuelhut naui infòrmes sus era senhoreta Gautier e me pensi que l'as de preferir a cap auta.
- Estimat pair, be me n'ètz d'erós!

Seguírem parlant atau pendent quauqui instants e dempús mos seiguérem ena taula. Eth mèn pair siguec molt amable pendent tota era estona que se tardèc eth dinar.

Jo non vedia eth moment de tornar en Bougival entà hèr-li saber a Margarita un cambiament tan satisfactòri. Guardaua eth relòtge en cada moment.

- Desires qu'arribe era ora, didec eth mèn pair; qu'ès molt impacient en deishar-me. Ò joeni! tostemps sacrificatz es afecccions sincères as dobtoses!
- Non digatz aquerò, pair mèn, Margarita m'estime, ne sò segur d'aquerò.

Eth mèn pair non contestèc.

Persutèc entà que me quedèssa aquera net ena sua companhia, mès jo auia deishat a Margarita delicada e trista, e li demanè permís entà amassar-me damb era, en tot prometer-li tornar a londeman.

Hège bon temps e venguec a acompanhar-me ara estacion. Jamès m'auia sentut tan erós.

En moment qu'anaua a partir, persutèc de nauèth entà que me quedèssa, mès jo lo dissuadí e partí.

- Que l'estimes molt!
- Hòlament.
- Vè-te'n damb Diu, me didec e se passèc era man peth front coma s'auesse volgut aluenhar d'eth bèth pensament trist.

Dempús botgèc es pòts coma entà dider-me quauquarren, mès se contentèc sarrant-me era man e s'aluenhèc rapìdament dident:

- Enquia deman!

CAPITOL XXII

Eth trem me semblaue que non anaue.

Arribè a Bougival tàs onze.

En cap des hièstres dera casa se vedie lum.

Piqué e arrés contestèc.

- A on ei era tua senhora?
- Se n'a anat a París, constestèc Nanina.
- A París?
- Òc, senhor.
- Quan?
- Ua ora dempús que vos.
- E non t'a balhat cap encargue entà jo?
- Arren.
- Qu'ei estranh. Ne t'a dit que la demorèssa?
- Non, senhor.

Nanina se retirèc.

"Qu'aurà sentut gelosia, me didí, e aurà anat a París entà assegurar-se'n de s'aquerò de veir ath mèn pair ère sonque ua desencusa entà gaudir d'un dia de libertat.

O serà que Prudencia l'a escrit entà quauque ahèr important, mès ena mia arribada è vist ara Duvernoy e non m'a dit arren que me podesse hèr sospechar qu'auesse escrit a Margarita."

De pic me'n brembè d'aquera pregunta, "Non vierà, donc?" que Prudencia m'auie hèt quan li didí que Margarita se trapaue malauta. M'en brembè tanben deth trebolament dera Duvernoy pendent era nòsta entrevista. Ad aguesti rebrembes s'amassèc eth des lèrmes de Margarita pendent tot eth dia, lèrmes qu'era acuelhuda que m'autregèc eth mèn pair m'auie hèt desbrembar per un moment.

Des d'alavetz toti es incidents deth dia vengueren a agropar-se ar entorn dera mia prumèra sospecha, tachant-la de tau sòrta en mèn pensament, que tot, autaplan eth cambiament hèt en mèn pair, ac confirmaue.

Margarita lèu auie exigit que jo anèssa a París. Auie simulat tranquillitat quan li prepausè seguir ath sòn costat. M'auien parat ua trampa? M'enganhaue Margarita? O auie pensat que tornarie abans que jo entà qu'eth sòn viatge non siguesse sabut, e se trapaue arturada per edart? Per qué non l'auie dit arren a Nanina o per qué non m'auie escrit? Qué significauen aqueres lèrmes, aquera abséncia, aqueth mistèri?

E me hèja totes aguestes preguntes espaurit ath miei d'aquera cramba ueda, tachadi es uelhs en relòtge que, senhalant era mieja net, semblaue dider-me qu'ère ja molt tard entà que demorèssa era tornada de Margarita.

Ça que la, ère possible que m'enganhèsse dempús des decisions qu'acabèrem de cuélher, dempús deth sacrifici aufrit e acceptat? Non. Calie, per tant, deishar de cornèr es mies prumères suposicions.

- Qu'aurà trapat dilhèu a quauqu'un que se quede damb es mòbles que pensaue des.heir-se e aurà anat a París entà acabar eth negòci. Non m'ac aurà dit perque ja sap que, encara que l'accèpti, aguesta venda non m'agrade, e s'aurà pensat que heririe era mia susceptibilitat se me parlaue d'aquerò. Dilhèu non tornarà enquia qu'age acabat era venda. Segurament Prudencia la demoraue entad aquerò e non a sabut dissimular deuant de jo. Margarta, se non a poguc acabar aué, se n'aurà anat a dormir ara sua casa o dilhèu arribarà lèu, donques que deu pensar ena mia inquietud, e non poirà prolongar-la.

Mès alavetz, per qué aqueres lèrmes? Dilhèu a maugrat der amor que me profèsse, non aurà sabut era prauba decidir-se sense plorar a deishar eth luxe ath miei deth quau a vscut enquia aué e que la hège tan erosa coma envejada.

Jo l'ac perdonaua tot, plan que òc. Sonqne la demoraua entà dider-li, en tot caperar-la de punets, qu'auia endonviat era causa dera sua misterios abséncia.

Era net anaue auançant e, totun, Margarita non arribaue.

Era inquietud me dominaue de man en man enquia apoderar-se totafèt deth mèn cap e deth mèn còr. Dilhèu l'auie arribat beth malastre. Que poirie èster herida, malauta, mòrta! Jo cranhia era arribada de quauque messatgèr, que me parlèsse de bèth accident dolorós, e me didia: "Arribarà eth nau dia e me traparà damb es madeishi dobtes, mesfidances e temors."

Era idèa de qué Margarita podesse enganhar-me non entraue ena mia imaginacion. Non podia, donc, supausar senon qu'ère ua causa independenta dera sua volontat aquerò que la retenguie luenh de jo, e coma mès i pensaua, mès me convencia de qué era tau causa sonque podie èster ua desgràcia. Ò, vanitat umana, com mos sedusisses e atires tostemp en tot presentar-te de diuèrses manères!

Venguie de tocar era ua. Decidí demorar encara ua ora mès e partir entà París tàs dues, s'ei qu'encara non auesse tornat Margarita.

En non auer ja fòrça ne valor entà seguir pensant, cerquè un libre entà hèr mès cuerta aquera ora.

Manon Lescaut ère dubèrt sus era taula. Me semblèc qu'en moltes des sues pagines i auie tralhes recentes de lèrmes. Dempús d'auer-lo hulhetat, barrè eth libre, qu'es sòns caractèts me semblèren uets de sens a traués der espés vel des mèns dobtes.

Eth temps passaue lentament. Eth cèu ère embromat. Ua pluja de tardor esposcaue es cristaus. Eth lhet uet semblaue cuélher er aspècte d'ua hòssa.

Qu'auí pòur. Dauria era hièstra, dirigia era mia aurelha entath camin de París, mès sonque constestauen as mèns desirs es gemècs des arbes ahiscadi peth vent. Ne un solet coche passaue pera carretèra. Eth relòtge dera glèisa toquèc trist lentament era mieja.

Desiraua e cranhia ath còp era arribada de qui que siguesse, donques que me pensaua qu'a taus ores e damb eth temps tan ombriu sonque me podie hèr a vier era notícia d'ua grana desgràcia.

Toquèren es dues. Demorè encara uns moments. Solet eth bronit monotòn deth pendul trincaue eth silenci que m'enrodaue.

Deishè fin finau aquera cramba, qu'es sòns objèctes auien cuelhut er aspèc funèbre que prèste era inquieta solitut deth còr a tot aquerò que l'enrode.

Ena cramba deth costat ère Nanina dormint sus ua labor. Se desvelhèc peth bronit dera pòrta e me preguntèc s'auie tornat ja era senhora.

- Non, mès se torne ditz-li que non è pogut resistir ara mia inquietud, e qu'è tornat entà París.
- Ad aguestes ores?

- Òc.
- Mès, com? Non traparatz cap carruatge.
- I anarè a pè.
- Qu'ei en tot plòir!
- M'ei parièr.
- Era senhora non se tardarè en tornar, e se non tornèsse, deman poiríetz averar qué ei aquerò que l'a pogut retier. Vos vatz a expausar imprudentament.
- Que non i a cap perilh, Nanina, enquia deman.

Era prauba gojata anèc a cercar eth mèn abric e me lo botèc enes espatles, en tot aufrir-se a anar a informar-se de s'ère possible trapar un carruatge. Mès non l'ac permetí. N'èra convençut de qué en aquera temptativa, inutila solide, despenerie mès temps deth que necessitaua entà hèr era mitat deth camin. Ath delà, auia besonh d'alendar e d'ua fatiga fisica qu'esbugassèsse era excitación febrila que me dominaue. Cuelhí era clau deth quarto deth carrèr d'Antin, e dempús de dider-me adiu de Nanina, que m'acompanhèc enquiara rèisha, me metí a caminar.

Comencè corrent, mès coma qu'era tèrra ère banhada me cansaua molt. Ath cap de mieja ora de marcha me calèc arturar-me. Qu'èra negat de sudor. Cuelhí alend e seguí. Era net ère tan escura, que cranhia tumar en cada moment contra es arbes deth camin, es quaus, en tot presentar-se bruscament deuant des mèns uelhs, semblauen hantaumes gegants que corrien entà jo. Atrapè dus o tres carros que non me tardè a deishar darrèr.

Trapè un coche que se dirigie ath tròt entà Lougival. Quan passè peth sòn costat, dominat pera idèa de qué Matgarita anaue etn eth, m'arturè e cridè:

- Margarita! Margarita!

Arrés me contestèc, e eth coche seguic eth sòn camin. Lo guardè ara mida que me permetèc era escurina e comencè de nauèth era marcha. En dues ores arribè ena barralha dera Estela.

Era vista de París me balhèc nau alend e baishè corrent era longa albareda que tanti viatges auia recorrut.

Arrés passaue per era. Semblaue eth passeg d'ua ciutat mòrta. Ja hège dia. Quan arribè en carrèr d'Antin, era gran ciutat començaue a estirar-se coma volent desvelhar-se.

Tocauen es cinc ena glèisa de Sant Ròc en moment que jo entraua ena casa de Margarita.

Li balhè eth mèn nòm ath portèr, qu'auie recebut de jo força monedes de vint francs, entà hèr-li saber qu'auia eth dret a entrar tàs cinc dera maitiada ena casa dera senhoreta Gautier, e passè sense cap inconvenent.

L'auria pogut preguntar se Margarita ère en casa, mès dilhèu m'aurie constestat que non, e preferí dobtar dues menutes mès, pr'amor que dobtant sauvaua era esperança. Pugé. Metí era aurelha ena pòrta pr'amor d'enténer bèth bronit, un movement quinsevolh. Arren. Eth silenci deth camp semblaue regnar tanben aquiu. Daurí damb era mia clau e entrè.

Totes es pòrtes interiores èren barrades. Passè es cortines deth minjador e me dirigí entath dormitòri. Me precipitè entre eth cordon des cortines e lo tirassè damb violenia. Es cortines se repleguèren deishant passar era fébla lum dera auba.

Corrí entath lhet. Qu'ère uet. Daurí totes es pòrtes, ua darrèr dera auta, en tot recórrer diuèrsi viatges totes es abitacions.

Arrés! Qu'ère entà tornar-se hòl. Passè ath gabinet tocador daurí es hièstres e cridè diuèrsi viatges a Prudencia. Era hièstra de Mme Duvernoy s'estèc barrada.

Alavetz baishè a preguntar ath portèr s'era senhora Gautier auie estat aqueth dia ena sua casa.

- Òc, senhor, me didec er òme, damb Mme. Duvernoy
- Vos a deishat bèth encargue entà jo?

- Cap.
- Sabetz se qué an hèt dempús?
- An pujat en un coche.
- Quina sòrta de carruatge ère?
- Particular.
- Qué volie díder tot aquerò?

Piquè ena pòrta vesia.

- A on vatz? me preguntèc eth portèr dempús de daurir.
- Ara casa de Mme Duvernoy
- Encara non a tornat.
- N'èts segur d'aquerò?
- Òc, senhor; qu'è aciu ua carta qu'amièren entada era anet e qu'encara non l'ac è pogut autrejar.

E eth portèr me mostrèc ua carta, que sus era tachè maquinaument es uelhs.

De seguit arreconeishñi era letra de Margarita.

Cuelhí era carta.

Ena envolopa se liegie aquerò:

"A Mme Duvernoy, entà autrejar a M. Duval"

- Qu'ei entà jo, li didí ath portèr en tot mostrar-li era envolopa.
- Vos ètz M. Duval?
- Òc.
- Plan, ja me'n brembi, vietz soent a veir a Mme Duvernoy.

Gessí en carrèr e trinquè era envolopa.

Un arrai qu'auesse queigut sus es mèns pès non m'aurie impressionat tan coma aguestes linhes. Didien atau:

"Armando, quan liejatz aguest carta, serè ja era aimanta de un aute òme. Tot s'a acabat entre noati.

Tornatz ath costat det vòste pair, amic mèn; anatz a veir ara vòsta fraia, joena casta qu'arren compren des nòstes misèries, e ath sòn costat desbrembaratz en `poc de temps, guaire vos a hèt patir aguesta hemna perduda cridada Margarita Gautier, ara quau vos auetz dignat estimar un instant e que vos ei deuteira des solets moments erosi d'ua vida que ja non se pòt prolongar."

Dempús de liéger era darrèra paraula, credí tornar-me lhòco.

I auec un moment qu'auí pòur de quèir ath miei deth carrèr. Ua broma velaue es mèns uelhs e era sang me picaue es sensi damb violéncia.

Dempùs de remeter-me un shinhau, guardè ath mèn entorn, en tot admirar-me de veir qu'es auti seguien viuent sense arturar-se en preséncia dera mia desgràcia.

Non auia pro fòrces entà tier solet eth còp que Margarita venguie d'atrejar-me.

Alavetz m'en brembè qu'eth mèn pair se trapaue ena ciutat, e qu'en detz menutes podia èster ath sòn costat e que qunsevolh que seiguesse era causa deth mèn dolor, la compartirie damb jo.

Me metí a córrer coma un ñhòco, coma un panaire, enquiar ostau de París. Era clau ère botada ena barralha deth quarto deth mèn pair. Entrè.

Qu'ère en tot liéger.

Per çò de pòc que l'estonèc era mia arribada, semblaue que me demoraue.

Me lancè enes sòns braci sense badar boca; l'autrege era carta de Margarita e deishant-me quèir en

sòn lhet, m’estarnè en somics coma un mainatge.

CAPITOL XXIII

Eth dia a vier non me podia creir qu’aguest siguesse entà jo semblable as anteriors. E bèri moments m’imaginè que circonstàncies que non me n’encuedaua, m’auien obligar a passar era net separat de Margarita, mès que quan tornèssa en Bougival la traparia inquieta coma n’auia estat jo, e me preguntarie era causa d’auer-me estat luenh d’era.

Quan auem un costum, hilh d’ua passion aclapanta coma n’ère entà jo estimar a Margarita, semble impossible qu’aguest costum se posque trincar sense esbauçar ath còp es auti ressòrts dera vida.

Entá assegurar-me’n dera terribla realitat dera mia situacion, me vedia obligat a liéger e reliéger era enexplicabla carta de Margarita.

Eth mèn còs, aclapat deth tot per tòrt dera secodida morau, que venguia de patir, ère totafèt inèrt. Era inquietud, er accelerat viatge dera net e era notícia deth maitin m’auien aclapat. Eth mèn pair s’en profitèc der aclapament des mies fòrces entà arrincar-me era promesa formau de qué partiria damb eth.

Acceptè tot çò que me prepausèc. Non me sentia capable de tier ua soleta discusion, e necessitaua ua afeccion postiva que m’ajudèsse a sostier eth pes dera vida.

S’auesse estat possible m’aurie costat alegria veir qu’eth mèn pair se dignaue consolar-me de semblabla desgràcia.

Sonque rebrembi qu’aguest madeish dia, a mieja tarde, eth mèn pair hec pujar damb eth ua sera de pòsta. Sense que jo ac vedessa, auie ordenat premanir eth mèn equipatge, l’auie amassat damb eth sòn darrèr deth coche e se me hège a vier damb eth.

Non me n’encuedè de çò que m’arribaue enquia qu’era poblacion desapareishec dera mia vista e era solitud deth camin me hec veir eth uet deth mèn còr.

Alavetz es lèrmes me sautèren un aute còp.

Eth mèn pair, comprenent qu’enes paraules, per mès que siguessen sues, non traparia cap consolament, me deishaue plorar sense interromper-me, en tot contentar-se en sarrar-me era man de quan en quan, entà rebrembar-me qu’auia ath mèn costat un bon amic.

Pendent era net leu non dormí, e soniè damb Margarita.

Me desvelhè espaurit, sense explicar-me eth perqué me trapaua en aqueth carruatge.

Lèu tornèc a presentar-se era terribla realitat e deishè quèir eth cap sus eth pièch.

Non gausaua parlar-li ath mèn pair, cranhent que me didesse:

- Ja ves eth motiu qu’auia, de dobtar der amor d’aguesta hemna.

Mès que non abusèc deth sòn dret, e arribèrem a C… sense auer-me dit ua soleta paraula que non siguesse complètament estranha ath motiu que m’auie obligat a acompanhar-lo.

Quan abracè ara mia fraia, vengueren ara mia memòria es paraules dera carta de Margarita que se li referien, mès de seguit me convencí de qué per brava que siguesse era mia fraia, era sua bontat non serie pro entà hèr-me desbrembar ara mia estimada.

Qu’èrem en temps de caça, eth mèn pair se pensèc que serie ua distracccion entà jo, e organizèc quauques partides damb diuèrsi des sòns amics e vesins. Jo i assistia sense repugnància ne entosiasme, damb ua sòrta d’apatia calada en totes es mies accions.

Ocupaua eth lòc que m’assignauen, mès sense cargar era escopeta, que deishaua tranquilla ath mèn costat entà en.honsar-me enes mies meditacions e guardar se com passauen es bromes.

Deishaua liura ara mia imaginacion per aqueres planeses, e de quan en quan me semblaue enténer se com bèth caçador me cridaue entà senhalar-me ua lèbe a dètz passi de jo.

Ne un solet d'aguesti detalhs se l'escapaue ath mèn pair, que non se deishaua enganhar dera mia tranquillitat aparenta. Sabie pro ben que, per aclapat que siguesse eth mèn còr, sentiria tard o d'ora ua reaccion terribla, dilhèu perilhosa, e ena impossibilitat de consolar-me, hège tot aquerò que se l'acodie enta distrèir-me.

Era mia fraia, coma ère normau, non s'en sabie des secrets d'aqueri eveniments e non comprenie eth hèt de que jo, tan alègre en d'auti tempsi, m'auessa tornat de pic tan cogitós.

Cuelhut bèth còp ath miei dera mia tristesa pera guardada inquieta deth mèn pair, l'estiraua era man e sarraua era sua coma demanant-li perdon deth mau, qu'a maugrat mèn, l'anaua costant.

Se passèc un mes: jo ja non podia mès.

Me perseguie de contunh eth rebrembe de Margarita. Jo auia estimat e encara estimaua molt ad aquera hemna, entà que còp sec me siguesse indiferenta. Era mia passion non admetie tèrmes mieis e me calie seguir estimant a Margarita o cambiar en òdi eth mèn intens amor. Qu'ère de besonh, ath delà, quinsevolh que siguesse eth sentiment que m'inpiraue, tornar a veder-la çò mès lèu possible.

Aguest desir se calèc ena mia anma, exercint en era tota era violéncia dera volontat qu'experimente un còs, inèrt pendent fòrça temps, en verificar-se era reaccion.

Auia besonh de veir a Margarita; mès non passat un an, ne un mes, ne solet ueit dies, senon en madeish moment que se m'acodic. Li didí, donc, ath mèn pair que l'anaua a deishar entà anar a París, damb era desencusa d'uns negòcis, que tornaria lèu.

Imaginant-se eth mèn pair eth motiu dera mia partida, persutaue que me demorèssa, mès convençut dera sua impossibilitat, per çò der estat d'irritabilitat que me trapaua e deuant deth temor de qué podie auer fataus conseqüéncies, m'abracèc, e dident-se adiu lèu damb lermes me supliquèc que tornèssa çò mes lèu possible ath sòn costat.

Non dormí ua soleta menuta pendent eth viatge.

Sense cap plan premanit sus se què haria un còp arribat en París, sonque pensaua que sustot me calie ocupar-me de Margarita.

Arribè ena mia casa, me cambiè de ròba, e coma que hège bon temps e ère d'ora encara, me dirigí entàs Camps Elisis.

Tara mieja ora, vedí vier ena luenhor eth *rond point* ena plaça dera Concordia, eth coche de Margarita.

Auie tornat a crompar es shivaus, donques qu'eth carruatge ère coma en d'auti tempsi, mès era non i ère ath laguens.

Quan me n'encuedè dera sua abséncia, virè es uelhs ath mèn entorn e vedí a Margarita qu'anaue a pè acompanhada d'ua hemna que jo non coneishia.

Quan passèc peth mèn costat s'esblancossic, e un arridolet nerviós retreiguec es sues faccions. Jo sentí ua violenta secodida en còr, qu'estrementic eth mèn pièch, mès me pensi qu'artenhí hèr veir ua expression impassibla en mèn ròstre e la saludè leugèrament. Ordenèc arturar eth coche, qu'en eth pugèren era e era sua amiga.

Coneishia molt ben a Margarita. Eth mèn encontre inesperat l'auie d'auer trasformat: Probablament auie auut era noticia dera mia partida e s'auie tranquillizat sus es efectes deth nòste trincament; mès en tornar-me a veir, cara a cara damb jo, tresmudat coma me vedec, aurie comprenut qu'era mia tornada auie bèth motiu, e se deuie preguntar qué ère aquerò que se traparie.

Se jo auessa vist a Margarita en misèria, s'enta resvenjar-me d'era auessa pogut acodir ena sua ajuda, dilhèu l'auria perdonat e solide non auria pensat en costar-li cap mau; mès la vedia, per çò

que semble, erosa, quauquarrés l'auie restituit eth luxe que jo non li podí conservar; eth nòste trincament, provocat per era, cuelhie per tant eth caratèr deth mès baish interés; eth mèn orgulh e eth mèn amor auien estat cauishigadi, calie e ère indispensable que li hèssa pagar çò de molt que m'auie hèt patir.

En non poder-me èster indiferents es actes d'aquera hemna, aquerò que li poirie costar mès mau ère era mia indiferéncia, aguest sentiment, donc, ère eth que jo auia de simular non solet deuant des sòns uelhs, senon tanben enes de toti.

Simulant, donc, ua tranquillitat lèu alègra, anè a visitar a Prudencia.

Dempús d'auer-me hèt anonciar e dempús d'uns moments ena avant-sala, aparesishec Mme Duvernoy, era quau me hec passar en sòn gabinet damb ua cèrta solemnitat. Quan m'anaua a sèir entení que daurien era pòrta deth salon e qu'uns passi leugèrs s'anauen aluenhant; dempús ua pòrta de cristau se barrèc damb rambalh.

- È estat inoportun? li preguntè a Prudencia.
- Non, ei Margarita qui ven d'anar-se'n. En enténer que vos anonciauen, s'a escapat.
- Li cau pòur?
- De cap manèra, mès cranh que vos sigue desagradiu tornar-la a veir
- Per qué?, didí en tot hèr un esfòrç entà respirar, donques qu'era emocion m'estofaue; era me deishèc entà recuperar eth sòn carruatge, es sòns mòbles e es sòns diamants; non me cau culpar-la d'aquerò qu'ei logicament naturau. Aué l'è trapat, seguí damb indiferéncia.
- A on?, didec Prudencia que me guardaue e semblaue preguntar-se se jo èra aqueth madeish òme ath quau auie vist tan enamorat hège pòc d'un mes
- Enes Camps Elisisa, acompanhada de ua auta joena molt beròia. Sabetz se qui ei?
- Se non me balhatz mès detalhs…
- Ròia, prima, uelhs blaus e molt eleganta.
- A!, qu'ei Olimpia, plan que òc, ei molt beròia.
- S'està damb quauquarrés?
- Damb arrés e damb toti.
- E a era sua casa?
- En carrèr de Tronchet, numèro…Li voletz hèr era aleta?
- Arrés se'n sap de çò que pòt arribar deman.
- E Margarita?
- Dider-vos que l'è desbrembat complètament, serie mentir; mès sò d'aqueri òmes qu'era manèra de trincar ei molt important. E coma que Margarita me didec adiu jos ua forma tan hereda, m'è auut coma molt pèc per çò d'auer-me enamorat d'era tan fòrtament.

Ja podetz supausr damb quin ton sajaua jo de díder tot aquerò: era sudor corrie peth mèn front.

- Tanben era vos estime molt e vos adòre encara. E era milhor pròva ei que dempús de veder-vos l'a mancat temps entà vier a condar-m'ac. Quan entrèc tremolaue de cap a pès e è arribat a crànher pera sua salut.
- E qué vos a dit?
- M'a dit que supausaue que vieríetz a veder-me, e m'a encargat que vos demanèssa perdon en nòm sòn.
- Podetz dider-li que l'è perdonat. Qu'ei hemna a tot darrèr, e non podia demorar-me ua auta causa qu'aquerò que hec: credetz que l'agraïsqui era sua decision, pr'amor qu'ara que i veigui clar, me pregunti a on aurie pogut amiar-me era idèa de viuer amassa.

Siguec ua vertadèra holia.

- Me pensi qu'era aurà ua satisfaccion quan sàpie qu'auetz comprenut era precision que se trapaue en obrar coma obrèc. Òc, amic mèn, qu'ère ja ora de qué se separèsse de vos.. Aguest brigand d'agent de negòcis ath quau auie prepausat era venda des sòns mòbles, anèc a preguntar as sòns creditors guaire se les deuie; aguesti arribèren a sospechar e anauen a

demanar qu'en dus dies se procedisse ara venda en inquant.

- E s'a pagat tot?
- Lèu tot.
- E qui l'a facilitat es sòs?
- Eth comde N…Ai, amic mèn! i a òmes qu'an neishut expressament entà cassi coma aguest. Eth comde autregèc vint mil francs e artenhec aquerò que desiraue. E pro sap que Margarita non ei enamorada dera sua persona, mès aquerò non l'empedís que sigue portant-se ben damb era. Ja ac auetz vist; l'a tornat a crompar es shivaus, a desempenhat es sues jòies e l'autrege tanti sòs coma l'autrejaue eth duc. S'era auesse bon sen, eth comde non la deisharie en fòrça temps.
- E qué hè ara? S'està en París?
- Non a volgut tornar a Bougival. Jo anè a recuélher toti es sòns mòbles e tanben es vòsti, que les è a despart e pes quaus podetz hèr aquerò que volgatz. I son toti mens un libre de memòries damb era vòsta clau, que Margarita se volec sauvar, mès se voletz que l'ac demana, ac harè.
- Que se lo sauve, gasulhè encuedant-me'n de qué es lèrmes acodien des deth mèn còr as mèns uelhs en rebrembar aqueri dies qu'auia estat tan erós, e ara idèa de qué Margarita se sauvaue un objècte mès, que les ac rebrembèsse tanben.

Se Margarita auesse arribat en aqueth moment, es mèns projèctes de resvenja s'aurien esbugassat, e jo m'auria lançat as sòns pès.

- Ath delà, didec Prudencia, jamès l'è vista coma ara: lèu non dormís, soentege es balhs, va as orgies e arribe enquiar extrèm d'embriagar-se. Non hè guaire, dempús d'un bon sopar, li calec estar-se en lhet pendent ueit dies; mès tanlèu eth mètge li didec que ja podie lheuar-se, tornec as sues, sense amagar-se deth perilh que cor ne dera delicadesa que se trape. L'anaratz a veir?
- Entà qué? Vos è vengut a veir, pr'amor que tostemp auestz estat molt brava damb jo, e perque ja vos coneishia abans de conèisher a Margarita: A vos vos deui auer artenhut era sua amistat, coma vos deui tanben eth hèt d'auer-la perdut. Non ei atau?
- Sense cap de dobte; è hèt tot çò qu'è pogut entà que se separèsse de vos, e demori que damb eth temps me balharatz era rason.
- Que vos sò doblament agraït, li didí en tot lheuar-me. Me hège dò qu'era se cuelhesse seriosament tot aquerò que jo didia.
- Vo'n anatz ja?
- Òc

Que ja sabia pro causes.

- Quan tornarè a veder-vos?
- Plan lèu. Adishatz.
- Adishatz.

Prudencia m'acompanhèc enquiara pòrta, e tornè ena mia casa plorant de ràbia e sentent eth besonh de resvenja en còr.

Margarita ère sense cap de dobte ua hemna perduda, coma totes es dera sua classa. Er amor prigond que me professaue non auie lutat contra eth desir de tornar ara sua vida passada ne ath desir d'auer un coche entà acodir as sopars alègres.

Jo me didia tot aquerò ath miei des mèns insòmis, ath delà que s'auessa reflexionat tan heredament coma semblaue qu'ac hèja, auria vist ena vida rambalhosa de Margarita era esperança d'estofar un sentiment seguit, un rebrembe incessant.

Malerosament era mala passion domoraue en jo, e jo non cercaua qu'ua manèra de hèr patir ad aquera prauba creatura.

Ò! Er òme ei molt petit e molt vil quan ei herit enes sues mesquines passions.

Aquera madeisha Olimpia, que damb era l'auia vist, ère se non era amiga de Margarita, era que la tractaue damb mes intimitat des dera sua tornada en París. Anaue a dançar en un balh, e deuant dera idèa de qué Margarita i assistirie dilhèu, sagè de qué me convidèssen e ac artenhí.

Quan, plen de doloroses emocions, entrè en balh, aguest ère ja molt animat. Se dançaue, se cordaue tanben e en un des quadres vedí a Margarita dançant damb eth comde N… eth quau mostraue er orgulh d'ensenhar-la e semblaue dider-les a toti:

- Aguesta hemna me pertanh.

Anè a plaçar-me ath costat dera humeneja, totafèt deuant d'a on se trapaue Margarita, vedent se com dançaue. Veder-me e trebolar-se siguec era madeisha causa. Me n'encuedè jo e la saludè distrètament damb era man e es uelhs.

En pensar que dempús deth balh non seria jo qui l'acompanhèsse, senon aqueth ric pòcvau; quan m'imaginaua çò que vierie dempús dera tornada ena sua casa, se me rogien es caròles e m'assautaue eth desir de perturbar aqueri amors.

Acabada era dança, anè a saludar ara patrona dera casa, que hège ostentacion deuant des uelhs des sòns convidadi d'ues espatles esculturales e d'ua gòrja encantadora.

Aquera cortesana ère beròia, autant, que jos eth punt d'enguatrda dera forma, ère mès perfècta que Margarita. Acabè de convencer-me d'aquerò per quauques guardades qu'aguesta dirigic a Olimpia mentre jo parlaua damb era. Er òme qu'auesse artenhut èster er aimant d'aquera hemna, poirie èster tan orgulhós d'eth madeish coma eth senhor de N… e ère pro beròia entà poder inspirar ua passion parièra ara que Margarita m'auie inspirat.

Alavetz non auie aimant. Non ère, donc, impossible arribar a èster-ne. Tot s'estaue en deishar anar molt d'aur entà cridar era sua atencion.

Cuelhí, donc, era mia decision e me didí:

- Aguesta hemna sera era mia aimanta.

Comencè eth mèn papèr de pretendent dançant damb Olimpia

Abans dera mieja ora, Margarita, esblancossida coma un defunt, s'embolhaue eth sòn abric de pèths e deishaue eth balh.

CAPITOL XXIV

Que ja auia hèt eth prumèr pas entara resvenja, mès sonque eth prumèr. Comprenia eth domèni qu'encara auia sus aquera hemna, e abusaua d'eth criminaument.

Quan pensi que s'a mòrt, me pregunti se volerà Diu perdonar-me eth mau que li hi.

Dempús deth sopar, que siguec des mès rambalhosi, comencèc eth jòc.

Me placè ath costat d'Olimpia e hi apòstes tan fòrtes, qu'artenhí tirar era sua atencion. En un moment guanhè cent cinquanta o dus cents loïsi que, amolonadi deuant mèn, tirassauen es guardades cobejoses.

Jo èra eth solet que non èra preocupat peth jòc, e eth solet que s'ocupaue Olimpia. Seguí guanhant pendent tota era net, autrejant a Olimpia sòs entà que seguisse jogant, pr'amor qu'auie perdut tot çò qu'auie deuant e probablament ena sua casa.

S'acabèc era partida tàs cinc deth maitin.

Guanhè uns tres cents loïsi.

Qu'auien ja gessut toti es jogaires; sonque jo me quedè arreculat sense que se n'encuedèssen,

pr'amor que degun d'eri ère amic mèn.

Olimpia alugaue es escales, e anaua jo a baishar, coma toti es auti, quan en tot virar-me entada era, li didï:

- Me cau parlar-vos.
- Tornatz deman, me responec.
- Non, ara madeish.
- Qué me voletz díder?
- Ja ac veiratz.

E entrèrem de nauèth en salon.

- Qu'auetz perdut, li didi.
- Ei vertat.
- Tot çò qu'auíetz en casa?

Olimpia trantalhèc.

- Sigatz franca.
- Plan, donc, òc, tot.
- Cuelhetz aguesti tres cents loïsi que jo è guanhat e permetetz que me queda aguesta net ena vòsta casa.

E parlant e actuant, lancè es sòs sus era taula.

- Per qué me hètz aguest proposicion?
- Simplament, perque m'agradatz molt.
- Non, didetz perque ètz enamorat de Margarita e voletz resvenjar-vos d'era simulant èster eth mèn aimant. Amic mèn, a ua hemna coma jo non se l'enganhe aisidament; sò erosament pro joena e beròia entà acceptar eth papèr que me prepausatz.
- Ei a díder, que refusatz?
- Òc.
- Preferitz estimar-me a gratis? Aquerò ei çò que jo non acceptaria. Reflexionatz, beròia Olimpia. Se deman, per exemple, vos auessa manat autrejar aguesti tres cents loïsi damb es condicions que deutz supausar, les auríetz admetut sense trantalhar. Acceptatz, donc, e non volgatz entrar enes motius dera mia conducta; vos madeisha vietz de dider-me qu'ètz beròia, e coma qu'ei vertat, arren a d'estranh que jo siga enamorat de vos.

Margarita ère ua hemna coma Olimpìa, e totun aquerò, jamès m'auria prepausat dider-li çò que venguia de dider-li ad aguesta darrèra. Qu'ère que jo estimaua a Margarita, qu'auia endonviat en era cèrts instints qu'ère mancada Olimpia.

Aguesta acabèc en tot acceptar, e tàs dotze de londeman gessí dera sua casa convertit en sòn aimant, encara que sense auer artenhut qu'eth mèn còr cuelhesse part enes amorasses que se credec obligada a prodigar-me a cambi dera soma recebuda.

Ça que la, n'auie que s'arroïnauen per aquera hemna.

Des d'aqueth dia hi de Margarita objècte de persecucion constanta. Deishèc, naturaument, de visitar a Oñimpia. Li regalè ara mia naua estimada, un carruatge, jòies e d'auti objèctes; joguè e hi, en fin, totes es lhocaries pròpries d'un òme enamorat d'ua hemna coma Olimpia. Eth rumor des mies naues relacions s'escampilhèc lèu.

Era madeisha Prudencia se deishèc enganhar pes aparences arribant a pensar que m'auia desbrembat complètament de Margarita. Aguesta, sigue qu'endonviaue era causa deth mèn procediment, sigue que s'enganhèsse coma totes es autes, contestaue damb grana dignitat a guairi mesprètz li hèja jo cada dia. Se sabie que patie interiorament, pr'amor que, quinssevolh que la vedesse, la trapaue cada còp mès trista e mès desmilhorada. Eth mèn amor, que s'auie exaltat enquiath paroxisme der òdi, gaudie ara vista d'aquest patiment contunhat. Qu'arribè fòrça viatges a

èster un crudèu infame. Margarita me dirigie quauques guardades tan suplicantes, que m'avergonhaua deth papèr que volia representar tu per tu, e auec moments que sentí desirs de demanar-li perdon.

Aguesti desirs èren fugaci coma er arrai; mès Olimpia, que deishant de cornèr tot sentiment d'amor pròpri, comprenie que hènt mau a Margarita, obtierie de jo tot aquerò que volesse, se compladie en mortificar-la, cada còp que n'auie era escadença, damb aguesta obstinada covardia des anmes servils e innòbles.

Margarita deishèc d'anar as balhs e ath teatre, evitant trapar-se damb nosati; alavetz es anonims seguiren as provocacions dirèctes, e non auec cap manca de respècte que non mos compladérem en publicar, autant Olimpia coma jo madeish, per çò que hège ara prauba Margarita.

Cau èster hòl entà arribar a taus extrèms. Jo me sentia coma er òme que, en auer-se embriagat damb un vin dolent, se trape possat per ua d'aguestes exaltacions nervioses qu'en eres era man ei capabla de cométer un crim sense qu'er enteniment cuelhe part en aquerò. Ça que la, jo patia tanben terriblament. Era cauma sense mesprètz, era dignitat sense mesprètz, que Margarita contestaue a toti es mèns atacs, qu'ena sua conducta arreconeishia era sua superioritat, m'irritauen e exaltauen encara mès contra era.

Ua tarde qu'Olimpia auie anat sabi pas on e s'auie trapat damb Margarita, non volec aguesta perdonar ara joena pèga que l'insultaue, e arribèren es causes enquiath punt que Olimpia auec de retirar-se en tot cedir-li eth lòc, que d'eth se heren a vier estavanida ara prauba Margarita; arribèc aquera, furiosa, a condar-me aquero que s'auie passat, en tot dider-me que Margarita, quan la vedec soleta, auie volgut resvenjar-se de que siguesse era mia aimanta, e qu'ère de besonh que jo l'escriuessa en tot hèr-li veir qu'autant ena mia preséncia coma luenh d'era, auie de respectar ara hemna que jo estimaua.

Me semble que non cau dider-vos qu'auí er atreviment de consentir e qu'en ua carta que l'escriuí ara seguida, estampè es paraules mes dures, amargantes e insultantes, que podí trapar.

Aguest còp ère ja massa fòrt entà qu'era malerosa malauta lo podesse tier en silenci.

Pensant recéber ua responsa, m'estè ena mia casa pendent tot eth dia.

Tad aquerò des dues sonèc era campaneta e dempús vedí entrar a Prudencia.

Sagè d'aparentar indiferéncia entà preguntar-li a qué li deuia jo er aunor dera visita, mès era Duvernoy que, contra eth sòn costum, non venguie alègra, me didec prigondament esmoiguda, que des dera mia tornada, ei a díder, de hège tres setmanes, non auie deishat escapar era escadença entà shordar a Margarita; qu'ère malauta, e qu'era scèna deth dia anterior e era mia carta l'auien prostrat en lhet.

Aquerò volie díder, sense colpar-me d'arren, que Margarita, la manaue entà dider-me que non auie ja ne fòrça morau ne fòrça fisica entà suportar es patiments que jo li costaua.

- Qu'era senhoreta Gautier, li didi a Prudencia, me hèsque enlà dera sua casa, qu'ei en sòn dret, mès non consentirè jos cap desencusa qu'insulte ara hemna qu'estimi.
- Estimat amic, didec era Duvernoy, actuatz jos era influéncia d'ua hemnòta sense còr ne talent; podetz èster enamorat d'era, mès aquerò non ei cap motiu entà hèr patir a ua prauba hemna malauta e indefensa.
- Com? Que m'envie era senhora Gautier ath sòn comde N…e eth partit serà parièr.
- Pro sabetz que non ac harà. Deishatz-la en patz, estimat Armando, pr'amor que ne sò segura de qué se la vedéssetz cuelheríetz vergonha de com la tractatz. Qu'ei esblancossida, tossís molt e… ja pòc se pòt demorar d'era.

E Prudencia m'estirèc era man higent:

- Anatz a veder-la, era vòsta visita la padegarà.
- Que non voi trapar-me damb eth senhor de N…

- Eth senhor de N…jamès ei ena sua casa. Margarita non lo suporte.
- S'era vò veder-me, ja sap a on demori; que vengue s'ac desire, pr'amor que jo non botarè es pès en aquera casa.
- La receberatz ben?
- Perfèctament.
- Donques lèu ne sò segura de que vierà.
- Que vengue.
- Gesseratz aué?
- Non, serè en casa pendent tota era net.
- L'ac vau a díder.

Prudencia gessec.

Pòs te creir que ne me'n brembè d'escriuer-li a Olimpia entà dider-li que non anaria a veder-la aquera net; tau ère era afeccion que l'auia ad aguesta joena que damb era a penes passaua ua net ara setmana. Era, dera sua part, me pensi que se consolaue dera mia abséncia damb un cèrt actor de sabi pas quin teatre.

Ordenè alugar eth huec en totes es abitacions e li didí adiu a José. Me n'anè a dinar e tornè de seguit.

Non vos posqui pintar es diuèrses impressions qu'experimentè pendet ua ora que siguí solet. Quan tad aqurò des nau enteni picar, totes se concentrèren en ua emocion tau, qu'en tot anar tara pòrta entà daurir, me vedí obligat a emparar-me contra era paret, donques que me pensaua que queiguia.

Erosament, era avant-sala ère un shinhau escura e era alteracion des mies faccions siguec mens perceptibla.

Margarita entrèc.

Vestie de nere e anaue caperada damb un vel. A penes podí arreconéisher era sua cara dejós der encaish.

Passèrem en salon e se lheuèc eth vel.

Ère esblancossida coma un cadavre.

- Que sò aciu, Armando, me didec, volietz veder-me e è vengut.

E deishant qùèir eth sòn cap entre es dues mans, s'estarnèc en somics. M'apressè ada era e li didí damb votz alterada:

- Qué vos cau?

Sarrèc era mia man sense contestar-me, pr'amor qu'es plors estofauen era sua votz. Passadi es prumèrs moments e en auer-mos padegat un shinhau, me didec:

- Que m'auetz hèt patir fòrça, Armando, e jo non vos è costat cap mau.
- Non?, repliquè damb un arridolet amargant.

Sabi pas se bèth còp auetz experimentat o s'experimentaratz, aquerò que jo sentia en preséncia de Margarita. Eth darrèr viatge que venguec ena mia casa, s'auie seigut en madeish lòc que venguie de seir-se, non i auie cap auta diferéncia d'un còp ar aute qu'era d'auer estat era aiimanta de un aute òme; d'auti pòts que non eren es mèns auien heregat es sòns, qu'entada eri, a maugrat mèn, se me n'anaue era anma, pr'amor qu'a tot darrèr, jo adoraua ad aquera hemna autant o mès qu'abans.

Era complicacion dera mia situacion m'empedie parlar der objècte que l'auie amiat ena mia casa: Margarita, en tot comprenè'c, se m'auancèc e didec:

- Que vengui a shordar-vos, Armando, pr'amor que me cau demanar-vos dues causes: en prumèr lòc, perdon per aquerò que li didí ager a Olimpia, e en dusau lòc cleméncia per aquerò que dilhèu encara ètz decidit a mortificar-me. De bon voler o non, dempús dera vòsta

tornada m'auetz hèt tan de mau, que ja non poiria tier era quatau part des emocions qu'enquia aué è experimentat. Auratz pietat de jo, vertat? Compreneratz qu'entà un òme de sentiments nauti, i a ocupacions mès dignes que resvenjar-se d'ua prauba hemna malauta e trista. Cuelhetz era mia man; vedetz se com uscle. Qu'è fèbre, è deishat eth lhet entà vier a demanar-vos, non era vòsta amistat, senon era vòsta indiferéncia.

Efectivament, en cuélher era man der Margarita, sentí er ardor dera fèbre que se l'avalaue, mentre era prauba s'estrementie de hered jos er abric de velot. Hí rodar eth fautuélh que s'estaue enquiara humeneja.

- Ignoratz tot aquerò que patí, repliquè, era net que dempús d'auer-vos demorat en bades en Bougival, anè a París a cercar-vos e non trapè qu'aquera extravaganta carta que lèu me hec tornar hòl. Com podéretz enganhar-.me!, Margarita, a jo, que vos estimaua tan!
- Non discutigam aquerò, Armando, que non è vengut enta rebrembà'c, è vengut a veder-vos, non coma enemic, e è volgut sarrar un aute còp era vòsta man.Vaquí toti es mèns prepausi. Auetz ua aimanta joena e beròia, diden que l'estimatz, sigatz erós damb era e desbrembatz-me.
- E vos ètz molt erosa?
- Te semble que ne sò, Armando? Non aumentetz eth mèn dolor, donques que milhor qu'arrés sabetz quina ei era sua causa e extension.
- S'ètz malerosa, coma me didetz, sonque de vos depen non èster-ne
- Non, amic mèn, non, es circonstàncies, mès poderoses que jo, dominèren era mia volontat. Aubedí, non as mèns instints de disipacion coma supausatz, senon a ua necessitat grèu e a ua rason que bèth dia saberatz e que cambiaràn alavetz eth vòste mesprètz o òdi en agraïment e perdon.
- Per quin motiu, donc, m'amagatz era vertat?
- Perque non poirie restablir es nòstes relacions e vos aluenhaire dilhèu mès de persones que damb eres non vos auetz d'enemistar.
- Quines persones son aguestes?
- Non vos ac posqui díder.
- Alavetz mentitz.

Margarita se lheuèc, en tot filar-se de cap ara pòrta.

Non podia contemplar sense emocionar-me aqueth mut e expressiu dolor. Creishie era mia emocion en comparar interiorament aquera hemna esblancossida e plorosa, damb era joena, alègra e decidida, que se burlèc de jo en teatre dera *Opera*.

- Non gesseratz, didí, en tot botar-me deuant dera pòrta.
- Per qué?
- Perque a maugrat de tot çò que m'as hèt patir, t'estimi encara hòlament e voi que sigues ath mèn costat.
- Entà dider-me adiu deman, non ei vertat? Non, ei impossible. Es nòsti destins se separèren, non sagem d'amassar-les de nauèth. Non volgatz acabar en tot mespredar-me donques que, de moment, solet m'auetz en òdi.
- Non, Margarita, exclamè en sénter renéisher tot eth mèn amor e es mèns rebrembes ath contacte damb aquera hemna. Non, ac desbrembarè tot e tornaram a èster tan erosi coma mos auíem prometut ester-ne.

Margarita hec un movement de dobte e didec:

- Que sò era vòsta esclaua, hètz de jo çò que volgatz, aciu que m'auetz.

E en tot trèir-se eth chapèu e er abric, les lancèc sus eth sofà, començant a descordar-s còp sec eth vestit, donques que per ua des reaccions freqüentes en malauties coma era sua, era sang li pujaue en cap e la sufocaue.

Ad aquerò seguic ua tos seca e roncalhosa.

- Ordenatz que diguen adiu ath cochèr, repliquèc Margarita

Jo madeish baishi a balhar era orde.

Quan pugè, trapè a Margarita estirada ath costat dera humeneja; es sòns dents carrinclauen de hered.

La cuelhí en braça, la despolhè sense que hesse un solet movement e l'ajacè en mèn lhet, gelada coma un marme.

Me seiguí ath sòn costat procurant entornar-li eth calor damb es mies amorasses. Era arrie amarament sense prononciar ua soleta paraula.

Ò, quina net tan extraordinaria siguec aquera! Tota era vida de Margarita semblaue concentrar-se enes punets cauds que me prodigaue, e jo l'estimaua tan, qu'ath miei des transportaments d'aqueth amor excepcionau me preguntaua interiorament se l'auia d'aucir entà que jamès podesse èster de un aute òme.

Un mes d'amor coma eth d'aquera net, e non aurien quedat senon es ombres des nòsti còssi e eth rebrembe des nòstes anmes.

Eth dia mos cuelhec desvelhats.

Margarida ère livida; non deishaua anar un soleta paraula, gròsses lèrmes baishant de quan en quan des sòns uelhs, s'arturauen enes sues caròles, ludentes coma diamants; es sòns cansadi braci se daurien en cada moment entà sarrar-me, e tornauen a quèir sense fòrça sus eth lhet.

Arribè a pensar que podia arribar a desbrembar guaire s'auie passat des dera mia partida de Bougival, e li didé a Margarita:

- Vòs que mo n'anem, que hujam de París?
- Non, non, me didec coma espaurida per aquera idèa, seríem molt desgraciadi. Jo ja non te posqui hèr erós, mès, mentre me rèste ua bohada de vida, serè era esclaua des tòns capricis. Tostemp e a quinsevolh ora deth dia o dera net que me volgues, vene, serè tua; mès non volgues amassar eth mèn futur ath tòn, seríes molt desgraciat e me haries mès desgraciada a jo. Encara sò e serè pendent bèth temps beròia, profita era mia beresa, mès non demanes mès.

Quan auec partit, m'espaurí dera solitud que me trapè. Dues ores dempús, èra encara seigut ath costat deth lhet que venguie de deishar, en tot contemplar eth uet dera sua forma. Com sentie eth mèn còr eth deth sòn esperit, preguntant-me qué serie de jo entre era mia gelosia e eth amor.

Tàs cinc me dirigí instintivament entath carrèr Antin.

Nanina gessec a daurir era pòrta.

- Era senhora non pòt receber-vos, me didec un shinhau trebolada.
- Per qué?
- Perque ei damb era eth senhor comde de N… e a ordenat que non se perméter entrar ad arrés.
- Plan ben, gasulhè, me n'auia desbrembat.

Tornè entara mia casa coma un òme embriag, e, sabetz se qué hi pendent aqueth moment de delèri? sabetz se qué hi? Pensant qu'aquera hemna se'n burlaue de jo, me la representè damb era sua inviolabla entrevista damb eth comde, en tot repetir-li es madeishes frases e es madeishes amorasses que m'auie prodigat pendent era net, e cuelhent un bilhet de cinc cents francs, l'ac remetí en ua carta que didie atau:

"Aguest maitin auetz partit tan d'ora, que me'n desbrembè de pagar-vos.

Vaquí er impòrt dera vòsta visita."

Enviada ja era carta ath sòn destin, gessí dera mia casa coma entà amagar-me deth racacòr de semblabla infàmia.

Anè a veir a Olimpia, ara quau trapè provant-se uns vestits e que, quan siguérem solets, cantèc entà distrèir-me, quauques estròfes obscènes.

Aquest qu'ère eth vertadèr estil dera hemna sense vergonha, còr ne talent, damb relacion a jo, se compren, donques qu'ère plan possible que un aute òme auesse passat damb era ua net semblabla ara que jo auia passat damb Margarita.

Me demanèc sòs, les ac balhè, e liure ja de poder retirar-me, tornè ena mia casa.

Margarita non auie contestat ara mia carta.

Non cau que vos diga guaire cansat passè tot eth dia a vier.

Tàs sies e mieja dera tarde, un mosso me hec a vier un embolh, laguens deth quau i ère era mia carta e eth bilhet de cinc cent francs.

- Qui vos a autrejar aquerò? preguntè ad aqueth òme.

Ua senhora que, acompanhada d'ua sirventa, anaue a partir ena diligéncia de Boulonge, e m'encarguèc que non l'amiessa ath sòn destin enquia qu'eth carruatge s'auesse metut en marcha.

Partí corrent entara casa de Margarita.

- Era senhora, me didec eth portèr, a gessut entà Anglaterra aguesta tarde tàs sies.

Ja arren me podie retier en París, ne er amor ne er òdi. Tantes emocions m'auiien anequelit. Un des mèns amics anaue a hèr un viatge entà Orient, obtenguí eth permís deth mèn pair, ath delà de quauqui sòs e cartes de recomancion, e tàs ueit o dètz dies dempús m'embarcaua en Marselha.

En Alexandria m'en sabí per un agregat dera embaishada ath quau auia vist beth còp ena casa de Margarita, der estat alarmant dera malautia dera malerosa joena.

Alavetz l'escriuí ua carta ara quau balhèc era contestacion que sabetz e que recebí en Tolon.

Me botè en camin inmediatament e ja sabetz tot çò d'aute.

Ara ja non vos rèste que liéger es pòques pagines que m'autregèc Julia Dupart, es quaus son eth complement indispensable de guaire vengui de referir-vos.

CAPITOL XXV

Cansat Armando damb era sua longa relacion, interrompuda sonque pes lèrmes, deishèc quèir eth front entre es sues mans e barrèc es uelhs, ja siguesse entà meditar, ja entà cuélher eth saunei, dempús d'auer botat ena mia man es huelhes escrites per Margarita.

Lèu lèu ua alendada un shinhau mès rapida, me demostrèc qu'Armando dormie, damb aguest saunei leugèr qu'esbugasse eth mendre bronit.

Vaquí çò que liegí e que transcriui sense híger ne trèir ua soleta sillaba.

"15 de deseme.

Hè tres o quate dies que patisqui fòrça. Aguest maitin non me sò pogut lheuar; eth temps ei ombriu, sò trista, non è ad arrés ath mèn costat e pensi molt en tu, Armando, e tu, a on ès mentre t'escriui aguestes linhes? Luenh de París, fòrça luenh, segontes m'an dit, e dilhèu t'auràs ja desbrembat de Margarita. Se passe çò que se passe, sigues erós, tu ath quau deui es solets moments erosi dera mia vida.

Non posqui resistir eth desir d'explicar-te era mia conducta, e t'escriuí ua carta, mès, escrita per ua hemna dera mia classa, pòt semblar ua mentida, se non ei qu'era mòrt la santifique damb era sua

autoritat e que, en sòrta d'èster ua simpla carta se convertisque en ua confession.

Aué me trapi molt mau, posqui morir d'aguesta malautia, pr'amor que tostemp è auut era presentida de qué morirè joena. Era mia mair moric deth pièch, e eth gènre de vida que jo è amiat a degut agreujar aguesta predisposicion, soleta erencia que se m'a legat; mès non voi morir sense abans hèr-te sabe se com sò; per si bèth còp, quan ages tornat, penses encara ena prauba joena ara quau estimères.

Te repetisqui eth contengut d'aquera carta qu'è eth plasèr de tornar-la a escríuer, entà autrejar-me ua naua pròva dera mia justificacion.

Rebrembaràs, Armando, qu'era arribada deth tòn pair mos cuelhec en Bougival, rebrembaràs tanben eth terror involuntari qu'era sua arribada me costèc e era scèna qu'auec lòc entre tu e eth, e que me condères pendent era net.

A londeman, mentre tu ères en París demorant ath tòn pair, que non tornaue, venguec un òme ena mia casa e m'autregèc ua carta deth senhor Duval.

En aquera carta, que te mani amassa damb aguesta, me suplicaue que m'aluenhèssa de tu pendent tot eth dia damb ua desencusa quinsevolh, e que lo recebessa jo ada eth. Me didec qu'auíem de parlar solets, e me suplicaue, sustot, que non te didessa arren de tot aquerò.

Ja sabes damb quina insisténcia te demanè que tornèsses entà París a londeman.

Hège ua ora que te n'auies anat quan arribèc eth tòn pair. Non díderè era impressions que me costèc eth sòn sevèr anament. Eth tòn pair ère embolhat des ràncies teories, que segontes eres quinsevolh hemna dera mia classa ei un èsser sense rason, ua sòrta de maquina entà recéber sòs, prèsta tostemp, coma es maquines de hèr, a trincar era man que se l'aprèsse, e a destruir, sense pietat ne discerniment, ad aqueth que la hè víuer e obrar.

Era carta deth tòn pair ère molt atentiua, damb er in de qué no me remissa a receber-lo, mès personaument non se presentèc enes madeishes formes que m'auie escrit. Es sues prumères paraules sigueren fòrça orgulhoses e impertinentes, e pretenec arribar as menaces, metent-me, en cas de rebrembar-li qu'ère ena mia casa e que non deuia balhar-li compdes dera mia manèra d'èster, senon solet dera sincèra afeccion que sentia peth sòn hilh.

Alavetz semblèc padegar-se un shinhau e comencèc a dider-me que non podie consentir pendent mès temps qu'eth sòn hilh s'arroïnèsse per tòrt mèn, que positivament jo èra beròia, mès que, per mès que ne siguessa, non m'auia de servir dera mia beresa entà aucir er avier deth sòn hilh.

Aguesta acusacion sonque auie ua responsa, non ei vertat? mostrar-li es pròves de qué, des de qu'èra era sua aimanta, non auia ometut cap sacrifici entà ester-te fidèu ne demanar-te mès sòs qu'eth que podies autrejar. L'ensenhè es paperetes deth Mont de Pietat, es documents des persones as quaus auia venut es objèctes que non auia pogut empenhar, expausè era mia decision de des.hèr-me de toti es mòbles entà pagar es mèns deutes, e atau poder víuer ena tua companhia sense èster massa costosa entà tu. Li hi saber es nòstes projèctes, e acabèc en tot cenvencer-se e m'alonguèc era man en tot demanar-me perdon pes formes brusques q'auie parlat ath començament.

Dempús higec:

Ara, senhora, non per inculpacions ne menaces senon per supliques, sajarè obtier de vos un sacrifici màger que toti es qu'enquia ara auetz hèt peth mèn hilh.

Tremolè damb aguest preambul.

Eth tòn pair s'apressèc a jo, me cuelhec ambdues mans e seguic damb ton afectiu:

Non autregetz ua interpretacion torçada, hilha mia, ad aquerò que vos vau a díder, comprenetz qu'a viatges era vida a necessitats crudèus entath nòste còr, mès qu'ada eres mos cau someter-mos. Qu'ètz brava, e era vòsta anma ei generosa e desconeishuda de moltes hemnes que dilhèu mos mespreden sense valer çò que vos valetz; mès pensatz e compreneratz qu'ath cant dera aimanta i a

era familha, que per dessús der amor i a es obligacions, qu'ara edat des passions la succedís era edat qu'en era er òme, entà èster respectat, li cau èster solidament constituit en ua posicion legau. Eth mèn hilh ei mancat de bens de fortuna, e ça que la, a decidit her-vos donacion dera eréncia dera sua mair. S'acceptèsse de vos eth sacrifici que voletz impausar-vos, eth sòn aunor e dignitat, afectadi, l'obligarien a her-vos a cambi era mentada donacion, que vos botarietz tostemp ar abric de quinsevolh adversitat, mès non posqui consentir semblable sacrifici, pr'amor qu'eth mon que non vos coneish, supausarie eth mèn consentimnent, ua degradacion qu'eth nòm qu'amiam li cau refusar. Non les importarie saber s'Aramando vos estime, o se vos l'estimatz, qu'aguest doble amor ei ua felicitat entada eth e ua reabilitacion entà vos; veirie solet qu'Armando Duval a permetut qu'ua concubina, perdonatz-me, hilha mia, aquerò que me veigui ena obligacion de dider-vos, venesse per eth guairi possedie. Dempús vierie, non ac dobtetz, eth dia des reconvencions e deth penaïment, e alavetz vos traparíetz agarradi per ua cadia que non poiríetz trincar.

Qué haríetz alavetz?

Era vòsta joenessa s'aurie acabat, eth futur deth mèn hilh serie esbauçat, e jo, eth sòn pair, sonque receberia d'un des mèns hilhs eth guerdon que demori des dus.

Qu'ètz joena, beròia, era vida vos arrís e podetz consolar-vos. Per çò dera vòsta noblesa d'anma, eth rebrembe d'ua bona accion redimirà gran part deth vòste passat; des de qué Armando vos estime, se n'a desbrembat complètament de jo, en sies mesi l'è escrit quate còps, e eth non a pensat en contestar-me un solet còp. M'auria volgut morir sense qu'eth se'n sabesse!

Per mès que vos ajatz prepausat víuer retirada e modestament, Armando, que vos estiime, non volerà condenar-vos ara posicion qu'era sua escasa fortuna vos permete, e que non ei ar arras dera vòsta beresa. Qui sap se qué harie en aguest cas entà milhorar-vos? Sai qu'a jogat, sai tanben que vos ac ignoratz, mes compreni que, en un moment d'embriaguesa aurie pogut pèrder ua part d'aquerò que jo en tot recuélher pendent molti ans entara mia hilha, entada eth e entath repaus des mèns darrèrs dies. Aquerò qu'a pogut passar abans poirie tornar a passar encara.

E dempús, n'ètz segura de qué era vida que li sacrificaríetz non tirarie de nauèth? N'ètz segura de qué vos, que l'estimatz ara, non estimaratz a un aute? Non patiríetz, en fin, es obstacles qu'es vòstes anteriores relacions botarien ara tranquillitat deth vòste aimant, e es quaus non poiríetz sauvar, se damb era edat es idèes d'ambicion succedissen as sauneis d'amor?

Pensatz tranquillament guaire vos digui, senhora. Estimatz a Armando. Plan, donc, demostratz-l'ac dera soleta manèra que vos rèste entà demostrar, ei a díder, sacrificant eth vòste amor ath sòn futur. Cap desgràcia a arribat enquia ara, mès damb eth temps arribarie e dilhèu plan mès grana que m'imagini ara. Armando pòt auer gelosia de quiinsevolh des que vos an estimat, lo pòt provocar, lutar damb eth, e a tot darrèr pòt èster mòrt. Pensatz, se per malastre arribèsse aguest cas, guaire patiríetz deuant d'aguest pair, que vos demanarie compdes dera vida deth sòn hilh.

Fin finau, vos cau sabè'c tot, hilha mia, pr'amor qu'encara non vos ac è dit tot; sabetz eth principau motiu que m'a amiat entà París. Vengui de dider-vos qu'è ua hilha joena, beròia, pura coma un àngel, tanben estime e a hèt deth sòn amor er encantament dera sua vida. L'ac è escrit a Armando, mès calat absoludament en vos, non m'a contestat. Era mia hilha va a maridar-se, va a amassar-se damb un òme qu'estime, e a entrar en ua familha aunèsta, que tanben vò que tot sigue aunèst ena mia. Es parents der òme que va a ester eth mèn gendre se n'an sabut de com viu Armando en París. E m'an comunicat que retiraràn era paraula balhada s'Armando non càmbie de manèra de víuer. Era sòrt d'ua mainada, que non vos a hèt cap de mau, ei enes vòstes mans.

Auetz eth dret e vos sentetz damb fòrça entà destruir-la? Margarita, en nòm deth vòste amor e deth vòste penaïment, autrejatz-me era felicitat dera mia hilha.

Jo ploraua en silenci escotant aqueres reflexions que m'auia hèt diuèrsi còps, e qu'en boca deth tòn pair encara agarrauen un aspècte mès seriós e enquia e tot urgent. Jo me didia a jo madeisha aquerò qu'eth tòn pair non s'atrevie a dider-me e que, solide, auec vint còps enes sòns pòts; ei a díder: que

jo non èra mès qu'ua concubina e que quinsevolh que siguesse era denominacion que se balhèsse as nòstes relacions, aurie tostemp era aparença deth calcul, qu'eth mèn passat non me balhaue eth dret a demorar semblable futur, e que cuelhia ua responsabilitat ara quau es mèns costums e era mia reputacion restauen quinsevolh garantida. Finaument, Armando, jo t'estimaua fòrça, e era manèra pairau qu'eth tòn pair me parlaue, es sentiments casti qu'invocaue, eth desir d'obtier era estimacion d'aqueth nòble ancian, era seguretat de reconquistar mès tard era tua, tot amassa desvelhaue en mèn còr sentiments sublims que s'agranien deuant des mèns pròpris uelhs, en tot inspirar-me idèes santes e desconeishudes per jo enquia alavetz. Quan pensaua qu'arribarie un dia qu'en eth aqueth ancian que m'imploraue peth futur deth sòn hilh, diderie ara sua hilha qu'amassèsse eth mèn nòm as sues oracions, coma eth nòm d'ua amiga misteriosa, m'enorgulhie de tau manèra que me sentia capabla der eroïsme.

Dilhèu era exaltacion deth moment auie exagerat era realitat des impressions qu'experimentaua, mès çò de cèrt ei qu'aguesti naui sentimnents artenheren que non escotèssa es conselhs que me daue eth rebrembe des dies erosi passadi ath tòn costat.

Plan ben, cavalièr, li didí ath tòn pair, secant-me es lèrmes. Credetz qu'estimi ath vòste hilh?

Òc, responèc eth senhor Duval.

E damb un amor desinteressat e sense limits?

Òc.

Credetz que jo auia hèt d'aguest amor era esperança e er ideau deth perdon dera mia vida?

Ne sò segur d'aquerò.

Plan, donc, cavalièr, abraçatz-me un còp coma abraçaríetz ara vòsta hilha, e vos juri qu'aguesta abraçada, era soleta segurament casta abraçada qu'aurè recebut, me balharà fòrces contra eth mèn amor e qu'abans de ueit dies eth vòste hilh serà ath vòste costat, dilhèu malerós pendent bèth temps, mès guarit entà tostemp deth sòn amor.

Nòbla creatura, exclamèc eth vòste pair, en tot punar-me en front, vatz a sajar ua accion meritòria que Diu vos tierà en compde, encara que cranhi que non artenheratz arren deth mèn hilh.

Ò, padega-vos, senhor, arribarà a odiar-me.

Qu'ère de besonh botar ua barrera insuperabla entre nosati.

L'escriuí a Prudencia en tot dider-li qu'acceptaua es proposicions deth comde de N… e que li didesse qu'aquera net soparíem amassa.

Barrè era carta, e sense dider-li eth sòn contengut, l'autregè ath tòn pair, entà que l'envièsse ath sòn destin tanlèu siguesse de tornada en París.

Me preguntèc, totun, eth sòn contengut.

Era felicitat deth vòste hilh, contestè.

Eth tòn pair m'abracèc per darrèr viatge. Sentí quèir sus eth mèn front dues lèrmes d'agraïment que sigueren coma eth baptisme des mies colpes passades, e en moment que consentia amassar-me a un aute òme, m'enorgulhia pensant que mejançant aquera naua fauta lauraua era tua felicitat.

Qu'ère molt normau, Armando, tu m'auies dit qu'eth tòn pair ere er òme mès aunèst e leiau deth mon.

Eth senhor Duval pugèc en coche e s'aluenhèc.

A maugrat de tot jo èra hemna e t'adoraua. Quan tornè a veder-te, no podí deishar de plorar, mès non cambiè era mia decision.

Obrè ben? Aquerò ei çò que me pregunti aué que me trapi malauta en un lhet que probablament non abandonarè senon damb era vida.

Sigueres testimòni de çò qu'experimentè a mida que s'apressaue era ora dera nòsta separacion; eth tòn pair non ère aquiu entà ahiscar-me valor, e i auec un moment que siguí a man a condar-t'ac tot; autant m'orrificaue era idèa de qué me mespredaries e m'aborriries.

Vau a dider-te, Armando, ua causa que dilhèu non te la creiràs, e ei que li demanè a Diu que me balhèsse fòrces, e era pròva de qué acceptèc eth mèn sacrifici ei que l'amiè a tèrme sense trantalhar.

Aquera terribla net e pendent eth sopar me calèc tanben arreforti-me, perque non volia saber aquerò qu'anaua a hèr: tan pòca confiança auia en jo madeisha.

Atau, donc, beuí entà desbrembar e artenhí eth mèn objectiu. De tau manèra, qu'a londeman, en her-se dia, me desvelhè ena casa deth comde e enes sòns braci.

Aguesta ei tota era vertat amic mèn, jutja e perdona-me coma jo te perdoni tot eth mau que m'as costat des d'aqueth dia."

CAPITOL XXVI

"Tot çò que s'a passat des d'aquera net fatau, ac sabes tan ben coma jo: mès aquerò qu'ignòres, aquerò que non ei possible qu'ages pogut imaginar, ei tot çò qu'è patit des dera nòsta separacion.

M'en sabí de qué eth tòn pair se t'auie hèt a vier; mès coma me pensaua que non poiries víuer massa temps separat de jo eth dia que te trapè enes Camps Elisis m'emocionè, encara que non m'estranhè.

Alavetz comencèc aquera sòrta de dies, cada un des quaus gravaue eth mèn còr damb eth pes d'un nau insult vengut de tu. Insults que jo recebia damb cèrta alegria, perque ath delà d'èster ua pròva de qué m'estimaues, me vantaue era idèa de qué coma mès me mortiquèsses, mès grana seria deuant des tòns uelhs eth dia que t'en sabesses dera vertat.

Non t'admires d'aguest martiri acceptat, Armando, pr'amor qu'er amor que me tengueres auie desvelhat era noblesa deth mèn còr enquiar entosiasme.

Ça que la, me cau cohessar-te que non siguec aquerò òbra d'un moment.

Entre era execucion deth sacrifici que m'impausè e era tua tornada passèc un cèrt temps, pendent eth quau me siguec de besonh recórrer a mejans fisics entà non tornar-me lhòca. Prudencia te dicec que jo non mancaua a cap hèsta ne a cap balh o orgia que podessa assistir.

Auia era esperança e eth desir d'aucir-me rapidament a truca d'excèssi, e me pensi que non anaua enganhada. Era mia salut s'anèc trincant cada còp mès. E eth dia que venguec a demanar-te perdon en nòm mèn era amiga Duvernoy, jo me sentia de vertat aclapada fisica e moraument.

Non voi rebrembar-te, Armando, era manèra que corresponeres ara darrèra pròva d'amor que podí autrejar-te, ne er otratge que damb eth heres enlà de París ara hemna que, lèu moribunda, non podec resistir er encantament dera tua votz quan li demanères ua net d'amor, e que, coma ua insensata, credec per un moment poder júnher de nauèth eth passat damb eth present.

Qu'auies tot eth dret de hèr aquerò que heres, Armando: cap net m'a estat pagada ne m'a costat tan cara coma aquera!

Alavetz ac abandonè tot. Olimpia me substituic en amor deth comde de N… e s'encarguèc, segontes m'an condat dempús, de hèr-li saber eth motiu dera mia hujuda.

Eth comde de G… se trapaue en Londres. Qu'ei ua d'aguestes persones que, autrejant, solet, ar amor damb hemnes dera mia classa, era importància que hè deth madeish un agraiu divertiment resulten tostemps amics des hemnes qu'an estimat, e non senten per eres cap tipe d'òdi, donques que jamès an sentut gelosia; ei, en fin, un d'aguesti aristocrates que solet mos daurissen ua part deth sòn còr encara que mos daurisquen tota era sua pòcha.

Siguec eth prumèr que pensè, e corrí ara sua cèrca. Me recebec perfèctament, mès ère en Londres er aimant d'ua hemna deth gran mon; e cranhent comprometer-se se siguessa jo ath sòn costat, me presentèc as sòns amics, que me convidèren a sopar, e dempús un d'eri se me hèc a vier damb eth.

Qué auia de hèr?

Aucir-me? Aquerò aurie estat cargar sus era tua vida, que deu èster erosa, un racacòr inutil. Ath delà, entà qué suicidar-me quan era mòrt ère ja tan apròp?

Passè ar estat de causa, sense pensament ne volontat; viuí pendent un temps coma un automata; dempús tornè entà Paris e preguntè per tu, e me dideren qu'auies començat un long viatge.

Arren, donc, me retenguie ja: era mia existéncia tornèc a èster aquerò qu'auie estat abans de coneisher-te. Sagè de conquistar de nauèth era amistat deth duc; mès jo auia herit prigondament eth sòn amor pròpri, e es vielhs non supòrten cèrtes causes, solide perque se n'encueden de qué non son etèrns. Era mia malautia auançaue cada dia, èra esblancossida, trista e sustot aflaquida. Es òmes que crompen er amor examinen era mercaderia abans de cuelher-la, e, coma que i auie en París hemnes milhor conservades, mès alègres e mès trendes que jo, comencèren a desbrembar-se'n de jo. Vaquí eth mèn passat enquia ager.

Aué me trapi grèument malauta. L'è escrit ath duc demanant-li sòs, perque non n'è, pera quau causa, solide, an vengut es creditors a presentar-me es sòns compdes damb vertadèra fòrça. Me contestarà eth duc? Per qué non ès en París, Armando? Tu vieries a veder-me e es tues visites me consolarien."

20 de deseme

Hè un temps òrre; ei en tot nheuar; me trapi soleta en casa. Era fèbre me domine de tau sòrta, que ja hè tres dies que non è pogut escríuer ua soleta paraula. Arren de nauèth, amic mèn, demori en vaganaut cada dia recéber ua carta tua, pr'amor que non arribe jamès, e dilhèu non arribarà jamès. Sonque as òmes vos an autrejat era fòrça de non perdonar.

Eth duc tanpòc m'a contestat ara darrèra carta.

Prudencia a tornat a començar un aute còp es sòns viatges ath Monte de Pietat.

Non dèishi de sagnar. Ò, quina pena te balharie eth hèt de veder-me! Qu'ès molt erós de víuer jos un cèu templat, en non auer, coma jo, tot un iuèrn de gèu sus eth pièch! Aué m'è lheuat un moment e a trauèrs des cortines dera hièstra è vist córrer aguesta vida agitada de París, que damb era è trincat entà tostemp.

È arreconeishut quauqui ròstres qu'an passat leugèrs, alègres, indiferents. Degun d'eri a lheuat es sòns uelhs entàs mies hièstres. Ça que la, an vengut diuèrsi joeni a inscríuer es sòns nòms ena lista. Un aute viatge que siguí malauta, m'en brembi que tu non me coneishies, que solet auies obtengut de jo un mesprètz eth dia que te vedí per prumèr viatge; e venguies cada maitin a informar-te dera mia salut. Torni a èster malauta: auem viscut sies mesi amassa. È sentut per tu tot er amor que jo posqui abrigar e guaire podie autrejar-te eth còr d'ua hemna apassionada. E aué ès luenh e me maudides, dilhèu, e non m'arribe de tu ua soleta paraula de consolament. Ne sò segura de qué solet er azard pòt motivar tan terrible abandonament, pr'amor que se siguesses en París non te separaries un solet instant deth cabeçau deth mèn lhèt."

23 de deseme

"Eth mètge me proïbís escriuer cada dia, perque, efectivament, es mèns rebrembes non hèn mès qu'aumentar era fèbre que me consumís. Ager recebí ua carta que me hec molt de ben, mès pes sentiments qu'exprimie que pera ajuda materiau que proporcionaue. Per tant, aué ja posqui escriuer-te. Era carta ère deth tòn pair e didie aquerò:

Senhora,

Vengui de saber-me'n qu'ètz malauta. Se me trapèssa en París anaria jo madeish a preguntar per vos; s'eth mèn hilh siguesse aquiu, li dideria qu'anèsse a saber-se'n dera vòsta salut. Mès non m'ei possible gésser de D… e Armando ei a sèt centes lègues d'aciu.

Permetetz-me, senhora, que vos diga guaire m'afligís era vòsta malautia, e credetz enes vòts sincèrs que hèsqui peth vòste restabliment.

Un des mèns milhors amics, eth senhor de H…se presentarà ena vòsta casa; dignatz-vos receber-lo. L'è encargat ua comission qu'eth sòn resultat demori damb impaciéncia.

Dignatz-vos, senhora, recéber era seguretat dera mia afeccion e consideracion.

Aquerò ditz era carta. Eth tòn pair a un còr molt nòble; estima-lo fòrça, amic mèn, pr'amor que i a pòqui òmes en mon tan digni d'èster estimadi.Aguest papèr, signat damb eth sòn nòm, m'a servit de mès aleugeriment que totes es recèptes deth mèn reputat mètge.

Aguest maitin a vengut eth senhor de H…Apareishec un shinhau trebolat pera mission qu'auie de complir en nòm deth tòn brave pair. Venguie simplament a amiar-me mil escuts de part deth senhor Duval. Ara prumèria les volí refusar; mès eth senhor H… me hec observar qu'eth mèn refús ofenerie ath sòn amic, que l'auie autorizat entà facilitar-me aquera suma e seguir autrejant-me guaires mès ne podessa necessitar. È acceptat, donc, aguest favor, que, vient deth tòn pair, non l'auia de considerar coma ua almoina.

Se quan tornes ja è mòrt, mostrar-li ath tòn pair aquerò que sò en tot escríuer entada eth, en tot híger qu'en traçar aguestes linhes, era prauba hemna ara quau se dignèc escriuer-li era sua consoladora carta, ploraue d'agraïment e pregaue a Diu per eth."

4 de gèr

Acabi de passar ua sòrta de dies orribles. Ignoraua qu'eth còs podesse patir tant.

Be ne pagui de cara era mia vida passada!

M'an velhat totes es nets. Non podia respirar. Eth delèri e era tos se disputauen es rèstes dera mia existéncia.

Eth minjador ei plen de pastissi e de presents de tota sòrta que me hèn a vier es amics. Entre aguesti n'a quauqui uns que demoren sense cap de dobte èster mès tard es mèns aimants. Se vedessen er estat que m'a redusit era malautia, hugirien espauridi.

Prudencia ei era soleta que se'n profite des presents que me hèn.

Eth temps s'a esbugassat e eth mètge m'assegure que poirè gésser en pòqui dies se contunhe eth desgèu.

8 de gèr

Agé passegè en mèn coche. Eth dia siguec esplendid. Es Camps Elisis èren plei de gent: Se pòt díder qu'era primauèra arrie. Me semble que tot aquerò que m'enrodaue rebossaue alegria. Jamès m'auria imaginat que s'embarrèsse en un arrai de solei tanta doçor e consolament.

Trapè a lèu toti es mèns coneishudi, alègres coma tostemp, e, coma tostemp, ocupadi enes sòns plasers. Guaira gent erosa que non sap que n'ei! Olimpia passèc peth mèn costat en un elegant carruatge que venguie de regalar-li eth comde de N…Credec insultar-me damb es sues guardades. Que non sap guaire separada me trapi de totes aguestes vanitats. Un bon gojat que coneishi hè fòrça temps, me preguntèc se volia anar a sopar damb eth e damb un des sòns amics, que, segontes

m’assegurèc, desiraue coneisher-me.

Arrí tristament e l’estirè era mia man cauda.

Jamès è vist en ròstre uman, pintat er estonament tan viuament.

Tornè entara mia casa tàs quate e mingé damb bon apetís.

Me semblèc qu’eth passeg m’auie anat ben.

Dilhèu arribarè a guarir-me!

De quina manèra er aspècte dera vida e dera felicitat autrú, hè que desiren víuer es que pendent eth dia anterior, embarradi ena ombra des sues crambes e aclapadi peth pes des sòns maus, pensauen solet en morir lèu!”.

10 de gèr

Sonque siguec un sòmi era mia esperança de recuperar era salut. Ja torni a èster en lhet, caperat eth còs d’emplastres que me tormenten. Qué balharien per aguest còs aué, quan en d’auti tempsi se pagaue tan car!

Ei de besonh qu’ajam hèt molt mau abans de néisher o que mos sigue reservada ua grana felicitat dempús dera mòrt, entà que Diu permete qu’aguesta vida age toti es torments dera expiacion e toti es dolors dera pròva

12 de gèr.

Seguisqui patint fòrça.

Eth comde de N…me manèc ager sòs, que non volí cuélher. Non voi arren d’eth. Aguest òme ei era causa de qué tu non sigues ath mèn costat.

Ò! A on son aqueri beròis dies de Bougival?

Se gessessa viua d’aguest quarto, anaria en romeria ara casa qu’abitàuem es dus, mès que ja gesserè mòrta.

Qui sap se deman poirè escriuer-te!

25 de gèr

Hè onze dies que non posqui dormir, estofant-me e credent en cada instant que vau a expirar. Eth mètge a ordenat que non se me permete escríuer, mès Julia Duprat, que me suenhe, me permet que t’escriua aguestes pòques linhes. Non tornaràs abans de qué me morisca? S’aurà acabat ja entà tostemps tot entre nosati? Me pensi que se tornèsses, me guariria; mès entà qué!

28 de gèr

Aguest maitin me desvelhèc un gran bronit: Julia, que dormie en mèn quarto, s’a precipitat entà saber qué ère. È entenut votzes d’òmes contra es quaus era dera Julia lutaue inutilament. A tornat a entrar plorant.

Que venguien a empenhar es mèns bens. Li didí que les deishèsse hèr çò qu’eri diden justicia. Un ussièrl entrèc en mèn quarto damb eth chapèu botat. Dauric es calaishi, inventarièc tot aquerò que li semblèc ben, sense encuedar-se’n per çò que semble, de qué i auie ua moribunda en aguest lhet que erosament respècte era caritat dera lei.

Quan se n’anèc, m’avertic qu’auia eth dret de reclamar abans de nau dies; mès deishèc un garda.

Mon Diu!, qué serà de jo!

Aguesta scèna a estat era causa de qué era mia malautia s’age agreujat. Prudencia volie demanar sòs ar amic deth tòn pair, mès jo m’opausè a qu’ac hesse.

30 de gèr

Aué è recebut era tua carta, era quau a estat entà jo un gran consolament, que me calie fòrça. Receberàs era mia responsa a temps? Poiràs tornar-me a veir? Era felicitat d’aué me hè desbrembar es immensi amarums des dies anteriors. Me semble que me trapi milhor, a maugrat deth sentiment de tristesa que jos era sua impression t’è contestat.

Non me pensi qu’ua a d’ester tostemp desgraciada.

Quan pensi que pòt passar que non me morisca, que tu tornes, que posca jo veir un aute còp era primauèra, que m’estimes e que tornem ara nòsta tèrra der ostiu passat…

Pèga de jo! lèu non posqui tier era pluma qu’escriui semblables leugerèses deth mèn còr.

Sigue çò que sigue, t’estimi, Armando, e hè mot de temps qu’auria mòrt se non auesse estat peth rebrembe deth tòn amor damb cèrta vaga esperança de tornar a veder-te ath mèn costat.

Aguesta esperança ei era soleta causa que me sostie.

4 de hereuèr

Eth comde de G… a tornat. Enganhat pera sua aimanta, s’a quedat molt trist pr’amor que l’esimaue fòrça. Venguec a veder-me e m’ac a condat tot, e a maugrat der estat des sòns negòcis, paguèc ar ussièr e li didec adiu ath garda.

L’è parlat de tu e m’a prometut parlar-te de jo.

En aguesti moment me n’è desbrembat de qué auia estat era sua aimanta, e eth dera sua part a sajat tanben de hèr-m’ac desbrembar. Quin còr tan excellent!

Eth duc ordenèc ager preguntar per jo e a tornat aguest maitin. Sabi pas se com viu encara aguest ancian. Tres ores siguec ath mèn costat e non m’a dit vint paraules. En veder-me tan desmilhorada, dues gròsses lèrmes baishèren pes sues caròles, dilhèu eth rebrembe dera sua hilha lo hec plorar. Que l’aurà vist morir dus còps. Non m’a hèt degun repotec. A maugrat d’aquerò, arribè a supausar que gaudie secretament deth tarrabastalh qu’a hèt en jo era malautia. Semblaue senter-se orgulhós de poder mantier-se de pès, mentre que jo, joena encara, èra prostrada pes patiments.

A tornat eth mau temps. Arrés ven a visitar-me. Julia me suenhe tot çò de ben que pòt. Prudencia, ara quau non posqui balhar tan de sòs coma abans, comence a desencusar-se entà aluenhar-se.

Ara que sò proxima ara mòrt a maugrat de çò que diden es mètges, donques que son diuèrsi, causa que demòstre que la malautia creish lèu me’n penaïsqui de non auer barrat es aurelhes as rasons deth tòn pair. S’auessa sabut que sonque podia panar pendent un an eth tòn futur, non auria pogut resistir eth desir de passar-lo damb tu e moriria sarrant ua man amiga. Ei vertat que s’auéssem pogut víuer amassa aguest an, non moriria jo tan lèu.

Que se complisque era volontat de Diu!

5 de hereuèr

Ò!, vene, Armando, vene; patisqui atròçament, me morisqui. Diu mèn!

Ager èra tan trista que volí passar era velhada dehòra de casa, pr'amor qu'era anteriora se m'auie hèt mol longa. Eth duc venguec a veder-me peth maitin. Me pensi qu'era preséncia d'aguest ancian, que semble desbrembat pera mòrt, accelère era mia.

Ça que la, era fèbre que se m'avale, me hèc vestir e amiar entath teatre ath *Vaudeville*. Gràcies as trastes deth tocador, podia passar per un èsser viu, Anè en aquera tribuna que te balhè era prumèra cita; mentre se tardèc era representacion, es mèns uelhs èren tachadi en lòc qu'ocupaues aqueth dia e qu'ager se seiguec en eth un pòcvau qu'arrie rambalhosament de totes es pegaries que didien es actors. Entornè ena mia casa miei mòrta. Tossí e lancè sang pendent tota era net. Aué non posqui parlar, a penes artenhi a lheuar eth braç. Mòn Diu! Mòn Diu! vau a morir. A maugrat d'aquerò era idèa de morir m'espaurís mens qu'era d'alongar es sòns patiments, e se…

A comdar d'aguest moment, es hilères que Margarita auie sajat de hèr, apareishien ininteligibles. Julia Duprat les auie contunhat.

18 de hereuèr

Senhor Armando:

Des deth dia que Margarita s'entestèc en anar ath teatre ei molt mès grèu. Non artenh prononciar paraula ne botjar es sòns cansadi mèmbres.

Qu'ei impossible descríuer guaire patís era nòsta prauba amiga. Jo, que non sò acostumada a taus emocions, me trapi de contunh espaurida.

Guaire m'alegraria de qué siguéssetz damb nosates! Tostemp ei en tot delirar, mès delirant o non, jamès sage de prononciar ua auta paraula qu'eth vòste nòm.

Eth mètge assegure que viuerà molt pòc. Des de qu'ei tan grèu, eth vielh duc non a tornat a aparéisher. Segontes eth mètge, aguest espectacle l'afècte massa.

Era senhora Duvernoy ei molt retreiguda. Coma que ve que non li pòt trèir mès sòs a Margarita, que gràcies ada era viuie lèu complètament, a contreigut compromisi que non pòt complir, e en veir qu'era sua vesia non la pòt trèir d'eri, se desencuse de veder-la. Toti l'abandonen. Eth senhor de G…pressat pes creditors, s'a vist ena necessitat de tornar entà Londres. Abans de gésser, mos a enviat quauqui sòs; que hèc per Margarita tot çò que podec, mès non i a auut manèra d'evitar eth nau empenhament e es creditors non demoren senon qu'arribe era mòrt entà començar era venda.

È sajat d'evitar damb es mèns darrèrs recorsi eth sequèstre; mès m'a dit er ussièr qu'ère inutil, donques que i auie tanben d'autes senténcies executives.

Dilhèu va a morir, vau mès abandonà'c tot, que sauvà'c entara sua famiñlha, que non a volgut veir, perque jamès l'a estimat. Non podetz calcular ath miei de quina daurada misèria se morís aguesta malerosa. Ager non auíem un sò horadat. Cuberts, jòies, caishmirs, tot ei empenhat. Coma que Margarita se n'encuede de tot çò que se passe ath sòn costat, patís en esperit ath còp qu'en còs. Gròsses lèrmes baishen de contunh pes sues caròles descarnades e esblancossides. Se la vedéssetz non poiríetz arreconéisher ara que tan auetz estimat. Me hec prométer que vos escriuiria quan era non podesse, e escriui ena sua preséncia. Dirigís es sòns uelhs entà jo, mès non me ve, era sua guardada ei complètament trebla. Ça que la, arrís e ne sò segura de qué eth sòn pensament e era sua anma son en vos.

Cada còp que daurissen era pòrta, es sòns ueñhs semble illuminar-se, credent tostemp que vatz a entrar; dempús, en veir que non ètz vos,torne a cuélher eth sòn ròstre era expression dolorosa, en tot secar-se es caròles que banhen ua sudor hereda.

19 de hereuèr, tara mieja net.

Quin dia tan orrible eth d'aué, senhor Armando! Aguest maitin Margarita s'estofaue, eth mètge li hec ua sagnia e semble qu'a recuperat era votz; eth doctor l'a conselhat que cride a un prèire, e damb eth consentiment dera malauta, eth madeish a anat a cercar ath prèire de Sant Roc.

Pendent aguest intervau Margarita m'a cridat entà que siguessa ath sòn costat e m'a suplicat que daurissa un armari. Dempús m'a senhalat un gòrro de dormir e ua camisa longa plia d'ornaments e m'a dit damb votz amortada:

- Coma que vau a morir dempús de cohessar-me, voi que me vestisques de seguit damb tot aquerò: qu'ei ua coquinaria de moribunda.

Dempús m'abracèc plorant e higec:

- Que posqui parlar, mès m'estofi quan parli, m'estofi! aire!

Plorant damb amarum e lèu a paupes, daurí era hièstra. Ara seguida entrèc eth prèire.

Gessí ath sòn encontre.

En saber-se'n en quina casa se trapaue semblèc que cranhesse èster mau acuelhut.

- Entratz sense pòur, pair mèn, li didí.

Pòc de temps s'estèc ena cramba dera malauta, mès quan gessec, me didec:

- Viuec coma ua pecadora e morís coma un àngel.

Ath cap d'ua estona tornèc entà balhar-li era comunion.

Aquera cramba laguens dera quau ressonèren paraules tan extravagantes, s'auie convertut en un sant tabernacle.

È queigut de jolhs e è pregat: Sabi pas eth temps que se tardarà era impression qu'cstèc en jo aqueth espectacle, mès me pensi qu'existisque arren uman que me posqui impressionar de tau sòrta.

Eth prèire ònhec damb òli sant es pès, es mans e eth front dera moribunda, recitèc ua brèu oracion, e Margarita se trapèc prèsta a pujar entath cèu, a on sense cap de dobte anarà, se Diu li tie en compde es patiments dera sua vida e era santetat dera sua mòrt.

Des d'aqueth moment non a prononciat ua soleta paraula mès, ne a hèt cap movement. Fòrça còps l'auria auut per mòrta se non auesse estat pera sorda roncadissa dera sua respiracion.

20 de hereuèr, tàs cinc dera tarde.

Tot acabèc.

Tàs dues d'aguesta maitiada Margarita entrèc ena agonia. Per çò des planhs qu'exalaue, jamès cap martir patic torments semblables. Dus o tres còps s'incorporèc sus eth lhet coma volent arturar era vida que se l'escapaue entà tornar a Diu.

Dus o tres còps tanben prononcièc eth vòste nòm. Dempús, totafèt sense fòrces, tornèc a quèir agotada sus eth lhet. Finaument, des sòns uelhs amortadi rodèren quauques lèrmes silencioses e expirèc…

Alavetz m'apressè ada era, la cridè dus o tres viatges e en veir que non contestaue barrè es sòns veirencs uelh e punè eth sòn front.

Prauba amiga mia! Jo auria volut èster ua santa entà qu'eth punet la podesse recomanar deuant de Diu.

La vestí segontes m'auie ordenat, anè tara glèisa de Sant Roc a cercar un prèire, hí alugar dues candeles e siguí ua ora ena glèisa pregant per era.

È repartit entre quauqui praubi es sòs que li quedauen a Margarita.

Sabi pas quina religion ei era mia, mès pensi qu'eth Totpoderós reconeisherà qu'es mies lèrmes èren sincères, era mia oracion fervorosa, era mia caritat pura, e que aurà auut pietat d'era que, en auer mòrt joena e beròia, m'a auut a jo entà barrar-li es uelhs e vestir-la.

22 de hereuèr

Aué s'a hèt er acogament. Acodiren ara glèisa moltes amigues de Margarita, quaquques ues des quaus plorauen sincèrament. Quan er enterrament cuelhet eth camin de Montmartre, dus òmes la seguien: eth comde de G…qu'a vengut exprèssament d'Anglatèrra, e eth duc, que caminaue emparant-se en dus sirvents.

Escriui aguesti detalhs des dera casa de Margarita, ath miei des mies lèrmes e deuant dera lampa qu'uescle tristament, alugant un minjar que non tasti, que Nanina a ordenat hèr-me a vier, donques que hè mès de vint-e-auet ores que non è tastat arren.

Era mia vida non poirà conservar pendent massa temps tan tristes impressions, pr'amor que tanpòc me pertanh coma non pertanhèc era sua a Margarita. Per aguest motiu vos balhi a toti aguesti detalhs, pr'amor que s'an produit, cranhent que se passèsse molt de temps entre eri e era vòsta tornada, non vo' les podessa condar damb tota era sua trista exactitud.

CAPITOL XXVII

- Te n'as sabut de tot?, preguntèc Armando quan jo acabaua era lectura deth manuscrit.
- Compreni guaire auetz patit, amic mèn, en èster cèrt tot çò que vengui de liéger.
- Eth mèn pair ac confirmèc damb ua carta.

Siguérem parlant ua bona estona deth trist destin que venguie de complir-se e m'en tornè entara mia casa entà descansar.

Armando, tostemp trist, encara qu'un shinhau aleugerit pera narracion d'aguesta istòria, s'anèc remetent. Dempús anèrem amassa a visitar a Prudencia e a Julia Dupart.

Mme, Duvernòy auie hèt falhida. Didec que Margarita ère era causa dera sua desgràcia, que pendent era sua malautia l'auie prestat fòrça sòs que li calec procurar-se signant pagarès, que desmpús non podec curbir, e qu'en auer mòrt Margarita sense entornar-li es sòs ne auer-li autrejat cap recebut, non l'auie estat possible presentar-se coma es auti creditors.

Damb era invencion d'aguesta fabula, qu'era Duvernoy condaue a guari volien escotar-la entà desencusar era falhida, artenhèc arrincar un bilhet de mil francs a Armando que hèc veir que la credie coma deferéncia ath respècte que li meritaue era memòria de Margarita.

Dempús vedérem a Julia Dupart, que, vessant lèrmes sincères peth rebrembe dera sua amiga, mos condèc es tristi eveniments qu'auie estat testimòni.

Finaument, anèrem a visitar era tomba de Margarita, que sus era es prumèrs arrais de solei desvelhauen es prumères flors. Aguesta manifestacion dera Natura semblaue dider-li ath mèn amic:

"Era mòrt non existís, ei simplament ua transformacion. Consola-te!"

Li quedaue a Armando eth darrèr déuer que complir: eth d'anar a amassar-se damb eth sòn pair, a on volec que tanben jo l'acompanhèssa.

Arribèren en C…vedí ath senhor Duval tau coma me l'auia imaginat peth retrait que d'eth m'auie hèt eth sòn hilh: seriós, digne, benevòl.

Acuelhec a Armando damb lèrmes de satisfaccion, e sarrèc afectuosament era mia man. Me n'encuedè, plan, qu'eth sentiment pairau ère eth que dominaue en brave ancian.

Era sua hilha, cridada Blanca, auie aguesta transparéncia enes uelhs e ena guardada, aguesta

sereninat dera boca, pròva de qué aquera anma sonque abrigue sentiments purs e de qué es pòts non prononcien senon paraules pietoses. S'alegraue dera tornada deth sòn frair, ignorant era casta joena que, luenh d'era, i auec ua prostituta qu'auie sacrificat era sua existéncia ara soleta invocacion deth sòn nòm.

M'estè pendent bèth temps en sen d'aquera familha ja erosa, en tot tier-me complètament a ajudar ena convalescéncia morau deth mèn amic Armando.

Dempús tornè entà París a on escriuí aguesta istòria tau coma m'a estat condada.

Sonque a un merit, que dilhèu sigue discutit: eth de qué sigue vertadèra.

Non è era intencion de dedusir d'aguest hèt que totes es hemnes dera classa de Margarita siguen capables d'obrar coma era obrèc: luenh de jo tau supausicion; mès me'n sabí de qué ua d'eres sentec pendent era sua vida un amor nòble e vertadèr, peth quau patic, e ath quau s'auie sacrificat enquia morir, e volí confiar-li ath lector tot çò que sabia.

Me pensi qu'è complit un déuer.

Que non sò er apostòl deth vici, mès tostemp me harè resson dera desgràcia a on sigue que l'entena gemegar.

Ac è dit e ac torni a díder: era istòria de Margarita ei ua excepcion pr'amor que se siguesse ua causa generau non valerie era pena escriuer-se.

FIN

Generalitat de Catalunya
Generalitat de Catalonha

GOBIERNO DE ESPAÑA
MINISTERIO DE CIENCIA E INNOVACIÓN

Diputació de Lleida

INSTITUT D'ESTUDIS ILERDENCS

Ajuntament Naut Aran

BAQUEIRA/BERET